AVOTS

1987. NR. 11 (11) NOVEMBRIS ISSN 0235—1420

proza, dzeja, publicistika, kritika

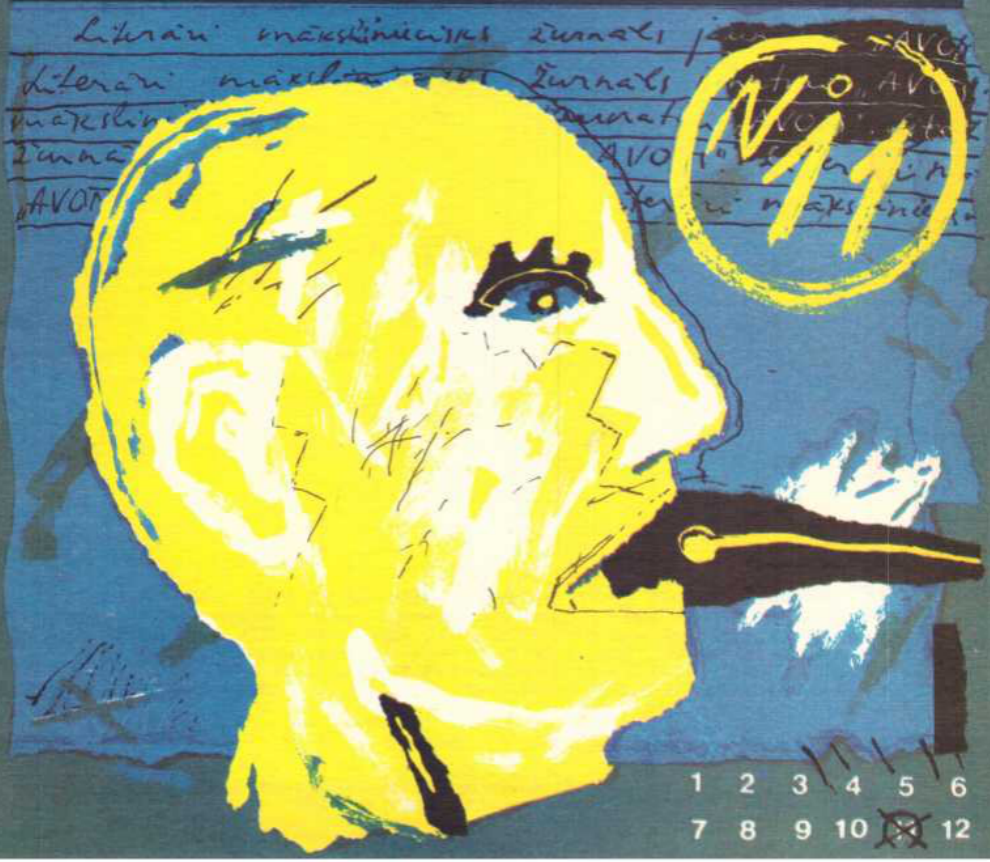

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Avots 1987.11
failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv
Rakstniecība

Andris Kolbergs, «Nekas nav noticis» — 1. lpp. Indra Ausekle, dzejoļi — 12. lpp. Edmunds Zviedris, dzejoļi — 13. lpp. Pēteris Zirnītis, «Paši savās un citu meldijās» — 14. lpp. Laima Lī-vena, dzejoļi — 16. lpp. Romāns Baumanis, «No salda miega mosties» — 18. lpp. Semjuels Bekets, «Gaidot Godo» — 20. lpp. Lienīte Medne, «Amulets» — 29. lpp. Brūss Springstīns, dziesmu teksti — 32. lpp.

Kultūra

Ints Krūklis, «Voldemārs Matvejs» — 34. lpp. Sarmīte Madžule, «Modes muzejs Parīzē» — 40. lpp. Aino Nurmela, «Radīt vidi» — 42. lpp. Andra Treibaha, «Gadsimts. Mode. Ietekmes» — 45. lpp. Aija Živitere, «Par robežām» — 49. lpp.

Laikabiedra piezīmes

Jevgeņijs Sluckis, Vladimirs Karpovs, «Jauniešu mode sociologu skatījumā» — 53. lpp. Raitis Vilciņš, «Ja es būtu bagāts vīrs...»— 55. lpp. Ainārs Meiers, «Smagais metāls, smagā asins» — 57. lpp. Baldfirs Apinis, «Varbūt nopirks?» — 62. lpp. Cilvēks un viņa tēls — 64. lpp.

- ○ INDRA AUSEKLE
- PAŠI S4WĪS UN CITU MELDIJĀS
  - ○ PAR ROBEŽĀM
- MĀKSLINIEKS UN VINA TĒLS
- notes
  - ○ 1
  - ○ 2
  - ○ 3
  - ○ 4
  - ○ 5
  - ○ 6
  - ○ 7
  - ○ 8
  - ○ 9

AVOTS
proza, dzeja,publicistika,kritika.
LATVIJAS ĻKJS CENTRĀLĀS KOMITEJAS UN LATVIJAS PSR RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS LITERĀRI MĀKSLINIECISKS UN

SABIEDRISKI POLITISKS ŽURNĀLS JAUNATNEI. IZNĀK KOPS 1987. G. REIZI MENESI. IZDOD LATVIJAS KP CK IZDEVNIECĪBA RĪGĀ.

Galvenais redaktors AIVARS KĻĀVIS. **Redakcijas kolēģija:** EDGARS BANS, ILMĀRS BLUMBERGS, GUNTARS GODIŅŠ (nodaļas redaktors), VLADIMIRS KAŅIVECS (galvenā redaktora vietnieks), STANISLAVA MARSONE, MIERVALDIS MOZERS, SERGEJS NlKOLAJEVS, MĀRIS OGA, JANlS PETERS, JĀNIS ROKPELNIS, BAIBA STAŠANE, ADOLFS SAPIRO, AIVARS TARVIDS (atbildīgais sekretārs), PAVILS VISNEVSKIS, IMANTS ZEMZARIS, ROSTISLAVS ZUBKOVS. **Redaktori:** TATJANA FASTA, KĀRLIS RINGS, RUDĪTE KALPINA, OĻEGS MIHAĻEVICS, NORMUNDS NAUMANIS, EVA RUBENE. **Korektore** INGRĪDA SAFRONOVA. **Tulkotāja** TAMARA RINGA.

Mākslinieciskā redaktore SARMĪTE MALIŅA.

Tehniskā redaktore INĀRA JURJĀNE.

REDAKCIJAS ADRESE: PASTA INDEKSS 226081, RĪGĀ, BALASTA DAMBI 3, ABONEMENTA KASTĪTE *35.* **TELEFONI 461190, 46S478. MANUSKRIPTUS PIEŅEM DIVOS EKSEMPLĀROS MASINRAKSTĀ UN ATPAKAĻ NEIZSNIEDZ.**

ANDRIS KOLBERGS

NEKAS NAV NOTICIS

ROMĀNS

(2. turpinājums)

Bija ārzemnieku lencēji pie ostas un viesnīcām, bija ari ietekmīgu vecāku dēliņi, kas mācēja tikai tērēt senču atmesto un iedomīgi izturēties atbilstoši vecāku rangam.

Dažreiz parādījās ari izteikti kriminăli elementi, tie bija ļaunāki un dumjāki, kādu laiku viņu zādzības pārējiem kalpoja par iedzīvošanās avotu, bet parasti tas ilgi nevilkās, jo krampj-laužus drīz atkal aizsūtīja pie rupjas maizes, plānas zupiņas un sabiedrībai derīga

darba.

Visa šī publika precējās, šķīrās un atkal precējās, taču vienīgi ar meičām, kuras bija kauls no viņu kaula un miesa no viņu miesas, un tāpēc spēja lieti palīdzēt melnā tirgus operācijās un atbilda viņu tālejošajiem materiālajiem aprēķiniem.

Taņai nebija ne plašs dzīvoklis, ne gaidāms brangs mantojums, viņa gan pretī nekaroja, tomēr nespēja arī pieņemt tumšo kompāniju tikumus. Lai gan savu dzīvesveidu arī mainīt it kā vairs nespēja un joprojām maldījās starp kafejnīcu galdiņiem.

«Kā ieķīlējusies,» Taņa sūdzējās bijušajām draudzenēm, kad bija aizgājusi uz viņu jubilejām, ko parasti traucēja bērnu raudas otrā istabā. Un bijušās draudzenes uzskatīja par svētu pienākumu viņai sagādāt par galda biedru kādu vīrišķi, kurš nevienai sievietei līdz šim vēl nebija bijis vajadzīgs savu vecpuiša niķu, pārliekās kautrības vai citu vēl nopietnāku vainu dēļ.

Taņa neatcerējās, kas viņu bija iepazīstinājis ar Aleksi un kur tas bija noticis. Laikam «Rostokā». Aleksis ģērbās tāpat kā pārējie, taču netarkšķēja stundām kā vecenes par lupatām, kas viņam piestāv vai nepiestāv, un garāmejot neapstājās katru reizi pie garderobes spoguļa, lai pacietīgi atkal un atkal piesukātu nepaklausīgu matu cirtu. Brīžam šķita, ka viņš ir vienīgais vīrietis šajā feminizācijas un maskulinizācijas tik ļoti skartajā nostūri. Viņš pat spēja būt sašutis un nikns, un tāpēc izdevīgi izcēlās apkārtējā ņergu barā. Viņš bija beidzis jūrskolu, bet tēva grēku dēļ palicis bez izbraukšanas vīzas. Viņš vismaz bija cietējs, viņam vismaz bija naids, Aleksis atklāti paziņoja, ka cīnīsies pret nodarīto netaisnību. Viņš vismaz nebija ieradies šajā pasaulē vienīgi tādēļ, lai pēc nāves ar saviem trūdiem padarītu bagātāku biosfēru.

— Apsoliet man, ka neteiksiet Aleksim! — Taņa uzstāja.

— Es neteikšu, — Imalda atbildēja.

Kā izturēties, ko runāt, lai neiegāztu brāli? Imalda bez mazākās svārstīšanās jau bija nostājusies brāļa pusē. Viņa bija gatava cīnīties par Alekša interesēm arī tad, ja brālim nebūtu taisnība.

— Viņš droši vien mani ir pārpratis ...

— Neliekuļojiet, Imalda! Viņš jums stāstīja, ka mēs gribam precēties. Mēs jau sen būtu apprecējušies, bet viņš katrā ziņā vēlējās sagaidīt jūsu pārnākšanu ... no slimnīcas.

— Es tomēr uzliešu tās kumelītes, — Imalda nomurmināja un, ieslīdējusi virtuvē, sāka darboties ap traukiem. Vilcinādamās, lai iegūtu apdomas laiku. Ja brālis negrib šo sievieti precēt, tad laikam kāds iemesls tam ir, viņa sev attaisnodamās teica.

Pēkšņi meitenei bija iedalīta tāda kā mīlošās mātes loma, kam jāaizstāv savs vienīgais, palaidnīgais dēls.

— Mana veselība vēl nav nostabilizējusies, lēkmes var atkārtoties

—

— Imalda, neesiet cietsirdīga egoiste, nedomājiet tikai par sevi, padomājiet arī par viņu. Es Aleksi mīlu ...

— Jūs jau arī domājat par sevi, — Imalda viņu pārtrauca. Pašai par brīnumu, tonis bija ass, neiecietīgs.

— Mēs ar Aleksi abi viens otru mīlam.

— Es nesaprotu, ko jūs gribat no manis!

Taņa mēģināja izdibināt iemeslu, kāpēc Aleksis nesteidzas viņu aicināt uz dzimtsarakstu nodaļu, bet, nespēdama izdibināt, sāka iemeslus izdomāt pati. Aleksis viņas priekšā jau sen laipoja: te viņam vajadzēja sagaidīt pārrodamies māsu, te jāpagaida, kamēr tiks samainīts lielais dzīvoklis, jo neprecējies ātrāk var operēt ar maiņai piedāvātajiem variantiem, te it kā solīts drīzumā izsniegt vīzu, tāpēc patlaban ir izdevīgāk paturēt vientuļnieka juridisko statusu. Taņa juta, ka viņš melo, dusmojās, taču mēģināja meliem noticēt. Pēdējās nedēļās Taņas dzīvē bija daudz kas mainījies, taču Aleksis pat to nespēja pamanīt, un meiča bija dziļi aizvainojusies.

Taņa pirms kāda laika bija izlasījusi sludinājumu «Reklāmas pielikumā» — šai nievātajā avīzē, ko uzjautrināšanās dē| tik ļoti pērk tie, kam iepazīšanās sludinājumi nemaz nav nepieciešami un kam tāpēc tos ar likumu vajadzētu aizliegt lasīt, jo viņu ņirgas diskreditē uopietnu un vajadzīgu pasākumu. Trīsdesmit gadus vecs šķirtenis gribēja iepazīties ar atbilstoša vecuma sievieti, dēku meklētājas lūdza nerakstīt. Sludinājums bija lietišķs un bez pašreklāmas, nevis kā lielākā daļa, kurus lasot rodas iespaids, ka visideālākās sievietes un visideālākie vīrieši vēl ir dabūjami lielā skaitā.

Iepriekšējā dienā Aleksis bija papūtis kārtējo pasaciņu par cerībām saņemt vīzu. Tā bija ļoti izdevīga pasaciņa, jo nebija zināmi konkrēti termiņi. Taņa to izstāstīja kādai no precētajām draudzenēm, un tā Alekša garabērnu novērtēja kā bezkaunīgus melus.

«Ja cilvēks grib dabūt vīzu, tad viņš vis nedauzās kopā ar spekulantiem un valūtas uzpircējiem, bet godīgi strādā un tā sevi pierāda! Un, ja es par Aleksi šo to zinu un tu zini, vai tu domā, ka nezina arī tie, kas vīzas izdod? Jo ātrāk no viņa tiksi va|ā, jo tev pašai būs labāk!»

Draudzenei bija viegli runāt, ja vīrs ir gultā pie sāniem un pašai sveša otrai ieteiktā lepnā vientulība.

Brīdi svārstījusies, Taņa uzrakstīja tam, kurš dēkas nevēlējās. Pat sevišķi necerēdama uz atbildi, pat it kā pārsteigta, kad tā pienāca.

Viņu aicināja uz satikšanos.

Ieinteresēto pušu pārrunas notika Piena kafejnīcā. Viņi sēdēja uz terases, ēda saldējumu ar zemeņu ievārījumu un skatījās, kā pa lielo koku apēnoto kanāla ūdeni peld mežapīles un gulbji un vējš dzenā pērnās, nobrūnējušās kļavu lapas.

— Jūs esat ļoti simpātiska, — vīrietis teica. Viņš bija pieklājīgi,

bet vienkārši ģērbies, un Taņa ievēroja, ka viņam nav neviena firmīga apģērba gabala. Augums bija lempīgs, seja apaļa, smaidīga, rokas sastrādātas, ar strupiem pirkstiem un īsi apgrieztiem nagiem.

Taņa viņam pastāstīja, par ko strādā, kur mācījusies, viņš savukārt par sevi: augsti kvalificēts elektriķis, šķirtenis, maksā alimentus.

Taņa redzēja, ka viņa vīrietim patīk.

— Kāpēc šķīrāties? — viņa jautāja.

Viņš sadrūma.

— Laikam par agru apprecējāmies__Un sievai bija tāds

darbs, kur daudz vīriešu... Es laikā neapķēros, vajadzēja panākt, lai iet no turienes projām ... Viņa jau pirms vairākiem gadiem apprecējusies otrreiz.

— Un bērni?

— Tie vairs nav mani bērni. Es viņiem esmu tikai ikmēneša naudas sūtījums pastā par trīsdesmit trim procentiem no algas.

— Un vēl ilgi?

— Vēl ilgi. Es jūs saprotu. Bet, lai tas jūs neuztrauc. Apstākļi māca piemēroties — es ģimenes dārziņā audzēju rožu mežeņus un pārdodu tiem, kas rozes uzpotē. Darījums ir pilnīgi oficiāls, labi kopjot, mežeņi man gadā ienes ap divi tūkstoši rubļu. Bez tam man ir laba slava starp privātbūvētājiem kā elektriskās instalācijas speciālistam, un es tā ari varu pa vakariem piepelnīties.

Vīrietis lūdza vienu — nesteidzināt notikumu gaitu, pamazām vienam otru iepazīt. Šķiroties norunāja satikties svētdienas pēcpusdienās, kad viņam vairāk brīva laika.

Taņas pielūdzēja uzrašanās ienesa rasētāju istabiņā jaunas vēsmas, kas nenāca par labu konstruktoru biroja plāna izpildei — tā vairs netika uzskatīta par svarīgāko, jo daudz svarīgāk bija Taņu izdot pie vīra. Mazais laulību vētrās rūdītais sieviešu kolektīvs ķērās pie darba ar apskaužamu entuziasmu, kurā pašai Taņai tika vienīgi paklausīgi funkcionējošas statistes loma.

Domu dalīšanās izraisīja karstus strīdus.

— Ja vilks garumā — nekas nesanāks! Jāgrābj ciet uz karstām pēdām! Es iedošu vasarnīcas atslēgas, aizbrauciet it kā pārbaudīt, vai kāds nav lauzies iekšā un ...

— Tiklīdz dabūs gultā, tā aste būs gaisā un projām! Es viņus pazīstu!

— Jā, jā... Tu ar savu veci sāki kāzu naktī, bet raudzībās mums vajadzēja iet jau pēc četriem mēnešiem! Tāpat tam būs jānotiek, nevar precēt vīrieti, nezinot, kāds viņš īsti ir.

— Ja viņš grib satikties tikai reizi nedē)ā, tad skaidrs, ka viņam ir vēl kādas citas. Ne jau tu vienīgā rakstīji!

No katras nākamās tikšanās pārnestā informācija tika apstrādāta

kā ar elektronu skaitļojamo mašīnu. No vairākiem iespējamiem variantiem izkristalizējās tālākās rīcības plāns.

— Ielūdz viņu pie sevis uz pankūkām. Lai iepazīstas ar vecākiem. Redzēs, kā viņš uz to reaģēs!

No psiholoģijas viedokļa vīrietis tika izvērtēts apbrīnojami precīzi — viņš ir uzmanīgs tāpēc, ka reiz jau apdedzinājies un vēlreiz apdedzināties viņam vairs nav laika. «Ceitnots!» Viņš mīl bērnus un grib bērnus, bet baidās, ka atkal var palikt ar alimentu izpildrakstu rokā.

Pankūku ēšana pagāja bez pārsteigumiem un atklājumiem.

— Es neteikšu, ka man viņš briesmīgi patīk, — tēvs sacīja mātei, — bet dzērājs nav. Un redzams, ka strādīgs. Ģimene būs noturīga. Visādā ziņā šis man patīk daudz labāk par Aleksi. Tam tikai tā gudrā runāšana — pats nav ne strādātājs, ne gādnieks.

— Lai dara pati, kā zina.

— Ar Aleksi nekas nesanāks! Piemini manus vārdus!

Nākamajā svētdienā Taņu oficiāli bildināja. Lai gan viņa

to bija gaidījusi, tomēr jutās pārsteigta. Vispirms bija ļoti patīkami, tad patiku nomainīja vēlēšanās tūlīt satikt Aleksi un to pastāstīt viņam. Tagad, kad viens vīrietis bija droši rokā, Taņa atļāvās sev jautāt: «Vai es viņu gribu?» — un pavisam godīgi varēja atbildēt: «Nē, negribu!» Izrādījās — viņš viņai bijis vajadzīgs tikai kā instruments, ar kuru piespiest Aleksi ātrāk izlemt, lāpsta zelta poda izrakšanai. Visas labās īpašības nebija nekā vērtas pret Alekša aušību un vieglprātību. Darba biedrenes bija rēķinājušas kā grāmatvedes uz skaitāmajiem kauliņiem. Jā, viss bija pareizi! Tik un tik plusu, tik un tik mīnusu, Aleksis nenoliedzami zaudē, Aleksim ir jāaiziet. Taču pašas precoties viņas nebija rēķinājušas plusos un mīnusos. Viņas bija mīlējušas. Tikai tas jau viņām bija piemirsies.

Neloģisms ir mīlestības loģika. Uz tā otrā fona Taņa Aleksim sāka piedēvēt pat tādas slavējamas īpašības, kādas agrāk nebija pamanījusi vai novērtējusi. Viņš bija slaidāks, viņš bija iznesīgāks,

viņš labāk ģērbās, viņš__Turpināt varēja līdz bezgalībai. Jā,

Aleksis bija redzējis Turciju! Pat Turciju!

Lai gan patiesība bija vienkārša — viņa gribēja Aleksi, bet tas, otrais, viņai bija vienaldzīgs.

Tas, otrais, bija te, pa rokai, bet līdz Aleksim viņa nespēja aizsniegties. Un tāpēc jo vairāk iekāroja.

Viņa bija mānījusi sevi, iestāstīdama, ka vēlas rāmu ģimenes dzīvi ar bērniem šūpuļos un asteru dobītēm pagalmā. Tāda dzīve viņai šķita kaut kas svētlaimīgs, romantiskā pagātnē tīts. Viņa par to spēja jūsmot, taču nespēja un negribēja tā dzīvot. Pēkšņi atklājās, ka daudz vairāk viņai ir vajadzīga kafejnīcu murdoņa vakaros — kā vēži kulē —, monotoni ritmiskā mūzika, kas brīžiem vai plēš bungādiņas, kafijas

strēbšana un cigaretes līdz apdullumam. Un turpat blakus Aleksis, kas iečukst ausī kādu mīļu muļķību.

Kāpēc Aleksis no viņas izvairās? Ne savā ārienē, ne raksturā viņa nekādu vainu nesaskatīja. Viņa bija centusies būt pakļāvīga, lutinājusi viņu, izpildījusi visas viņa vēlēšanās, un Aleksis bija sacījis, ka labāku par viņu sastapt nav iespējams. Taņa nikni sāka meklēt vainīgo. Cita sieviete? Viņa iztaujāja paziņas un mēģināja Aleksi izsekot. Nesekmīgi. Būdama impulsīva rakstura, viņa dažu labu nakti nogaudoja, iekodusies spilvenā. Bija aizvainots viņas lepnums, un viņa centās saprast, kāpēc Aleksis viņu nevēlas precēt — visos pārējos jautājumos viņiem it kā bija saskaņa, pat pilnīga saprašanās.

Un tad pēkšņi viņai iešāvās prātā: es esmu krieviete! Un viņa māsa, tā mazā spindzele, pret mani kūda!

Kas viss tik nevar iešauties prātā sievietei, kam šķiet, ka viņai cenšas atņemt mīļoto vīrieti! Lai gan bez sēklas klajā laukā nekas nevar uzdīgt.

Tēvs bija kultūras cilvēks, kas kopā ar Dikensu bija apstaigājis Londonas graustus, kopā ar Balzaku mīlējis Parīzes salonos, Tolstoja vadībā cīnījies pret Napoleona karapūļiem, bet ar Dostojevski kopā sakalts katordznieku važās devies uz Sibīriju. Bez tam dienests viņam bija licis dzīvot starp dažādām tautām un ļāvis pasmelt slāpju remdēšanai no to skaidrajiem strautiem, tāpēc viņš bija dzi|i pārliecināts, ka šovinisms var izaugt vienīgi uz pseidokultūras mēslu čupas. Meitai viņš mācīja: «Ar nacionālismu ir tāpat kā ar citiem netikumiem — pirms pārmet citiem, vispirms paskaties uz sevi. Bez tam svešs nacionālisms ir ugunskurs, pie kura daudziem resniem onkuļiem ir ērti sildīt sānus, viņi pūtīs, acis pārgriezuši, lai vismaz kāda ogle vēl kvēlo.»

Kad pāri bija vētraino kaislību laiks, viņš pamazām nāca pie atziņas, ka laikam nav apprecējis īsto sievieti. Sākumā viņam bija patikušas sievas rūpes par savu kaktiņu, aizkariem, grīdsegām un pannām, uz kurām var cept bez taukvielām, taču viņam radās iespaids, ka sievai nav citu prasību kā gādāt, lai visi būtu uzņēmuši barību un gulētu zem jumta. Un gandrīz tādas pašas ir viņas draudzenes un kolēģes, tās, ar kurām viņa satiekas un satikās — draugus piemeklē pēc sava ģīmja un līdzības. Garīgo dzīvi viņas aizstāja ar kādu pašu izdomātu īpašu sūtību, kas viņām uzticēta un ko viņas pacietīgi nesa, lai gan tā bija smaga kā Jēzum krusts, kā misionāra priekšposteņa liktenis mežoņu zemē. Tēvu asās mēles dē| viņas sauca par ķeceri. Kad viņas runāja, ka arī cariskā Krievija vedusi tikai atbrīvošanās karus, tēvs pateica: «Sevišķi tas izpaužas Suvorova karagājienā pāri Alpiem.» — «Jūs nerunājat kā virsnieks!» viņam tūlīt saklupa virsū no visām pusēm, kad citu argumentu nebija, jo sociālisms gan bija uz lūpām un smadzenēs, taču dzi|i sirdīs vēl svēts

sēdēja cara tētiņš. «Latvieši mūs nemīl!» tika teikts intonācijā, kas prasīja izdot attiecīgu likumu. «Bet par ko viņiem jūs būtu jāmīl?» jautāja tēvs. Un piebilda: «Kad es ieraugu uzrakstus tikai krievu valodā, tad es sev prasu — kādēļ? Pietrūka papīra? Krāsas un otas? Elementāras pieklājības? Bet varbūt darbojas spēki, kas apzināti mūs cenšas sarīdīt?»

Meitas saiešanos ar Aleksi mate no draudzenem slēpa, taču atklāti protestēt neuzdrīkstējās.

Imalda salēja krūzītēs tēju, pasniedza cukurtrauku.

— Atģērbieties, lūdzu!

Taņa novilka mēteli un iznesa gaitenī pakārt.

Veidojās kara plāns. Viņai jādabū skuķis savā pusē! Ja Imalda k|ūs par sabiedroto, Aleksis padosies!

Abas apsēdās pie virtuves galda.

— Aleksis ir komandējumā? — Taņa jautāja.

— Aizlidoja uz Ka|iņingradu.

— Tev man jāpalīdz!

Imalda neatbildēja, tikai lēni sūca tēju.

— Mēs abas viņu mīlam, mums ir jādarbojas kopīgi!

Imalda atkal neatbildēja, vienlaikus it kā mudinādama Taņu turpināt.

— Vairāk par visu es baidos viņu pazaudēt! Lai cik ilgi dažreiz arī velkas, beigās iekrīt. Tu tiešām tici, ka viņš ir komandējumā? — Taņa īsi, nervozi iesmējās.

— Jā.

— Aleksis nekur nestrādā! Vienkārši atdeva darba grāmatiņu, lai cits var saņemt algu, bet pašu liek mierā milicija.

Taņai nepalika nepamanīta ēna, kas pārlaidās pār Imaldas seju.

— Es jau nu laikam gan zinu! Man, protams, neko nesaka, bet es taču redzu, ar ko viņš pinas. Kontrabanda. Ka-ļiņingradā ir pienācis kāds vajadzīgs kuģis, tāpēc viņš tur aizdrāzās.

Taņa apņēmīgi piecēlās, gaidīdama, ka Imalda viņu mēģinās aizturēt, viņa bija pārtraukusi stāstu laikā, interesei vajadzēja būt sakāpinātai kā divsēriju filmas pirmās sērijas beigās, bet Imalda tikai pietrūkās kājās, lai pavadītu viņu līdz durvīm.

— Lūdzu, nesaki viņam neko — Es par viņu baidos, es pat nezinu, kā viņam palīdzēt. Viņš ir tik viegli iespaidojams! Ja mēs dzīvotu kopā, būtu citādi... Piedod man par to krievieti ... Es pēdējā laikā esmu k|uvusi ārkārtīgi nervoza.

Taņa gaidīja, ka izvadot Imalda vismaz pateiks: «Es jums ceļā nestāvu...»— vai: «Atnāciet vēl kādu reizi, parunāsimies!» — taču nesagaidīja.

Imalda aiz Taņas cieši noslēdza durvis un aizbīdīja priekšā bultu. Kā glābdamās.

Sieviešu ģērbtuves otras durvis stāvēja pusvirus vaļā, bija redzama virtuves daļa ar plīts stūri un pavārēm, kas stumdīja un staipīja lielos, plakanos alumīnija katlus.

Dārdēja dārzeņu kapājamā mašīna — tapa vitamīnu salāti.

Imalda pasveicināja Ļudu — tā bija darbam tikpat kā saģērbusies, jau sēja priekšautu, — atvēra savu skapīti un jau vilka nost virsjaku, kad atģidās, ka Ļuda sveicienu neatņēma. Attālums starp viņu skapīšiem nebija liels, tomēr arī gluži blakus tie nestāvēja, un Imalda iedomājās, ka Ļuda atbildi būs norūkusi zem deguna, kā nereti mēdza darīt, lai gan šoreiz atmiņa it kā fiksēja Ļudas seju ar cieši sakniebtām lūpām. Varbūt viņa atbildi nav saklausījusi dārzeņu kapātāja dēļ?

Imalda dzirdēja, ka Ļuda aizver skapīša durvis, ka noskrapst parastā atslēga un ar klikšķi aizkrīt piekaramā — Ļudas skapītim bija divas atslēgas, jo viņa neuzticējās virtuves strādniecēm. «Uzvilksi kādreiz ko labāku, nospers, un tad ej nu, meklē! Mans Jurka pareizi saka: vieglāk ir otru atslēdziņu aizslēgt nekā zagli noķert! Un nemaz nenoķersi, neatradīsi — tāds lērums ļaužu!»

Imalda pieliekusies vilka nost zābakus. Ļuda pienāca un nostājās viņai aiz muguras. Imalda paskatījās pār plecu augšup un pārsteigta ieraudzīja dusmās savaikstītu seju.

— Še! Rij! — Ļuda caur zobiem izgrūda un nometa Imal-dai pie kājām aploksni. Tā nebija aizlīmēta, vairākas naudaszīmes aizslīdēja pa grīdu. — Nekas, pati savāksi! — Ļuda noteica un devās gar skapīšiem projām.

— Ļuda! Pagaidi! Kas noticis?

Ļudas ar mokām aizturētās dusmas uzliesmoja ar sprādzienu kā sauss pulveris.

— Tu, skuķi, mani par muļķi netaisi! Tu sūdzējies, ka tev par maz! Tā ir tava puse, taču es uzskatu, ka nav taisnīgi dalīt uz pusēm, jo es jau sen strādāju, esmu savs cilvēks, bet tu vēl te neesi pa īstam ne nopirdusies! Bet jau sūdzas, jau viņai par maz!

Ļuda vēl daudz ko būtu pateikusi, taču ģērbtuvē ienāca kāda sieviete no konditorejas ceha.

Ļuda apklusa un aizgāja.

Imalda noliekusies ātri savāca naudaszīmes un iegrūda kabatā, lai svešā nepamana. Tas notika it kā automātiski, bez prāta līdzdalības. It kā gēnos jau būtu ieprogrammēts, ka nauda ir jāslēpj un to neviens svešs nedrīkst ieraudzīt. Šajās telpās — lai tā būtu restorāna zāle, ģērbtuve vai virtuve — jebkuru naudas darījumu bija jāklāj slepenības plīvuram. Šī piesardzība pielipa it kā pati no sevis, nejauši pamanot, kā viesmīļi cits citam iespiež saujā rubli vai trīs rubļus par kaut kādiem savstarpējiem pakalpojumiem, kā Hugo, aizslēpies aiz Leopolda varenā auguma, sameklē kabatas portfelī jaunu, čaukstošu piecrubļu zīmi un ar pateicīgu galvas mājienu pasniedz zāles pārzinim

— sirmajam Hugo naudaszīmes vienmēr bija akurāti izgludinātas un saliktas kabatas portfelī cita pie citas kā bandro-lētā bankas paciņā. Divas reizes Imalda bija redzējusi, kā Hugo dod Leopoldam piecīšus, un abas reizes tie bija ideāli jauni, laikam pat vēl nelocīti, un abas reizes Leopolds tos nevērīgi iegrūda krūšu kabatiņā, lai gan pēc tam arī gludināja un lika citu pie cita — viņam kabatā bija diezgan daudz piecrubļu —, vienīgi no Imaldas darbavietas šo zāles pārziņa rosīšanos varēja redzēt, pārējo acīm tā palika apslēpta.

«Kāpēc t u viņam grūd? Tev tak no viņa nekas neienāk!» letei garāmejot, brīnījās kāds no viesmīļiem.

«Tā tika norunāts,» Hugo cienīgi atbildēja, viegli pieliekdams savu mazo, sirmo galviņu, un tad ātri piemetināja: «Tā ir iegājies!»

«Lai nu kuru, bet tevi viņš noēst nevar!»

«Ja kaut kas norunāts, tad pie tā ir cieši jāturas. Es nesūdzos, man pilnīgi pietiek, un vēl meitai varu palīdzēt!»

Neviens pakalpojums te netika darīts par paldies, parastākais atgādinājums bija: «Man no tevis pienākas rubčiks!» — un tiesības saņemt rublēnu gandrīz nekad netika apstrīdētas, visbiežāk «vainīgais» tūlīt taisīja vaļā maku. Un, lai gan vairums viesmīļu ārpus dienesta telpām nebūt nevairījās teikt «lūdzu!» un «paldies!», te šiem vārdiem it kā bija cita nozīme, tie visdrīzāk apliecinātu maksātnespēju un nelietderīgu laika šķiešanu, tos valstot pa muti. Katram solim un katrai kustībai bija naudā aprēķināta vērtība. Ja gribētu būt vēl racionālāki, tad varētu vienīgi k|ūt par kanibāliem un pēc mielasta pārpalikušos kaulus samalt miltos ģimenes dārziņu mēslošanai.

Aploksnē bija gandrīz simts rubļu, Imaldas sirds priecīgi salēcās. Viņa nopirks sev kaut ko nepieciešamu, skaistu!

«Tu pati taču sūdzējies, ka tev par maz!» ausīs skanēja Ļudas niknie vārdi. Nē, viņa nevienam nebija sūdzējusies, ir noticis kāds pārpratums, bet rezultātā atklājies, ka Ļuda piesavinājusies lielāko daļu no viņai domātās piemaksas.

Taču pēkšņi kā trieciens nāca atskārsme — piemaksa nevar būt lielāka par algu!

Un attaisnojums. Es neko nelikumīgu nedaru, es godīgi strādāju. Es tikai godīgi strādāju, mazgāju traukus. Visu laiku uz kājām, un rokas mirkst ūdenī. Grūts darbs. Grūtāks nekā pavārēm un viesmīļiem, tiem ap maiņas vidu diezgan laika pūsties un stāstīt anekdotes, vai spēlēt savu muļķīgo spēli uz naudaszīmju numuriem. Dažreiz pat tā aizrāvās, ka piemirsa viesus, un Leopolds nāca viņus svētīt trekniem vārdiem. Atraduši spēli! «Trešais cipars no kreisās?» viens jautā, sažņaudzis saujā rubli. «Pāris,» otrs cenšas uzminēt. Ja izrādās, ka trešais cipars pārskaitlis, tad rublis tiek minētājam, ja nepāra, tad viņam rublis jāmaksā. Cits lasa žurnālu vai avīzi, citi tāpat sarunājas, bet vienmēr daži noteikti arī spēlē. «Pirmais no kreisās?» — «Nepāris!»

— «Otrais no labās?» — «Pāris!» — «Še, ņem!» — «Varbūt uzlaižam par trīs?»

Tu pati sūdzējies, ka tev par maz!

Nē, viņa nevienam pat nebija ieminējusies par piemaksu, tikai Aleksim.

Taču «Oreandā» droši vien par piemaksu zināja daudzi, arī citiem varbūt kaut ko piemaksā — par dežurēšanu, piemēram. Un, zinot, cik Ļuda alkatīga, kādam varbūt iešāvās prātā viņu izāzēt. Iestāstīja, ka dzirdējis, bet trāpīja tieši mērķī. Vovka uz tādu numuru ir spējīgs, viņš ar prieku noskatītos, kā Ļuda ar Imaldu saiet matos, un labprāt dzirdētu, kā un par ko Ļuda lamā skuķi. Tā gan viņam būtu medusmaize!

Ļuda, ieslēgusi trauku mazgājamo agregātu, jau sparīgi slaucīja glāzes.

Imalda, nostājusies savā pusē, pielēja ūdenim dezinficējošo šķidrumu.

— Negāz tik daudz! — Ļuda uzkliedza.

Galvenais — neatbildēt, lai bļauj ko bļaudama. Izturēt.

Ļuda šņākdama turpināja darbu, un tas viņai apskaužami šķīrās.

Olīvas bļodiņā, pārējo — atkritumu konteinerī, šķīvi — remdenajā ūdenī, lai atmirkst, — Imaldas lielā vanna bija vidū pārdalīta, mazgāšanai vajadzēja dažādas temperatūras ūdeni, — pēc tam karstajā un, beidzot, sāniski starp metāla satvērēj-ķepiņām uz agregāta slīdlentes, kur pirmajā kamerā ar spēcīgu strūklu šķīvjus noplaucēja, nākamajā noskaloja, un tad karsta gaisa plūsma lika tiem apžūt.

Atmosfēra bija saspringta, Imalda baidījās Ļudai ko teikt, uzrunāt viņu, rokas tāpēc it kā pašas kustējās veiklāk, un beidzot viņa uzsāka pati ar sevi tādu kā sacensību. Vai iespējams aizpildīt visas slīdlentes iedobes, vai tomēr daļa satvērēju iebrauks kamerā bez šķīvjiem?

Nē, daļa tomēr palika tukša — viņa nevarēja paspēt, bet netīro trauku grēda kritās ātri, lentes noslodze turpat vai dubultojās. Imaldai rotaļa iepatikās, viņa mēģināja vēl ātrāk, pirksti ņirbēja, un, kā par laimi, virtuves strādnieces atnesa kaudzi zupas šķīvju — tos bija ērtāk satvert un uzlikt uz slīdlentes.

— Ko tu dari,muļķe? Izbeidz! Man nav kur likt! — atskanēja Ļudas kliedziens no agregāta otras puses. Tā, lai dzirdētu virtuvē, ģērbtuvēs un pat Kurdašs lejā pie durvīm salēktos.

— Idiote! Psihopāte! Tūlīt šķīvji gāzīsies uz grīdas, tu, izjātā nelaime! — Lamām pa vidu dzirdēja klakšķam slēdžus, agregāts apstājās, un Ļuda atgriezās savā parastajā darbavietā. — Nevajadzēja man slēgt ārā! Uh, ka tu maksātu! Rublis trīsdesmit par šķīvi!

Tikai neatbildēt, nesākt strīdu, Ļudu vēl nevienam nav izdevies

pārstrīdēt.

— Klusē, ko? Klusē, klusē! Nav jau ko teikt!

Taču konfliktam nebija lemts ne attīstīties, ne noplakt, jo pulkstenis rādīja septiņpadsmit un trīsdesmit minūtes, tālumā starp skapīšiem parādījās skrejošais Leopolds, mezdams

kā pātagas savas kājas ar smieklīgi izvērstajiem purngaliem.

— Nāk, nāk!

Bija klāt direktora Rausas ikvakara piekasīgā apgaita.

Viesmīļu ierinda ar Hugo pašā galā — viņš tūdaļ dziļi, dziļi paklanīsies. Visu galvas pagrieztas vienā virzienā, it kā būtu dota komanda: «Pa kreisi skatīt!»

Šefpavārs Stākle arī atstaigā līdz letei. Ko? Atkal Imaldas olīvu bļodiņa nolikta redzamā vietā? Tagad skatiens ir nepārprotams — vēl reizi, un mēs parunāsim citādi!

Nāk!

Romāns Rausa elastīgs un koncentrēts pa priekšu, gaļas blāķis Leopolds — daudz platāks un daudz garāks — viņam tieši aiz muguras. Direktors sasveicinās, tad pārmetums kādam no viesmīļiem — kāpēc vakar ticis servēts uz galdauta ar traipu? Vainīgais taisnojas — tāds esot atvests no mazgātavas. Kāda viesim daļa, kā strādā mūsu veļas mazgātava? Viņš ir atnācis uz «Oreandu»! Vai citi arī dzird? Reizi par visām reizēm — viesi nāk uz «Oreandu» patīkami pavadīt vakaru, un nekas nedrīkst traucēt viņu labsajūtu! Ja kāds negrib saprast, ka te nav tirgus ēdnīca, tad labāk lai pats tūlīt uzraksta atlūgumu, jo mums tik un tā būs jāšķiras. Un no tādiem mēs šķiramies, turklāt, jo ātrāk, jo labāk!

— Kā jūtas mūsu jaunais kadrs? — Romāns Rausa garāmejot uzsmaidīja Imaldai.

— Labi, — Imalda nomurmināja. Rausas tuvums viņu vienmēr it kā paralizēja, viņa jutās kā pavisam sīks, nogrēkojies skuķītis daudz, daudz pieredzējuša, daudz, daudz spēcīgāka un daudz, daudz gudrāka cilvēka priekšā. Viņa pārākums ir tik liels, ka, šķita, nav pat nozīmes censties un kaut ko pasākt, jo starpība tik un tā nemazināsies.

— Bet es cerēju, ka jūs teiksiet: šodien sevišķi labi! — Rausa nosmējās un, Leopolda pavadīts, iegāja viesu zālē, kur bārmenis jau rindoja plauktos dzērienu pudeles un elektriķis mirkšķināja starmešus.

Direktoram ne prātā nevarēja ienākt, ka viņa sacītajā tekstā var sameklēt arī zemtekstu. Tā bija vienkārši normāla vīrieša reakcija, kad tas ieraudzījis glītu meiteni. Nevar taču izlikties neredzam un paiet garām kā pūslis ar debesīs paceltu degunu. Kaut kas jāpasaka, vismaz jāsveicina, jo pirmkārt jābūt džentlmenim un tikai tad priekšniekam. Arī Ļudu Rausa pasveicināja, taču Ļuda šajā žestā saskatīja ko nozīmīgu, uzsvērtu.

Skaidrs, kāpēc viņš Imaldai sacīja: «Šodien sevišķi labi,» — tāpēc,

ka viņa, Ļuda, šodien iedeva Imaldai aploksni ar naudu. Bija spiesta iedot, jo Imalda sūdzējusies, ka dabūjusi par maz, un Leopolds Ļudai uzbruka ar putām uz lūpām. «Ko tu iedomājies? Kas vēl nebūs!» Viņa tik tikko spēja atrunāties, ka gribējusi Imaldas daļu atdot mēneša beigās. «Lai meitēnam ir visa nauda uzreiz un var kaut ko nopirkt — taisni kauns, cik slikti apģērbusies viņa staigā!»

Kad Imalda dabūja trauku mazgātājas vietu, kas jau bija tikpat kā rokā māsai, Ļudai šķita skaidrs, ka aiz skuķa stāv šefpavārs, Leopolds, Rausa vai pat Šmics. Ticamāk gan, nevis viņi paši, bet palūdzis kāds daudz sīkāks gariņš no grāmatvedības, noliktavas, bāzes vai — arī iespējams — tikai tāpat pazīstams. Varbūt par kādu pakalpojumu, varbūt arī gluži par velti — visi lieli priekšnieki, draugu būšana, roka roku mazgā.

Var gadīties — kāds bija Leopoldam pārsolījis. Teicu tak māsai: dosim piecus, bet viņa pretī: ar trim pietiks! «Trauku mazgātāja — vispār brīnums, ka par tādu vietu nauda jādod!» Tagad pati kož pirkstos! Tā nauda nebūtu zemē nosviesta, tā nāktu atpakaļ!

«Kad nauda jāizdod — tad ātri, bet, kad atpakaļ, — gaidi vien!» Māsa neticēja.

«Viesmīļi dienas beigās trauku mazgātājām met pa rublim. Septiņpadsmit gabalu, dažreiz kāds nav darbā, bet astoņi rubļi dienā mums katrai uz deguna garantēts. Es pati savācu, vot, šajā kabatā lieku,» Ļuda uzsita pa savu ļumīgo šķiņķi apmēram tajā vietā, pret kuru, viņai traukus mazgājot, atradās virssvārča kabata.

— Par ko viņi tev dod?

— Par šķīvjiem. Es viņiem iešķiebju liekus šķīvjus. Kad zvejniekiem lašu laiks, tad visiem viesmīļiem skapīšos burkas ar mazsālītiem lašiem. Taisa kreisās produkcijas. Bandīti! Kā porcija — tā rublis septiņdesmit trīs. Kā šķīvis — tā nauda! Es lai šitiem nagumaucējiem par velti mazgātu, savu strādnieka muguru liektu? Agrāk par katru lieko šķīvīti meta divdesmit kapeikas, bet tad vienmēr vakarā ar kādu iznāca strīdi par skaitu — rīkļurāvēji viņi ir visi, vienīgi cits lielāks, cits mazāks. Un varbūt nemaz nav mazāks — tikai bailīgāks. Viens taisa no četrām porcijām piekto, otrs vienkārši pārdala uz pusēm, bet, kuri turas pa vairākiem kopā, tie garāmejot no katras porcijas kādu gabaliņu iemet bļodā — vēlāk ņem no manis šķīvjus vai taisa no savāktā zviedru plates. Un tā ar lokiem un seleriju kātiem izdekorē, ka pašam ministram var droši grūst priekšā — aprīs! Protams, viņi gribētu trauku mazgātājas apiet un tām nemaksāt, bet to nekā nevar izdarīt! Žuljo, kādus pasaule nav redzējusi! Riebjas skatīties!

Pēc šodien dzirdētā Ļuda secināja, ka aiz Imaldas stāv pats direktors Rausa. Skaidrs, Leopoldam bija apsolīts, viņš labprāt iebāztu trīs sotņikus kabatā, bet ko viņš pret direktoru var iesākt?

Taisnība Ļudu laikam šokētu tā, ka viņa zaudētu valodu, bet, kā tas izskatītos, to neviens nespēja iztēloties.

Tieši Leopolds bija tas, kurš ieradās pie direktora Rausas ar neslēptām bažām.

«Roman Romanič, nebūs labi!»

«Tu atkal esi kaut ko nosapņojis?»

«Man nepatīk tas gājiens ar Ļudas māsu!»

«Tu pats viņu ieteici. Varbūt mani viļ atmiņa?»

«Roman Romanič__Es esmu izdomājies tā un šitā ...

Bet...»

Leopoldam «Oreanda» bija visa dzīve. Ilgajos darba gados viņš bija lepni iekārtojis savu vientuļnieka dzīvoklīti, vasarā īrēja Jūrmalā istabu ar verandu, arī tās bija iekārtotas ar smagnēju, austrumniecisku greznību, viņam bija noguldījums krājkasē vecumdienām, izklaidēties viņš gāja uz operu, taču dzīvoja vienīgi «Oreandā».

«Leopold, vai jūs nevarētu ...» Viņš varēja gan. «Leopold, vai jūs nebūtu tik laipns__» Un viņš bija tik laipns.

Viņu cienīja, viņam visur bija vaļā durvis, taču savas lielās iespējas zāles pārzinis izmantoja reti, jo gandrīz viss, ko viņam vajadzēja, jau bija iegādāts un panākts. Uz ielas viņu sveicināja cilvēki, kurus viņš nepazina, bet kuri pazina viņu.

Pret viesiem Leopolds izturējās ar dalītām jūtām, lai gan tās nekad neatspoguļojās viņa sejā. Pirmkārt, viņš dalīja cilvēkus divās lielās daļās. Tajos, kam vakars «Oreandā» būs svētki, un citos, kam tā ir tikai ikdiena. Pirmajiem Leopolds ierādīja galdiņus attālākajos zāles kaktos tālāk no varietē programmas dejotāju slaidajām kājām, taču par atlīdzību viņiem tika varbūt ne labākie, toties godīgākie viesmīļi. Direktoram Raušam Leopolds sacīja, ka tā viņus sēdinot mīļā miera labad, jo, kam mazāk rubļu, tam lielāka interese par to, kas un kā rakstīts rēķinā, bet patiesībā zāles pārzinis mīlēja tikai tos, kam «Oreanda» bija svētki.

Tie, kuri mēģināja sevi apliecināt ar naudas šķiešanu, it kā dabūja savu — galdiņus ap estrādi un pakalpīgākus viesmīļu smaidus, taču ar tiem maskējās īstās haizivis, kam bezkaunīga blēdīšanās un alkatība bija asinīs. Lai gan tieši uz naudiniekiem balstījās Leopolda materiālā labklājība, sirds dziļumos viņš tos nicināja. Bet visvairāk tos, kam tika atvēlēta privileģētā vieta, ko iedalīja pats Rausa, — pie galdiņa pretī orķestrim. Tomēr zāles pārzinis neaizmirsa ik pēc pusstundas tur apjautāties, vai viesiem vēl nav kāda vēlēšanās.

īpašās «Septīto debesu» aprindās Leopoldam bija iesauka «Tiš, maukas!». Kad sīkās padauziņas no citām restorānu zālēm pa dienesta gaiteņiem savācās «Oreandas» priekštelpā, jo lepnais naktsrestorāns viņas pievilināja, kā sulīgs bumbieris pievelk lapsenes, atskrēja Leopolds un dzenāja viņas, vicinādams dvieli, un dažreiz arī ar to

uzšaudams pa sēžamvietām. Pie tam paklusi atkārtodams: «Tiš! Tiš, tiš, tiš!» — taču viņš tās nelikās manām, ja kāda jau bija ieaicināta zālē un sēdēja kompānijā pie galda.

«Oreandā» Leopolds jutās un bija zināmas ļaužu daļas pavēlnieks. Viņš gribēja būt labs un taisnīgs pavēlnieks, taču tas nenozīmēja, ka tāpēc kādam tiks palaisti vaļīgāk groži. Gluži otrādi — vienīgi cieši turot grožos un paklausībā, viņš savus pavalstniekus varēja stūrēt pretī labklājībai, kāda tā bija viņa paša izpratnē.

«Tu baidies, ka var sākties dumpis?»

«Roman Romanič, ja tā māsa ir tikpat dulla kā Ļuda, tad es ne par ko vairs neņemos garantēt... Viņas viena otru balstīs ... Roman Romanič, cilvēks ir tāds radījums, kam nekad nav diezgan, grūd viņam labumus kaut pa abiem galiem iekšā ... Vai pasaulē sieviešu trūkst, ka mums ir jāņem akurāt Ļudas māsa?»

«Lūdzu, meklē ... Tev ar mazgātājām jāstrādā, ne man.»

«Es parunāšu ar mūsu puišiem ... Varbūt kādam radiniece vai kaimiņiene ... Darbs jau te ir izdevīgs, sevišķi tām, kam mazi bērni, — viņa mājā pa dienu, vīrs pa vakariem.»

«Klausies, man te nesen zvanīja... Tu arī viņu pazīsti...

Prasīja, vai nav kas piemērots skuķim__Es tev iedošu, man jā-

būt pierakstītam telefonam__» Rausa sāka rakņāties pa dokumentu kaudzītēm uz rakstāmgalda, meklēdams zīmīti ar telefona numuru.

«Kāpēc nevarētu būt skuķis? Lai pastrādā, tad jau redzēs — nekur citur tādu naudu nenopelnīs. Bet māsas kopā laist nedrīkst — tās mums asinis izdzers ķipjiem. Viņas pa abām te uzreiz sāks komandēt.»

Ļuda slaucīja traukus un lika plauktā, tad uz īsu brīdi ļāva darboties agregāta slīdlentei un atkal to izslēdza, jo paspēt visu paveikt vienā laidienā nebija ne iespējams, ne vajadzīgs. Imalda piedāvājās iet viņai palīgā, taču Ļuda piedāvājumu atraidīja it kā šaurības dēļ — otrs aiz agregāta tikai traucēšot. Dusmu izvirdums šķita pāri, tomēr nevarēja būt, ka viņa tik lēti aizmirstu rubļus, kurus bija jāizvelk tikpat kā sev no kabatas.

Imalda bezdarbībā arspiedās pret Ieti un skatījās viesu zālē — turp un atpakaļ vienos stiepienos lēkšoja viesmīļi ar paplātēm. Bija prieks noraudzīties, cik meistarīgi viņi servēja galdus, cik precīzi nolika nažus, dakšiņas un daudzās, spodrās glāzes, kurās uzžilba pa gaismas zaķītim — kas bija nolikts, tam pirkstu klāt vairs nevajadzēja piedurt vai arī to pārbīdīt.

Līdz servēšanas beigām zāle tika apgaismota spoži ar lustrām, tikai vēlāk, viesiem ierodoties, ieslēgtas mazās galda spuldzītes, lai valdītu patīkams, intīms mijkrēslis.

— Atrodi Leopoldu un atnes vēl kādus dvieļus, — nokomandēja Ļuda. Nevis tāpēc, ka dvieļus ļoti vajadzētu, bet tāpēc, ka nevarēja

ciest Imaldas dīko stāvēšanu.

Meitene bija priecīga par iespēju uz brīdi tikt no Ļudas projām.

Ejot cauri ģērbtuvei, Imaldai iegribējās pārskaitīt dabūto naudu. Aploksnē bija astoņdesmit četri rubļi. Lieliski! Vējjaku

viņa sev nepirks, jo drīz ārā būs silts, viņa sev nopirks__

Katrā ziņā kaut ko ļoti skaistu un modernu ...

Viņa grasījās aploksni ar naudu likt atpakaļ skapītī, bet pēkšņi pārdomāja ... Ja nu kaut kas atgadās! Viņa pat domās nelietoja vārdu «zagt», taču, paskatījusies apkārt, vai kāds neredz, aizslidināja aploksni aiz krūštura.

Imalda visiem taujāja pēc Leopolda, bet neviens no steidzīgajiem viesmīļiem neko nevarēja pateikt. Protams, Leopolds tepat kaut kur grozījās, kāds viņu pavisam nesen bija redzējis lielajā zālē, cits manījis cilpojam lejup pa kāpnēm, vēl citam viņš sacījis, ka skries pie Rausas, bet pašpārliecinātais bārmenis Zigfrīds, kuram bija cēla bruņinieka izskats, kas tomēr netraucēja par jebkuru sievieti runāt jēlības, citiem viesmīļiem par uzjautrinājumu Imaldai skaļi atbildēja:

— Leopolda nav, bet ja liela note, e s varu palīdzēt!

— Man vajag dvieļus__— Imalda divdomību uzreiz nesaklausīja, tāpēc Zigfrīds ierēcās pilnā kaklā. — Labs ir! Dvieli mēs dabūsim.

Pēc tam viņš visu vakaru runāja par savu asprātību, papildinādams pa kādam vārdiņam, lai labāk skan.

Vēlreiz apstaigājusi viesu zāli, priekštelpu, virtuvi un ģērbtuves, Imalda nokāpa lejā konditorejas cehā, kur iepriekš nekad nebija ieskatījusies.

Aiz durvīm, kas bija apsistas ar skārdu, un maza priekšna-miņa pletās plaša telpa, kur katrs kaut ko putoja lielākā vai mazākā traukā, tikai kāds jauneklis ar augstu konditora cepuri galvā bija noliecies pār galdu, virs kura bija zemu nolaistas dienasgaismas spuldzes. Puisis dekorēja tortes, kas bija cieši saliktas cita pie citas. Viņš uzmanīgi žņaudzīja rupja brezenta maisiņu ar saputota sviesta krēmu, lai tas sprauktos ārā pa uzgali vienmērīgā plūdumā. Iztālēm krēms atgādināja pārāk dzeltenu, rievainu, bezgalīgi garu, pārvārītu makaronu. Lai šo «makaronu» cilpu cilpām uzvītu uz tortēm, jauneklis kustējās līdzi ar visu augumu, jo šim darbam ar roku spēku un veiklību vien nepietika. Imalda stāvēja pa gabaliņu, neuzdrīkstēdamās viņu nelaikā pārtraukt ar savu jautājumu pēc Leopolda.

Gar sienām bija sastatnes ar kūku un smalkmaizīšu seklajām kastēm — spīdēja eklēru brūnās šokolādes virsas, bezē baltumā iedzirkstījās pa cukura kristāliņam, ābolkūkas bija pieplakušas, it kā tām nevilšus kas būtu uzkritis, bet biskvītu kūkas žonglēdamas balstīja savas augstās daudzkrāsaino krēmu frizūras. Tās mamma parasti pirka, lai atzīmētu liecības saņemšanu ceturkšņa beigās. Vēl viņa nesa mājās napoleonus, bet tie šeit nebija redzami, laikam šodien nebija

cepti.

— Čau, raganiņ, no kurienes tu uzradies? — jauneklis uzrunāja Imaldu. Viņš it kā smējās, it kā bija nopietns, runāja draudzīgi un uzreiz ieguva simpātijas, jo šķita, ka ir jau sen pazīstams.

— No augšas.

— Kā tevi sauc? Es esmu Mārtiņš.

— Imalda.

— Muti vaļā, acis ciet!

Un dīvaini, Imalda bez apdomāšanās viņam paklausīja, jo visā viņa rīcībā bija kaut kas ļoti draudzīgs un pat nevarēja pieļaut domu, ka viņš varētu nodarīt pāri.

— Kur mēle? Mēli izbāz! Vēl!

Uz mēles uzgūlās kaut kas salds un gards, un kūstošs, tas smaržoja pēc vaniļas. Mārtiņš viņu bija pacienājis ar pāri palikušo krēmu.

— Kad tev, mazais, iegribas kūku, nāc atkal ciemos!

— Es meklēju Leopoldu.

— Viņš tikko te bija. Stāvi, es aiziešu paskatīties, tu tik un tā neatradīsi!

Pa logu varēja redzēt «Septīto debesu» slēgto pagalmu. Pāri tam palīgstrādnieks bīdīja ratiņus ar diviem milzīgiem alumīnija katliem. Tie bija piekrauti ar kaudzi — laikam vinegrets vai citi dārzeņu salāti. Tepat tālāk aiz konditorejas bija gaļas cehs, kur mala, kapāja un sadalīja porcijās no saldētavas atnestos puscūčus un liellopus, bet vēl aiz tā tika apstrādāti dārzeņi un sagatavoti vienkāršākie salāti visām viesnīcas restorānu zālēm un bāriem. Arī kulinārijas izstrādājumu veikalam «Ilga». Uz to tika bīdīti rateļi ar abiem lielajiem katliem.

Saņemšu dūšu un ieiešu! Rīt, nākot uz darbu. Saņemšu dūšu un ieiešu! Man tas ir jāizdara!

Mārtiņš atgriezās, rokas plātīdams.

— Tavs Leopolds ir izkūpējis pa otrām durvīm. Aizskrējis uz centrālo noliktavu parakstīt rēķinus. Ko tu tāda drūma? Snīpi augšā!

— Atvainojiet, ka__

— Beidz! Kūku gribi?

— Paldies, nē. Uz redzēšanos!

— Dzīvo sveika, raganiņ! Good-bye! Grußes Sie zu Hause![1]

Kāpnes. Viņa apstājās un atbalstījās pret margām.

Saņemšu dūšu un «Ilgā» ieiešu! Rīt, nākot uz darbu.

Dzīves veidā, ierašās un paradumos, kā arī pēc savām atrašanās vietām abas žurkas ir tik līdzīgas, ka, ja vienu apraksta, tad reizē ir attēlota arī otras dzīve. Ja mēs minētu, ka pelēkā žurka vairāk uzturas ēku apakšējās telpās, sevišķi mitros pagrabos un velvēs, novadu grāvjos, slūžās un pie upju krastiem, kamēr melnā žurka vairāk mīl ēku augšējos stāvus, bēniņus un labības klētis, tad ar to jau būtu pieminēts tiklab kā viss, kas abām žurkām nav kopējs. Kā viena, tā

otra šo parazītu suga ir sastopama visās iespējamās cilvēka dzīvokļu telpās un visās iedomājamās vietās, kuras tai sola barību. No pagraba līdz bēniņiem, no salona līdz atejas vietai, no pils līdz būdiņai — visur tā ir sastopama. Visnetīrākajās vietās žurkas ierīko savus midzeņus tikpat labprāt, kā tur, kur vienīgi ar savu netīrumu palīdzību tā var radīt sev piemērotu mājokli. Tās dzīvo kūtīs, šķūņos, sētā, dārzā, upju krastos, jūras malā, kanālos, lielāku pilsētu pazemes kanalizācijas grāvjos utt., citiem vārdiem, visur, kur vien var dzīvot, kaut gan melnā jeb māju žurka arvien cenšas darīt godu savam vārdam un pēc iespējas maz attālinās no cilvēka mītnēm. Apveltītas visām tām garīgām un miesīgām īpašībām, kas viņas var padarīt par cilvēka ienaidniekiem, tās bez apstājas nopūlas, lai cilvēku mocītu, aplaupītu un kaitinātu, un sagādā tam bez mitēšanās visjūtamākos zaudējumus. No viņām neaizsargā ne žogs, ne siena, ne durvis, ne atslēga; kur tām nav brīva ce|a, tās pašas ierīko sev ieeju; resnākajos ozola dēļos un biezākajos mūros tās izgrauž un izrok sev ejas. Tikai ja pamat-mūri ielaiž dziļi zemē, visas starpas starp ķieģeļiem un akmeņiem aizpilda ar cietu cementu un mūrī vēl ietaisa stiklu drumslu kārtu, var justies no viņām diezgan drošs.

— Viss!

Vārds sprakšķēdams pārlūza kā nokaltis priedes zars. Pulkvedis arī pats no šīs skaņas satrūkās. Varbūt tāpēc, ka redzēja noraustāmies Nikolaja plecus.

Pulkvedis bija cerējis, ka Nikolajs celsies un ies, bet tas sēdēja un truli raudzījās uz dokumentu mapēm, kas no seifa bija izkrautas uz rakstāmgalda, uz atvērto seifu, kura durvīs atradās tā atslēga ar vienkāršo piekaru. Un pulkvedis nezin kāpēc pēkšņi iedomājās, ka Nikolajs šo seifu droši vien nekad tukšu nav redzējis, tāpat kā viņš pats nekad nav redzējis tukšu savu seifu: viņam stājoties amatā, tur jau bija mapes un dažāda biezuma ātršuvēju vāki, un lietiskie pierādījumi papes kastītēs vai polietilēna maisiņos — laikam seifu tukšu varēja ieraudzīt tikai, ja nodeva dienesta dokumentus, kā tagad Nikolajs.

— Kārtībā, — pulkvedis sacīja un iedomājās, ka pēc nepilniem diviem gadiem Nikolajs būtu varējis ar godu aiziet pensijā. Viņš vēlējās vārdu izrunāt mīksti, bet tas atkal, kā par spīti, nosprakšķēja. Laikam tāpēc, ka rīkle un mute bija sausas, izkaltušas.

Nikolajs joprojām sēdēja.

Pulkvedis kļuva nervozs. Viņam bija uzdots pieņemt no Nikolaja lietvedību, tagad viņš iedomājās, ka pavēle varbūt attiecas arī uz zīmotnēm.

Nē, zīmotnes viņš neatprasīs, tad jau labāk pašam dabūt rājienu! Un, kā par spīti, šajā brīdī prātā iešāvās asprātīgā, bet ļaunā frāze: «Pensionēts ar mantas konfiskāciju!»

Nikolajam neveicās. Jau no sākta gala. Kad toreiz, pirms daudziem gadiem, viņu no rūpnīcas ar norīkojumu atsūtīja strādāt uz miliciju, līdz pelītēm nodzēries huligāns viņu sadūra. Visi domāja, ka pēc iznākšanas no slimnīcas Nikolajs prasīsies projām, bet viņš palika.

Neveiksmes viņu vajāja, kad mēģināja stāties Augstākajā milicijas skolā — laikam gadus divus vai trīs izkrita iestāju pārbaudījumos. Un nu, kad beidzot kaut kas sasniegts...

— Ko tu domā darīt?

— Iešu atpakaļ uz rūpnīcu.

— Uz to pašu?

— Kāda starpība? — Nikolajs paraustīja plecus. — Lai kur es aizietu, visur man pakaļ nāks kukuļņēmēja slava. Labāk jau pie savējiem. — Un pēc ilgas pauzes rūgti pabeidza: — Agrāk man par to, augstākais, izteiktu aizrādījumu!

— Vai tu esi apvainojies?

— Viss jau ir pareizi. Apvainoties es varu tikai uz sevi. Kas bija agrāk, tas bija agrāk, kas ir tagad, tas ir tagad. Tev ir pāris minūšu laika?

— Ko tu vēlies?

— Gribu izkratīt sirdi.

— Es biju klāt, kad tu lejā stāstīji...

— Tur es tikai bēru sev pelnus uz galvas, vēl aizvien cerēju, ka pavisam nepadzīs... Patiesībā es pats nemaz nezinu, kā tas sākās ... Goda vārds!

Nikolajam šķita, ka pulkveža lūpu kaktiņos pavīd smīns, tāpēc viņš atkārtoja skaļāk un noteiktāk:

— Goda vārds! Bet sākās. Ja ir beigas, tad sakumam arī jābūt! Bet kad? Kā? Neviens man ar naudas žūksni virsū nav bāzies, neviens man nekā nav ne solījis, ne miedzis ar aci. Un tomēr es atģidos, sapīts kā zvirbulis tīklā. Es pēkšņi biju kļuvis nespēcīgs un paklausīgs. Pāris reižu mēģināju pieķert viesmīļus blēdībās, bet nekas no tā man neiznāca: griezies kā gribi — par maz pierādījumu. Rēķinu viņi raksta tikai tad, kad galds jau tukšs, bet, ja uzlikto neaiztiek, viņiem ir skaidrs, ka pārbaude. Ķēru bufetnieci, ķēru šefpavāru — garām. Vienam šāds sīkums, otram tāds sīkums, bet nekā nopietna. Un krogus vadība tavu ķeršanu nemaz neņem ļauna.

Ka vienmer laipna, nosvērta. Vispatīkamākie cilvēki. «Vai kapteinim nevajag beznosēdumu kafiju? Ko jūs! Pilnīgi oficiāli, par valsts cenu. Mēs saņēmām divas kastes darbiniekiem, mēs jau jūs arī uzskatām par savējo, darām taču kopīgu darbu!» Toreiz beznosēdumu kafija bija traks deficīts. Vienmēr kaut kas būs deficīts. Un vienmēr tieši to tev gribēsies pārnest mājā — ananasu sulu, lēto, bet garšīgo ketlaša fileju, vai irākiešu žāvētās aprikozes bez kauliņiem. Un ar katru dienu vajadzēs vairāk — tev pašam ir draugi, un sievai ir

draudzenes. Un tu k|ūsti lielīgs, ka tev ir tādas priekšrocības. Pie mums priekšrocību skaits nosaka cilvēka sociālo statusu — nestrīdies pretī, tā ir. Un tad uzbrukumā nāk radi. «Jums Rīgā esot vietas, kas vaļā līdz pieciem no rīta, un varietē programma tur esot un ... Vai tu nevari dabūt biļetītes?» — «Biļetes?» tevi uzklausījusi, brīnīsies restorāna vadība. «Kāpēc tā šķiesties ar naudu? Mums ir viens rezerves galdiņš — tieši pretī orķestrim —, palūgsim zāles pārzini, lai kaut kur sadabū un pieliek vēl pāris krēslu.»

Tikai pamazām tu sāc uzzināt, cik patiesībā daudz tev radu! Dažs pat zvana: «Mans priekšnieks brauc uz Ķemeriem vannoties dūņās, es viņam izstāstīju par varietē, noorganizē, lūdzu! Kad būsi mūsu pusē — norēķināsimies!» Savu mūžu tajā pusē neesmu bijis un droši vien nebūšu arī!

Un vai mazums kolēģu nav lūguši palīdzēt? «Tu kūrē, tev vienkāršāk!» Kolēģi vismaz priecājas par savu naudu, bet dažs rads nav spējis nenopirkt to un nav spējis nenopirkt šito — laimīgs gadījums, acis tecējušas laukā, diezin kad nākamreiz uz Rīgu atbrauks. Sieva asarās — mēs nedrīkstam tā izblamēties, nesēdēsim taču restorānā pie tukša galda! Bet mēnesī tev ir tikai pliks simt astoņdesmit, labi, tagad ir kāds bišķis vairāk, un sievai — simts. Ar tādām algām pa nakts restorāniem nestaigā. «Tikai šo vienīgo reizīti, vīriņ!» — «Neuztraucieties, neizputēsiet,» zāles pārzinis drošina. «Silto vakarā var arī neēst — ārzemēs jau vispār restorānos tikpat kā neēdot! — bet uzkožamos es nopirkšu līdz diviem, kamēr pie mums vēl ēdnīcas cenas, un nolikšu savā skapītī. Jums būs pirmklasīgs aukstais galds par kapeikām — pašu cilvēki vien esam. Šņabi nopērciet veikalā, lai nav jāpiemaksā tas trakais uzcenojums, — es saliešu karafēs.»

Radi un paziņas ceļ debesīs, un, zini, — tas sāk ļoti iepatikties, tu jūties nozīmīgāks... Kad radītājs no māliem lipinājis cilvēku, arī miliči un prokurori tapa no tā paša materiāla.

— Tagad sacīs, ka jau sen paredzējuši — tā mūžīgi nevarējis turpināties.

— Droši vien.

— Protams, tu restorānā nevienam neko vairs nevarēji pasacīt. Tu tur biji tukša vieta! — Pulkvedis sāka skaisties. Vairāk gan par to, ka Nikolajs neiet projām.

— Nekas briesmīgs tur nenotiek!

— Teica tas, kurš vienīgais uz darbu gāja kājām! Gandrīz visi viesmīļi, cik es zinu, brauc ar žiguļiem un volgām. Ja vien kāds nav nodzēries vai nospēlējies kārtīs.

— Tu negribi mani saprast, — Nikolajs apvainojās. Piecēlās un nedroši pastiepa atvadām roku, laikam baidījās, ka bijušais kolēģis to nevēlēsies paspiest.

Durvīs viņš tomēr apcirtās un sacīja:

— Vai nu tu vēlies, vai nevēlies, tik un tā tevi tur iztaisa par tukšu vietu, jo tu zaudē ticību, zaudē pārliecību, ka ir jēga ticēt... Bet bez ticības nevar ... Rodas pārliecība, ka rokas par īsām, lai kaut ko mainītu ... Un dažreiz ari ir par īsām ... Tikai nestāsti man, ka tu tiec klāt visiem, kuriem vajadzētu tikt klāt! Atvaino ... Bet citādi... Nekas briesmīgs tur tiešām nenotiek ...

Laikam Nikolajam bija vēl ko piebilst, taču viņš aprāvās un ātri izgāja gaitenī.

Kad pāris nedēļu vēlāk pulkvedim vajadzēja izvēlēties Nikolaja vietā citu darbinieku, viņam iešāvās prātā, ka vislabāk būtu izmēģināt ar kādu no skolas absolventiem. Viņam atnesa kaudzi personisko lietu, un viņš sāka uzmanīgi tās studēt, meklēdams vispiemērotāko kandidatūru.

Vairums biogrāfiju bija īsas — rūpnīca, dienests milicijā, milicijas skola, — bija gan arī tādi, kas dienējuši citur, pat aviācijā, bija no nakts milicijas dežūrdienesta, jau gandrīz profesionāļi, ko sev pievāks kriminālmeklēšana, gan tie nedaudzie, ko varēja apzīmēt ar vienu kopēju vārdu «pārējie».

Tieši šo pārējo vidū pulkvedis atrada divdesmit divus gadus vecu leitnantu.

Kā varēja spriest no personiskās lietas, nekāda pieredze milicijas darbā tam nebija, taču pulkvedim šķita svarīgi, ka jauneklis pirms milicijas skolas beidzis finanšu un kredīta tehnikuma grāmatvedības nodaļu un tika raksturots kā principiāls un godīgs — raksturojumu štancētājiem vārdu krājums ir vēl mazāks nekā hokeja spēļu komentētājiem televīzijā.

Jau kādu pusstundu orķestris zālē spēlēja deju mūziku, un skaņas, biezo portjeru pieklusinātas, plūda ari virtuvē. Ap šo laiku trauku mazgātājām bija vismazāk darba, temps kļuva lēnāks, viņas gandrīz vai garlaikojās.

Orķestra repertuārs parasti nemainījās, Imalda un droši vien arī citi strādājošie jau iepriekš zināja, kāda būs nākamā dziesma. Pirmajā deju programmas daļā to varēja pateikt absolūti precīzi, tikpat precīzi varēja pateikt ari varietē programmai, kas sekoja pēc pauzes. Tikai pēdējā deju mūzikai atvēlētajā periodā bija dzirdams arī šis tas cits — iesilušie viesi atsevišķus skaņdarbus mēdza pasūtīt uz sirdsdāmu vēlēšanos vai par godu jubilāriem. Deju programmai sākoties, tas gandrīz nekad negadījās. Par šīm pūlēm orķestrantiem tika atlīdzināts īpaši, dabūtos rubļus mūziķi meta kopējā kasē un pēc tam sadalīja uz galviņām. Mazāk par pieci neviens nedeva, cits nežēloja pat desmitnieku, un galu galā spēlētājiem sanāca tīri ciešama summiņa.

Tūlīt būs «Krītošās lapas», Imalda prognozēja, klausoties dejotāju atturīgajos aplausos. Ļaudis vēl nebija iejutušies, vakars tikai pa īstam vēl sākās. Taču pareģojums nepiepildījās, Imalda izdzirdēja nevis

«Krītošo lapu» sākuma akordus, bet mazliet sērīgu, vienkāršu melodiju, ko uzņēma klarnete.

— «Suļiko», — teica Ļuda, pamanījusi Imaldas pārsteigumu.

— Tu jau droši vien nemaz nezini... «Saldos sapņos snauž Suļiko...» — Tālāk dziesmas vārdus viņa laikam arī pati neatcerējās, jo dungoja līdzi jebkurai dziesmai piemērojamo «rai, rai, rai...».

Arī nākamā dziesma nesakrita ar parasto repertuāru. Solists temperamentīgi nodziedāja kādreiz tik populāro Utjosova šlāgeri par Odesu, šalandām un Moldavankas rajonu.

Un tūlīt atkal klarnete — ar «Suļiko».

— Viņi tur galīgi dulli palikuši, ko? — Ļuda sāka raustīt plecus. Tad pielika pirkstu sev pie deniņiem un pagrozīja. — Viņiem šite pagājis vaļā!

Šajā brīdī mazliet pavērās portjeras un spraugā parādījās viesmīļa galva.

— Nāk paskatīties ... Nāk, nāk paskatīties ... — Viņš aicinādams māja ar roku trauku mazgātājām. — Cirks!

Un Ļuda jau raisīja nost priekšautu.

— Paliekam tepat stūrītī, — Ļuda nokomandēja, kad abas bija otrpus portjerām, kur stāvēja sapulcējušies viesmīļi un noskatījās duelī starp galdiņiem.

— Vēršu cīņas! Pensionāriem un pirmsskolas vecuma bērniem ieeja brīva, — kāds no viņiem noteica.

Pie pirmā galdiņa sēdēja pieci vīrieši un viena sieviete, kā varēja secināt pēc apģērba, laikam no kāda zvejas kuģa, kas tikko piestājis ostā. Spriežot pēc jautrajām, piesarkušajām sejām, viņi jau bija paguvuši iecirst vismaz glāzītes divas vai trīs. Kamēr skanēja «Suļiko», vīrieši meta kaudzītē pa naudaszīmei, galda galā sēdošais tās savāca un turēja rokā. Tiklīdz orķestris pārstāja spēlēt, viņš piegāja pie trombonista un iespieda tam saujā žūksnīti, pie viena iečukstēdams kaut ko ausī.

No aizkulisēm iznira solists, satvēra mikrofonu un atkal rāva vaļā:

— Šalandi polnije kefaļi,
V Odesu Kostja privozii,
I vse biņģužņiki vstavaļi,
Kogda v pivnuju on vhoģil.
Ja vam ņe skažu za vsju Odesu,
Vsja Odesa sļiškom veļika ...

Pie galdiņa zāles pretējā pusē piešāvās kājās liela auguma vīrs un ar valdonīgu knipja sitienu gaisā pieaicināja viesmīli. Vārdus nevarēja dzirdēt, taču pēc žestiem gluži labi bija saprotams, ka viņš viesmīlim kaut ko pavēl, ka viesmīlis nesekmīgi mēģina atrunāties, tomēr beidzot paņem lielo naudaszīmi un aiznes orķestra vadītājam.

Orķestra vadītājs arī noraidoši papurina galvu, taču naudaszīmes

lielums viņu hipnotizē, un galu galā viņš piekrīt.

Su|iko, klarnetes dūdošanas iemidzināta, vēlreiz snauž saldajos sapņos, zālei pāršalc vīpsnājošs smiekliņš.

Bet jūrnieki jau atkal met kolekti.

Hugo skatās kā apmāts uz viņu pretinieku. Varbūt vairāk uz viņa pusmilitārā piegriezuma frenci, kādus labprāt valkāja vadošie darbinieki līdz piecdesmito gadu vidum, uz viņa jau iesirmajām dienvidnieka ūsām ā la Josifs Visarionovičs un kuplajām uzacīm, zem kurām spīd brūnas, dzēlīgas acis. Bet varbūt Hugo skatās uz ārkārtīgi bagāti piekrauto galdu ar samtainajiem firziķiem un vīnogām desertam augļu vāzē pašā galda centrā? Varbūt uz sievu un abām meitām pusaudzēm, kam mugurā nav nekā, kas būtu ražots tuvāk par Parīzi. Ja nu vienīgi kāds no daudzajiem gredzeniem ar dzirkstošajiem akmentiņiem sievai pirkstos.

Skan «Suļiko», Hugo skatās kā apmāts, tad aizklāj ar rokām seju un nomurmina: «Tie bija briesmīgi laiki... Nedod dievs ...»

Un, kā glābdamies, viņš aizbēg aiz portjerām, lai citi neredzētu asaras, kas sariesušās viņa acīs.

— Ja vam ņe skažu pro vsju Odesu,

Vsja Odesa sliškom veļika ...

Pusmilitārajā frencī ģērbtais ar knipja sitienu vēlreiz aicina viesmīli, bet ir jau par vēlu — zāles ieejas durvīs stāv Leopolds.

Protams, viņam viss jau ir zināms!

Garāmejot viņš kaut ko pasaka orķestra vadītājam. Klusu, bet tik spēcīgi, ka tas gandrīz aprij saksofona mēlīti. Taču dziesma ir jāpabeidz, viņš pūš tālāk, pārējie muzikanti uz viņu līdzjūtīgi paskatās.

Leopolds, liels un varens, dodas uz priekšu. Ar žestu viņš apstādina kaukāzieša aicināto viesmīli un turpina ceļu viņa vietā pats.

Mūzikas dēļ nav dzirdams, ko saka Leopolds un ko saka Leopoldam, taču noteiktība, ar kādu viņš pagriežas un nāk atpakaļ, liek secināt, ka viņa teiktajam ir bijis ultimatīvs raksturs.

Brūnajās pusmilitārista acīs zem kuplajām uzacīm spīd vēlēšanās visu apkārtesošo iznīcināt, pārvērst krāsmatās.

— Bravo! Bis! — jūrnieki sauc un skaļi aplaudē orķestrim.

Pēkšņi — klusums.

Vīrietis pusmilitārajā frencī pieceļas.

Viņa sejas āda dusmās vibrē.

Paklausīgi pieceļas viņa dāmas un dodas uz durvīm. Kā rātns aitu bariņš.

Vīrietis ar rokas vēzienu norauš no galda pusi trauku. Porcelāna un kristāla lausku asās šķautnes sagraiza firziķu maigo mizu, aukstās uzkodas uz paklāja jaucas ar karstajām, klunkšķē-dams līst konjaks no karafes, kas, kā par brīnumu, palikusi vesela, tikai apkritusi uz sāniem. Tad karafe it kā pārdomā un sāk velties ātrāk un ātrāk un

šķindēdama sabirst lauskās, atsitusies uz grīdas pret augļu vāzes kāju.

Vīrietis uzmet šķembu kaudzei vienu pēc otra divus simtrubļus, tad, pavisam īsu brīdi svārstījies, piemet klāt vēl trešo.

Un, visu skatienu pavadīts, bet neviena nekavēts, iziet no zāles.

Pat Leopolds neapjēdz, kā viņam būtu jārīkojas. Droši vien jāmēģina panākt. Bet ko tādam lai saka?

— Savāc taču! — viņš uzkliedz Vovkam tā, ka tas saraujas melns un maziņš.

— Vai milicijas nemaz vairs pasaulē nav? — iesaucas kāda sašutusi balss pie galdiņa zāles kaktā, un šur tur viņa sašutumam kāds vārgi pievienojas.

— Tūlīt, tūlīt! — Leopolds, kājas ar izvērstajiem purngaliem mētādams, steidzas huligānam pakaļ.

— Neko tam zarazam nepadarīs! — saka Ļuda. — Viņš tak teiks, ka nejauši aizķēris ... Samaksāts čin činam, vismaz kāds sotņiks pa virsu ... Ja sāks sūdzēties milicim, tas būs jāatdod. Trubā ir mūsu kašaloti — ne norit, ne spļaut ārā!

Situāciju mēģināja glābt varietē mākslinieki, sākot programmu minūtes piecpadsmit pirms laika. Zālē nodzisa ugunis, pa estrādes paaugstinājumu sāka taustīties krāsainu prožektoru kūļi.

— Vai tu esi redzējusi? — Ļuda klusi jautāja.

— Nē, — Imalda atbildēja.

— Tad paliec un noskaties. Citādi neērti — kāds pazīstams jautās, ko pie mums rāda, bet tu nezināsi atbildēt!

Čarlstona ritms, četras dejotājas spožās kleitiņās, slaidām garām kājām. Izpildījuma līmenis augstāks nekā pašdarbniecēm, taču baletskolu viņas labākajā gadījumā ir redzējušas pa gabalu.

Aplausi — tādi mēreni, bet viņām pietiek, un tūlīt viņas nomaina dziedātājs, kas ar vīrišķīgu, samtainu balss tembru iekaro dāmu sirdis. Simpātijas pret viņu izpaužas dāsnākā plaukšķināšanā, viņš dziļi uz visām pusēm klanās, un Imaldai šķiet, ka to dziedātājam iemācījis Hugo.

Amatieriski profesionālais četrinieks ir atpakaļ ar polku un jaunām kleitiņām. Tās ļauj redzēt svaigo, elastīgo miesu vairāk nekā uz ielas, tomēr mazāk nekā pludmalē, taču publikas iejūsmi-nāšanai ar to ir diezgan.

Dziesma.

Deja.

Ekvilibrists.

Dziesma.

Meitene melnā, pieguļošā, starmeša gaismā spīguļojošā tērpā. Dzeltens gaismas aplis uz estrādes kā pilns mēness pie melnām debesīm.

Saut de shat!

Attitude!

Jeté battu!

Neviena neizrunāti vārdi kā garas pātagas cirtieni cauri laikam no pagātnes. Imalda fiziski juta, ka viņai iesāpas kājas. Kā toreiz pēc lielās mācību slodzes studijā.

Viņa skaidri dzirdēja Graigstes čerkstošo, it kā pilnīgi nosmēķēto balsi, redzēja sažuvušo septiņdesmit gadus veco sejiņu ar tai nepavisam nepiestāvošo trauslo, bet stalti turēto augumu modernās, pat nedaudz ekstravaganti pašūtās drēbēs.

Reizēm viņa kļuva pa īstam nikna uz savām audzēknēm un tad lamāja par vjetnamiešu tauku cūkām — omulīgiem rukšķētājiem, kas velk pa zemi savus nesamērīgi lielos vēderus — un izdzina tā, ka pat visatturīgākās mātes gāja pie direktora žēloties, jau iepriekš zinot, ka tas nelīdzēs — Graigste baleta pasaulē bija pārāk atzīta autoritāte, viņa nekautrējās teikt, ka bērniem deju soļus vislabāk iemācīt ar sišanu un pēršanu.

Meitene melnajā tērpā sastinga gaismas apļa vidū, deja bija beigusies.

Ovāciju nebija, lai gan strādāts tika profesionāli un ar iedvesmu — šī publika nespēja to novērtēt.

Bet Imaldai uzplaiksnīja skaudība kā aizejoša negaisa zibeņi tālu pamalē: arī es tā būtu varējusi!

Viņa vēlreiz apjūsmoja piekusušās dejotājas pieguļošo tērpu, kas ļoti mazo krūšu un garenās sejas vīrišķīgo vaibstu dēļ pat nebija sevišķi labi izvēlēts.

Imalda meiteni pazina. Viņa nezināja meitenes uzvārdu, zināja tikai, ka viņu sauc par Elgu. Viņa bija baletstudijas vecākās grupas audzēkne, toreiz viņai bija gari, skaisti mati, tagad tie bija nogriezti. Imaldai ar viņu iznāca sastapties ģērbtuvē, ja gadījās atnākt pirms laika vai Elga aizkavējās, jo abām ierādītie drēbju vadži atradās blakus.

Imalda atrāvās tālāk pie sienas, baidīdamās, ka Elga viņu nepamana, bet, sākoties akrobātu pāra numuram, devās atpakaļ uz virtuvi.

— Jau cauri? — jautāja Ļuda.

— Nē.

— Nepatika? Nekas sevišķs jau arī nav, tik vien, ka tos plikumus izrāda. Pagājušajā programmā vismaz bija burvju mākslinieks, viņam te, mūsu gaitenī, stāvēja kaste ar sivēnu, ko viņš vilka ārā it kā no cilindra, bet reiz tā kaste bija nākusi vaļā un tas sivēns izbēga pa gala durvīm foajē. Kaut kas no hūtes ārā jāvelk, šefiņš iegrūda pusplūktu zosi. Nekas — tāpat visi smējās.

Ļudas balss Imaldai šķita skanam no tālienes, tad izgaisa pavisam, aiz muguras vairs nešķindēja katlu vāki, nedūca žāvētājā ventilators,

nečīkstēja neeļļotā slīdlente, nešļakstīja ūdens mazgājamās vannās. Imaldas te vairs nebija, viņa stāvēja uz spoža, vaskota parketa, apkārt telpai bija spoguļi, viņa visos redzēja savu attēlu vingrotāju triko, spēja vienlaicīgi redzēt pat vairākus savus attēlus reizē, bet Graigste nebeidza viņu pātagot ar saviem: «Saut de chat! Attitude! Jeté battu!»

Negaidot un negribot bija atgriezies TAS.

Tagad viņa katru vakaru gāja skatīties tikai Elgu. Kad samtainais baritons beidza dūkt par viļņiem, sauli un mīlestību, viņa izlavījās no virtuves, noraisīja priekšautu un nostājās pie sienas tūlīt aiz portjerām. Tur vienmēr stāvēja arī kāds no viesmīļiem, tā ka viņa sevišķi acīs nekrita. Un cik nu vispār var krist acīs tumšā zālē, kur skatieni pievērsti estrādes paaugstinājumam.

Imalda Elgas vietā it kā pārcieta tās bailes izgāzties publikas priekšā, lampu drudzi, kas dažus aktierus pavada līdz sirmam vecumam. Bailes no kādas nejaušības, bailes, ka vari paslīdēt un klupt. Viņa iespējamo klupienu jau it kā iepriekš pārdzīvoja, vajadzēja no jauna saņemt drosmi, lai nostātos dzeltenā gaismas apļa vidū. Viņai bija bailes, ka orķestris spēlējot kaut ko nesajauc, lai gan labi zināja, ka pavadījumam tiek izmantots skaņu ieraksts, ko vienkārši atskaņo caur orķestra aparatūras jaudīgajiem pastiprinātājiem.

Pirkstgalos!

Tagad solis, solis un vēl solītis!

Viņa lidoja. Li-do-ja! Tā nebija Elga uz skatuves, tā bija viņa pati. Auguma svars ir pazudis. Lidot, lidot, lidot vēl... Tie bija aplausi viņai, nevis Elgai. Viņa sāpīgi pārdzīvoja katru Elgas kļūmīti, kas gan bija notverama tikai zinātājas skatienam.

Kad lidojums beidzās un viņa atgriezās virtuvē pie siltā ūdens vannas ar netīrajiem traukiem, kas pa prombūtnes laiciņu bija sakrājušies, viņa atsāka Elgu dievināt un skaust, jo apzinājās, ka viņas priekšnesuma līmeni nespētu sasniegt pat tad, ja būtu baletstudiju beigusi — Elgai šūpulī Māra bija ielikusi lielu talantu. Arī viņa pati nebija atstāta gluži tukšā, taču Elgai neapšaubāmi šī nenopērkamā, nenopelnāmā un nenozogamā labuma bija vairāk.

Pagāja nedēļa, sākās otra, bet viņa nevarēja beigt jūsmot, tāpēc beidzot saņēma dūšu un nopirka puķes, lai uzdāvinātu savam pielūgsmes objektam.

Ģērbtuves — viena sievietēm, otra vīriešiem — atradās starp virtuves kāpnēm un vestibilu. Kad viesnīcu projektēja, varietē programmas tika uzskatītas par kaut ko ārkārtīgi piedauzīgu, pat netikumīgu un tātad mūsu sabiedrībai absolūti nepieņemamu — tāpēc «Oreandas» artistiem, lai nokļūtu uz estrādes no kaut kur pielāgotām telpām, bija pusplikiem jādiebj labs gabals pa gaiteni.

Ar drebošu sirdi Imalda apstājās pie durvīm un ieklausījās — iekšā vidžināja kā bezdelīgas.

Imalda vēlreiz saņēmās un tikko dzirdami pieklauvēja.

— Ku-kū! Kas tur ir? Mēs neesam mājās!

Imalda neapķērās ko atbildēt, abpus durvīm iestājās nogaidošs klusums. Imaldai iešāvās prātā, ka puķes varētu nolikt pie sliekšņa un bēgt projām, atturēja vienīgi neziņa, vai ziedi tiks Elgai, jo viņa nebija iedomājusies uzrakstīt kartiņu.

— Kur ta tu paliki, āzīti manu? — viena balss novilka, bet pārējās aizturēti iespurdzās.

Tikai pēc krietna laika Imalda uzzināja, kāpēc tā tika jautāts, — viena no četrinieka meičām bija iepatikusies kādam krietni padzīvojušam vīram, kas mēdza savas jūtas izpaust kā vecās, jaukās operetēs — dāvinot grozus ar dārgiem našķiem un ārkārtīgi krāšņām

rozēm. Sākumā tas uztverts kā joks un našķi sadalīti savā starpā, smejoties par pielūdzēja grūtsirdīgo skatienu, kurā jautās kaut kāda nolemtība — viņš ieradās «Oreandā» gandrīz katru vakaru, noskatījās programmu, bikli pieklauvējis ģērbtuves durvīm, pateica pāris vecmodīgu komplimentu, uzdāvināja grozu un tūlīt devās projām. Vēlāk pārējās, kurām mazliet skauda, sāka vilkt apdāvināto uz zoba — viņai vajagot onkuli apprecēt, aprēķina laulības esot noturīgas, bet pēc vīra nāves viņai palikšot ievērojams kapitāls. Bet tad pielūdzējs kaut kur izkūpēja kopā ar saviem dāvanu groziem, un nu viņa pietrūka. Imaldas klauvējiens bija tikpat bikls, un meičas nodomāja, ka melanholiķis atkal ir atradies. Pēc dažiem mēnešiem kļuva zināms, ka dāvinātājs notiesāts par ilgu un regulāru grābšanu kooperatīva kontā. Viņa izskats un rimtā, platoniskā mīlestība atsauca atmiņā neārstējami slimus cilvēkus, kas, godinot nāvi, it kā noslēdz rēķinus ar dzīvi, šķita, ka grūtsirdīgais vīrs tā gaidījis savu apcietināšanas dienu, cenzdamies kā mācēdams padarīt patīkamākus tās pēdējos mirkļus.

— Es gribētu satikt Elgu, — Imalda stomīdamās pateica.

Noskrapstēja atslēga.

Durvis, eņģēs iečīkstēdamās, atvērās.

Imaldā skatījās pieci ziņkārīgi acu pāri.

Tikai tagad viņa iedomājās, ka Elga droši vien zina par viņas slimību — tādas runas iet no mutes mutē, tās nav iespējams apturēt, tek kā dzīvsudrabs starp pirkstiem —, atkal radās vēlēšanās bēgt, tomēr viņa palika stāvam uz sliekšņa ar puķu buķeti rokā.

— O, Sīkais! — iesaucās Elga. — Nāc iekšā un krampē durvis ciet, mēs esam plikas.

— Man ļoti patika ... Es vēlējos jums ...

— Kas par kolosālām mārtiņrozēm! — Elga iespieda puķēs seju. — Vai tu, Sīkais, sāc pa krogiem dauzīties?

— Es te strādāju, — Imalda nomurmināja atbildi.

Pārējām meičām par viņu interese bija zudusi, tās turpināja

ģērbšanos, kāra skapī uzstāšanās tērpus, kā pirts priekštelpā bez kautrības te uzspīdēja pa kailam gurnam, krūtij un slēpjamākam apakšveļas gabalam, tikai efekts bija lielāks, jo spoguļotās sānsienas telpu vērta plašāku, atspīdumi tur uzdzirkstīja dubultodamies un trīskāršodamies. Arī gaiss bija sastāvējis un sviedrains kā pirts priekštelpā, pie vienīgās izlietnes varēja noskalot tikai seju un kaklu.

Elga velti pa skapjaugšu un skapi izmeklējās puķēm vāzi. Meklēdama viņa kaut ko runāja, bet Imalda nesaprata, ko — meitene pirmoreiz dzīvē bija saskārusies ar m ā k s I u, pret ko viņai bija mājās ieaudzināta un baletstudijā iedresēta pietāte. Skatuve un estrāde ir tikai svētki, patiesībā galvenais noris aizkulisēs, kur viss top un dzimst, lai parādītos publikai, kad iespējamie atklājumi jau izdarīti un no neskaitāmajām slīpēšanas un atkārtošanas reizēm emocijas

kļuvušas gludas un apaļas kā olas.

— Ko tu te strādā? — Elga tincinājW ,

— Virtuvē ... — Imaldai trūka drosmes pateikt, ka par trauku mazgātāju.

— Čau! — cita pēc citas atvadījās četrinieks. Ģērbtuves durvis vairs netika aizslēgtas.

— Atvaino, bet man arī jāskrien ... — Elga rāva mugurā mēteli. — Mamma dežurē pie mazā, jālaiž viņa uz māju, kamēr

vēl kustas trolejbusi__Te vajadzēja būt kādai avīzei, — Elga

atkal rakņājās pa skapi, — jāietin puķes ... Ņemšu līdzi, citādi novītīs ... Ja tev gadās brīvs bridis, pieteci vēl papļāpāt...

Bet Imalda jau zināja, ka vairs nenāks un neies arī zālē skatīties.

Kāpēc viņa vispār bija nākusi? Vēlējās par sevi atgādināt? Kāpēc? Varbūt naivi zemapziņā cerēji, ka kļūsi kādam vajadzīga? Nevienam tevis nevajag. Šiem cilvēkiem ir savas nokārtotas dzīves, viņi tup savos ierakumos, modri par to drošību, tu tikai traucēsi.

— Uz redzēšanos, Sīkais!

— Jā, noteikti__Es katrā ziņā piečāpošu ...

Cik labi, ka ir izdomāti meli. Ko mēs bez tiem iesāktu? Dzīve kļūtu sarežģītāka, ar asām, griezīgām šķautnēm.

Imalda iebēra remdenajā ūdenī mazgājamo pulveri un ar roku apmaisīja, lai ātrāk izšķīst. Pastiepās pēc otras paciņas un grasījās noplēst stūri.

— Vairāk neliec! — uzsauca Ļuda. — Pietiks. Es to ņemšu līdzi, man mājās vakar beidzās__

Imalda nolika paciņu atpakaļ.

— Tev olas nevajag? No konditorejas piedāvāja. Lielās, brūnās. Par sešām kapeikām gabalā, bet jāpērk vismaz piecdesmit. Es sev paņēmu, manam Jurkam olas traki garšo... Šoreiz dikti labas, kā tirgū no privātajiem. Un sviests pa divarpus...

Pirkšu. Kāpēc nepirkt? Visi taču pērk. Lētāks.

Sarkans matu ērkulis, šaura seja, plānas lūpas.

Skatiens šaudīgs, nervozs.

Vēl galīgs puika, nākamgad ies dienēt.

Nojauš vai nenojauš, kāpēc te ataicināts?

Izmeklētājs sāka aizpildīt veidlapu — datums, kas nopratina, ko nopratina.

— Jūsu vārds, uzvārds?

— Mārtiņš Mežs.

— Dzīvesvieta?

Jauneklis nosauca pilnu adresi pat ar pasta indeksu.

— Paldies. Kur strādājat?

— Tresta «Automātika» sabiedriskās ēdināšanas kompleksā.

— Par ko?

— Konditors..

— Vai tā ir jūsu pirmā darbavieta?

— Nē, agrāk es strādāju viesnīcā ... Mēs cepām restorānam «Oreanda» ... Mēs cepām visiem viesnīcas restorāniem, bufetēm un kulinārijas veikalam «Ilga».

— Kāpēc mainījāt darbavietu?

— Mani atlaida.

— Iemesls?

— Es paņēmu divus kilogramus mīklas. Krustmātei bija dzimšanas diena, un es mājās gribēju uzcept viņai kriņģeli.

— Jūs aizturēja milicija?

— Nē, paši... Tautas kontroles grupa. Ģērbtuvē pie skapīšiem.

— Kāds pamanīja, ka jūs mīklu zagāt?

Vārdu «zagt» izmeklētājs izspēlēja apzināti. Lai redzētu reakciju.

Puisis krēslā sāka trīņāties, jutās vēl neveiklāk, piesarka.

— Es nezinu, paņēmu, un cauri... Man uzlika naudas sodu un atlaida no darba.

— Tas jums bija pirmais gadījums?

— Pirmais.

Izmeklētājs saprotoši pasmaidīja un, aizbīdījis protokola veidlapu uz rakstāmgalda stūri, nolika pildspalvu. Demonstrēja, ka atbilde pierakstīta netiks un nav jābaidās teikt taisnību.

— Bet ja godīgi?

— Pirmais.

— Es pašreiz nejautāju, lai ieprotokolētu.

Puisis paraustīja plecus.

— Bet darbabiedri? Konditorejas ceham, cik es zinu, ir diezgan liels štats.

— Divpadsmit cilvēku.

— Vai pārējiem arī kādreiz gadījies paņemt mīklu vai kādus citus produktus? Jums taču tur ir daudz visvisādu labumu: olas, sviests, cukurs, šokolāde ... Pat rums un konjaks. Un kur vēl deficītās garšvielas — muskatrieksti, kanēlis, krustnagliņas, kardamons__

— Es nezinu. Neesmu redzējis, ka ņemtu.

— Dzirdējis arī neesat?

Jautājums bija nepatīkams, puisis labu brīdi apdomāja, ko atbildēt.

— Reiz vienu aizturēja uz ielas milicija.

— Jums klibo atmiņa, tāpēc es at|aušos atgādināt... Milicija uzreiz aizturēja četrus cilvēkus, nevis vienu. Kopsummā pie viņiem atrada zagtus produktus par simt astoņdesmit rubjiem, sekoja biedru tiesa, kurā jūs arī piedalījāties.

— Jā, kaut kas tāds bija, — jauneklis zem deguna nobubināja.

— Ja salīdzinam to vīru nodarījumu ar jusu nodarījumu, krīt acīs

soda — jūsu soda ārkārtējā bardzība: «Atlaists sakarā ar uzticības zaudēšanu.» Varbūt tie pāris kilogrami mīklas bija tikai ieganstsatlaišanai? Tos četrus vienīgi brīdināja. Varbūt patiesie atlaišanas cēloņi ir citi? Teiksim, draudzība ar Imaldu Melnavu. «Automātikā» ar tādu ierakstu darba grāmatiņā jūs par konditoru nemaz nedrīkstēja pieņemt. Kas jūs tur ieteica?

— Es pats.

— Vai man ilgi vēl būs jāsaka jums priekšā atbildes? Man sāk apnikt!

— Leopolds ... Zāles pārzinis__

— Viņš ir jūsu draugs?

— Nē, tā iznāca ...

Puika ir mīksts kā sviests, iebaidīts bez īpašas baidīšanas. Kāda velna pēc viņu vajadzēja no konditorejas ceha aizvākt? Vai radušās aizdomas, ka viņš par konditorejas ceha lietām zina kaut ko tādu, ko nedrīkst zināt un var izpļāpāt Imaidai? Tagad viņš «Automātikā» droši vien ir pie sava cilvēka, tiek turēts acīs, turklāt vēl Leopoldam pateicību parādā.

— Kādas bija jūsu attiecības ar Imaldu Melnavu?

— Man ar viņu sen viss ir cauri!

— Es prasu: kādas bija?

— Viņa ir psiha!

— Atbildiet uz jautājumu.

Tagad Mārtiņš Imaldu jau sāka ienīst. Pat tās līdzcietības un žēluma paliekas, kuras vēl bija viņā, sāka pārvērsties naidā, bezspēcīgās dusmās, ko nav iespējams izgāzt, — tāpēc tās rūgst.

bojā garastāvokli, neļauj ērti un omulīgi pavadīt laiku kā agrāk. Vai viņš Imaidai gribēja ļaunu? Nē! Viņš centās būt labs, centās būt mīļš, cik vien spēja. Vai viņam toreiz bija vēl kāda cita meitene? Nebija! Bet varēja būt — *no problems!* Neaprēķināma gan viņa bija. Viņš pat piedāvāja Imaidai pārnākt dzīvot uz viņa istabiņu, runāja ar māti. Māte piekrita, — par laimi, Imalda toreiz vēl strādāja par trauku mazgātāju, godīgu darbu — bet viņa veco sievieti, kam tiešām patika, kas viņu bija iemīlējusi kā miesīgu meitu, iztaisīja par muļķi. Viņa nenākšot, viņai esot jādzīvo kopā ar brāli! Ar to štelmani, kam viena kāja jau faktiski čokā. Lai gan šajā jautājumā tas turējās kā džentlmenis — atnāca aprunāties, teica, ka Imaidai pienākoties puse dzīvokļa, lai Mārtiņš, ja vēlas, kārto attiecīgu maiņu, viņam pašam arī padomā esot daži maiņas varianti, ko varot veicīgi dabūt cauri biroja komisijām.

Mārtiņš Imaidai bija darījis un gribējis tikai labu, bet pretī saņēmis pavisam ko citu. Vienmēr viņa visu sagrieza tā, lai otru pazemotu, nostādītu citiem par apsmieklu. Vienmēr viņš bija tas, kam jāskrien pakaļ un jāatvainojas.

Imalda bija kā vadātājs mežā — ja reiz piesitas — nekā netiek vaļā. Kur tas laiks, kopš nav redzēta, par viņu tikai dzirdēts no citiem, bet tevi, lūdzu, vazā pa izmeklētājiem, un tev jāmelo. Skaidrs, ka izsviešana no konditorejas ceha bija noorganizēta. Tikai nevar saprast, kāpēc, kuru es tur traucēju, citu darīšanās nekad degunu neesmu bāzis un nebāzīšu. Darbs man patika, algu man maksāja pieklājīgu, šis tas lieks arī kādreiz atlēca — ko cilvēkam vairāk vajag? Dzīvo tik nost! Bet te — kā krusa no zilām debesīm — Stasis!

«Parādi, lūdzu, kas tev caurspīdīgajā maisiņā, ko tu iebāzi somā!»

«Man krustmātei dzimšanas diena, jācep kliņģeris__» Mārtiņš skābi pasmaidīja, pavilka maisiņu ārā no somas un gribēja ļaut tam krist atpakaļ — jūs taču redzat, mīkla, nekā vairāk te nav —, bet Stasis maisiņu izrāva viņam no rokām un sašutuma pilnā balsī sāka aurot.

«Tu apkauno mūsu kolektīvu, tu ...»

Un tie divi, kas bija kopā ar Stāsi — Fridrihmanis un Kostja —, tie arī sāka klaigāt:

«Jauns cilvēks, kā tā var!»

«TA IR VALSTS MANTA, PAR TO IR PANTS!»

Bet visvairāk jau Stasis. It kā pats nebūtu sacījis, kad Mārtiņu no konditoru skolas atsūtīja praksē un viņš pirmoreiz pārkāpa pār ceha slieksni: «Mēs neesam daudz un dzīvojam draudzīgi, kūkas tev nevajadzēs pirkt ne sev, ne brūtēm!»

Un vai Fridrihmanis nebija tas, kurš pirms Lieldienām atnesa tādu trīsstāvīgu torti, ka abām rokām nevarētu apķert, un palūdza: «Man te maza haltūriņa, uztaisi kā pats priekš sevis.» Fridrihmanis nemācēja garnēt, bet, ja arī mācētu, tas daudz nedotu — krēmu putošana un maisīšana prasa laiku.

Mārtiņš nostrādājās kā uz galerām, bet uztaisīja gods godam — liec kaut izstādē. Fridrihmanis par darbu viņam iedeva kuļķeni ar mandelēm. Tikai idiots varētu iedomāties, ka viņš mandeles pircis veikalā.

Taču kāda iekšēja balss Mārtiņu atturēja to uzreiz kliegt acīs. Pirms biedru tiesas Fridrihmanis vēl pamācīja, lai sēž klusu un atzīstas, ka vainīgs — viss nokārtošoties, bet, kad bija nolasīts spriedums, tad jau runāt bija par vēlu, vārdu bilst neļāva.

Zāles pārzinis Leopolds izteica līdzjūtību. Dikti bargs sods, bet tagad jau tādi bargi laiki. Ko nu Imalda sacīšot!

«Mēs jau sen vairs nesatiekamies.»

«Kāpēc? Tīri smuka meitene. Tiešām sen vairs nesatiekaties?»

«Raksturi nesaderēja. Man tādas nevajag, kas citiem plika priekšā lēkā! Un vēl psihiskā!»

«Jā, viņa ir mazliet dīvaina. Ko tu iesāksi, ko domā darīt?»

«Ieraksts! Tādu darba grāmatiņu nevienam rādīt nevar!»

«Žēl, tu labi proti savu amatu, bet būs jāiet akmeņus nest vai

bedres rakt... Pagaidi, man iešāvās galvā prātīga doma. Ja vien tu apsolies nedarīt kaunu un laboties. Man «Automātikā» par šefu strādā vecs paziņa, varbūt viņam vajag konditoru. Ja viņš personīgi uzņemtos atbildību, kadru daļā neiebilstu.»

««Automātika» man ir pie pašām mājām ... Divas tramvaja pieturas...»

Gaidīdams atbildi, izmeklētājs spēlējās ar pildspalvu.

(Turpinājums sekos)

CIK

INDRA AUSEKLE

(E. VĒVERA PIEMIŅAI)

cik viss ir viens: šī dzīve, telpa, laiks, lirika, komika, traģiskais

pulksteņa darbs, pastāvēšanas laipu spēkā uzturošs.

cik viss ir viens — magonē-kalendārā,

mums ziedlapas pāri

kaisošā,

pulkā, pūlī, barā, viennīcā.

cik mulsinoši vienmēr viss ir Viens — ikkatru nāves VisViens starojot

atceļošs.

Es savu dzejoļu grāmatu «Sajūtas» varētu varbūt ja nu vienīgi pie Marijas Magdalēnas kapa aiznest, viņai uzdāvināt, lai,

lai nav tik skumīgi vienai. (Viņai — vai man!)

Es savu dzejoļu grāmatu aiznestu pie Marijas Magdalēnas kapa, un tas būtu tas labākais darbs manā mūžā, jā, —

jā, bet neviens jau nezina, kur viņa ir apglabāta.

(Un dzejoļu grāmata visā visumā

nemaz tik viegli nerakstās, nerakstās, nerakstās . . .)

Atkal vētras makoņmute

rij zvaigznes Ventspilī un raud.

Nekas, tas pāries, tikai paliek pliks jautājums: kur esi, mūžība, vai tajos, vai akmeņos sadēdējušajos!

Aizskrien virpulis pāri upei pēc atbildes, un viss — kā bijis.

Caur naktslaiku pulksteņi staigājot runā tik savā, tik monotonā valodā, mums nesaprotamā, caur aizlaikiem nākušā: kur mūžība! —

Kad viesulis nāks mēnesi dzēst, kļūs zināms, kāds atbildēs.

Jau atkal tava roka raksta un paraksta spriedumu: mūžības nav.

Un debesīs degošiem burtiem, kvēlošiem pilieniem:

. . .NAV . . .

(Mūžības autogrāfs.)

kad sveces smiesies par spuldzēm,

kad pusnakts jūtīgie pirksti vairs nedrebēs rītgaismas priekšā,

kad putni sāks akmeņos dzīvot — kas būšu es starp divām atbalsīm bez balss!

Taisu laikputekļu kurpes — jāiet meklēt to kapu.

postulēts par neesošu, vārdā nesaukts, visos vārdos saucams

un visas krāsas sevī atļaujošs, un caurspīdīgs, ar lapu dzīslām ietverts neiznīcības bezstaru vainaga zīmē: karogs —
manis vienīgais ticamais liecinieks.

EDMUNDS ZVIEDRIS

Piedzimušam Rudens valsti . . .
Akmens tempļi ar laikmetu sagrautām sienām — tālu nopūtu freskotām sienām no pēdējo iedzimto samestiem tukšas cerības grašiem.
5ī lielvalsts,
kur rudens tais aizlaikos .
pienāca vējaini svaigs un bez naida; līdz pacēlās mūsdienu nami no zudušās nākotnes
smaržīgiem pilnības gadiem.
Sacīja Lamekins:
«Nākotne ir jau notikusi;
ejiet projām uz Pilsētu (Klaipēdu),
kas sataisīta un mūžam būs tukša no jums,
jo šis vienmērējs laiks ir spožs
savā robežmirklī — Rudens valstī.»

PAAUDZES AKTUALITĀTES

Kam lai sūdz savas bēdas nelietis, kurš nezina neko nelietīgu izdarījis, pārsteigts, tāpat kā citi, par savu nelietību!
Žurkas pamet grimstošu kuģi! —
ko jūs ar to gribējāt sacīt! —
pats šis kuģis taču sevi pamest nevar.
«Akls esi, ja neredzi.» — man teica, un pajautāja vispār:
«Kāpēc aklie nenēsā brilles!»

JELGAVA

Vietā, kur pulcēties Ēnām,
sažņaudzies bezdzīves zaruraksts
no sniegotā spoguļkoka, kurš atstaro: cik dzīvais ir neskatāms!
tam, kas to aizliedz.
Vasaras debesis gaiši kļūst kroplas;
spoguļkoks pats priekš sevis vietā, kur pulcēties Ēnām, —
saprastā atbaidīts, aizsedzas Spriedums pret sevi, — nav izvēles

tiesību domai: tikai Kurzemes valsts, un tas viss, kā vairs nav.

Visa manta mugursomā . . .

Atkal jāiet projām citur, kautkur,

visos ceļos vienlīdz noguris un noputējis vējš, visi ceļi pelēki un sveši, kā pirms atnākšanas.

Atkal jautā: kas tai ceļasomā!

Soma tukša,

tikai skatiens kļuvis tālāks, svešāks.

Viņi visi potestēja pret valdošo nejēdzībām

un varas pārstāvju likumīgo aprobežotību; viņi dumpojās uzkrītoši ārišķīgi,

un ar cieņu uzņēma jebkuru spļāvienu; viņi visi mira jaunībā un ļoti nedabiskās nāvēs.

Viņi visi — katrs no cita gadsimta un citas tautas.

Laika ēna

pār Muļķības apoteozi; un vēl neradītā Plaisa, kas stundu stundām atšķēlēs

putekļiem klātās Nemirstības upes sadrupušajos viļņos Vēlīnu Atnākšanu tev. Zemes cilvēk, ķēmainā bezlaika spožumā: tevis paša radītā kalendārā.

Klusuma dzīvžogs . . .

Viena pacelta karote šķīstoša skaļuma sastingst

kromaņoniešu nepaspētajos amfiteātros . . . Vēls pavasara sniegs —

ilgi rudenim pretī ceļotājs — vēl cerībām noputēs kafijas brūns.

Telpa un gadi: saule, lētas tapetes, plūstošas smiltis, lieli ūdeņi, Raksts un vēji, senā kuršu filozofija . . .

Bet klusuma dzīvžogs.

PĒTERIS ZIRNĪTIS

PAŠI S4WĪS UN CITU MELDIJĀS

Mūsu kultūrā ir ienākusi un nostiprina savas literārās pozīcijas jauna paaudze. Man šķiet vismaz vienā ziņā viņiem veicas vairāk nekā iepriekšējām, jo jaunie jau tagad tiek aktīvi atdzejoti un izdoti krievu valodā, kas viņiem paver vairākus jaunus aspektus. Visupirms, jau tagad nokļuvušiem atdzejotāju rokās, latviešu jaunajiem dzejniekiem ir perspektīva ar laiku tuvoties katram sava individuāla atdzejojuma ideālam, lai ko nu arī par tādu uzskatītu. Otrkārt, viņu vārdi savlaicīgi kļūst pazīstami un viņu teksti — pieejami cittautu lasītājiem. Trešais pēc kārtas, bet ne pēc svarīguma, — šai paaudzei daudz ātrāk paveras būtiski plašākas literārā kontakta un lite-ratūrkritiskā salīdzinājuma iespējas. Varētu atrast vēl vairākus novitāšu aspektus.

Tajā pašā laikā atdzejas jautājumi — no latviešu valodas krieviski — ir visai nobrieduši nopietnai inventarizācijai, jo grāmatas visu laiku iznāk, atdzejotājiem darba netrūkst. Aplūkojamās publikācijas ietver gandrīz tikai tiešām jaunās paaudzes dzejniekus |H. M. Ma-jevskis gan sācis strādāt un publicēties literatūrā krietni agrāk), bet, protams, ne jau visus, ārpusē vēl paliek vesela plejāde jauno un visjaunāko, gan tie, kam jau ir savas grāmatas (E. Zirnis, G. Godiņš u. c.|, gan arī tie, kas tām strauji tuvojas. Liekas — šī paaudze krietni vien iegūst un iegūs vēl labus augļus nākotnē ar to, ka dzejnieka un atdzejotāja literāro attiecību jautājumus viņi sāk risināt jau tagad.

Tātad — Rīgā krieviski izdotajā latviešu jauno dzejnieku kopkrājumā «Oktāva» publicēti astoņi autori piecpadsmit atdzejotāju pārcēlumā. Maskavā «Molodaja gvardija» bibliotēkas sērijā izdoto «Priedes kāpās» (A. Ran-cāne, K. Elsbergs, M. Melgalvs, A. Aiz-puriete) viens pats atdzejojis Dmitrijs Ceseļčuks. Tūlīt jāpiebilst, ka grāmatiņas pasītē gan ierakstīts, ka tā esot pielīdzināma žurnāla publikācijai, taču uz lasītāju šādas norādes neattiecas. Un pirms diviem gadiem izdotajā «Mūžīgajā saskaņā» arī jau daļēji pārstāvēti tie paši autori, kas minētajās divās grāmatās. Tā ka mums paveras arī interesanta salīdzinājuma iespēja.

«Oktāvu» sastādījis un tai priekšvārdu rakstījis Dainis Grīnvalds. Iespējams, ka cits sastādītājs būtu šajā aptverē iekļāvis arī vēl citas patronas un no dažām atteicies, taču pamatā D. Grīnvalda izvēle jāatzīst par korektu. Ar šo izlasi viņš pielicis

spēcīgu un paliekošu punktu savai darbībai kā Rīgas Jauno literātu studijas vadītājs. Tas, ka daļa no viņa izvēlētajiem autoriem iekļauti arī Ļ. Osipovas un D. Ce-seļčuka sastādītajās grāmatās, uzskatāms ne vien par sakritību, bet ari par izvēles pareizību un šo dzejnieku, nule literatūrā ienākušo, pietiekamo literāro līmeni, lai par viņiem tā ieinteresētos.

Vispārējais salīdzinājums varētu būt tāds: «Mūžīgajā saskaņā» iekļautie jaunākās paaudzes pārstāvji godam iztur klātienes pārbaudi šajā biezajā izlasē kopā ar latviešu dzejas nedziestošām zvaigznēm un vienkārši vecākiem kolēģiem. D. Ceseļčuka izlase ir kompaktāka, stingrāka atlasē un saturiski viengabalaināka nekā «Oktāva» kopumā, toties «Priedēs kāpās» paša sastādītāja atdzejojumos var pie labas gribas atrast vairāk «blusu» nekā tajos pašos viņa atdzejotajos tekstos, kuri publicēti «Oktāvā». Atrodot kādu neprecizitāti atdzejas krājumā, vienmēr jau grūti nošķirt, ciktāl tā būtu paša atdzejotāja un cik — redakcionālas dabas vaina. Maskaviešiem svešāka mūsu poētiskā izteiksme, formas un satura dažādība vispār un arī nav iespējas tūlīt katru tekstu pārbaudīt pie oriģināla. Savukārt «Oktāvā», kuru rediģējis dzejnieks R. Dobro-venskis, būtu gribējies redzēt stingrāku redaktora roku attiecībā uz savu kolēģu atdzejotāju veikumu.

Kopumā visvairāk veicies ir K. Els-bergam, A. Aizpurietei, M. Melgalvam un J. Kunnosam (J. Probšteina, O. Niko-lajevas, R. Dobrovenska, D. Ceselčuka un N. Gudaņeca atdzejojumi).

«Oktāvas» uztveri apgrūtina zināma saskaldītība: astoņiem dzejniekiem piecpadsmit atdzejotāju. No vienas puses — konkrētais autors nav nolemts tikai viena paša atdzejotāja veiksmēm un neveiksmēm, no otras — ir atdzejotāji, kuri strādājuši tikai ar dažiem, vai pat ar vienu dzejoli, kas izlasi, kā jau minēju, sadrumstalo. Šī problēma izlasēs un antoloģijās pastāv vienmēr, manuprāt, tomēr vajadzētu orientēties uz lielākām kopām.

Ikvienam no atdzejotājiem ir savs stils un stāja dzimtajā valodā sarakstītajā literatūrā, tāpēc atrast citas tautas dzejā dvēselisko identitāti ir visai komplicēti. Pavirši un atsvešināti izskan J. Kun-noss atdzejojumos «Mūžīgajā saskaņā» (V. Saveļjevs), toties J. Probšteins drosmīgi ieniris viņa mistērijās un ticis ar savu uzdevumu galā. Savukārt J. Probšteins ir visai patāls no A. Aizpurietes poētiskās pasaules, kuru izjutusi un līdz-pārdzīvojusi O. Nikolajeva.

Tā atdzejojumu maniere, kas tiecas pēc iespējami tuvākas tekstuālas identitātes, draud atdzejotājam ar vienu otru burtiskuma kļūdu. Un tikai šķietami vieglāks ir šajā ziņā Ļ.

Osipovas un R. Dobrovenska paņēmiens, kad tiek saglabāti autora noskaņa un motīvi, bet pieļautas tekstuālas atkāpes.

Ikviens dzejnieka un atdzejotāja literārais kontakts ir pilnīgi individuāls un neatkārtojams, tāpēc nekādi iepriekš-pieņēmumi sastādītājiem un atdzejotājiem palīdzēt nevar, jo situācija nav iepriekš prognozējama. Ja šis kontakts, šī saslēgšanās ir notikusi, tad, citvalodā lasot, nav pārcēluma sajūtas, taču ori-ģinālteksts mums noteikti jāatpazīst. Piemēram, R. Dobrovenskis diezgan brīvi pārkārto autortekstu, taču rīkojas tā, augstāka virsuzdevuma vadīts, un viņa atdzejojumi, piemēram, «Mūžīgajā saskaņā», ir patīkamā kontrastā ar daudziem citiem. Zēl tikai, ka antoloģijā ievietotajā K. Elsberga dzejolī «neklepo, tu aizbaidīsi veļus» nozudušas beidzamās astoņas rindas.

Diemžēl arī «Oktāvā» ir atklātas neveiksmes. Pie tādām pieskaitāms, piemēram, J. Slavorosovas atdzejotais M. Melgalvja «Triptihs», kas ir pilnīgi pazudināts. Nekā no dzejnieka domas, no viņa tēliem, no panta muzikalitātes. Šajā sakarā gribu vēl piebilst, ka neveiksmes nešķiro «mūsējos» un «jūsējos». Literārajā sabiedrībā pastāv visādas zemstrāvas, tai skaitā arī ieilgušais strīds starp Rīgā un Maskavā dzīvojošajiem atdzejotājiem, kuru sen būtu laiks pārvērst auglīgā diskusijā par atdzejojumu un tulkojumu esošo un turpmāko kvalitāti. Pienācīgi novērtējot D. Grīnvalda un R. Dobrovenska darbu ar «Oktāvu», mums tagad ir godam jānovērtē — ar visu pelnīto kritiku — Ļ. Osipovas un D. Ce-seļčuka veikums, sastādot kā vienai lielo antoloģiju, tā otram — mazo izlasi, kas abas ir prasījušas maskaviešiem lielus pūliņus un nebūt nav bijis tikai prieka un naudas darbs vien. Latviešu literatūrā arī turpmāk nepieciešamība pēc jauniem atdzejojumiem būs tik liela, lai visiem, kas nāk ar skaidru sirdi un tīrām rokām, šai nozarē vienmēr pietiktu darba.

Visādā ziņā ar šīm trim grāmatu publikācijām mēs visi kopā esam spēruši krietnu soli uz priekšu pēc neveiksmīgās antoloģijas «Jaunie Baltijas dzejnieki»[2]. Šoreiz ir noticis kaut kas vairāk par vienkāršu iepazīšanos. Ja arī šīs aprises krieviskajā atdzejas spogulī neataino vienu otru oriģināla grumbu vai rievu, bet uzrāda kādu citu, tad tas ir turpmākas sadarbības un līdzdomāšanas jautājums.

Jāņem vērā arī tas, ka daudzi šo autoru dzejoļi sacerēti visai pasen pirms publikācijām krieviski, daži pat gandrīz pirms desmit gadiem, kad šie dzejnieki vēl tikai veidoja savu poētisko seju. Acīmredzot autora nekonsekvence vai vienkārši nemākulīga rīcība ar kādu dzejas tehnikas paņēmienu dažkārt ir apmulsinājusi atdzejotāju vai arī atstājusi tam pilnīgi brīvas rokas savai interpretācijai.

Jautājums par oriģināla valodas zināšanu vienmēr ir aktuāls. Paši savās mājās mēs tikai izņēmuma gadījumos tulkojam un atdzejojam ar trešās valodas vai parindes starpniecību. Mūsdienu krievu dzejā situācija jau tradicionāli ir citāda. Protams, valodas zināšana, vismaz prasme lasīt tekstu ar vārdnīcas palīdzību, šķiet neapšaubāma profesionāla vajadzība. Un tomēr es pieturos pie uzskata, ka ikkatrs gadījums ir pilnīgi individuāls un var tapt laba atdzeja, operējot vienīgi ar parindēm.

Ar konkrētiem atdzejotājiem jāstrādā regulāri gadu no gada, ja vien mēs gribam, lai mūs citur atdzejo.

Atdzejotājs tāpat ir radošs cilvēks un savas kļūmes pārdzīvo ne mazāk sāpīgi kā dzejnieks. Manuprāt, mūsu jaunie dzejnieki paši ne tuvu neizmanto visas iespējas palīdzēt savam atdzejotājam un vienlaicīgi kontrolēt viņa darbu. Bieži vien attieksme ir nežēlīgi pavirša pret savu kolēģu — kā Rīgā, tā arī Maskavā — veikumu.

Izdevniecības «Liesma» krievu literatūras redakcija strādā apstākļos, kad ražošana un peļņa diktē savus noteikumus un nebūt nav viegli izdot maztirāžas atdzejojumu krājumu. Protams, mums uz mēles vienmēr būs jautājums, kāpēc gan šādu krājumu kā «Oktāva» nevarētu izdot un izplatīt tā, lai to saņemtu visi interesenti Padomju Savienībā un ārzemēs, un līdz šim esam saņēmuši par atbildi tikai nopūtas par nepārvaramajām resoru barjerām. Šodien dzīve mums rāda, ka patiesībā nav nepārkārtojamu jautājumu, ja vien sabiedrība iestājas p«r tādu nepieciešamību.

Domāju, ka jau tagad vajadzētu uzsākt sakārtot — vākt materiālu nākošajai «Oktāvai». Tādā gadījumā šāda izlase pagūtu iznākt savlaikus, lai iespējami precīzāk un kuplāk tiktu aptverti šodienas dzejas jaunie vaibsti. Vai gan būtu problēma atrast sastādītāju! Liekas — ne. Publikācijas žurnālos «Daugava» un «Avots» tikai palīdzēs atlasīt labāko, dos iespēju atdzejotājam ieraudzīt savas veiksmes un neveiksmes, kritikai — savlaicīgi uz tām norādīt, lai grāmatu lappusēs iekļūtu patiešām labi atdzejojumi.

Mēs jau sākam aizmirst, ka tādu grāmatu iznākšana ir arī Notikums un Svētki. Papūlēsimies bez liekas rīvēšanās arī būt priecīgi par to, ka tas ir noticis.

Post scriptum.

Rūpīgi izstudējis visas trīs grāmatas, es nonācu pie secinājuma, ka kritiskā rakstā par jebkuru atdzejotāju var pierādīt, ka viņa veiktais darbs nekam neder. Tas nekādi nav mans nolūks, un tāpēc izvairos no citātiem, kas būtu atrauti no katra krājuma konteksta.

P. Z.

LAIMA LĪVENA

GUNAI EGLĪTEI

tā sarmotā krizantēma ir japāņu haiku tēma tā pilnātēs mēness vaigu vērš slīpacainu un maigu vērš melnalkšņa zaroto ēnu par drauga skārienu lēnu caur decembra tumsu un salu atsauc to tālo malu

daudz deva

vēl vairāk ņēma

tā sarmotā krizantēma

BAIBAI NOLLENDORFAI

es sēdēju un raudāju un man bij kauns

ka laiks ir pagājis kā garāmgājējs (auns

tik daudz reiz solījis

neko nav piepildījis

vien frāžu lietus bagātīgi lijis

un krusa nobērusi saltus referātus

un noliegusi visus «manuprātus»

es sēdēju un raudāju — kā tavuprāt vai vērts bij dēlus rakstīt dzemdēt vārdus vai vērts šo dzīvi dzīt kā jūga lopu par pļavu nomīdītu liktensskopu

tavs lepnais augums kliedz: «ir simtreiz vērts!» tavs matu vilnis krusai ģīmī cērt

UZ MIRKLI APSTAJOS

pie rudzu lauka apstājos te gājis Dievs

un pelēks mētelītis šalcis pāri rudziem un kājās pastalas tik vieglas akmensdievs

tik viegli piedodošs tik smalki lūdzams

pie upes apstājos — tā burbulē un smej un aiznes sudrabu uz manām tēva mājām to sudrabu ko baltai pasaulei no rīta saule nobēra pie kājām

pie rudzu lauka pelēks akmens silst viņš visu redzējis un reiz viņš ierunāsies tad ari upei būs savs vārds ko bilst jo cik tad ilgi sudrabs mēmi krāsies

ar zelta vezumu lai citi lepni brauc un mēslo zemi savā sakņu dārzā MANS ZELTS IR MANA TAUTA

— tas nu gan par daudz! —

rej savu rejamo tur ķēdes suņu varza

bet rudzu laukam pāri gājis Dievs

DZEJNIEKA ANDRA ZAUERA PIEMIŅAI

nebaidos tagad par vārdiem ko sacīšu tev noslīks tie purvā vai atradīs putnceļu mājup

lai paliek tumšajā bedrē tas sūrums ko dzīve tev deva lai paliek tur sāpes un ikdienas mocošais vājums

augstu pār galvām mums zvaigžņotais Putnu ceļš viz ezera dzīlēs

spīd debesu redzīgās acis

nesaki — tas ir par maz; nevaicā — vai tas ir viss? dzīve ar rīkstēm kā vienmēr mums izdzīvot mācīs

nebaidos tagad par tevi; tu zini vairāk par mums izbridi sviedrus un pelnus un tumsību aklo

izbridi Nāvi

tev blakus guļ noslēpums

bet mēs nīcīgi taustamies tālāk vai skrienam pa galvu pa kaklu

tomēr tās dvēseles tuvās sāpēs par tevi ikdien puisīts ar platām acīm vēros — vai tur nenāk tētis

trīcēs kā jūtīga apse tevis pārrautais pavediens zemliku mēnesī lapas kā asaras metīs

FEBRUĀRI

1.

bali lillīga debess un ēnas garas

no ābeļu trauslajiem zariem sniegā gaišzili garo

zaķu pēdiņas cilas pār sērsnu zogas februāris pelnu diena ledusdārzs staro logos

2.

kad ledusdārzu sevī izaudzēsi tad ne vairs gribēsi ne varēsi ne spēsi tad būs vienalga asaras vai smiekli tad būs bezgala balti tev un viegli

mēms ledusdārzs mirdz spožām leduspuķēm viss dzīvais stindzis sniegā baltām suķēm

bebrukārkliņi sarkanām ogām kā asinslāsītēm palsajā zālē vēlīna pēterpoga tev rokās un margrietiņa kā seja bālē oktobra pēdējie ziedi staro cauri smilgām un staipekņu vijām bus ko pieminēt vakaros garos kad līs tumsa un lietus sijās

oktobra puķes

(ne jau krizantēmas

ne mārtiņrozes kā debesis rietā)

vienkārši pļavu ziedi

Dievs viņiem lēmis plaukt

(ne savā laikā) bet savā

vietā

puķes uz balkona pelargonijas rānijas zilie zvani samtenes vaska puķes un tās kuras sveicina mani atraitnītes ģīmīšiem sīkiem pasmaida acīs skatās puķes uz balkona no zemes tālu vēl tālāk no debess platās

DIVPADSMITAIS

sarmas un tumsas mēnesis ar japāniski baltām krizantēmām kā baltiem karogiem pretī ziemai un naktij

pārmet krustkrustu uzvelc Māras zīmi pavelc lietuvēna krustu ir izturēs laiks ir jāiztur līdz sniega baltumam līdz dvēseles gaismai

sveču guntiņas saulgriežu naktī pretī saulei griež zemi mēs

apdāvinam bērnus un viens otru svētkus rīkojam un karnevālus un — gaismu gaismu gaismu — kliedz tumsā slīkstošā zeme

kad diena vien sešarpus stundas kad decembris ir izturēs laiks ir jāiztur bali roza tīteņi gar ceļa malu tveice izkaltusi zeme tā ir vasaras vidus dienvidus sala ezera vidū

te mēs

tie mēs — pusbrīvi puscietumnieki ar smaidu greizu kā meliorācijas grāvis izsus tas ezers purvs izkalst liekņa zeme pazūd avots akacis rāva

mēs tie! kliedzam

bet atbalss izsus un pagaist

nav atbildes nebūs

par velti mīlēts

tads mūsu liktenis ilgi lolotais

smagais

citu likteni izlūgties? kā gan?

zīlē kafijas brūnajā dzīlē

ROMANS BAUMÀNIS

mss *fjDirtoxs ï»: Misvir*

Absurda teātris, vai absurds teātrī! Mēs ne vienmēr apzināmies, cik svarīgi patiesības labad būt precīziem. Tā arī šeit — absurda teātris, nevis absurdais teātris, jo absurds nav pats teātris, bet, caur tā īpatnējo māksliniecisko prizmu skatīta, — pati dzīve, tātad — teātra viela, nevis process.

SAMUEL BECKETT

fvn allemlaiii (hmIoI

NO SALDA MIEGA MOSTIES...

Absurda teātra galvenā metode ir izsmiekls, tāpēc, iespējams, būtu pareizāk to dēvēt par Izsmiekla teātri (kā to, starp citu, arī dara lielais vairums ārzemju teātra pētnieku). Lai varētu izprast

šo teatrālo fenomenu, nepieciešama vēsturiska atkāpe.

Teātra avangarda retrospektīva. Vārds «avangards» sākumā bija militārs termins, kas pamazām ieviesās arī citās dzīves jomās. XVIII gs. beigās tas ienāca politikas pasaulē, kur asociatīvi saistījās ar progresa jēdzienu. Bet, tā kā progresa jēdziens ir relatīvs, ar avangardu drīz sāka apzīmēt visai negaidītas lietas — to piesauca, aizstāvot savstarpēji vispretējākās ideoloģijas, tomēr saglabājot dažus kopīgus raksturlielumus šķietami nesavienojamajā:

1) tieksmi uz opozīciju un pilnīgu atteikšanos no vecā, tātad — revolucionāru attieksmi pret atzītajām tradīcijām,

2) sacelšanos pret labo gaumi un mērenību, agresīvu attieksmi pret sabiedrību.

Kad avangarda termins ieguvis pietiekošu popularitāti, tas bagātinās ar literāru un mākslinieciskū apakšnozīmi. Progresa ideja paplašinoties ietvēra sevī arī estētiku. (Un ne jau nejauši, jo tā laika sabiedrībai strauji industrializējoties un komercializējoties, arvien nejūtīgāka ir attieksme pret estētiku.) Buržuāzijas varai nostabilizējoties, priekšroka tika dota tradicionālajai mākslai, izspiežot nemieru radošo oriģinalitāti. Pilsonim—buržuā labāk patīk mazprasīgāki talanti, kas ir ar mieru parakstīties zem jau aprobētām vērtībām. Aktīvais mazākums to krasi noraida. XIX gs.

otrā puse rada «estētisko avangardu», pilnīgi jaunu parādību, kas skar visas vistālākās Daiļo Mākslu provinces. Avangarda mākslinieks griež krūti pretī buržuāziskai publikai, ko viņš dziļi nīst. Autori principiāli rada mākslu PRET publiku, kas viņu darbus tomēr pērk. Ja romāns pats par sevi pietiekoši neatbaida lasītājus, tam tiek pievienots aizskarošs priekšvārds. Izveidojas bezprecedenta konflikts starp autoru un patērētāju.

Taču šo psihosociālo fenomenu nevar visā pilnībā attiecināt arī uz teātri. Dramaturgs atrodas nedaudz citādākā situācijā kā rakstnieks vai dzejnieks. Vai nu viņš pieņem kompromisa lēmumus un rezultātā nevar dot teātrim neko principiāli jaunu, vai arī ir līdz galam konsekvents un stāv pie slēgtām teātru durvīm, kur viņa lugas pagaidām neņem publikas atzinības trūkuma dēļ. Lai teātra avangards varētu realizēties, bija nepieciešami daži priekšnoteikumi: 1) mazi, eksperimentāli teātri, kas iztiktu ar pieticīgiem budžetiem; 2) režisori— avantūristi, kas degtu avangarda «svētajā ugunī», tāpat arī aktieri;

3) publika, kurai rūpētu jaunā meklējumi mākslā.

Pirmais solis — 1887. gadā Parīzes «Brīvais teātris», ko vadīja Antuāns un kas darbojās līdz 1896. gadam. Katru mēnesi trupa

rādīja vienu izrādi abonentiem, kuru iemaksas tad arī sastādīja teātra ienākumus. Tādēļ Antuāna teātris bija brīvs no cenzūras un varēja spēlēt, ko gribēja. Šo trupu uzskata par avangarda teātra sākumu.

1896. gadā parādītais Alfrēda 2arī «Karalis Ubu» atklāja jaunu ceļu — izrādi—provokāciju, kurā autori ar samaitāta bērna prieku kaitināja mietpilsoni, mēģināja to aizskart, aizvainot, izraisīt sašutumu. Pirmais vārds, kas tika iemests skatītājos, skanēja apmēram šādi: «Sū-ū-ū-ū-ds!» 5im agresīvajam strāvojumam secīgi laikā pievienojās Apolinērs («Terēzijas krūtis», 1917), Vitraks («Viktors, jeb bērni pie varas», 1928), Arto («Vakarētāji», 1935). Tiesa, Antonens Arto gāja tālāk par saviem priekšgājējiem — viņš izmainīja pašu dramatiskās VĀRDA mākslas koncepciju un izveidoja totālo teātri — ar pantomīmu, mūziku, dziesmu un deju, pārvietojot «skatuves runu» no galvenā teātra izteiksmes līdzekļa uz pakārtoto.

«Es uzskatu, ka skatuve ir fiziska un konkrēta vieta, kas prasa, lai to aizpilda, un kas liek runāt savā konkrētajā valodā.

Es uzskatu, ka šī konkrētā valoda ir adresēta sajūtām un ir neatkarīga no vārdiem, (. .) ir sajūtu poēzija, tāpat kā ir vārdu poēzija, un šī fiziskā un konkrētā valoda, par ko es runāju, ir īsti teatrāla tādā nozīmē, ka domas, ko izsaka ar tās palīdzību, nav pieejamas artikulētajam vārdam.» (A. *Artaud. Le Théâtre et son double,* pp 53 — 54, P., *1938.)*

Zans-Luī Baro šo Arto grāmatu uzteicis kā nozīmīgāko, kas uzrakstīts par teātri XX gadsimtā.

Neskatoties uz Arto pūliņiem, šķiet, ka Zari ievilkto šerpo līniju laika nepielūdzamā dzēšgumija ir gandrīz izdzēsusi. Tikai 1950. gadā Jonesko «Plikpaurainā dziedātāja» un trīs gadus vēlāk Beketa «Gaidot Godo» parādīšanās apliecina, ka avangarda gars teātrī vēl ir dzīvs. Piecdesmitajos gados ir viss nepieciešamais: trīs jauni autori — Be-kets, Jonesko un Adamovs, ir intelektuāļu un studentu publika, ir eksperimentāli teātri — tādi kā Kabatas teātris, Mēnessērdzīgie vai Laušetas teātris, ir režisori — Rožē Biens, Anrī Reibazs, Zaks Moklērs un Zan-Marī Sero.

Šie trīs dramaturgi, kuru lugas spēlēja kopā ar tik dažādiem autoriem kā Monterlānu, Rusēnu, Kāmī, Anuiju, Klodelu un Sartru, tomēr neveidoja vienotu skolu, jo katrs pārstāvēja dažādas tendences, tomēr, kā izteicies Sartrs, — viņus vieno tas, pret ko viņi uzstājas. Tik tiešām, kas var būt kopējs īram Beketam, Nobela prēmijas laureātam, akadēmiķim rumānim Jonesko, disidentam no Odesas Adamovam! Kaut vai tas, ka viņi visi trīs, Parīzē, piecdesmitajos gados, franču valodā uzstājās pret: 1) nodarbošanos ārpus mākslas; 2) reālismu un

naturālismu;

3) psiholoģismu un cēloņsakarību;

4) literāro tekstu un dialogu teātri;

5) novecojušiem pieņēmumiem un pagātnes mantojumu.

Viņi izjūt aicinājumu neatsaukties ne uz kādu aicinājumu. Teorētiski varētu teikt, ka absurdistu trio uzrāda pat zināmu nihilismu, cenšoties neparādīt pat visniecīgāko ārējās realitātes aspektu, viņi to deformē kā kubistu gleznotāji. Piemēram, labi saprotams publikas pārsteigums, kad, veroties «Gaidot

Godo» priekškaram, ieraugāma. . . praktiski tukša skatuve, un, vēl jo vairāk — redzot personāžus, kas ir gandrīz vai abstrakti arhetipi.

Ļoti viegli izskaidrojama šo dramaturgu principiālā novēršanās no reālisma: ja tas kļūst par ikdienišķās banalitātes atspulgu, ja tas atrāda izaicinoši nemākslinieciskuu pelēcību. Vēl Saris Bodlērs, izcilais franču dzejnieks, 1859. gadā teica: «Es atrodu par nederīgu un garlaicīgu attēlot to, kas ir, jo nekas no tā mani neapmierina. Realitāte ir riebīga, un es dodu priekšroku savas fantāzijas monstriem, nevis pastāvošajai trivialitātei.» *(Curiosités Esthetiques, Salon de 1859, p. 772.)* **Te vēl varētu pieminēt antireālistiskās tradīcijas kopējus un attīstītājus no simbolistu, no sir-reālistu vidus un citus, taču galvenais jau ir skaidrs: jaunais teātris tikai pārņēma jau stabili eksistējoša antireālisma stafeti.**

Tāpat antipsiholoģisma tendences gadsimta sākumā iespaidoja arī literatūru. Andrē Zids teica: «Es zaudēju jebkādu interesi par psiholo-ģismu, kad pārliecinājos, ka cilvēks pārdzīvo to, ko iedomājas pārdzīvojam ... No tā var secināt, ka viņš iedomājas pārdzīvojam to, ko pārdzīvo.» Citiem vārdiem sakot — pasaule kļuvusi tik sarežģīta, ka to vairs nav iespējams aptvert veselumā. Dažādi raugoties uz detaļām, veidojas dažādi spriedumi par veselumu: katrs saskata to, ko viņš grib saskatīt. Tāpat Andrē Bretons savā «Sirreālisma manifestā»: «Neārstējamā mānija izzināt nezināmo, klasificēt to (. .), varonis, kura rīcība un reakcijas ir lieliski iepriekš paredzamas un kuram nav tiesību izjaukt rēķinus, kuru objekts ir viņš pats, kaut arī viņš dara visu, lai izskatītos, ka viņš šos rēķinus izjauc.»

Teātrī reakcija iestājās krietni vēlāk. Ar retiem izņēmumiem tur vēl turējās pie mācības par raksturiem un psiholoģisko darbības progresiju. Eksistenciā-lisms ienesa zināmas pārmaiņas: Sartrs atmeta psiholoģisko analīzi, viņam pieņēmums par cilvēka dabas nemainīgumu vairs nebija aktuāls. Pēc Sartra domām, vienīgi dažas situācijas ir universālas (Sartra Situāciju teātris). Ja Sartrs tomēr neizturējās pilnīgi noliedzoši pret psi-holoģismu kā

tādu, tad «jaunajiem» dramaturgiem psiholoģisms mākslinieciskajā procesā bija pilnīgi nepieņemams. Viņiem tas nebija vairs pat darba fons, no tā nepalika pat formāli elementi. Jonesko: «Nekādas intrigas, nekādas arhitektūras, nekādu mīklu, kas jāatrisina, bet neatrisināma neziņa. Nekādu raksturu, personāži bez identitātes (viņi vienā mirklī kļūst pretstati paši sev, ieņem citu vietas, un otrādi): vienkārši turpinājums bez turpinājuma, gadījumu ķēde bez cēloņu un seku sakarības . . .» (Nofes *et Contre-Notes, p. 226.)* **Pēc Freida teorijām, kas pieļauj, ka par rīcības motīviem var būt, piemēram, gan mīlestība, gan naids, tātad divi šķietami pretrunīgi iemesli, aris-toteliskā loģika viņiem šķiet vienkāršota, jo balstās uz viennozīmīgā cēloņu— seku traktējuma. Izsmiekla teātris atsakās no intrigas mehānisma — ar sākumu, vidu, ticamām beigām, piesaisti, psiholoģisko progresiju utt., īsi sakot, no visiem tradicionālajiem kompozīcijas paņēmieniem. Tātad viņi nonāk konfliktā ar šo apgrūtinošo cēloņsakarību ķēdi, kas prasa ķēdes veida reakcijas darbību norisi, — tradicionālās psiholoģijas ietvaros tā kalpo par lugas kompozīcijas lekālu. Viņiem tas šķiet vienkāršots piegājiens, jo izslēdz šķietamās pretrunas, nenoteiktību, notikumu cēloņu daudzveidību.**

Jaunie dramaturgi tomēr nelēja ūdeni uz anarhisma dzirnavām, atsakoties pieņemt kārtību, tā nebija kaprīze vai kāds īpašs redzespunkts. Ar relativitātes teoriju zinātne pati jau ir pierādījusi, ka cēloņa jēdziens tāpat ir pakļauts kļūdai. Bertrāns Rasels: «Teikt, ka cēloņi noteikti izraisa sekas, ir tikpat kļūdaini, kā apgalvot, ka sekas noteikti izraisa cēloņus.» (An *Outline of Philosophy, p. 124,* Norton & Co, W., 1927.)

Tagad par literāro tekstu un dialogu teātrī. Monterlāna retorikas vingrinājumi, Zirodū paraugstila valodas piemineklis bija klasiskā Rasina un Korneija teātra mantojums. Jāuzsver, ka jaunajam teātrim vārds ir tikai viens no izteiksmes līdzekļiem. Vārdu ir daudz mazāk, tie ir vienlīdzīgā stāvoklī ar skaņām, gaismām, priekšmetiem, žestiem.

Atteikšanās no nolietotajiem pieņēmumiem un no pagātnes mantojuma. Kādi ir šie pieņēmumi, no kuriem tik steidzīgi jāatsakās! Runāšana ar skatītāju, ko it kā «nedzird» partneris, kādas trešās personas «nejauši» noklausīta saruna, dienasgrāmata utt., tradicionālie izklāsta paņēmieni. Bez tam — nolietotās struktūras, kas pašas par sevi nebūt nav nepareizas, bet, pateicoties pārmērīgajam un nemainīgajam lietojumam, arvien vairāk sāka šķist mākslotas, piemēram, valodas un situāciju klišejas. Radikāls jauninājums— lūk. Izsmiekla teātra kredo. «Saturs» un «forma» tieši atspoguļo autora metafiziku (veido

viennozīmīgu kopumu bez liekiem elementiem), tur neko nevar mainīt, aizstāt, nesagraujot veselumu. Kā teicis Bekets par Džoisu, kura personiskais sekretārs bijis ilgu laiku: «Here form is content, content is form.» (Te forma ir saturs, saturs ir forma.) *(Dante . . . Bruno. Vico . . . Joyce. Transition, 16—17, Juin 1929,* p. *248.)*

No tā izriet, ka katra luga uzstāda savas specifiskas problēmas, tātad — nevar būt ne runas par kaut kādu visur derīgu, universālu pieņēmumu pielietošanu gan lugas uzrakstīšanā, gan analīzē.

Tomēr. Izsmiekla teātris savu nihilismu līdz bezgalībai attīstīt nespēja. Kā jau katrai mākslas formai, arī teātrim piemīt stilizācijas nepieciešamība. Arī teātris, galu galā, dzīvo no kaut kādiem pieņēmumiem. Vieni ir jauni, citi izturējuši laika un modes pārbaudi un šķiet jau saauguši ar pašu žanra dabu. Vispirmām kārtām te būtu jārunā par uzdevuma imperatīviem: dialoga (telpā—laikā) neizbēgamību publikas priekšā. Sajā punktā, izvēles trūkuma dēļ, jaunie dramaturgi atradās tādā pašā stāvoklī kā viņu priekšgājēji.

Bekets, Jonesko un Adamovs to ļoti labi saprata un tāpēc šos pašus neizbēgamos principus attīstīja līdz galējībām, bieži pat līdz karikaturāliem pārspīlējumiem (sevišķi Adamova «Parodijā» un Beketa «Gaidot Godo»). Jonesko pārspīlējumu vispār pārvērtis sistēmā «pārspīlēt līdz ķēmīgumam» (sevišķi «Plikpaurainajā dziedātājā» un «Slepkavošanas spēlēs»).

Teātris vienmēr balstās uz konflikta jēdzienu. Arī no tā jaunie dramaturgi nevar izvairīties. Konflikts acīmredzami kalpo reljefākai personāžu izzīmēša-nai un to sakaru ar pasauli atsegšanai. Bet — kāpēc jāsarīda varoņi savā starpā, ja konfliktu var pārnest uz varoņa «iekšpusi», vai — vēl labāk, kā Jonesko «Krēslos» — pretstatīt ideālu realitātei, konfliktu pārnesot uz skatītāju! (Vecis gribēja būt Pirmais Karalis, Pirmais Žurnālists, Pirmais Aktieris, bet visa viņa dzīve, kā izrādās, bijusi tikai skumja un bezcerīga izgāšanās, ko skatītājs uzzin no viņa garā monologa tukšu krēslu rindu priekšā, kas atrodas uz skatuves. Vēl piedevām viņš ir akls, jo neredz, ka runā tukšumā.) Jonesko: «Teātra luga ir konstrukcija, kas sastāv no apziņas stāvokļu vai situāciju sērijas, kas intensificējas, atslābst, tad atkal saistās, vai nu lai atrisinātos, vai arī lai beigtos neatšifrējamā haosā.» *(Notēs et* Contre-Notes, p. 329.)

Pēdējā pieņēmumu grupa attiecas uz skatuvisko norisi. Šķiet, ka tieši šeit jaunajiem dramaturgiem dota vislielākā brīvība. Piemēram, starpbrīža laikā autors var likt paiet milzīgam laikam, var izmainīt personāžus (piemēram — «Gaidot Godo» — Pocco

pēc starpbrīža kļūst akls, Lakī — mēms).

Vēl nedaudz par šīs dramaturģijas tēmām. Vilšanās mīlestībā, draudzībā, nekomunikabilitāte, sapratnes neiespējamība, sadomazohisms attiecībā starp cilvēkiem. Cilvēks bez Dieva cieš no neticības, no vainas apziņas, no šausmām dzīves priekšā, no savas viduvējības un gļēvuma. Laika zoba grauzts, dodas taisnā ceļā uz kapu. To visu var apvienot trijās lielākās tēmās: vientulība, ciešanas, cilvēka situācijas absurdums. (Lūk, no kurienes nāk jēdziens «absurdais teātris».)

Tādējādi, šis pārskats uzrāda, ka jaunais piecdesmito gadu teātris respektē nemainīgos teātra principus, bet atsakās no tiem, kas balstās vienīgi uz tradīciju, uz gataviem spriedumiem, stereotipam norisēm. Izsmiekla teātris grib attīrīt vietu un ļaut pārslimot sabiedrībai pēckara «bērnu slimības». Nevar runāt par «pilnīgu» attiecību saraušanu ar pagātni, kaut arī tas ir šī teātra teorētiski izkliegtais pamatprincips. Tāpat nevar arī teikt, ka šī «pagātnes saraušanas» tendence ir tikai Izsmiekla teātra specifiskais vaibsts. Tas ir visas modernās mākslas pamats. Var runāt par JAUNU TRADĪCIJU.

SEMJUELS BEKETS

GAIDOT GODO

ROMĀNA BAUMAŅA tulkojums

DARBOJAS: ESTRAGONS VLADIMIRS POCO LAKI ZĒNS

I CĒLIENS

Lauku ceļš. *Koks. Estragons sēž uz akmens, mēģina novilkt zābaku. Viņš pūlas abām rokām, elsdams un pūzdams. Spēku izsīkumā nolaiž rokas, atvelk* elpu, *atsāk no jauna visu* to pašu. *Ienāk Vladimirs.* ESTRAGONS (atkal nolaiž rokas). — Un neko tu te nepadarīsi. VLADIMIRS (tuvojas sīkiem, stīviem solīšiem, izpletis kājas). — Es sāku domāt tāpat. (Sastingst.) Visu mūžu esmu sev teicis, esi prātīgs, Vladimir, tu taču visu vēl neesi izmēģinājis. Un atsāku cīņu. (Aizsapņojas, domādams par cīņu. Estragonam.) — Tātad, atkal tu esi šeit. ESTRAGONS — Tu tā domā?

VLADIMIRS — Es priecājos, ka tu esi atgriezies. Es jau domāju, ka tu esi aizgājis pavisam.

ESTRAGONS —Es arī.

VLADIMIRS — Kā mēs to varētu atzīmēt? (Domā.) Piecelies, es tevi apskaušu. (Sniedz Estragonam roku.)

ESTRAGONS (aizkaitināts). — Tūlīt, tūlīt.

KLUSUMS.

VLADIMIRS (aizvainots, vēsi). — Vai drīkst uzzināt, kur tad kungs ir pavadījis nakti?

ESTRAGONS — Grāvī.

VLADIMIRS (pārsteigts). — Grāvī? Kur tas ir?

ESTRAGONS (bez žesta). — Tur.

VLADIMIRS — Un tevi nesita?

ESTRAGONS — Nesita. Ne pārāk.

VLADIMIRS — Atkal tie paši?

ESTRAGONS — Tie paši? Es taču nezinu.

KLUSUMS

VLADIMIRS — Kad es par to padomāju... par ko gan tu būtu kļuvis . . . bez manis . . . (Pārliecināts.) Tu būtu tikai kaulu čupiņa, nekas vairāk, vari nešaubīties.

ESTRAGONS (aizskarts vārīgā vietā). — Nu, un tad?

VLADIMIRS — Tas ir par daudz priekš viena cilvēka. (Pēc brīža mundrā tonī.) Bet, no otras puses, kāpēc krist izmisumā tagad, lūk, ko es sev saku. Par to vajadzēja domāt veselu mūžību atpakaļ, ap 1900.

ESTRAGONS — Apklusti. Palīdzi man novilkt šito mēslu. VLADIMIRS — Mēs ar tevi, sadevušies rokās, būtu varējuši nolēkt no Eifeļa torņa kā vieni no pirmajiem. Tad mēs bijām labi apģērbušies. Tagad ir par vēlu. Tagad mūs pat nelaistu augšā. (Estragons cīnās ar savu zābaku.) Ko tu tur dari?

ESTRAGONS — Zābaku velku nost. Tev nekad nav nācies to darīt? VLADIMIRS — Man jau apnicis tev atkārtot, ka zābaki jāvelk nost katru dienu. Būtu labāk mani paklausījis.

ESTRAGONS (žēli). — Palīdzi man!

VLADIMIRS — Sāp?

ESTRAGONS — Sāp! Viņš vēl jautā, vai man sāp!

VLADIMIRS (sašutis). — Varētu padomāt, ka tu esi vienīgais, kam jācieš. Es jau neskaitos. Es gribētu gan redzēt tevi manā vietā, tad tik tu dziedātu.

ESTRAGONS — Tev kādreiz ir sāpējis?

VLADIMIRS — Sāpējis! Viņš vēl jautā, vai man kādreiz ir sāpējis! ESTRAGONS (krata rādītājpirkstu). — Tas vēl nav iemesls neat-pogāt . . .

VLADIMIRS (noliecoties). — Tas tiesa. (Atpogā.) Nedrīkst izlaist sīkumus.

ESTRAGONS — Nu ko lai tev saku, vienmēr taču atliec uz pēdējo brīdi.

VLADIMIRS (sapņaini). — Pēdējais brīdis... (Domīgs.) Tas nebūs drīz, bet tas būs labi. Kurš to ir teicis?

ESTRAGONS — Tu negribi man palīdzēt?

VLADIMIRS — Daudzas reizes es sev saku, tas tomēr nāk. Un tad es jūtos pavisam jocīgi. (Viņš noņem cepuri, ieskatās iekšā, izbrauc ar roku pa iekšmalu, pakrata to, uzliek galvā.) Kā lai tev pasaka, atvieglots, un tai pat laikā . . . (Meklē vārdu.) mani pārņem šausmas. (Ar patosu.) Saus-mas! (Atkal noņem cepuri, ieskatās.) Dīvaini! (Uzsit pa cepuri, it kā lai izkratītu kaut ko no tās, vēlreiz ieskatās, uzliek galvā.) Galu galā . . . (Estragons ar milzīgu piepūli beidzot novelk zābaku. Ieskatās iekšpusē, izbrauc ar roku, apgriež otrādi, pakrata, meklē pa zemi, vai kaut kas nav izkritis, neko neatrod, ar trulu skatienu no jauna bāž roku zābakā.) Nu, tātad?

ESTRAGONS — Nekas.

VLADIMIRS — Parādi!

ESTRAGONS — Nav tur ko rādīt.

VLADIMIRS — Pamēģini atkal uzvilkt.

ESTRAGONS (izpētījis savu kāju). — Lai drusku paelpo.

VLADIMIRS — Lūk, jums visa cilvēka būtība — uzbrūk zābakam, kad vainīga kāja. (Viņš noņem vēlreiz cepuri, ieskatās tajā, izbrauc ar roku, pakrata, uzsit, iepūš iekšā, uzliek atpakaļ galvā.) Tas mani sāk biedēt. (Klusums. Estragons kustina kājas pirkstus, lai gaiss labāk cirkulētu.) Viens no slepkavām tapa glābts. (Pēc brīža.) Godīgs procents. (Pēc brīža.) Gogol ESTRAGONS — Ko?

VLADIMIRS — Ja nu mēs nožēlotu grēkus?

ESTRAGONS — Kādus grēkus?

VLADIMIRS— Nu . . . (Domā.) Kāpēc mums jāiedziļinās tādos sīkumos.

ESTRAGONS—Par to, ka esam nākuši pasaulē?

(Vladimirs sāk skaļi smieties, bet apraujas ar sāpēm saviebtu seju un piespiež roku pie vēdera lejasdaļas.)

VLADIMIRS — Nedrīkst pat smieties,

ESTRAGONS — Liels zaudējums.

VLADIMIRS — Tikai smaidīt. (Viņa seja izstiepjas maksimāli platā smaidā, sastingst uz labu brīdi, smaids nemanāmi izzūd.) Tas nav viens un tas pats. Galu galā . . . (Pēc brīža.) Gogo . . .

ESTRAGONS (aizkaitināts). — Kas atkal?

VLADIMIRS — Tu Bībeli esi lasījis?

ESTRAGONS — Bībeli? (Domā.) Domāju, ka esmu iemetis aci. VLADIMIRS (izbrīnīts). — Skolā bez Dieva?

ESTRAGONS — Ej nu zini, vai tā bija ar Dievu vai bez.

VLADIMIRS — Tu atceries Evaņģēliju?

ESTRAGONS — Es atceros Svētās zemes kartes. Krāsainas, ļoti skaistas. Nāves jūra bija bāli zila. Skaties un dzert gribas. Es domāju, tur mēs pavadīsim savu medusmēnesi. Peldēsimies. Būsim laimīgi. VLADIMIRS — Tev vajadzēja kļūt par dzejnieku.

ESTRAGONS — Es jau arī biju. (Norāda uz savām skrandām.) Vai

tad tas nav redzams?

KLUSUMS.

VLADIMIRS — Ko es teicu ... Kā tava kāja?

ESTRAGONS — Pampst.

VLADIMIRS — A-ā, jā, tas stāsts par slepkavām. Tu atceries? ESTRAGONS — Nē.

VLADIMIRS — Gribi, es tev pastāstīšu?

ESTRAGONS — Nē.

VLADIMIRS — Laiks taču ātrāk paies. (Pēc brīža.) Divus zagļus ar Pestītāju piesita krustā.

ESTRAGONS — Ar ko?

VLADIMIRS — Ar Pestītāju. Divus laupītājus. Stāsta, ka viens tika glābts, bet otrs (meklē antonīmu) . . . pazudināts.

ESTRAGONS—No kā glābts?

VLADIMIRS — No elles.

ESTRAGONS — Es iešu. (Nekustās.)

VLADIMIRS — Un tomēr . . , (Pēc brīža.) Kā tad tas tā sanāk, ka . . . cerams, es tev nekrītu uz nerviem?

ESTRAGONS — Es neklausos.

VLADIMIRS — Kā tad tas var būt, ka no četriem evaņģēlistiem par to stāsta tikai viens. Viņi taču visi četri bija tur vai kaut kur tuvumā. Un tikai viens stāsta par to, ka viens no slepkavām tika glābts. Paklau, Gogo, tu taču arī varētu kaut ko pateikt, laiku pa laikam. ESTRAGONS —Es klausos.

VLADIMIRS — Viens no četriem. Bet no pārējiem trijiem divi vispār neko nerunā par slepkavām, bet trešais saka, ka tie abi vinu zaimojuši. ESTRAGONS — Ko?

VLADIMIRS —Ko, «ko»?

ESTRAGONS — Es neko nesaprotu. Ko zaimojuši?

VLADIMIRS — Pestītāju.

ESTRAGONS — Kāpēc?

VLADIMIRS — Tāpēc, ka viņš nav gribējis tos atpestīt.

ESTRAGONS — No elles?

VLADIMIRS — Nē, taču! No nāves.

ESTRAGONS — Un tālāk?

VLADIMIRS — Tālāk viņiem abiem vajadzēja tikt notiesātiem. ESTRAGONS — Un kas pēc tam?

VLADIMIRS — Bet viens no evaņģēlistiem taču saka, ka viens no slepkavām tika atpestīts.

ESTRAGONS—Nu un tad? Viņi vienkārši uz to dažādi skatās. Tas arī ir viss.

VLADIMIRS — Viņi taču tur bija visi četri. Bet tikai viens runā par izglābto slepkavu. Kāpēc tad jātic viņam, nevis tiem pārējiem? ESTRAGONS — Kurš tad viņam tic?

VLADIMIRS — Visi! Visi zina tikai šo versiju!

ESTRAGONS — Cilvēki ir muļķi.

(Viņš ar grūtībām pieceļas, klibodams aiziet līdz kreisajai kulisei, apstājas, skatās tālumā, aizēnojis acis ar roku, apgriežas, aiziet līdz labajai kulisei, skatās tālumā. Vladimirs viņam seko ar acīm, pēc tam aiziet pie Estragona zābaka, paceļ to, ieskatās iekšā un steidzīgi nomet.)

VLADIMIRS — Tfu! (Nospļaujas.)

ESTRAGONS (atgriežas skatuves vidū, skatās dziļumā, apstājas pret skatītājiem ar muguru). — Pasakaina vieta. (Pagriežas, pienāk gandrīz pie pašas rampas, skatās publikā.) Kāds līksms skats. (Pret Vladimiru.) Tinamies.

VLADIMIRS — Nevaram.

ESTRAGONS — Kāpēc?

VLADIMIRS — Mēs gaidām Godo.

ESTRAGONS — Tā jau gan... Tu esi pārliecināts, ka tas ir šeit? VLADIMIRS — Kas?

ESTRAGONS — Ka tieši šeit jāgaida.

VLADIMIRS — Viņš teica — pie koka. (Viņi skatās uz koku.) Tu kaut kur redzi citu?

ESTRAGONS — Kas šitais ir?

VLADIMIRS — Nezinu. Izskatās pēc vītola.

ESTRAGONS — Kur tad lapas?

VLADIMIRS — Būs nokaltis.

ESTRAGONS — Beidzis sērot.

VLADIMIRS — Vai arī nav īstais gadalaiks.

ESTRAGONS — Vai tik tas nav krūmājs?

VLADIMIRS — Krūms.

ESTRAGONS — Krūmājs.

VLADIMIRS — Krū- (Apraujas.) Ko tu ar to gribi teikt? Ka mēs neesam atnākuši uz īsto vietu?

ESTRAGONS — Tad jau viņam vajadzēja būt šeit.

VLADIMIRS — Tā noteikti jau viņš neteica, ka nāks.

ESTRAGONS — Un ja nu viņš neatnāk?

VLADIMIRS — Tad mēs atkal atnāksim rīt.

ESTRAGONS — Un pēc tam parīt.

VLADIMIRS— Iespējams.

ESTRAGONS — Un tā tālāk.

VLADIMIRS — Tātad.

ESTRAGONS — Kamēr viņš atnāks.

VLADIMIRS — Tu esi nežēlīgs.

ESTRAGONS — Mēs vakar jau bijām šeit.

VLADIMIRS — Nē, tu nu gan putro.

ESTRAGONS — Ko tad mēs darījām vakar?

VLADIMIRS — Ko mēs darījām vakar?

ESTRAGONS — Jā-ā!

VLADIMIRS — Nu, zini... (Sadusmojas.) Ar tevi ne par ko nevar būt pārliecināts.

ESTRAGONS — Man liekas, ka mēs vakar jau bijām šeit. VLADIMIRS — Sī vieta tev šķiet pazīstama?

ESTRAGONS — To es nesaku.

VLADIMIRS — Nu, bet kā? . . .

ESTRAGONS — Viens otru neizslēdz.

VLADIMIRS — Un tomēr ... šis koks . . . (pagriežas pret publiku) . . . šis kūdras purvs.

ESTRAGONS — Tu esi drošs, ka tieši šovakar?

VLADIMIRS — Kas?

ESTRAGONS — Nu, mums jāgaida.

VLADIMIRS — Viņš teica — sestdien. (Pēc brīža.) Man tā šķiet. ESTRAGONS — Pēc šances.

VLADIMIRS — Es taču pierakstīju. (Viņš rakājas pa kabatām, kas piebāztas līdz pēdējai iespējai ar visādiem mēsliem.)

ESTRAGONS — Bet kurā sestdienā? Un vispār — šodien ir sestdiena? Vai tad nav svētdiena? ... vai pirmdiena ... vai piektdiena?

VLADIMIRS (mežonīgi skatās apkārt, it kā datums būtu ierakstīts kaut kur ainavā). — Tas nav iespējams.

ESTRAGONS — Vai ceturtdiena.

VLADIMIRS — Ko tad nu lai dara?

ESTRAGONS — Ja viņš vakar bija atnācis un mūs šeit neatrada, vari būt drošs — šodien jau nu viņš nenāks.

VLADIMIRS — Bet tu taču saki, ka mēs vakar te bijām. ESTRAGONS — Es varu kļūdīties. (Pēc brīža.) Paklusēsim kādu brīdi, gribi?

VLADIMIRS (vārgā balsī). — Jā, ļoti.

(Estragons apsēžas. Vladimirs drudžaini staigā pa skatuvi, laiku pa laikam apstādamies, lai ieurbtos ar acīm kādā punktā pie apvāršņa. Estragons aizmieg. Vladimirs apstājas pie Estragona.)

VLADIMIRS — Gogo... (Klusums.) Gogo... (Klusums.) GOGO!

(Estragons pamostas palecoties.)

ESTRAGONS (atgriezies īstenībā, atkal apjauš visu sava stāvokļa šausmīgumu). — Es gulēju. (Pārmetoši.) Kāpēc tu man nekad neļauj pagulēt?

VLADIMIRS — Es jutos tik vientuļš.

ESTRAGONS — Es redzēju sapni.

VLADIMIRS — Nestāsti!

ESTRAGONS — Es sapnī redzēju, ka . . .

VLADIMIRS — NESTĀSTI!

ESTRAGONS (plašu žestu norādot uz Visumu). — Tev ar to būs

diezgan? Nav labi no tavas puses, Didī! Kam tad citam lai es izstāstu savus visslēptākos murgus?

VLADIMIRS — Lai tie arī paliek visslēptākie. Tu taču zini, es to nepanesu.

ESTRAGONS (ledaini). — Dažkārt es sev jautāju, vai nebūtu labāk, ja mēs izšķirtos.

VLADIMIRS — Tu jau nekur tālu neaiziesi.

ESTRAGONS — Tas būtu ļoti nepareizi, tik tiešām. (Pēc brīža.) Vai ne, Didī, tas būtu ļoti nepareizi? (Pēc brīža.) Sevišķi, ja ņem vērā ceļa skaistumu. (Pēc brīža.) Un ceļinieku labsirdību. (Pēc brīža.) Vai ne, Didī? (Mīlīgi.)

VLADIMIRS — Nomierinies.

ESTRAGONS (izbaudot). — Mieru . . . mieru . . . (Sapņaini.) Angļi saka — caaalm. Viņi vienmēr ir ļoti caaalm-i cilvēki. (Pēc brīža.) Tu zini to anekdoti par angli bordelī?

VLADIMIRS — Jā.

ESTRAGONS — Nu tad izstāsti.

VLADIMIRS — Atšujies.

ESTRAGONS — Viens kārtīgi iemetis anglis aiziet uz bordeli. Saimniece viņam jautā, kādu viņš grib — blondu, melnmatainu vai rudu. Stāsti tālāk.

VLADIMIRS — ATŠUJ IES!

(Vladimirs iziet. Estragons pieceļas un seko viņam līdz pat skatuves malai. Estragona žesti un mīmika atgādina boksa līdzjutēja izdarības. Vladimirs atgriežas, paiet garām Estragonam, nodurtām acīm šķērso skatuvi. Estragons paiet dažus soļus uz viņa pusi.)

ESTRAGONS (maigi). — Tu kaut ko gribēji man teikt? (Vladimirs neatbild. Estragons sper vēl vienu soli.) Tu kaut ko taisījies teikt? (Klusums. Vēl solis uz priekšu.) Saki, Didī!

VLADIMIRS (nepagriežoties). — Neko es tev netaisījos teikt. ESTRAGONS (solis uz priekšu). — Tu esi dusmīgs? (Klusums. Solis uz priekšu.) Atvaino mani! (Klusums. Solis uz priekšu. Viņš pieskaras Vladimira plecam.) Nu tiešām, Didī! (Klusums.) Dod roku! (Vladimirs pagriežas.) Noskūpsti mani! (Vladimirs kāpjas atpakaļ.) Ļauj es tevi noskūpstīšu. (Vladimirs atmaigst. Viņi saskūpstās.) Tu smirdi pēc ķiplokiem! (Estragons atsprāgst.)

VLADIMIRS — Tie ir veselīgi nierēm. (Klusums. Estragons uzmanīgi apskata koku.) Nu, ko tad mēs tagad darīsim?

ESTRAGONS — Gaidīsim.

VLADIMIRS — Jā, bet kamēr gaidām?

ESTRAGONS — Bet ja nu mēs pakārtos?

VLADIMIRS — Tas būtu labs paņēmiens, ka aizsiet acis. ESTRAGONS (ieintriģēts). — Nu, tad aizsienamies?

VLADIMIRS — Ar visu, kas pēc tam notiks. Tur, kur tas nokrīt,

izaug mandragoras. Tāpēc jau tās kliedz, kad tās noplūc. Tu to nezināji? ESTRAGONS — Karamies tūlīt pat.

VLADIMIRS — Uz viena zara? (Viņi pieiet pie koka un to apskata.) Baidos, ka neizturēs.

ESTRAGONS — Vienmēr jau var pamēģināt.

VLADIMIRS—Nu, tad pamēģini.

ESTRAGONS — Es pēc tevis.

VLADIMIRS—Nē, nē, tu vispirms.

ESTRAGONS — Kāpēc es?

VLADIMIRS — Tu esi vieglāks par mani.

ESTRAGONS — Tur jau tā lieta.

VLADIMIRS — Nesaprotu.

ESTRAGONS — Nu, padomā taču drusku, tiešām . . . (Vladimirs domā.) VLADIMIRS (beidzot). — Es nesaprotu.

ESTRAGONS — Es tev tūlīt paskaidrošu. (Viņš domā.) Saproti, zars . . . zars . . . (Dusmīgi.) Nu, kustini taču smadzenes!

VLADIMIRS — Es ceru tikai uz tevi.

ESTRAGONS (ar piepūli). — Gogo viegls — zars nenolūst — Gogo beigts. Didī smags — zars nolūst — Didī viens. (Pēc brīža.) Bet ja . . . (Viņš meklē īstos vārdus.)

VLADIMIRS — Es par to nepadomāju.

ESTRAGONS (atradis). — Kas var daudz, tas arī maz var. VLADIMIRS — Bet vai tad es esmu smagāks par tevi?

ESTRAGONS — Tu pats to teici. Es jau neko nezinu. Viena iespēja no divām. Vai apmēram tā.

VLADIMIRS — Nu, bet ko tad mēs darīsim?

ESTRAGONS — Labāk nedarīsim neko. Tā būs drošāk.

VLADIMIRS — Pagaidīsim, paskatīsimies, ko viņš mums teiks. ESTRAGONS — Kas?

VLADIMIRS — Godo.

ESTRAGONS — Tā jau gan.

VLADIMIRS — Vispirms sagaidīsim, kamēr mūs pamana. ESTRAGONS — No otras puses . . . varbūt būtu labāk kalt dzelzi, kamēr nav galīgi sasalusi.

VLADIMIRS — Mani interesē, ko viņš mums tādu piedāvās. Tas mums neuzliek nekādas saistības.

ESTRAGONS — Bet ko tad mēs viņam īsti prasījām?

VLADIMIRS — Vai tad tu nebiji klāt?

ESTRAGONS — Es kaut kā palaidu garām.

VLADIMIRS — Nū-u, neko tādu noteiktu . . .

ESTRAGONS — Vienkārši tāds lūgums?

VLADIMIRS —Lūk, lūk.

ESTRAGONS — Tāds miglains lūgums.

VLADIMIRS —Mjā.

ESTRAGONS — Un ko viņš atbildēja?
VLADIMIRS—Nu, ka viņš paskatīšoties.
ESTRAGONS — Ka viņš neko nevar apsolīt.
VLADIMIRS — Ka viņam jāpadomā.
ESTRAGONS — Ar svaigu galvu.
VLADIMIRS — Jāapspriežas ar mājiniekiem.
ESTRAGONS — Ar draugiem.
VLADIMIRS — Ar pilnvarotajiem.
ESTRAGONS — Ar korespondentiem.
VLADIMIRS — Ar kantora grāmatām.
ESTRAGONS — Ar tekošo rēķinu.
VLADIMIRS — Pirms kaut ko varētu izlemt.
ESTRAGONS — Tas ir normāli.
VLADIMIRS — Vai ne?
ESTRAGONS — Es tā domāju.
VLADIMIRS —Es arī.
(Atpūšas.)
ESTRAGONS (nemierīgs). — Bet mēs?
VLADIMIRS — Patiksim viņam?
ESTRAGONS — Es teicu — «Bet mēs?».
VLADIMIRS — Es nesaprotu.
ESTRAGONS — Kāda tur būs mūsu loma?
VLADIMIRS — Mūsu loma?
ESTRAGONS — Nesteidzies, padomā.
VLADIMIRS — Mūsu loma — lūdzēji.
ESTRAGONS — Jau tik tālu?
VLADIMIRS — Kungs izvirza kādas prasības?
ESTRAGONS — Vai tad mums vairs nav nekādu tiesību?
(Vladimirs iesmejas, bet apraujas. Tāda pati spēle, kā iepriekš, izņemot smaidu.)
VLADIMIRS — Ja man nebūtu liegts, es kārtīgi izsmietos. ESTRAGONS — Mēs esam pazaudējuši savas tiesības?
VLADIMIRS — Mēs tās esam iztirgojuši. (Ļoti decenti.)
(Klusums. Stāv nekustīgi, rokas kūļājas, galvas karājas uz krūtīm, kājas ceļos ļenganas.)
ESTRAGONS (vārgi). — Mēs neesam piesieti? (Pēc brīža.) E? VLADIMIRS (paceļ roku). — Kuš! Klausies! (Viņi klausās groteskās pozās.)
ESTRAGONS — Es neko nedzirdu.
VLADIMIRS — Csst! (Viņi klausās. Estragons zaudē līdzsvaru, gandrīz nokrīt. Pieķeras pie Vladimira rokas, kas pats arī līgojas. Viņi klausās, uzgāzušies viens otram virsū, aci pret aci.) Es arī.
(Atvieglojuma nopūtas. Atslābinās. Attālinās viens no otra.) ESTRAGONS — Tu mani nobaidīji.

VLADIMIRS — Es domāju, ka tas ir viņš.

ESTRAGONS — Kas?

VLADIMIRS — Godo.

ESTRAGONS — He! Vējš krūmos.

VLADIMIRS — Es taču skaidri dzirdēju kliedzienus.

ESTRAGONS — Kāpēc tad lai viņš kliegtu?

VLADIMIRS — Uz savu zirgu.

KLUSUMS.

ESTRAGONS — Tinamies.

VLADIMIRS — Uz kurieni? (Pēc brīža.) Varbūt jau šovakar pat mēs liksimies gulēt pie viņa — siltumā, sausumā, uz salmiem un ar pilniem vēderiem. Ir taču vērts pagaidīt. Ko?

ESTRAGONS — Bet ne jau visu nakti.

VLADIMIRS — Vēl taču ir diena.

KLUSUMS.

ESTRAGONS — Gribas ēst.

VLADIMIRS — Burkānu gribi?

ESTRAGONS — Nekā cita nav?

VLADIMIRS — Vēl vajadzētu būt pāris rāceņiem.

ESTRAGONS — Dod burkānu. (Vladimirs meklē pa kabatām, izvelk vienu rāceni un dod Estragonam.) Paldies. (Viņš iekožas. Žēlabaini.) Tas ir rācenis!

VLADIMIRS — Piedod! Es biju pārliecināts, ka tas ir burkāns. (No jauna inspicē kabatas, bet tur atrodami tikai rāceņi.) Tie visi ir rāceņi. (Vēl arvien meklē.) Tu droši vien esi apēdis pēdējo. (Meklē.) Pagaidi, laikam ir. (Beidzot izvelk burkānu un dod Estragonam.) Lūdzu, dārgais. (Estragons noslauka to pret piedurkni un sāk ēst.) Atdod man rāceni. (Estragons atdod.) Ēd lēnām, vairāk nav.

ESTRAGONS (gremodams).—Es tev ko jautāju.

VLADIMIRS — A.

ESTRAGONS — Tu man atbildēji?

VLADIMIRS — Garšīgs burkāns?

ESTRAGONS — Salds.

VLADIMIRS — Jo labāk, jo labāk. (Pēc brīža.) Ko tu gribēji uzzināt? ESTRAGONS — Aizmirsu. (Gremo.) Tas mani nomoka. (Apskata burkānu, griež to gaisā ar pirkstu galiem.) Ļoti garšīgs, tas tavs burkāns. (Domīgi zīšļā galu.) Pag, sāku atcerēties. (Nokož gabalu.) VLADIMIRS — Nu?

ESTRAGONS — Mēs taču neesam piesieti? (Izklaidīgi, pilnu muti.) VLADIMIRS — Es neko nedzirdu.

ESTRAGONS (gremo, norij). — Es jautāju, vai mēs esam piesieti? VLADIMIRS — Piesieti?

ESTRAGONS — Pie-sie-ti.

VLADIMIRS — Kā, piesieti?

ESTRAGONS — Aiz rokām un kājām.

VLADIMIRS — Bet pie kā? Kas mūs ir piesējis?

ESTRAGONS — Piesieti pie tā tava tēvocīša.

VLADIMIRS — Pie Godo? Piesieti pie Godo? Kas tev nāk prātā? Nekā tamlīdzīga! (Pēc brīža.) Vēl ne.

ESTRAGONS — Viņu sauc Godo?

VLADIMIRS — Manuprāt, jā.

ESTRAGONS — Skaties! (Viņš paceļ burkāna galiņu aiz lakstiem un griež acu priekšā.) Tas ir dīvaini, jo tālāk, jo sliktāk.

VLADIMIRS — Man gan ir otrādi.

ESTRAGONS — Tas ir kā?

VLADIMIRS — Man iegaršojas ēdot.

ESTRAGONS (pēc ilgas domāšanas). — Un tas ir otrādi?

VLADIMIRS — Viss atkarīgs no temperamenta.

ESTRAGONS—No rakstura.

VLADIMIRS — Un nekā tu te nepadarīsi.

ESTRAGONS — Lai arī kā tu censtos — no ādas neizlīdīsi. VLADIMIRS — Paliksi, kas esi.

ESTRAGONS—Lai kā arī nelocītos.

VLADIMIRS—Būtība nemainās.

ESTRAGONS — Un nekā tu te nepadarīsi. (Pastiepj burkāna atlikumu uz Vladimira pusi.) Gribi pabeigt?

Kaut kur pavisam *tuvu atskan šaušalīgs kliedziens. Burkāns izkrīt Estragonam no rokas. Abi sastingst, pēc tam metas uz kulišu pusi. Estragons pusceļā apstājas,* atgriežas, *savāc burkānu, iebāž to kabatā,* steidzas pie Vladimira, kurš viņu gaida, *atkal* apstājas, *atkal* atgriežas, savāc savu *zābaku, tad skrien pie Vladimira.* Piespiedušies viens pie *otra, ievilkuši galvas plecos, novērsušies no gaidāmajām briesmām, viņi gaida.*

Ienāk Poco *un Lakī.* Poco vada *Lakī ar garas* virves palīdzību, kas *cilpā apmesta ap Lakī kaklu tādā veidā, ka Lakī jau ir skatuves vidū, kad no kulisēm iznāk Poco. Lakī stiepj smagu koferi, saliekamo krēslu, grozu ar pārtiku un mēteli (uz rokas); Poco ir tikai pātaga.* POCO (vēl no kulisēm.) — Ātrāk! (Pātagas pliukšķis. Poco parādās. Viņi šķērso skatuvi. Lakī paiet garām Vladimiram un Estragonam un iziet kulisēs. Poco, ieraudzījis Vladimiru un Estragonu, apstājas. Virve nostiepjas. Poco brutāli parauj.) Atpakaļ! (Kritiena troksnis. Tas ir Lakī, kas nokrīt ar visu nesamo. Vladimirs un Estragons skatās uz Lakī un nevar izšķirties — mesties viņam palīgā, vai labāk nejaukties lietā, kas uz viņiem neattiecas, — bail. Vladimirs tomēr sper soli uz Lakī pusi, Estragons viņu tur aiz piedurknes.)

VLADIMIRS — Laid mani!

ESTRAGONS — Labāk nelien.

POCO — Uzmanieties! Viņš ir nikns. (Estragons ar Vladimiru

saskatās.) Pret svešiem.

ESTRAGONS (klusu).—Tas ir viņš?

VLADIMIRS — Kas?

ESTRAGONS — Nu, tas . . .

VLADIMIRS — Godo?

ESTRAGONS — Jā.

POCO — Stādos priekšā: Poco.

VLADIMIRS — Nē taču.

ESTRAGONS —Viņš teica Godo.

VLADIMIRS — Nē taču.

ESTRAGONS (Poco). — Vai jūs, kungs, neesat Godo kungs?

POCO (briesmīgā balsī). — Es esmu POCO! (Klusums.) Sis vārds jums neko neizsaka? (Klusums.) Es jums jautāju: šis vārds jums neko neizsaka?

(Vladimirs un Estragons jautājoši saskatās.)

ESTRAGONS (izliekas, ka mēģina atcerēties). — Boco . . . Boco . . . VLADIMIRS (tāpat). — Poco . . .

POCO — Pppoco!

ESTRAGONS — A! Poco . . . jā, jā . . . Poco . . .

VLADIMIRS — Poco vai Boco?

ESTRAGONS — Poco . . . nē, kaut kā neatceros.

VLADIMIRS (samierinoši). — Es kādreiz pazinu Goco ģimeni. Mammīte nodarbojās ar izšūšanu.

(Poco draudīgi tuvojas.)

ESTRAGONS (steigšus). — Mēs neesam vietējie, kungs.

POCO (apstājoties). — Jūs tomēr esat cilvēciskas būtnes. (Uzliek brilles.) Cik es redzu. (Noņem brilles.) No tās pašas sugas kā Poco. (Pērkondimdoši smiekli.) Pēc Dieva ģīmja un līdzības, tāpat kā Poco. VLADIMIRS — Redziet . . .

POCO (asi pārtrauc). — Kas ir Godo?

ESTRAGONS — Godo?

POCO — Jūs mani noturējāt par Godo?

VLADIMIRS — Ko jūs, kungs, nē, pat uz brīdi, nē, kungs.

POCO — Kas viņš ir?

VLADIMIRS — Tas ir . . . viens paziņa . . .

ESTRAGONS—Nē taču, mēs viņu tikpat kā nepazīstam. VLADIMIRS —- Nu jā, ne pārāk labi pazīstam . . . bet, tomēr . . . ESTRAGONS — Es viņu pat nemaz nepazītu.

POCO — Jūs mani noturējāt par viņu.

ESTRAGONS — Redziet . . .tumsa . . . nogurums . . . slikta pašsajūta . . . gaidīšana . . . varu atzīties . . . vienu brīdi . . . man likās . . . VLADIMIRS—Neklausieties viņā, kungs, neklausieties!

POCO — Gaidīšana. Tātad, jūs gaidījāt?

VLADIMIRS — Redziet . . .

POCO — Seit, manos īpašumos?

VLADIMIRS — Mēs neko sliktu darīt netaisījāmies.

ESTRAGONS — Mums bija labi nodomi.

POCO — Ceļš ir vaļā visiem.

VLADIMIRS — Lūk, tā arī mēs sev teicām.

POCO — Tā ir bezkaunība, bet tā tas ir.

ESTRAGONS — Neko nevar darīt.

POCO (plašu žestu). — Nerunāsim vairs par to. (Rauj aiz auklas.) Celties! (Pēc brīža.) Katrreiz — kā nokrīt, tā uzreiz aizmieg. (Rauj aiz auklas.) Celies, sprāgoņa! (No kulisēm dzirdams troksnis — Lakī ceļas un lasa nokritušo bagāžu. Poco rauj aiz auklas.) Atpakaļ! (Lakī, kāpjoties atpakaļ, parādās uz skatuves.) Stāt! (Lakī apstājas.) Pagriezties! (Lakī pagriežas. Vēlīgi Vladimiram un Estragonam.) Mani draugi, priecājos, ka jūs sastapu. (Abiem neticīgas grimases.) Jā, jā, no sirds priecājos. (Parauj aiz auklas.) Tuvāk! (Lakī tuvojas.) Stāt! (Lakī apstājas. Vladimiram un Estragonam.) Jā . . . ceļš ir garš, kad ej pavisam viens veselas . . , (skatās pulkstenī) . . . veselas (rēķina) . . . sešas stundas, jā, tā ir — sešas stundas no vietas un nesastopi nevienu pašu dvēseli dzīvu. (Lakī.) Mēteli. (Lakī noliek koferi, pienāk, atdod mēteli, atkāpjas, atkal paņem koferi.) Paturi šito. (Poco pastiepj pātagu, Lakī pienāk, un, tā kā viņam nav brīvu roku, pieliecas, paņem pātagu zobos un atkāpjas vietā. Poco sāk vilkt mēteli, apstājas.) Mēteli! (Lakī visu noliek, pienāk, palīdz Poco uzvilkt mēteli, atkāpjas, visu paceļ.) Pašos pamatos gaiss ir vēss. (Aizpogājas, noliecas, apskata sevi, iztaisnojas.) Pātagu! (Lakī pienāk, noliecas, Poco izrauj viņam pātagu no mutes, Lakī atkāpjas līdz savai vietai.) Redziet, draugi, es nespēju ilgstoši iztikt bez sev līdzīgo sabiedrības (viņš paskatās uz abiem sev līdzīgajiem), pat ja šī līdzība ir tik attāla. (Lakī.) Krēslu! (Lakī noliek maliņā koferi un grozu, pienāk, atver saliekamo krēsliņu, noliek to uz zemes, atkāpjas, paņem koferi un grozu. Poco skatās uz krēslu.) Tuvāk! (Lakī noliek grozu un koferi, pienāk pie Poco, pārvieto krēslu, atkāpjas, paņem koferi un grozu. Poco apsēžas, ar pātagas galu vēderā atgrūž Lakī.) Atpakaļ! (Lakī atkāpjas.) Vēl! (Lakī vēl atkāpjas.) Stāt! (Lakī apstājas. Vladimiram un Estragonam.) Un tāpēc, ar jūsu laipnu atļauju, es mazliet uzkavēšos kopā ar jums, pirms riskēšu doties tālāk uz priekšu. (Lakī.) Grozu! (Lakī pienes grozu, atkāpjas.) Spirgts gaiss rosina apetīti. (Viņš atver grozu, izņem vistas gabalu, maizes gabalu un vīna pudeli. Lakī.) Grozu! (Lakī paņem grozu, atkāpjas, sastingst.) Tālāk! (Lakī vēl atkāpjas.) Tur! (Lakī apstājas.) Viņš smako. (Poco vienā kampienā izdzer pamatīgu daudzumu vīna.) Uz mūsu veselību. (Noliek pudeli un ķeras pie ēšanas.)

(Klusums. Estragons un Vladimirs pamazām iedrošinās apiet Poco apkārt, izpētīt viņu no visām pusēm. Poco alkatīgi plēš ar zobiem cāli, apsūkātos kauliņus met pār plecu. Lakī lēni ļimst, līdz koferis atduras

pret zemi, strauji iztaisnojas, un viss sākas no jauna. Stāvus guļoša cilvēka ritms.)

ESTRAGONS — Kas ar viņu notiek?

VLADIMIRS— Izskatās noguris. ,

ESTRAGONS — Kāpēc viņš nenoliek savas mantas?

VLADIMIRS — Kā es lai zinu! (Viņi pienākuši pavisam klāt.) Esi uzmanīgs!

ESTRAGONS — Varbūt parunāties?

VLADIMIRS — Paskaties!

ESTRAGONS — Uz ko?

VLADIMIRS (norāda). — Uz kaklu.

ESTRAGONS (skatās uz kaklu). — Es neko neredzu.

VLADIMIRS — Nostājies šeit.

(Estragons nostājas Vladimira vietā.)

ESTRAGONS — Jā, tiešām.

VLADIMIRS — Līdz asinīm.

ESTRAGONS — Striķis.

VLADIMIRS — Berž'.

ESTRAGONS — Kā ta savādāk!

VLADIMIRS — Tas ir mezgls.

ESTRAGONS — Neizbēgami.

(Atsāk apskati, pie sejas apstājas.)

VLADIMIRS — Viņš izskatās tīri labi.

ESTRAGONS (raustot plecus, ar grimasi). — Domā?

VLADIMIRS — Nedaudz izkāmējis.

ESTRAGONS—Re, kā siekalojas.

VLADIMIRS — Pietēlo.

ESTRAGONS — Putas!

VLADIMIRS — Viņš varbūt ir *idiots*.

ESTRAGONS — Kretīns.

VLADIMIRS (cieši ieskatās). — Šķiet, ka viņam ir kākslis. ESTRAGONS (tāpat). — Ej nu zini.

VLADIMIRS — Viņš smok.

ESTRAGONS — Dabiski.

VLADIMIRS — Paskaties, kādas acis!

ESTRAGONS — Kas tur sevišķs?

VLADIMIRS— Izspiedušās.

ESTRAGONS — Manuprāt, viņš tūlīt nosprāgs.

VLADIMIRS — Nav teikts. (Pēc brīža.) Uzprasi viņam kaut ko! ESTRAGONS — Domā?

VLADIMIRS —Ar ko tu riskē?

ESTRAGONS (kautrīgi). — Kungs . . .

VLADIMIRS — Skaļāk!

ESTRAGONS (skaļāk). — Kungs . . .

POCO — Atšujieties no viņa! (Viņi pagriežas pret Poco, kurš, beidzis ēst, slauka muti ar rokas virspusi.) Vai tad jūs neredzat, ka viņš grib atpūsties? (Viņš izvelk pīpi un sāk to piebāzt. Estragons ierauga nomestos vistas kauliņus, alkatīgi skatās uz tiem. Poco uzrauj sērkociņu un sāk aizsmēķēt pīpi.) Groziņu! (Lakī nekustas. Poco nikni nomet sērkociņu un parauj aiz auklas.) Grozu! (Lakī gandrīz nokrīt, atjēdzas, pienāk pie Poco, ieliek pudeli grozā, atgriežas vietā, un atkal tā pati attieksme. Estragons blenž uz kauliņiem. Poco vēlreiz uzrauj sērkociņu un aizdedzina pīpi.) Ko tad jūs gribat, tas jau nav viņa darbs. (Ievelk dūmu, izstiepj kājas.) Ēēēh! Tagad jau ir labāk! ESTRAGONS (kautrīgi). — Kungs . . .

POCO — Kas par lietu, manu drosminiek?

ESTRAGONS — Eēhmm ... vai jūs vairs neēd ... vai jums tie kauliņi vairs nebūs vajadzīgi? Kungs?

VLADIMIRS (sašutis). — Nevarēji pagaidīt?

POCO — Ko jūs, ko jūs, tas ir pilnīgi dabiski. Vai man šie kauliņi būs vajadzīgi? (Viņš tos pamaisa ar pātagas galu.) Personiski man šie kauliņi vajadzīgi nebūs. (Estragons sper soli uz kauliņu pusi.) Bet . . . (Estragons apstājas.) . . . bet šie kauliņi principā tiek atdoti nesējam. No tā izriet, ka arī jājautā viņam. (Estragons pagriežas pret Lakī, šaubās.) Droši, droši, nebaidieties, viņš jums pateiks.

(Estragons iet pie Lakī, apstājas viņa priekšā.)

ESTRAGONS — Kungs . . . piedodiet, kungs . . .

(Lakī nereaģē. Poco nopliukšķina pātagu. Lakī paceļ galvu.) POCO — Ar tevi runā, cūka! Atbildi! (Estragonam.) Lūdzu! ESTRAGONS — Piedodiet, kungs ... tie kauliņi . . . jums tie nebūs vajadzīgi?

(Lakī ilgi skatās uz Estragonu.)

POCO (eņģeļiem). — Kungs! (Lakī nodur galvu.) Atbildi! Tu gribi, vai negribi tos kauliņus? (Lakī klusē. Estragonam.) Tie ir jūsu. (Estragons metas virsū kauliņiem, uzlasa tos un sāk grauzt.) Tas ir dīvaini. Līdz šim viņš nekad nav atteicies no kauliem. (Viņš bažīgi skatās uz Lakī.) Tas tik vēl trūka, ka viņš tagad saslimtu . . . man uz kakla. (Izpūš pīpi.)

VLADIMIRS (eksplodē). — Kāds kauns!

(Klusums. Estragons apstulbis pārstāj grauzt, skatās pēc kārtas te uz Vladimiru, te uz Poco. Poco ir ļoti mierīgs. Vladimirs arvien vairāk samulst,)

POCO (Vladimiram). — Vai jūs domājāt kaut ko konkrētu? VLADIMIRS (pēkšņā uzņēmībā, juceklīgi). — Tā apieties ar cilvēku (norāda uz Lakī) ... es uzskatu ... ar cilvēcisku būtni . . . nē . . . kauns! ESTRAGONS (nevēlēdamies palikt malā). — Negods! (Atsāk grauzt.) POCO — Jūs esat pārāk bargi. (Vladimiram.) Cik jums ir gadu,

ja drīkst jautāt? (Klusums.) Sešdesmit . . . Septiņdesmit? . . . (Estragonam.) Cik viņam varētu būt gadu?

ESTRAGONS — Jautājiet viņam pašam.

POCO — Esmu nesmalkjūtīgs, (Izdauza pīpi, sitot to pret pātagu, pieceļas.) Laiks iet. Paldies par kompāniju . . . (Domā.) Kaut gan, varbūt izpīpēt vēl vienu pīpīti ... ar jums. Ko jūs par to sakāt? (Viņi nesaka neko.) O, es esmu vājš pīpmanis, pavisam vājš, neesmu radis pīpēt divas pīpes pēc kārtas, no tā (viņš uzliek roku uz sirds) man rodas sirdsklauves. (Pēc brīža.) Nikotīns . . . iesūcas, lai kā arī es neizsargātos. (Nopūšas.) Nu, ko tu padarīsi. Bet varbūt jūs esat nesmēķētāji? Nē? Jā? Galu galā tas nav svarīgi. (Klusums.) Bet kā tad es tagad apsēdīšos tā, lai tas būtu nepiespiesti, tagad, ja esmu jau piecēlies? Tā, lai neizskatītos, ka man ... kā lai to pasaka, ka man nav spēka? (Vladimiram.) Ko jūs teicāt? (Klusums.) Varbūt jūs neko neteicāt? (Klusums.) Tam nav nozīmes. Tā ja. (Domā.)

ESTRAGONS — Aāāhh! Nu jau ir labāk. (Nomet kauliņus.) VLADIMIRS — Ejam prom!

ESTRAGONS — Jau?

POCO — Vienu mirklīti! (Parauj aiz auklas.) Krēslu! (Norāda ar pātagu. Lakī pārvieto krēslu.) Vēl! Pietiek. (Atkal apsēžas. Lakī atkāpjas, paņem koferi un grozu.) Nu lūk, es atkal sēžu! (Sāk piebāzt pīpi.) VLADIMIRS — Ejam prom.

POCO — Es ceru, ka es jūs nedzenu? Pakavējieties vēl mirklīti, nenožēlosit.

ESTRAGONS (cerot uz žēlastības dāvanu). — Vai tad mēs steidzamies?

POCO (aizsmēķējis pīpi). — Otrā vairs tomēr nav tik laba (izņem pīpi no mutes, aplūko) kā pirmā, es teiktu. (Atkal ieliek mutē.) Tomēr laba.

VLADIMIRS — Es eju.

POCO — Mana klātbūtne viņam kļūst nepanesama. Protams, es neesmu diez kāds labsirdis, bet vai tas ir iemesls? (Vladimiram.) Padomājiet, nepārsteidzieties! Pieņemsim, jūs tagad aiziesiet, tagad, kamēr vēl ir diena, jo, neskatoties ne uz ko, vēl ir diena. (Visi trīs skatās debesīs.) Labi. Kas tādā gadījumā . . . (izņem pīpi no mutes, apskata) . . . nodzisusi . . . (aizdedzina) . . . tādā gadījumā . . . tādā gadījumā, kas tādā gadījumā būs ar jūsu tikšanos ar to . . . Godē, Godo, Godēnu (klusums) . . . Jūs jau saprotat, par ko es runāju, no kā atkarīga jūsu nākotne (klusums) . . . vismaz tuvākā nākotne. ESTRAGONS — Viņam taisnība.

VLADIMIRS — Kā jūs to zināt?

POCO — Re, viņš ar mani atkal runā. Vēl nedaudz, un mēs būsim draugi.

ESTRAGONS — Kāpēc viņš nenoliek savas mantas?

POCO — Es arī būšu priecīgs iepazīties ar viņu. Jo vairāk es sastopu cilvēkus, jo laimīgāks es kļūstu. Pat no visniecīgākā radījuma

var kaut ko iemācīties, bagātināties, labāk izgaršot savu labklājību. Arī jūs (skatās cieši uz vienu, pēc tam uz otru, likdams saprast, ka runa ir par abiem), arī jūs, kas zin, varbūt arī jūs esat man kaut ko devuši.

ESTRAGONS — Kāpēc viņš nenoliek savas mantas?

POCO — Bet es gan būtu ļoti pārsteigts par to.

VLADIMIRS — Pie jums vēršas ar jautājumu.

POCO (iepriecināts). — Ar jautājumu? Kas? Ar kādu? (Klusums.) Vēl pirms mirkļa jūs trīcot mani uzrunājāt — «Kungs». Un nu jūs man uzdodat jautājumus. Tas nebeigsies labi.

VLADIMIRS (Estragonam). — Es domāju, viņš tevī klausās. ESTRAGONS (atkal riņķo ap Lakī). — Ko?

VLADIMIRS — Tagad tu viņam vari jautāt. Viņš ir pati uzmanība.

ESTRAGONS — Ko jautāt?

VLADIMIRS — Kāpēc viņš nenoliek savas mantas.

ESTRAGONS — Es jau sen sev to jautāju.

VLADIMIRS — Pajautā taču viņam.

POCO (uzmanīgi klausās, baidoties, ka tikai jautājums nepazūd šajā repliku apmaiņā). — Jūs jautājat man, kāpēc viņš nenoliek savas mantas, tā jūs tās saucat?

VLADIMIRS — Tieši tā.

POCO (Estragonam). — Jūs piekrītat, tas tiešām ir tā?

ESTRAGONS (turpina riņķot ap Lakī). — Viņš sēc kā ronis.

POCO — Es jums tūlīt atbildēšu. (Estragonam.) Bet jūs palieciet mierā, es jūs lūdzu, jūs man krītat uz nerviem.

VLADIMIRS — Nāc šurp.

ESTRAGONS — Kas ir?

VLADIMIRS — Viņš tūlīt runās.

(Nekustīgi, viens pretī otram viņi gaida.)

POCO — Skaisti. Visi ir šeit? Visi uz mani skatās? (Viņš paskatās uz Lakī, parauj aiz auklas. Lakī paceļ galvu.) Skaties uz mani, cūka! (Lakī skatās.) Ļoti labi, (Iebāž pīpi kabatā, izvelk mazu pulverizatoru un iepūš sev rīklē. Iebāž pulverizatoru kabatā, atkrēpo, nospļaujas, atkal izvelk pulverizatoru, atkal iepūš rīklē, iebāž pulverizatoru kabatā.) Esmu gatavs. Visi manī klausās? (Paskatās uz Lakī, parauj aiz auklas.) Panāc tuvāki (Lakī pasper dažus soļus.) Pietiek! (Lakī apstājas.) Visi ir gatavi? (Paskatās uz visiem trijiem, uz Lakī pēdējo, parauj aiz auklas.) Kas par lietu? (Lakī paceļ galvu.) Man netīk runāt tukšumā. Nu tā. Labi. (Domā.)

ESTRAGONS — Es eju prom.

POCO — Nu, un ko tad jūs man īsti jautājāt?

VLADIMIRS — Kāpēc viņš . . .

POCO (dusmās). — Nepārtrauciet manil (Pēc brīža. Mierīgāk.) Ja visi runās vienlaicīgi, tad mēs nekad, ne par ko nevienosimies. (Pēc brīža.) Tātad, ko es teicu? (Pēc brīža, skaļāk.) Tātad, ko es teicu?

(Vladimirs pantomīmiski attēlo kādu, kas stiepj smagus nesamos. Poco skatās uz viņu, bet nesaprot.)

ESTRAGONS (ar piepūli). — Mantas! (Baksta ar pirkstu Lakī virzienā.) Kāpēc? Visu laiku turēt. (Attēlo klūpošu, ceļos ļenganu cilvēku.) Nekad nenolikt. (Atver plaukstas, atliecas ar atvieglojumu.) Kāpēc? POCO — Aha. Tā uzreiz arī vajadzēja teikt. Kāpēc viņš neiekārtojas ērtāk? Mēģināsim tikt skaidrībā. Vai viņam ir uz to tiesības? Iri Tātad, viņš negrib? Tur jau ir tā lieta. Bet kāpēc viņš negrib? (Pēc brīža.) Kungi, es jums tūlīt to pateikšu.

VLADIMIRS — Uzmanību!

POCO — Viņš grib atstāt uz mani iespaidu, lai es viņu nepamestu. ESTRAGONS — Ko?

POCO — Varbūt, es neizteicos pietiekami skaidri. Viņš cenšas mani iežēlināt, lai es atteiktos no domas viņu pamest. Arī nav īsti precīzi. VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Viņš grib, lai es viņam būtu, bet es — ne.

VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Viņš iedomājas, ja es ievērošu, cik viņš labs nesējs, man sagribēsies atstāt viņu šajā amatā arī turpmāk.

ESTRAGONS — Bet jūs to vairs negribat?

POCO — Patiesībā viņš nes kā cūka. Tas jau nav viņa amats. VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Viņš iedomājas, ja es ieraudzīšu, cik viņš ir nenogurdināms, es nožēlošu savu lēmumu. Tāds ir viņa seklais aprēķins. It kā man trūktu melnstrādnieku. (Visi trīs skatās uz Lakī.) Atlants, Jupitera dēlsl (Klusums.) Nu tā. Domāju, ka uz jūsu jautājumu esmu atbildējis. Vēl kādi jautājumi? (Spēle ar pulverizatoru.)

VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Ievērojiet, es varētu būt viņa vietā, bet viņš — manā. Ja vien gadījums nebūtu lēmis savādāk. Katram savs.

VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Kā jūs teicāt?

VLADIMIRS — Jūs gribat tikt no viņa vaļā?

POCO — Tieši tā. Bet tā vietā, lai viņu padzītu, ko es varētu izdarīt, es gribu teikt, tā vietā, lai ar kāju pa pakaļu izlidinātu viņu pa durvīm, es, savā labsirdībā, vedu viņu uz Pestītāja gadatirgu, kur, es ceru, man kaut kas atleks par viņu. Taisnību sakot, tie ir tādi radījumi, ka tos pat padzīt nav iespējams. Vislabāk būtu viņus piebeigt. (Lakī raud.) ESTRAGONS — Viņš raud.

POCO — Pat vecam sunim ir vairāk pašcieņas. (Sniedz Estragonam savu mutautiņu.) Ja jums tā gribas, pažēlojiet viņu. (Estragons šaubās.) Ņemiet. (Estragons paņem mutautiņu.) Noslaukiet viņam asaras, viņš jutīsies mazāk pamests, (Estragons joprojām šaubās.)

VLADIMIRS — Dod, es to izdarīšu.

(Estragons neatdod lakatiņu. Bērnišķīga stīvēšanās.)

POCO — Pasteidzieties, drīz viņš beigs raudāt. (Estragons tuvojas Lakī, lai noslaucītu viņam asaras. Lakī no visa spēka iesper Estragonam pa lielu. Estragons nomet lakatiņu, atsprāgst un klibodams apmet loku pa skatuvi, bļaudams no sāpēm.) Lakatiņu. (Lakī noliek koferi un grozu, pienāk pie Poco un pasniedz lakatiņu, tad atgriežas vietā un paceļ koferi un grozu.)

ESTRAGONS — Cūka! Lops! Nelietis! (Uzrota bikšu staru.) Viņš mani sakropļoja!

POCO — Es jau brīdināju, viņam sveši nepatīk.

VLADIMIRS (Estragonam). — Parādi. (Estragons viņam demonstrē kāju. Poco, dusmās.) Viņš asiņo!

POCO — Tā ir laba zīme.

ESTRAGONS (izslējis ievainoto kāju gaisā). — Es vairs nevarēšu paieti VLADIMIRS — Es tevi nesīšu. (Pēc brīža.) Ja vajadzēs.

POCO — Viņš vairs neraud. (Estragonam.) Jūs kaut kādā veidā būsiet viņu aizstājis. (Sapņaini.) Cilvēku asaras ir nemainīgs lielums. Uz katru, kas sāk raudāt, kaut kur citur cits beidz. Tāpat ar smiekliem. (Viņš smejas.) Nerunāsim neko sliktu par mūsu laiku, tas nebūt nav nelaimīgāks par visiem iepriekšējiem. (Klusums.) Neko labu arī nerunāsim. (Klusums.) Nerunāsim par to nemaz. (Klusums.) Tiesa, tautas kļuvis vairāk.

VLADIMIRS — Mēģini iet.

(Estragons pieklibo pie Lakī, uzspļauj viņam, pēc tam iet uz vietu, kur viņš sēdēja, kad cēlās priekškars.)

POCO — Bet vai jūs zināt, kas man visas šīs jaukās lietiņas iemācīja? (Pēc brīža. Ar pirkstu it kā dzeldams Lakī.) Viņš!

VLADIMIRS (skatoties uz debesīm). — Kad beidzot iestāsies nakts? POCO — Bez viņa es būtu domājis, būtu izjutis tikai zemiskas lietas, kas saistītas ar manu amatu, nav svarīgi kādu. Skaistums, grācija, avota patiesība, es domāju, ka tas man nav pieejams. Un tad es paņēmu sev sitamo.

VLADIMIRS (pret savu gribu, pārtraucot debesu vērošanu). — Sitamo?

POCO — Tas velkas nu jau turpat sešdesmit gadus... (prātā rēķina) . . . ji, gandrīz sešdesmit gadus. (Lepni izslienas.) Vai man tik daudz var dot? (Vladimirs skatās uz LakT.) Viņam blakus es izskatos pavisam jauns, vai ne? (Pēc brīža. LakT.) Cepuril (LakT noliek grozu, pace| savu cepuri. Gari, sirmi mati kuplā gubā izplešas ap viņa seju. Viņš iespiež cepuri padusē un atkal paņem grozu.) Un tagad skatietiesl (Poco noceļ savu cepuri.[3] Viņš ir pilnīgi plikpaurains. Uzliek cepuri.) Redzējāt?

VLADIMIRS Kas tas ir — sitamais?

POCO — šejienietis jūs neesat. Es ceru, jūs esat vismaz no šī gadsimta? Agrāk bija āksti. Tagad — sitamie. Tiem, kas var to atļauties. VLADIMIRS — Un tagad jūs viņu padzenat? Tik vecu un uzticamu kalpotāju?

ESTRAGONS —Mēslsl

(Poco arvien vairāk uztraucas.)

VLADIMIRS — Tagad, kad no viņa izsūkts viss, jūs viņu izmetat kā . . . (meklē vārdus) ... kā banāna mizu. Jums jāatzīst, ka . . . POCO (vaidēdams saķer galvu). — Es vairs nevaru ... tas nav izturams ... ko viņš ar mani dara ... jūs to nespējat iedomāties ... tas ir šausmīgi . . . viņam jāaiziet . . . (vicina rokas) ... es jūku prātā . . . (Viņš saļimst, aptvēris galvu rokām.) Es vairs nevaru . . . nevaru . . .

(klusums. Visi trīs skatās uz Poco. Lakī trīc.)

VLADIMIRS — Viņš vairs nevar.

ESTRAGONS — Tas ir šausmīgi.

VLADIMIRS—Viņš jūk prātā.

ESTRAGONS — Tas ir atbaidoši.

VLADIMIRS (Lakī). — Kā jūs uzdrošināties? Kā jums nav kauna?l Tik labs saimnieksl Pēc tik daudz gadieml Un tā viņu mocīti Nē, nu patiešāml

POCO (vaimanā, raud). — Kādreiz . . . viņš bija pieklājīgs . . . viņš man palīdzēja . . . mani izklaidēja . . . mani darīja labāku . . . tagad . . . viņš mani nogalina . . .

ESTRAGONS (Vladimiram). — Viņš to grib aizvietot ar kādu? VLADIMIRS —Ko?

ESTRAGONS — Es kaut kā nesaprotu, viņš grib pieņemt kādu citu viņa vietā, vai arī viņš neņems nevienu?

VLADIMIRS — Nedomāju gan.

ESTRAGONS — Jāpajautā viņam pašam.

POCO (nomierinājies). — Kungi, es nezinu, kas ar mani notika. Es jūs lūdzu man piedot. Aizmirstiet to visu. (Arvien vairāk saņem sevi rokās.) Es vairs īsti neatceros, ko es te sarunāju, bet varat būt pārliecināti, ka te nebija neviena patiesa vārda. (Izslienas, sit sev pa krūtīm.) Vai tad es izskatos pēc tāda, kas ļauj sevi mocīt? Nē, tiešām? (Rakājas pa kabatām,) Kur mana pīpe?

VLADIMIRS — Kāds jauks vakars.

ESTRAGONS — Neaizmirstams.

VLADIMIRS — Un vēl nav beidzies.

ESTRAGONS — Tik tikko sācies.

VLADIMIRS — Acīmredzami. ■

ESTRAGONS — Tas ir šausmīgi.

VLADIMIRS — Man šķiet, ka mēs esam izrādē.

ESTRAGONS — Cirkā.

VLADIMIRS — Operetē.

ESTRAGONS — Cirkā.

POCO — Kur es varēju iegrūst to savu kaļķīti?

ESTRAGONS — Muļķis! Pasējis savu skursteni. (Skaļi smejas.) VLADIMIRS —Es tūlīt atgriezīšos. (Virzās uz kulišu pusi.) ESTRAGONS —Pa gaiteni līdz galam un pa kreisi.

VLADIMIRS — Skaties, lai neaizņem manu vietul (Iziet.)

POCO — Es pazaudēju savu čubuku.

ESTRAGONS (locīdamies). — ATĪ, nosprāgt var no smiekliem!

POCO (paceļ galvu). — Vai jūs gadījumā neredzējāt . . . (Pamana Vladimira prombūtni. Sarūgtināts.) Ak, viņš ir aizgājis! . . . Nepasakot man uz redzēšanos! Tas nav smalki! Jums vajadzēja viņu aizkavēt. ESTRAGONS — Bet tad jau viņš pārsprāgtu,

POCO — Ak tāl (Pēc brīža.) Tad jau gan.

ESTRAGONS (pieceļoties). — Panāciet šu'rpl POCO — Kāpēc?

ESTRAGONS — Redzēsiet.

POCO — Jūs gribat, lai es pieceļos?

ESTRAGONS — Nāciet . . . nāciet . . . ātri!

(Poco pieceļas un iet pie Estragona.)

ESTRAGONS — Skatietiesl POCO — Oo-hol ESTRAGONS — Cauri.

(Vladimirs atgriežas drūms, pagrūž LakT, ar kājas spērienu apgāž krēslu, staigā šurp turp pa skatuvi,)

POCO — Viņš ir neapmierināts?

ESTRAGONS — Tu palaidi garām brīnišķīgas lietas. 2ēl.

(Vladimirs apstājas, paceļ krēslu un nostāda uz kājām, atkal staigā šurp turp, mazliet mierīgāks.)

POCO — Viņš rimst. Starp citu, apkārt arī viss norimst, es to jūtu. Liels miers nolaižas pār mums. Pāns guļ. (Paceltu roku.)

VLADIMIRS (apstājoties). — Vai tiešām nekad nesatumsīs?

(Visi trīs skatās debesīs.)

POCO — Vai tad jūs nedomājat aiziet līdz tumsai?

ESTRAGONS — Kā lai jums pasaka . . . lieta tāda ... jūs saprotiet. POCO — Protams, protams, tas ir pavisam dabiski. Es pats jūsu vietā, ja man būtu jātiekas ar to Godēnu . . . Godē . . . Godo . . ., nu, jūs jau saprotat, ko es domāju, es noteikti gaidītu līdz vēlai naktij, pirms ietu prom. (Skatās uz krēslu) Es ļoti gribētu apsēsties, tikai es nezinu, kā lai ķeras pie lietas.

ESTRAGONS — Varbūt es varētu palīdzēt?

POCO — Var jau būt. Ja nu jūs mani palūgtu?

ESTRAGONS — Ko tad?

POCO — Ja jūs mani palūgtu apsēsties.

ESTRAGONS — Tas var palīdzēt?

POCO — Man liekas, jā.

ESTRAGONS — Aiziet! Sēdieties, kungs, es jūs lūdzu!

POCO — Ko jūs, ko jūs, neraizējieties, lūdzu . . . (Pēc brīža. Klusu.) Nedaudz uzstājīgāk.

ESTRAGONS — Nu tiešām, nestāviet tik ļoti, tā var saaukstēties. POCO — Jūs domājat?

ESTRAGONS — Tas ir pilnīgi droši.

POCO — Jums noteikti ir taisnība. (Viņš apsēžas.) Paldies, dārgais! Nu, lūk, atkal apsēdos. (Estragons arī apsēžas. Poco skatās pulkstenī.) Kaut gan jau laiks doties ceļā, ja es negribu nokavēt.

VLADIMIRS — Laiks ir apstājies.

POCO (pieliekot pulksteni pie auss). — Neticiet tam, kungs, tā nedomājiet. (Liek pulksteni atpakaļ kabatā.) Ko vien vēlaties, tikai ne to. ESTRAGONS (Poco), — Viņam šodien viss mālējas melnā krāsā. POCO— Izņemot debesu jumu. (Viņš smejas, apmierināts ar tik smalku izteiksmi.) Pacietību, arī tas būs. Tagad es to redzu — jūs neesat vietējie, jūs nezināt, ko nozīmē mūsu krēslas. Izstāstīt? (Klusums. Estragons un Vladimirs atkal ir iegrimuši pētniecībā — viens darbojas ap savu zābaku, otrs — ap cepuri. Lakī izkrīt cepure, viņš to nemana.) Es gribētu jums sagādāt baudījumu. (Spēle ar pulverizatoru.) Lūdzu mazliet uzmanības. (Estragons un Vladimirs turpina savus trikus. Lakī pa pusei aizmidzis. Poco plīkšķina pātagu, bet troksnis iznāk visai vārgs.) Kas noticis ar manu pātagu? (Pieceļas un sit stiprāk, beigu beigās — ar panākumiem. Lakī palecas. Estragonam zābaks un Vladimiram cepure izkrīt no rokām. Poco nomet pātagu.) Nekam vairs tā pātaga neder. (Apskata auditoriju.) Par ko es te runāju?

VLADIMIRS — Ejam.

ESTRAGONS — Bet ko jūs tā stāvat, tā var saķert kādu draņķi un . . . POCO — Tas tiesa. (Apsēžas. Estragonam.) Kā jūs sauc? ESTRAGONS (kā balss—atbalss). — Katulls.

POCO (kas neklausījās). — Ak, jā . . . nakts. (Paceļ galvu.) Bet esiet taču nedaudz uzmanīgāki, citādi mēs nekad ne pie kāda gala nenonāksim. (Paskatās uz debesīm.) Skatieties. (Visi skatās debesīs, izņemot Lakī, kas atkal snauduļo. Poco, to pamanījis, parauj aiz virves.) Vai tu skatīsies debesīs, cūka? (Lakī paceļ galvu.) Labi, diezgan. (Visi nolaiž galvas.) Kas tur tāds sevišķs? Es domāju — debesīs? Bālas, gaišas, kā jau jebkuras debesis šajā diennakts stundā. (Pēc brīža.) šajos platuma grādos. (Pēc brīža.) Labā laikā. (Viņa balss kļūst dziedoša.) Pirms stundas (skatās pulkstenī, balss kļūst prozaiska) vai aptuveni tā (no jauna liriski), pēc tam, kad tās pār mums (šaubās, klusāk) nu, teiksim, no desmitiem rītā (atkal skaļāk) bez mitas lēja pār mūsu galvām sarkanas un baltas gaismas straumes, tad pamazām tām gāja zudumā to spožums, tās sāka bālēt (līgani žesti abām rokām, kas pamazām laižas zemāk), bez mitas bālēt, vēl mazliet, vēl nedaudz, vēl mazliet, līdz kamēr (dramatiska pauze, plašs, horizontāls žests abām

rokām, kas strauji apraujas) pļurkt! Viss beidzies. Viss sastingst nekustībā. (Pauze.) Bet (pravietiski paceļ roku) — bet šajos klusuma un miera šķidrautos (paceļ acis pret debesīm, pārējie viņu imitē, izņemot Lakī) brāžas nakts (viņa balss sāk vibrēt), un tūlīt, tūlīt mūs apraks (uzsit knipi ar pirkstiem) pfft! lūk, tā — (iedvesma viņu pamet) tai brīdī, kad mēs vismazāk to gaidām. (Klusums. Drūmi.) Tā, lūk, tas notiek uz šīs palaistuves - zemes.

(Ilgs klusums.)

ESTRAGONS — Ja jau tu esi brīdināts.

VLADIMIRS — Tad var sagatavoties.

ESTRAGONS — Zini, ko gaidīt.

VLADIMIRS — Ne par ko nav jāuztraucas.

ESTRAGONS — Vajag tikai gaidīt.

VLADIMIRS — Pie tā mēs esam pieraduši. (Viņš paceļ cepuri, paskatās iekšā, izbrauc ar roku, pakrata, uzliek galvā.)

POCO — Nu, kā man iznāca? (Estragons un Vladimirs, nesapratuši, saskatās.) Labi? Tā nekas? Ciešami? Ne īpaši? Galīgi nekur neder?

VLADIMIRS (pirmais saprot). — O! L˚ti labi, pavisam labi.

POCO (Estragonam). — Un jums, kungs?

ESTRAGONS (ar akcentu). — Ol Ļdt lāp, ļot, ļot lāp.

POCO (ar izjūtu). — Paldies, kungi! (Pēc brīža.) Man tik ļoti nepieciešams atbalsts. (Brīdi domā.) Uz beigām gan es tā, varbūt ne pārāk . . . Jūs neievērojāt?

VLADIMIRS — Nu, varbūt nedaudz, pavisam nedaudz.

ESTRAGONS — Es domāju — jūs to tīšām.

POCO — Tas tāpēc, ka man ar to atminu tā pašvaki.

KLUSUMS.'

ESTRAGONS — Kamēr gaidi, nekas nenotiek.

POCO (sarūgtināts). — Jūs garlaikojaties?

ESTRAGONS — Laikam gan.

POCO (Vladimiram). — Un jūs, kungs?

VLADIMIRS— Ir bijis jautrāk.

(Klusums. Poco acīm redzami izcīna iekšēju cīņu.)

POCO — Kungi, jūs pret mani esat izturējušies . . . (meklē vārdus) atbilstoši manai personai.

ESTRAGONS — Nē taču!

VLADIMIRS — Ko jūs!

POCO — Tomēr, tomēr, jūs bijāt korekti. Tāpēc es jautāju sev, ko, savukārt, es varētu veikt šo jauko cilvēku labā, kuri tā garlaikojas. ESTRAGONS — Pat divdesmit franku tiktu ar pateicību pieņemti. VLADIMIRS — Mēs neesam ubagi.

POCO — Ko tādu varētu veikt, es sev jautāju, lai viņi negarlaikotos. Es atdevu viņiem kaulus, šo to pastāstīju, izskaidroju

par krēslu, tas jau ir padarīts. Un par to es nerunāšu. Bet, vai ar to pietiek, lūk, kas mani nomoka, vai ar to pietiek?

ESTRAGONS — Kaut simt sū.

VLADIMIRS — Aizveriesl ESTRAGONS — Es uzvedinu.

POCO — Vai ar to pietiek? Bez šaubām. Bet es esmu augstsirdīgs. Tāda nu ir mana daba. Šodien. Jo sliktāk man pašam. (Viņš parauj aiz auklas. Lakī paskatās uz viņu.) Tāpēc, ka es, protams, cietīšu, šaubu nav. (Nepieceļoties, viņš paņem pātagu.) Ko jūs labāk vēlētos? Lai viņš danco, dzied, deklamē, domā . . .

ESTRAGONS — Kas?

POCO — Kas? Jūs protat domāt, jūs abi?

VLADIMIRS — Viņš domā?

POCO — Nevainojami. Balsī. Kādreiz viņš domāja pat ļoti jauki, es varēju klausīties stundām ilgi. Bet tagad . . . (nodrebinās). Nu ko, jo sliktāk. Tātad, jūs vēlaties, lai viņš mums padomā kaut ko? ESTRAGONS — Man jau labāk patiktu, ja viņš uzdancotu, tas būtu jautrāk.

POCO — Nav teikts.

ESTRAGONS — Nu pasaki, Didī, vai tad tas nebūtu jautrāk? VLADIMIRS — Es labprāt paklausītos viņa domāšanu.

ESTRAGONS — Varbūt viņš varētu vispirms dancot, bet pēc tam — domāt. Ja tas nav par grūtu.

VLADIMIRS (Poco).— Tā var?

POCO — Bet, protams, nav nekā vieglāka. Bez tam tā ir parastā kārtība. (Mazs smiekliņš.)

VLADIMIRS — Tad lai viņš danco.

KLUSUMS.

POCO (Lakī). — Tu dzirdi?

ESTRAGONS—Viņš nekad neatsakās?

POCO — Tūlīt es jums visu izskaidrošu. (Lakī.) Danco, mūdzi!

(Lakī noliek koferi un grozu, panākas nedaudz uz priekšu, pie rampas, pagriežas pret Poco. Estragons pieceļas, lai labāk redzētu. Lakī dejo. Apstājas.)

ESTRAGONS — Tas ir viss?

POCO — Vēl!

(Lakī atkārto tās pašas kustības, apstājas.)

ESTRAGONS — Ļot lāp, mans sivēns. (Atkal angļu akcents. Imitē Lakī kustības.) Es arī tā varu. (Imitē, gandrīz nokrīt, apsēžas.) Mazliet jāpatrenējas.

VLADIMIRS — Viņš ir noguris.

POCO — Kādreiz viņš dejoja farandolu, almē, kadriļu, žīgu, fandango, pat ekosēzi. Viņš lēkāja no prieka. Tagad — tas ir viss, ko viņš var. Un zināt, kā viņš to sauc?

ESTRAGONS — Grēkāža pirmsnāves mokas.

VLADIMIRS—Zarnu aizcietējums.

POCO — Tīmekļu deja. Viņam šķiet, ka viņš ir sapinies tīmekļos. VLADIMIRS (estētiski izlokās). — Bet kaut kas tāds ir . . .

(Lakī gatavojas atgriezties pie savas bagāžas.)

POCO (kā zirgam).—Tprūū-ū!

(Lakī sastingst.)

ĶSTRAGONS — Viņš nekad neatsaka?

POCO — Tūlīt es jums paskaidrošu. (Rakājas pa kabatām.) Pagaidiet. (Kaut ko meklē kabatās.) Kur palicis mans bumbieris? (Rakājas.) Kas tad nu?l (Paceļ galvu, pilnīgi satriekts. Mirstošā balsī.) Esmu pazaudējis savu pulverizatoru.

ESTRAGONS (mirstošā balsī). — Mana kreisā plauša knapi dveš. (Vārgi ieklepojas. Pērkonīgā balsī.) Toties labā ir labu labā.

POCO (normālā balsī). — Jo sliktāk, nu, kaut kā iztikšu. Ko es te runāju? (Domā.) Pagaidiet! (Domā.) Nu kas tas ir?! (Paceļ galvu.) Palīdziet taču!

ESTRAGONS — Es domāju.

VLADIMIRS — Es arī.

POCO — Pagaidiet!

(Visi trīs vienlaicīgi noņem cepures, uzliek rokas uz pieres, koncentrējas, saliekušies. Ilgs klusums.)

ESTRAGONS (triumfējoši). — Aāāā!

VLADIMIRS — Viņš atcerējās.

POCO (nepacietīgi). — Nu?

ESTRAGONS — Kāpēc viņš nenoliek savas mantas?

VLADIMIRS — Nē, taču!

POCO — Jūs esat pārliecināts?

VLADIMIRS — Bet, protams, jūs taču mums to jau pateicāt.

POCO — Es teicu?

ESTRAGONS — Viņš jau teica?

VLADIMIRS — Turklāt viņš tās jau ir nolicis.

ESTRAGONS (pamet skatienu uz Lakī). — Tiesa. Nu un?

VLADIMIRS — Tā kā viņš jau ir nolicis mantas, tad nav iespējams pajautāt, kāpēc viņš tās nenoliek.

POCO — Ļoti prātīgi!

ESTRAGONS — Bet kāpēc viņš tās ir nolicis?

POCO — Lūk. ' .

VLADIMIRS—Lai dancotu.

ESTRAGONS — Tas tiesa.

ILGS KLUSUMS.

ESTRAGONS (pieceļoties). — Nekas nenotiek, neviens nenāk, neviens neiet, baigi.

VLADIMIRS (Poco). — Sakiet viņam, lai viņš domā.

POCO — Padodiet viņam cepuri.

VLADIMIRS — Cepuri?

POCO — Viņš nevar domāt bez cepures.

VLADIMIRS (Estragonam). — Padod viņam viņa cepuri.

ESTRAGONS — Es! Pēc tam, kad viņš man tā iesita? Nekad! VLADIMIRS — Tad es viņam to tūlīt iedošu. (Nekustas.) ESTRAGONS — Lai viņš pats iet meklēt.

POCO — Būtu labāk viņam to iedot.

VLADIMIRS — Es tūlīt iedošu. (Viņš paceļ cepuri un dod Lakī, turēdams pirkstu galos. Lakī nekustas. Klusums.)

ESTRAGONS — Ko viņš gaida?

POCO — Vajag to uziikt galvā.

ESTRAGONS (Poco). — Pasakiet, lai viņš to paņem.

POCO — Labāk uzlikt.

VLADIMIRS — Tūlīt es to uzlikšu. (Uzmanīgi apiet Lakī no aizmugures, klusu piezogas klāt, uzliek cepuri galvā un mudīgi atkāpjas. Lakī nekustas. Klusums.)

ESTRAGONS — Ko viņš vēl gaida?

POCO — Paejiet tālāk. (Estragons un Vladimirs attālinās no Lakī. Poco rauj aiz auklas. Lakī paskatās uz viņu.) Domā, cūka! (Pēc brīža. Lakī sāk domāt.) Stāt! (Lakī pārtrauc.) Surp! (Lakī nāk uz Poco pusi.) Seit! (Lakī apstājas.) Domā! (Pēc brīža.)

LAKI — No otras puses, kas attiecas . . .

POCO — Stop! (Lakī apklust.) Atpakaļ! (Lakī atkāpjas.) Pietiek! (Lakī apstājas.) Pa labi, nū-ū! (Lakī pagriežas pret publiku.) Domā! LAKI (monotoni). — Dota personiskā Dieva eksistence tāda kāda tā izriet no nesenajiem Reisfedera Vatmana publiskajiem darbiem kā tā sirmbārdainā tātadatad ārpus laika bez kura norises no saviem dievišķās apātijas dievišķās ataksijas dievišķās afāzijas augstumiem . . . (Estragons un Vladimirs uzmanīgi klausās. Poco mokās, viņam riebjas.) mīl mūs visus izņemot ko vēl nav zināms laiks rādīs un pacieš līdzīgi dievišķai Mirandai kopā ar to kas peklē par ko mums nav zināms laiks rādīs peklē mokas kur karstums un uguns kaut turpinās drīz šis svelmainais karstums bet kam tad ir šaubas ka uzliesmos ugunsgrēks debesu jumā un debesu zilgme būs elle kur pagaidām klusums un miers reizēm klusums un miers un miers ne vienmēr tikai reizēm un tomēr dārgs visiem bet nevajag pūlēties apsteigt un ja jau nu reiz un no otras puses no darbiem kas pabeigti nav izriet nevajag pūlēties apsteigt darbus kas pabeigti nav bet ko tomēr rotāja lauriem Antropopopometrijas Akakadēmija Bernē pie Bresas Tju-tjū un Durandu ar kļūdu kas cilvēku rēķiniem piemīt kas izriet no Tju-tjū un Duranda darbiem kas pabeigti nav . . . (Estragons un Vladimirs sāk kaut ko murmināt. Pieaugošas Poco ciešanas.) ka šodien ir pierādīts rādīts ka izejot izejot izejot tomēr nevajag pūlēties apsteigt ko kāpēc vēl nav zināms vārdsakot Reisfedera Vatmana publisko pūliņu

rezultāts ņemot vērā ka Vemsona Pirsona darbi un centieni pabeigti nav un iemesls nav zināms kāpēc tie pabeigti nav Tju-tjū un Duranda palika nepabeigti vārdsakot pretēji pretējam spriedumam cilvēks Bresā pie Tju-tjū un Duranda tātad cilvēks neskatoties ne uz ko īsi sakot kaut pārtikas vairāk atlieku mazāk tomēr vīst un kalst kopā vienlaikus vietā būs teikts nezin kādēļ jo vairāk ka uzplaukst un attīstās sports kā piemēram teniss un skriešana . . . (Estragons un Vladimirs nomierinās, atsāk klausīties. Poco arvien vairāk satraucas, dzirdami viņa vaidi.) . . . vasaras futbols sports ūdenssports zirgu sports postulāts predikāts motosports uz ledus uz asfalta lēkšana lidošana pingpongs ziemas sports vasaras rudens sports rudens un teniss uz salmiem uz celmiem uz pelniem un hokejs uz ūdens uz zemes un gaisā penicilīns un aizvietotāji īsi sakot tātad kāpēc vēl nav zināms es atkārtoju kopā un vienlaikus sačākst un sačākst neskatoties uz tenisu es atkārtoju neskatoties uz tenisu lidošanu golfu no deviņām līdz astoņpadsmit bedrītēm uz tenisu uz ledus kāpēc divos vārdos kāpēc mums nav zināms pie Sēnas-Uāzas pie Marnas pie Sēnas pie Sēnas pie Marnas un visur un kopā un vienlaikus sačākst un sačākst pie Marnas pie Sēnas īsi sakot kopš Voltēra nāves ir zaudēts uz dvēseli vienu divas collas un pieci litri apmēram pat vidēji ņemot un noapaļojot uz dvēseli Normandijā izģērbjam pliku kāpēc mums nav zināms starp citu nav svarīgi divos vārdos fakts nenoliedzams un svarīgāk būtu starp citu no pretējās puses bez šaubām svarīgāk būtu ka pamesto pūliņu pamesto pūliņu pamesto gaismā Stelmahera un Petermana pamesto pūliņu gaismā kalnos un ielejās . . . (Estragona un Vladimira bļāvieni. Poco pieceļas un rauj aiz virves. Visi kliedz. Lakī rauj aiz virves, līgojas, brēc. Visi metas viņam virsū, viņš aizstāvas, izbrēc savu tekstu.) . . . jūru un ezeru piekrastēs peldošās liesmās gaiss viens un zeme tas ir debesis zeme kad aukstums nāks dižais un tumsa gaiss zeme akmeņu grēdas dižajā aukstumā paliks būs paliks es atsāku diemžēl viņu ēras septītam gadsimtam sākoties nevajag apsteigt bet akmeņi jūra zeme akmeņu grēda īsi sakot kaut ir arī teniss fakts nenoliedzams beidzo + kāpēc vēl nav zināms diemžēl vēl nav pabeigti ir arī bārda un asaras akmeņi zili tik mierīgi galva galva kas Normandijā kaut ir arī teniss un akmeņi . . . (Visi čupā. Lakī pēdējie bļāvieni.) Teniss! ... Un akmeņi! ... Tik mierīgi! . . . Darbi nav pabeigti! . . .

POCO — Viņa cepuri!

(Vladimirs norauj cepuri Lakī no galvas. Tas apklust un nogāžas. Ilgs klusums. Uzvarētāji aizelsušies stāv.)

ESTRAGONS — Es esmu atriebts.

(Vladimirs pēta Lakī cepuri, skatās iekšā.)

POCO — Dodiet šurp! (Izrauj cepuri Vladimiram no rokām, nomet zemē un uzlec uz tās ar kājām.) Viņš man nekad vairs nedomās.
VLADIMIRS — Vai viņš vēl sapratīs, kur jāiet?

POCO — Es rādu, kur jāiet! (Spārda Lakī ar kājām.) Augšā! Cūka!
ESTRAGONS — Varbūt viņš ir beigts?

VLADIMIRS — Jūs viņu nositīsiet.

POCO — Celies! Sprāgoņa! (Rauj aiz auklas. Lakī paslīd nedaudz uz priekšu. Estragonam un Vladimiram.) Palīdziet taču man!
VLADIMIRS — Kā?

POCO — Pieceliet viņu!

(Estragons un Vladimirs uzstutē Lakī uz kājām, brīdi pietur un palaiž vaļā. Lakī krīt.)

ESTRAGONS — Viņš to tīšām.

POCO — Vajag viņu pieturēt. (Pēc brīža.) Nu, celiet, celiet!
ESTRAGONS — Lai taču viņš iet . . .

VLADIMIRS — Nu, varbūt pamēģināsim vēlreiz?

ESTRAGONS — Par ko viņš mūs tur?

VLADIMIRS — Aiziet!

(Viņi pieceļ Lakī kājās, pietur viņu.)

POCO — Nelaidiet vaļā! (Estragons un Vladimirs zvārojas.) Nekustieties! (Poco iet pakaļ grozam un koferim, aiznes tos Lakī.) Turiet stingri! (Ieliek koferi Lakī rokā, tas izkrīt.) Tikai nelaidiet vaļā! (No jauna ieliek koferi Lakī rokā. Pamazām pierastā roktura sajūta liek pirkstiem saņemt rokturi.) Turiet! (Tas pats ar grozu.) Nu tā, tagad var laist vaļā.

(Estragons un Vladimirs atkāpjas no Lakī, kas šūpojas, grīļojas, liecas, bet paliek stāvus ar koferi un grozu rokās. Poco atkāpjas un nopliukšķina pātagu.) Uz priekšu! (Lakī tuvojas.) Atpakaļ! (Lakī atkāpjas.) Apkārt griez-ties! (Lakī apgriežas.) Viss kārtībā, ies. (Pagriežas pret Estragonu un Vladimiru.) Pateicos, kungi, un atļaujiet man jums novēlēt — (rakājas pa kabatām) — jums novēlēt — (rakājas) — jums novēlēt — (rakājas) — kur es esmu licis savu pulksteni? (Rakājas.) Nē, patiešām! (Satriekts. Paceļ galvu.) īsts Burē ar dubult-vāciņu. Ar sekunžu rādītāju, kungi! Opiša dāvana. (Rakājas.) Varbūt, izkritis? (Sāk meklēt pa zemi, tāpat Vladimirs un Estragons. Poco apgriež otrādi ar kāju Lakī cepures atliekas.) Teiksim — šeit?
VLADIMIRS — Varbūt tas ir vestes kabatā?

POCO — Acumirklīti. (Pārliecas uz pusēm, pieliek galvu sev pie vēdera un klausās.) Es neko nedzirdu! (Dod zīmi viņiem pietuvoties.) Nāciet, paklausieties. (Estragons un Vladimirs pienāk pie viņa, noliecas pie vēdera. Klusums.) Man šķiet — vajadzētu dzirdēt, ja tikšķētu.

VLADIMIRS — Klusu!

(Visi klausās, pieliekušies.)

ESTRAGONS — Es kaut ko dzirdu.

POCO — Kur?

VLADIMIRS — Tā)r sirds.

POCO (vīlies). — Eēh, sūdi! Būšu pazaudējis.
VLADIMIRS — Klusu! Tss!
(Visi klausās.)
ESTRAGONS — Un ja nu tas ir apstājies?
(Visi izslienas.)
POCO — Kurš no jums tik nelabi ož?
ESTRAGONS — Viņam smird mute, man — kājas.
POCO — Es eju prom.
ESTRAGONS — Bet jūsu pulkstentiņš?
POCO — Būšu atstājis pilī.
ESTRAGONS — Nu tad, ardievu!
POCO — Ardievu!
VLADIMIRS — Ardievu!
ESTRAGONS — Ardievu!
(Klusums. Neviens nekustas.)
VLADIMIRS — Ardievu!
POCO — Ardievu!
ESTRAGONS — ARDIEVU!
KLUSUMS.
POCO — Un paldies!
VLADIMIRS — Jums paldies.
POCO — Nav par ko.
ESTRAGONS — Kā nu nē.
POCO — Nē nu kā.
VLADIMIRS — Kā nu nē.
ESTRAGONS — Nē nu kā.
KLUSUMS.
POCO — Nespēju aiziet.
ESTRAGONS — Tāda ir dzīve. .
(Poco apgriežas, attālinās no Lakī kulišu virzienā, pakāpeniski slidinot virvi caur roku.)
VLADIMIRS — Jūs ejat uz pretējo pusi.
POCO — Man vajadzīgs ieskrējiens. (Aizgājis līdz virves galam, tas ir — līdz kulisei, viņš apstājas, apgriežas, kliedz.) Nost no ceļa! (Estragons un Vladimirs atkāpjas skatuves dziļumā, skatās uz Poco. Pātagas troksnis.) Uz priekšu! (Lakī nekustas.)
ESTRAGONS — Uz priekšu!
VLADIMIRS — Uz priekšu!
(Pātagas troksnis. Lakī sakustas.)
POCO — Ātrāk! (Viņš iznāk no kulisēm un, sekodams Lakī, šķērso skatuvi. Vladimirs un Estragons noņem cepures, māj ar rokām. Lakī iziet. Poco viņu dzen ar virvi un pātagu.) Ātrāk! Ātrāk! (Kad viņam būtu jāpazūd kulisēs, viņš apstājas, pagriežas. Virve nostiepjas. Lakī kritiena troksnis.) Saliekamo krēslul (Vladimirs atrod krēslu, atdod to

Poco, kurš to aizmet Lakī virzienā.) Ardievu!

ESTRAGONS, VLADIMIRS (mājot ar rokām). — Ardievu, ardievu! POCO — Uz priekšu! Cūka! (Lakī piecelšanās troksnis.) Uz priekšu! (Poco iziet. Pātagas troksnis,) Uz priekšu! Ātrāk! Cūka! Nūū-ū! Ardievu!

KLUSUMS.

VLADIMIRS—Nu re, kaut kā tas laiks pagāja.

ESTRAGONS — Tas arī tāpat būtu pagājis.

VLADIMIRS — Jā, bet lēnāk.

(Pēc brīža.)

ESTRAGONS — Nu, un ko tagad darīsim?

VLADIMIRS — Nezinu.

ESTRAGONS — Tinamies.

VLADIMIRS — Nevaram.

ESTRAGONS — Kāpēc?

VLADIMIRS — Mēs gaidām Godo.

ESTRAGONS — Jā, tā jau gan,

(Pēc brīža.)

VLADIMIRS — Vini ir krietni izmainījušies.

ESTRAGONS —Kas?

VLADIMIRS — Tie divi.

ESTRAGONS — Jā, parunāsimies mazliet.

VLADIMIRS — Tev nešķiet, ka viņi ir krietni izmainījušies? ESTRAGONS — Ļoti var būt. Tikai mums tas nekādi neizdodas. VLADIMIRS — Ļoti var būt? Tas ir pilnīgi droši. Tu viņus labi apskatīji?

ESTRAGONS — Jā, jā. Bet es viņus nepazīstu.

VLADIMIRS — Nē, tu viņus pazīsti.

ESTRAGONS — Nē, nepazīstu.

VLADIMIRS — Es tev saku — mēs viņus pazīstam. Tu visu aizmirsti. (Pēc brīža.) Ja tikai tie nav tie paši.

ESTRAGONS — Kāpēc tad viņi mūs nepazina?

VLADIMIRS — Tas vēl neko nenozīmē. Es jau arī izlikos, ka viņus nepazīstu. Un turklāt, mūs neviens un nekad negrib pazīt. ESTRAGONS — Lai nu paliek. Mums vajag — ail ui! ai! (Vladimirs nepakustas.) Ai!

VLADIMIRS — Ka tikai tie nav tie paši.

ESTRAGONS — Didī! Otra kāja arī! (Klibodams dodas uz vietu, kur sēdēja lugas sākumā.)

BALSS NO KULISES — Kungs!

(Estragons apstājas. Abi skatās tajā virzienā, no kurienes atskanēja balss.)

ESTRAGONS — Tā, sākas atkal.

VLADIMIRS — Panāc šurp, bērniņ!

(Ienāk zēns. Bailīgi skatās. Apstājas.)

ZĒNS — Albera kungs?

VLADIMIRS — Es esmu Albēra kungs.

ESTRAGONS — Nāc šurp.

(Zēns nekustas.)

ESTRAGONS (uzstājīgi). — Tev saka, panāc šurpl (Zēns bailīgi panāk dažus soļus. Apstājas.)

VLADIMIRS — Kas par lietu?

ZĒNS — Godo kungs . . . (Apklust.)

VLADIMIRS — Protams. (Pēc brīža.) Panāc tuvāk.

(Zēns nekustas.)

ESTRAGONS (paceļ balsi). — Tev saka, panāc! (Zēns bailīgi tuvojas, apstājas.) Kāpēc tu nāc tik vēlu?

VLADIMIRS — Vai Godo kungs tev lika kaut ko paziņot?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Tad runā.

ESTRAGONS — Kāpēc tu atnāci tik vēlu?

(Zēns skatās te uz vienu, te uz otru, nezinādams, kam lai atbild.) VLADIMIRS (Estragonam). — Liec viņu mierā.

ESTRAGONS (Vladimiram). — Atšujies, tu . . . (Nāk virsū zēnam.) Tu zini, cik tagad pulkstens?

ZĒNS (atkāpjas). — Tā nav mana vaina, kungs!

ESTRAGONS — Varbūt mana?

ZĒNS — Es baidījos, kungs.

ESTRAGONS — Baidījies? No kā? No mums? (Pēc brīža.) Atbildi! VLADIMIRS — Skaidrs. Viņi to ir nobaidījuši.

ESTRAGONS — Cik ilgi tu esi šeit?

ZĒNS — Dažas minūtes.

VLADIMIRS — Tu nobijies no pātagas?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — No diviem kungiem?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Tu viņus pazīsti.

ZĒNS — Nē, kungs.

VLADIMIRS — Tu esi vietējais?

ZĒNS — Jā, kungs.

ESTRAGONS (paņem zēnu aiz rokas un purina). — Ko viņš te muld! Runā taisnību!

ZĒNS (trīcot). — Bet tā ir taisnība, kungs.

VLADIMIRS — Liec taču viņu mierā! Kas ar tevi ir? (Estragons palaiž zēnu vaļā, atkāpjas, pieliek rokas pie sejas. Vladimirs un zēns skatās uz viņu. Estragons atsedz savu seju, tā ir izķēmota.) Kas ar tevi notiek?

ESTRAGONS — Es esmu nelaimīgs.

VLADIMIRS — Nemuldi! Kopš kura laika?

ESTRAGONS — Aizmirsu.

VLADIMIRS — Kādus tik jokus atmiņa ar mums neizspēlē. (Estragons grib kaut ko teikt, pārdomā un klibodams aiziet uz skatuves kaktu, apsēžas un mēģina novilkt zābaku. Zēnam.) Tātad?

ZĒNS — Godo kungs . . .

VLADIMIRS (pārtrauc). — Es tevi kādreiz jau esmu redzējis, vai ne? ZĒNS — Es nezinu, kungs.

VLADIMIRS — Tu mani nepazīsti?

ZĒNS — Nē, kungs.

VLADIMIRS — Vakar tu nebiji šurp atnācis?

ZĒNS — Nē, kungs.

VLADIMIRS — Tu nāc pirmoreiz?

ZĒNS — Jā, kungs.

KLUSUMS.

VLADIMIRS — Pateikt jau var visu. (Pēc brīža.) Nu labi, turpini. ZĒNS (vienā elpā). — Godo kungs man lika jums pateikt, ka šodien viņš nenāks, bet rīt noteikti būs.

VLADIMIRS — Tas ir viss?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Tu strādā pie Godo kunga?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Ko tu dari?

ZĒNS — Es ganu kazas, kungs.

VLADIMIRS — Viņš ar tevi labi apietas?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Viņš tevi nesit?

ZĒNS — Nē, kungs, mani ne.

VLADIMIRS — Bet ko tad viņš sit?

ZĒNS — Viņš sit manu brāli, kungs.

VLADIMIRS — Ak, tev ir brālis?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS —Ko brālis dara?

ZĒNS — Viņš gana aitas.

VLADIMIRS — Bet kāpēc tad viņš tevi nesit?

ZĒNS — Nezinu, kungs.

VLADIMIRS — Viņš droši vien tevi mīl.

ZĒNS — Es nezinu, kungs.

VLADIMIRS—Viņš tev pietiekami dod ēst? (Zēns šaubās.) Viņš tev pietiekami dod ēst?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Tu neesi nelaimīgs? (Zēns šaubās.) Tu dzirdi? ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Nu, tātad?

ZĒNS — Es nezinu, kungs.

VLADIMIRS — Tu nezini, vai tu esi nelaimīgs, vai neesi?

ZĒNS — Nē, kungs.

VLADIMIRS — Tāpat, kā es. (Pēc brīža.) Bet kur tu guli?

ZĒNS — Uz bēniņiem, kungs.

VLADIMIRS — Abi ar brāli?

ZĒNS — Jā, kungs.

VLADIMIRS — Sienā?

ZĒNS — Jā, kungs.

(Pēc brīža.)

VLADIMIRS—Labi, ej prom.

ZĒNS — Ko, kungs, man pateikt Godo kungam?

VLADIMIRS — Pasaki viņam... (Viņš šaubās.) Pasaki, ka tu mūs redzēji. Tu taču mūs redzēji, vai ne?

ZĒNS — Jā, kungs. (Atkāpjas, šaubās, pagriežas un skriešus pazūd.)

(Gaisma pēkšņi satumst. Vienā mirklī iestājas nakts. Skatuves dziļumā uzlec mēness, sastingst, pārpludinot skatuvi ar sudrabainu gaismu.)

VLADIMIRS — Beidzot! (Estragons pieceļas un iet pie Vladimira, abas tupeles rokās. Viņš tās noliek pie rampas, atliecas un skatās uz mēnesi.) Ko tu dari?

ESTRAGONS — To pašu, ko tu — lūru uz to tur blāvekli. VLADIMIRS — Es runāju par zābakiem.

ESTRAGONS — Es tos atstāju šeit. (Pēc brīža.) Cits kādreiz atnāks šurp. Kāds ... tā kā es, tik kājas mazākas, un tā būs viņa laime. VLADIMIRS — Tu taču nevari staigāt basām kājām.

ESTRAGONS — Jēzus staigāja.

VLADIMIRS — Jēzus! Liec jau nu Jēzu mierā. Es ceru, ka tu sevi ar viņu negribēsi salīdzināt.

ESTRAGONS — Visu mūžu esmu to darījis.

VLADIMIRS — Tur taču bija silti! Tur bija labil ESTRAGONS — Jā. Un krustā arī piesita ātri.

KLUSUMS.

VLADIMIRS — Mums šeit nekas vairs nav darāms.

ESTRAGONS — Nekur nav.

VLADIMIRS — Nevajag, Gogo, nu neesi tāds. Rīt viss būs labāk. ESTRAGONS — Kur tu to rāvi?

VLADIMIRS — Tu nedzirdēji, ko tas puišelis teica?

ESTRAGONS — Nē.

VLADIMIRS — Viņš teica, ka Godo noteikti atnāks rīt. (Pēc brīža.) Tas tev neko neizsaka?

ESTRAGONS — Tātad, mums tikai jāgaida. Seit.

VLADIMIRS — Tu esi traks! Vajag atrast kādu patvērumu. (Ņem

Estragonu pie rokas.) Nāc. (Velk. No sākuma Estragons ļaujas, pēc tam pretojas. Viņi apstājas.)

ESTRAGONS (skatoties uz koku). — 2ēl, ka mums nav kāda striķa gala.

VLADIMIRS — Nāc. Ķļūst vēsi. (Velķ. Tā pati spēle.)

ESTRAGONS — Atgādini man rīt paņemt līdzi striķi.

VLADIMIRS — Jā. Nāc. (Velk. Tā pati spēle.)

ESTRAGONS — Cik ilgi jau mēs ar tevi esam visu laiku kopā? VLADIMIRS — Es nezinu. Varbūt, kādus piecdesmit gadus. ESTRAGONS — Tu atceries to dienu, kad es iemetos Ronā? VLADIMIRS — Mēs strādājām pie vīnogām.

ESTRAGONS — Tu mani izmakšķerēji.

VLADIMIRS — Tas viss ir apbedīts un aizmirsts.

ESTRAGONS — Manas slapjās drēbes karājās saulē.

VLADIMIRS — Nedomā vairs par to. Nāc. Iesim. (Tā pati spēle.) ESTRAGONS — Pagaidi.

VLADIMIRS — Man ir auksti.

ESTRAGONS — Es domāju, vai mums nebūtu labāk atsevišķi, katram uz savu pusi. (Pēc brīža.) Mēs neesam radīti, lai ietu pa vienu ceļu. VLADIMIRS (bez dusmām). — Nevar galvot.

ESTRAGONS — Nē, ne par ko nevar galvot.

VLADIMIRS— Izšķirties mēs varam jebkurā mirklī, ja tu domā, ka tā būs labāk.

ESTRAGONS — Tagad tas vairs nav tā vērts.

KLUSUMS.

VLADIMIRS — Tas tiesa, vairs nav vērts.

KLUSUMS.

ESTRAGONS — Nu, tad ejam?

VLADIMIRS — Ejam.

(Viņi nekustas.)

PRIEKSKARS.

(Nobeigums *sekos)*

Piemeties uz aprūsējušas kastes pagalma stūrī, Kaspars aplūkoja metāla rubli, kuru no rīta bija iedevis paps. Kaspars drīkstēja aiziet uz veikalu un nopirkt sev, ko vien vēlējās, bet viņš neies un nemaz neskatīsies, kaut gan veikals ir tepat pāri ielai. Šovakar pat viņš noglabās rubli sava rakstāmgalda atvilktnē blakus tiem diviem, kuri tur gulēja kopš Jaunā gada un, kad mammai būs dzimšanas diena, pats nopirks viņai dāvanu. Varbūt jau rīt, kamēr mamma būs darbā, viņš ies un nopirks puķes no tantes, kas vienmēr sēž pie avīžu kioska, un uzdāvinās vienkārši tāpat. Mamma būs priecīga, vakaros vairs nestāvēs pie virtuves loga, gaidīdama papu pārnākam no darba, un nerās Kasparu, ka viņš tikai snaikstās tur, kur pieaugušajiem ir savas darīšanas.

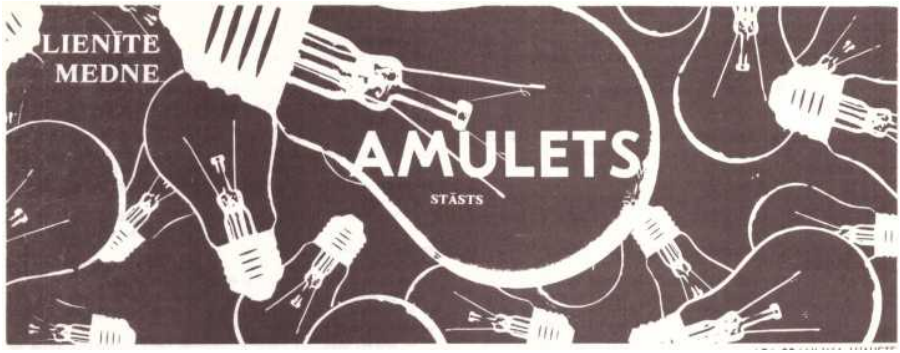

ATA PRAULIŅA VINJETE

Apmierināti nopūties, Kaspars ieslidināja spožo rubli velveta jakas krūšu kabatā un atspieda muguru pret malkas šķūniša durvīm.

Šķērsām pāri pagalmam, vilkdama aiz rokas svešu puiku, skrēja Evija. Viņa notupās iepretī Kasparam, abām rokām atspiedās pret saulē sasilušo asfaltu un mirkšķināja ieslīpās, zilām mandelēm līdzīgās acis:

— Kaspar, parādi viņam ...

— Kas tas tāds ir? — Kaspars pāri meitenes galvai vērīgi nopētīja svešo. Mati pavisam balti un plāni, gluži kā pielīmēti galvai. Un pats ari tāds bāls un sīks, laikam to vien dara kā našķojas ap konfektēm, bet Kasparam katru vakaru šķīvis piekrauts ar kaudzi un jānoēd viss līdz pēdējam, pat taukumu nedrīkst atstāt.

— Tas ir Armands — mans brālēns. Viņš uz visu brīvlaiku pie mums atbrauca. No Pārdaugavas, — Evija grozīja galvu, it kā gribētu vienlaicīgi ieraudzīt abus puiše|us. — Nu parādi viņam, parādi...

— Izmuldēji? — Kaspars uzslējās kājās.

— Es nepateicu! — Evija palēcās kā pret zemi mesta gumijas bumbiņa. — Es viņam tikai pateicu, ka tev ir kaut kas tāds... — viņa izteiksmīgi papleta rokas, — kaut kas tāds, kāds nevienam citam nav.

Kaspars pārlaida roku cieši aizpogātajai kabatai, cauri mīkstajai drānai pirksti uztaustīja pazīstamo izcilni.

Svešais puika kautrīgi mīņājās un klusēja. Kaspars neko nevēlas viņam rādīt, vispār negrib runāt ar šo Armandu. Viņam nemaz nav laika. Mamma šodien atļāva spēlēties veselu stundu ilgāk kā parasti, un tieši tāpēc nedrīkst nokavēt. Kaspars pat aizies mājās kādu minūti agrāk, tad mamma redzēs, ka uz viņu var paļauties.

— Man pusseptiņos jābūt mājās, — Kaspars pagriezās pret vārtiem.

— Jāiet uz ielas, jāpaprasa kādam pulkstenis.

— Nevajag uz ielas! Viņam ir ... — satvērusi Kaspara jakas stūri, Evija purināja Armandu aiz rokas. — Nu, pasaki viņam, cik ir pulkstenis! Bet pēc tam tu parādīsi?

Saliecis roku kāsī, Armands neveikli knibinājās gar dilbam apžņaugtās aproces pogu, līdz tā izsprāga no pogcauruma un neskanīgi nopaukšķēja pret grumbuļaino asfaltu. Uzstīvēja piedurkni gandrīz līdz elkonim, kur visas rokas platumā greznojās pulkstenis ar ieplaisājušu stiklu.

— Seši. — Armands pastiepa roku pret Kasparu.

— Vēl nav, — Kaspars izlaboja un piemetināja: — Ja es trešo klasi beigšu bez trijniekiem, man tētis atvedīs pulksteni no Ļeņingradas. Tādu ar datumiem, kurš nav jāuzvelk.

— Kāpēc no Ļeņingradas? — Armands norotīja krekla piedurkni.

— Var jau nopirkt tepat Rīgā.

— Tāpēc, ka viņš tur dzīvo, — Kaspars skaidroja. — Pa ziemu Ļeņingradā un pa vasaru ekspedīcijā. Viņš ir ģeologs.

— Tad, kad beidzas skola, viņš vienmēr atbrauc, un tad brauc uz ekspedīciju, un rudenī atkal atbrauc, — aši griezdama garu auklu, Evija lēca uz vienas kājas. — Viņš vienmēr Kasparam kaut ko atved un visu ko interesantu stāsta. Vienreiz viņš atveda zelta čības ar spiciem purniem un visādus saldumus, un tādus mazus, līkus riekstus, un pagāšruden ... — Evija palaida vaļā auklu. — Nu, parādi viņam, Kaspar ...

— Bet man vispār nemaz tētes nav, — Armands iemurcīja rokas bikšu kabatās un pārlaida vienaldzīgu skatienu pagalma stūros sakrautajām malkas grēdām.

— Tā nevar būt, ka vispār nav, — Kaspars attupās uz vecās metāla kastes. — Tev viņš noteikti ir, tikai kaut kur citur. Tā kā man.

— Tev jau ir pavisam savādāk, — Evija gari novilka. — Tev ir tētis Ļeņingradā, un paps tev ir tepat un visu laiku dzīvo pie tevis. Bet Armandam nemaz nav. Un neviens pie viņa nebrauc un neko neved, tā kā tev. Un tu vēl negribi parādīt... Tev žēl, jā?

— Ko tu saproti? — Kaspars nicīgi novērsās un pavadīja acīm kaimiņu pagalma puikas, kuri aizbrāzās garām, vicinādami koka automātus.

— Man ir tikai mamma. Un māsa, — Armands apsēdās blakus Kasparam. — Tikai viņa tagad ir slima. Viņai bija operācija, tāpēc ka viņa sasita muguru.

Kaspars vienmēr bija gribējis māsu. Tādu mazu un bižainu. No rītiem viņi kopā ietu uz skolu — Kaspars uz trešo klasi, bet viņa uz pirmo, un tad Kaspars uz ceturto, bet viņa uz otro. Un, ja tikai kāds viņai kaut ko nodarītu, gan tad Kaspars zinātu, ko ar tādu iesākt. Viņa māsai neviens nedrīkstētu ne pirksta piedurt.

Kaspars pameta acis uz salīgi sarāvušos Armandu. Nē, labāk tomēr, kad ir paps. Ja ir paps, tad var iztikt arī bez māsas.

— Nu labi, es tev parādīšu, — Kaspars pagriezās pret Armandu.

— Man tētis atveda no Ziemeļiem.

Viņš atpogāja kabatu, izvilka vairākkārt salocītu papīru, uz kura ar drukātiem burtiem bija uzvilkts «Kaspara dārglietu maks», un atlocīja malu — tur jau tas gulēja, paslējis augšup plēsonīgo smaili. Kaspars uzmanīgi, ar diviem pirkstiem satvēra maku aiz stūra, pakratīja, un plaukstā ievēlās liels, dzeltenīgs ilknis ar brūnu plankumiņu malā. Kaspars atlieca pirkstus, pašūpoja roku, un ilknis slinki apvēlās uz otriem sāniem. Vakara saules slīpie stari izzīmēja uz delnas asu ēnu.

— Kas tas ir? — Armands čukstēja, noliecies pār Kaspara roku.

— Lāča ilknis. Tētis pats viņu nošāva un gribēja atvest man visu ādu, tikai tas bija vasarā, un vasarā lāču ādas nav derīgas — viņām krīt ārā spalvas. — Kaspars vēlreiz pašūpoja roku, un ilknis atkal parādīja brūno plankumu.

— Re, — viņš piedūra tam pirkstu, — tā bija lācene un jau pavisam veca, zobā caurums izdrupis.

— Var būt, ka viņš tāpat bija sabojājies, — Armands arī piedūra pirkstu plankumam.

— Tu ko? — Kaspars apvainoti sažņaudza dūri — gludā, baltā

smaile un ķeburainā, brūnganai vēža spīlei līdzīgā sakne draudīgi spraucās laukā no saliektajiem pirkstiem.

— Zvēriem jau zobi nemaz nemaitājas, tikai aiz vecuma apdrūp. Un kad lāči ir veci, tad ir bīstami. Rrrr, — Kaspars pēkšņi, satvēris ilkni izstieptos pirkstos, piegrūda to Armanda sejai.

— Ai, — Armands atrāvās, apmulsis iesmējās un pastiepa roku.

— Iedod paturēt.

— Se.

Armands pagrozīja ilkni, iedūra ar spicāko galu sev pirkstā, pacēla gaisā un, acis piemiedzis, apskatīja pret debesīm.

— Mainīsimies, — Armands piecēlās kājās. — Es tev došu novelkamās bildītes. Man ir daudzas, no Vācijas.

— Tu ko? — Kaspars izrāva viņam ilkni. — Tas taču ir ... tas ir ... amulets. Vot! Tētis teica, ka viņš aizsargā no slimībām un ļauniem gariem.

— Nekā! Re ka nav gan amulets. Tos nēsā kaklā, es zinu gan! — Evija priecīgi spiedza.

— Sitam jau nevar izurbt caurumu, kur ievērt striķi, — sadrups. Viņš taču ir vecs, un viņam jau ir plaisa. Redzi? — Kaspars rādīja ilkni Evijai. No strupā gala stīdzēja tieva, tik tikko samanāma melna līnija. — Un vīrieši vispār neko nekar kaklā. To jau tikai skuķi.

— Es jau arī neprasīju sev, domā. man vajag? — Armands nošņau-kāja degunu. — Es domāju māsai, viņai gan vajadzētu tādu amuletu.

— Zini, kad tētis atbrauks, es paprasīšu, lai viņš tavai māsai arī atved, — Kaspars pagludināja ar pirkstu savu dārglietu maku, un

ilknis, vēl pēdējo reizi parādījis Armandam dzeltenīgo sānu, ieslīdēja pierastajā vietā.

— A tu nevari paprasīt, lai tev atved citu un šito iemainīt man? — Armands cerīgi pacēla galvu. — Es tev vēl došu mode|us. Man ir smuki.

— Šito nevar, tas ir mans, — Kaspars iepogāja ilkni kabatā.

Armands skaļi šņākuļoja caur degunu, un Kasparam likās, ka no bāli zilajām acīm tūlīt izvelsies milzīgas asaras.

— Mamma ari bārsies, ja es viņu aizdošu prom, — viņš klusu piebilda, tad, piepeši satrūcies, pacirtās pret Armandu. — Cik ir pulkstenis?

Viņš nepacietīgi raustīja Armanda piedurkni — tā viegli uzslīdēja līdz elkonim. Ielūkojies pulkstenī, Armands apmulsis pacēla galvu:

— Bez desmitām seši...

— Tev jau viņš stāv! — Kaspars iebrēcās. — Un tagad varbūt jau sen ir septiņi, un varbūt jau ir astoņi un mamma rāsies.

Viņš apcirtās un rikšoja uz vārtiem.

— Tu rīt nāksi ārā? — aiz muguras sauca Evija.

— Es nākšu, no paša rīta, — Kaspars neapstādamies atsaucās.

— Paņem viņu līdzi! Dzirdi? Paņem līdzi ilkni! — nopakaļ skanēja Armanda balss.

Kaspars pār plecu pameta ar roku un nozuda aiz stūra.

♦

— Mums seta ir jauns puika. Viņš līdz nakamajam ceturksnim dzīvos pie Evas, tāpēc ka ir brālēns, — Kaspars steigšus mazgāja rokas, ar acs kaktiņu skatīdamies uz plaukta noliktajā modinātājā. Tas skaļi tikšķēja, un lielais rādītājs bija uzrāpies līdz ciparam vienpadsmit — jau gandrīz septiņi.

— Un tam puikam ir pulkstenis, tikai viņš apstājās, — Kaspars paberzēja plaukstas gar dvieli, pieslidinājās pie mammas un, aplicis viņai ap kaklu mitrās rokas, iespraucās starp ceļiem.

— Laikam nebija uzvilkts, — viņš atskatījās pār plecu.

Paps, atmeties uz plīts malas, pētīja pusizdzertā tējas glāzē peldošās plēksnītes.

— Ēst gribas.

— Tūlīt ēdīsim, Kasparīt, pacieties mazliet, — mamma bužināja zēna rudo, izspūrušo cekulu. — Redzi, dēls ... papum jābrauc komandējumā. Viņš būs projām ilgu, ilgu laiku, un mēs tagad dzīvosim divi vien.

Mamma plucināja Kasparu aiz auss un smaidīja. Smaidīja tā jocīgi. Kā Kaspara vecais koka klauns, kurš aizmirsts un noputējis mētājās kādā no sekcijas plauktiem.

— Tu jau man esi prātīgs puika, — mammas lakotie nagi sāpīgi iekniebās ausī. — Un paps varbūt sūtīs mums no komandējuma

vēstules.

— Nebrauc vis komandējumā. Es zinu__— Kaspars izsprāga virtuves vidū.

Paps ar karotīti uzmanīgi kasīja pie tukšās glāzes sienām pielipušos tējas biezumus.

— Nu kā tad nebrauc, Kaspar, — mamma vairs nesmaidīja. Atliekusi mazo pirkstiņu, viņa burzīja virs pelnu trauka cigareti, skatījās, kā tievā strūkliņā birst tabakas druskas un cigarete kļūst arvien plānāka, planaka ... — Ka tad nu ne! Redzi, čemodāni sakrameti, un viss. Un paps taču mums rakstīs vēstules, — viņa nometa cigareti un pastiepa roku, aicinot Kasparu pie sevis.

Kaspars pagrieza viņiem muguru. Cauri šaurajām durvīm varēja redzēt priekšnamā stāvošos koferus, ar auklām krustiski pārsietas grāmatu kaudzītes. No vecās sporta somas bija izbāzušas purnus papus kurpes, tām līdzās slējās lielais metāla svečturis, kuru viņi ar mammu dāvināja papum dzimšanas dienā.

— Kad brauc komandējumā, tad neņem līdzi grāmatas... un plates ... un atskaņotāju neņem. Un, kad tētis no mums gāja prom, viņš arī paņēma visas savas grāmatas. Es atceros, — Kaspars brēca tukšajam priekšnamam. — Es zinu! Paps iet prom! Pavisam! Es iešu papum lī—ī—ī—dz!

— Kasparīt! — mammas mute atkal gribēja smaidīt.

— Tu arī nāc līdz! Iesim visi, — Kaspars satvēra mammu aiz rokas, sniedzās atpakaļ pēc papus.

Paps stāvēja, atspiedies pret veco plīti, visi biezumi bija sastumti glāzes dibenā, un karote veltīgi skrāpēja plāno stiklu.

— Es taču tev teicu, ka nevajag melot. Puika ir pārāk liels. Jau tā ir juceklis, un nu vēl šitas, — paps nogrūda glāzi sev aiz muguras uz plīts un pameta ar roku pret Kasparu.

— Izbeidz mani vēl mācīt! — mammas balss bija tikpat spalga un reizē piesmakusi, kā Kasparam tais retajās reizēs, kad viņš niķojās. — Tev jau vienmēr ir taisnība! Vienmēr tu esi tas gudrākais! Pats teici, ka Janka atbrauks sešos. Būtu jau tagad projām ...

Mamma piecēlās — gara, slaida, pār muguru atmestu rudu matu vilni, viņa cieši turēja aiz apkakles Kasparu.

— Nevajag vairs skandālu, — paps atrāvās no plīts smagi, it kā kāds viņu pie tās būtu turējis gariem, mezglainiem skopuļa pirkstiem.

— Janka taču zvanīja, ka aizķēries darbā. Tūlīt jau būs, bet tikmēr mēs ar Kasparu aprunāsimies. Kā vīrs ar vīru, — viņš uzlika roku zēnam uz pleca, viegli pavilka, un mammas pirksti atliecās. Viņa paberzēja plaukstu gar svārkiem un aizvēra aiz sevis virtuves durvis.

Kaspars uzrausās uz krēsla, iespieda dūres starp ceļiem un, paslējis augšup strupo degunu, uzmanīgi vēroja, kā paps pašūpo tējkannu, rūpīgi iegroza to uz gāzes degļa un, ar kāju pievilcis tuvāk

ķebli, apsēžas iepretī.

— Tu jau esi liels diezgan. Tev jāsaprot, — paps ar izdegušu sērkociņu grūstīja pa galdu maizes drupačas. — Mēs ar mammu daudz strīdamies, un mums kādu laiku vajag padzīvot atsevišķi. Mums jāpadomā, citādi mēs pavisam sastrīdēsimies. Tu saproti?

— Saprotu, — Kaspars pamāja. — Vai jūs vēl neesat pavisam sastrīdējušies? Tu padomāsi un tad nāksi atpakaļ?

— Kaspar, mums vajag atpūsties, — paps salauza sērkociņu, iemeta pelnu traukā un izvilka no kastītes jaunu. — Saproti, mums vajag padomāt, citādi... citādi mēs pavisam sastrīdēsimies.

Blakus, skaļi burbuļodama, vārījās tējkanna, ūdens šļakstījās no snīpja, čūkstēja uz gāzes plīts. Kaspars nošļūca no krēsla un, satvēris abām rokām nokarsušo rokturi, aizvilka kannu uz blakus riņķa.

— Kad tu sastrīdējies ar Uldi, jūs taču arī kādu laiku nesatikāties. Aizgājāt katrs uz savu pusi, padomājāt, kurš vainīgs un ...

— Nē, — Kaspars sparīgi purināja galvu. — Mēs tikai izkāvāmies, un pēc tam viss atkal bija labi.

— Es taču nevaru kauties ar mammu, — paps skatījās uz Kasparu un skumji smaidīja.

— Nevari vis, — Kaspars ar nagu skrāpēja sen nelietotajai plītij pārklāto vaskadrānu. — Tu jau esi daudz stiprāks.

— Nu, tad dod ķepu, — paps piecēlās, — un, ja mamma atļaus, es nākšu pie tevis ciemos. .

— Nē, — Kaspara acis bija ieķērušās vaskadrānas sarkanajās puķēs. Tās kļuva lielākas, trīsuļoja, locījās, saplūda viena ar otru.

— Tu vairs nekad nenāksi atpakaļ. Tu visu meloji, — Kaspars neveikli pagriezās, aizķēra ar roku trauku žāvētāju un izspruka priekšnamā. Mamma uzlika uz skausta siltu roku, stūma pāri slieksnim:

— Ej istabā, Kasparīt, paskaties vakara multeni. Es jau ieslēdzu.

Kaspars ierāpās dīvāna stūrī un uzvilka uz vēdera spilvenu. Pār

miglaino ekrānu skraidīja aši traucējumu zigzagi, brīdi pa brīdim ļaudami saskatīt neskaidras ēnas. Pāri vaigam noripoja kaut kas karsts, un Kaspars, noliecies pār lielo, košo spilvenu, trina asajā drānā seju.

Noklaudzēja virtuves durvis. Caur klusajiem, vienmuļajiem televizora sprakšķiem Kaspars saklausīja papa balsi:

— Jānones kaut kas... Janka... tūlīt būs... pagaidīšu lejā...

Kaspars nošļuka no dīvāna, pieplaka durvīm — viņa ēna ķēmīgi

izlocījās uz sienas. Noskrapstēja ārdurvju atslēga.

— Papu! — Kaspars atsita vaļā durvis, tuntuļoja pa krēslaino priekšnamu, kāja aizķērās aiz paklāja stūra, un viņš klupdams iekrampējās papus jostā.

— Pagaidi, papu! Pagaidi, pagaidi... — viņš atvilka papu no durvīm. Viena roka atlaidās no jostas, knibinājās gar nosmulēto jaķeli,

rušinājās kabatā. Viņš pavilka papu vēl soli atpaka| un pastiepa uz augšu roku.

— Tas ir tev, — delnā gulēja ilknis. — Par piemiņu. Tu viņu nēsā kabatā. Tikai labi aizpogā, ka nepazūd.

Kaspars pacēla papus roku un ieguldīja ilkni lielajā plaukstā. Paps, vārīgi satvēris pirkstos, aplūkoja dzeltenīgo ilkni ilgi un uzmanīgi, it kā redzētu to pirmo reizi, it kā nezinātu, ka ilkni Kasparam no Ziemeļiem atveda tētis, ka pēc tam veselu dienu Kaspars grieza, mērīja un locīja papīru, līdz ilknim bija izveidota pašam sava māja, ka ik dienas, paslēpies Kaspara jakas kabatā, ilknis kopā ar viņu devās pastaigā, gulēdams uz dzēšlapas, palīdzēja mācīties un vakaros aizmiga uz spilvena blakus rudām matu sprogām.

— Nu, paldies, Kaspar... Jā-ā ... — paps nokremšļojās, pacilāja ilkni, it kā pārbaudot tā svaru. — Tā nu ir tāda dāvana, ka nemaz nezinu, vai var ņemt.

Paps skatījās pāri Kasparam — atspiedusi galvu pret virtuves durvīm, mamma tīņāja ap roku mitru trauku dvieli.

— Var, var ņemt! — Kaspars iestūma ilkni atpakaļ papus plaukstā, aizlocīja pirkstus un brīdi paturēja. — Tas tagad būs tavs amulets.

— Kasparīt, — mamma panācās uz priekšu, roka noslīdēja gar sāniem, un dvielis ļengani pliķēja stilbu, — tā tak tev dāvana no tētes.

— Nu ja, — Kaspars pamāja. — Un kad tētis deva, es taču ņēmu.

— Paldies, Kaspar. Jā-ā... Es viņu noteikti glabāšu kabatā. Noteikti... — paps apklusa, un Kaspars paraustīja mammas svārkus:

— Es palīdzēšu papum nonest mantas. Var? Un arī pagaidīšu lejā, jā?

— Ej istabā! — mamma savicināja rokas. — Ej istabā un nemaisies te pa kājām! Kas būs par spītēšanos!

Dvielis nošvīkstēja gar Kaspara pēcpusi, un viņš satrūcies iešmauca pār slieksni istabā. Mamma ar skaļu blīkšķi aizcirta durvis.

Televizora klusā sanoņa jaucās ar soļu troksni un klusinātajām balsīm priekšnamā. Kaut kas nokrita uz grīdas, ārdurvis skaļi atsitās pret sienu. Kaspars piebikstīja durvīm, un tās nedaudz pavērās. No kāpņu telpas plūda spoži balta gaisma un ātri dziestošu soļu klaudzoņa. Izlietnē ar saraustītu gārdzoņu ietriecās ūdens strūkla. Kaspars, vēl brīdi pastāvējis pie durvīm, metās pāri istabai, iztīņājās cauri garajiem aizkariem un pārliecās palodzei. Iedzinkstējās saplaisājušais parādes durvju stikls, un paps nostatīja koferus pie mājas sienas.

Riepām iekaucoties, ietves malā apstājās pelēka mašīna. Nometis zem kājām cigaretes galu, paps pamāja šoferim, atvēra mašīnas durvis, ātri sagrūdis uz aizmugurējā sēdekļa saiņus, apsēdās blakus vadītājam, un mašīna, klusu iedūkusies, uzņēma ātrumu.

«r

Atbalstījies uz elkoņiem, Kaspars grozīja galvu un klausījas. Gar biezā aizkara malu istabā plūda pierastie ielas trokšņi un šaurs rīta saules stars. Nekustīgs un silts tas stiepās līdz pretējai sienai.

Izvēlies no gultas, Kaspars aizslīdēja pa gaišo taciņu līdz televizoram un paņēma pret ekrānu atslieto papīru. «Paēd, desa pieliekamajā. Vecās bikses ķēķī uz krēsla. Buča. Mamma.» Izgāzis vēderu, Kaspars vilka pirkstu pa steigā uzmestajām rindām, noliecis galvu, patrina ausi gar uzrauto plecu un, nolicis vēstuli uz galda, devās tālāk.

Pie sienas, skumji nokāris rādītājus, klusēja griezumiem rotātais pulkstenis. Paslējies pirkstgalos, Kaspars pabikstīja tā stiklotās durvis — varbūt notiks brīnums, pulkstenī kaut kas iečirkstēsies, rādītāji sāks griezties, un tad atnāks tas rūķis, par kuru vakaros, atsēdies uz Kaspara gultas malas, stāstīja paps. Sakrustojis sarkanās tupelēs ieautās kājas, rūķis sēdēs uz apaļā, nosūbējušā vēzekļa un, kad abi rādītāji nostāsies uz divpadsmitiem un pulkstenī klusi ieskanēsies zvans, piepildīsies visas labās vēlēšanās. Paps bija apsolījis salabot pulksteni, un Kaspars bieži domāja, ko tādu varētu vēlēties, ja rūķis patiešām ierastos.

Paps noteikti atnāks, Kaspars cieši samiedza un atkal atvēra acis, varbūt jau šovakar pat pēc darba vai rīt... atnāks tieši tāpēc, lai salabotu.

Pulkstenis karājās kluss un vienaldzīgs, tikai Kaspara nags viegli skrapstēja gar stiklu.

Grūžot kāju biksēs, lielais pirksts iespruka vakar izplīsušajā caurumā, izvalkātā drāna ieņerkstējās. Noliecis galvu, Kaspars aplūkoja drēbes lancku, kas *kulstījās* ap ceļgalu kā nokusuša suņa mēle. Pakustinot kāju, likās, ka celis elso. Gluži kā vecais Džeris, kurš katru rītu tupēja pie atkritumu tvertnēm, gandrīz nemirkšķinādams acis, vēroja uz šķūnīša jumtiem *snaudošos* kaķus, dauzonīgos zvirbuļus, un tikai nāsis viegli noraustījās, kad garām brāzās aurojošu puišeļu bars. Kopš sirmo Bērziņkundzi no piecpadsmitā dzīvokļa aizveda uz kapiem un Džeris vairs nestaigāja piesiets smalkā ādas siksniņā, viņa spalva bija kļuvusi netīri pelēka un nodilusi, padzīts no siltā dzīvokļa, pēc tam arī no kāpņu telpas, viņš augām dienām sēdēja pagalmā vai klejoja pa ielām, meklēdams ko ēdamu, bet vakaros, nokāris līdz zemei garās, bieži vien lietū smagi piemirkušās ausis, ielavījās pagrabā. Pārlaižot roku suņa mugurai, varēja sataustīt asu, plānu kaulu, kurš, likās, tūlīt tūlīt izdursies cauri ādai.

Kaspars iestūma kabatā gabalu desas Džerim, notrina gar biksēm taukainās rokas un, ar plecu atgrūdis virtuves durvis, iegrima priekšnama vēsajā pustumsā. Spuldze bija izdegusi jau pirms nedēļas. «Svētdien ieskrūvēšu jaunu,» pārnācis no darba, paps teica, «negribas

te pa tumsu ķēpāties.» Svētdien agri no rīta paps aizbrauca makšķerēt un pārradās tikai vakarā, kad Kaspars jau, saritinājies zem segas, skatījās filmu. «Visam tev pietiek laika, tikai ne man,» mamma kliedza, sildot vakariņas, «tai draņķa laboratorijā dirni vai līdz pusnaktij, brīnums, kā vēl neesi Nobela prēmiju dabūjis. Katru svētdienu ar saviem večiem skrien pēc šitām štrunta ķilavām, bet man te jānīkst vienai, it kā vīra nebūtu. Pat vienu spuldzi nevari ieskrūvēt. Kamēr es te kaklu nolauzīšu, pa tumsu grābstoties.» «Tu jau nu gan nolauzīsi,» paps smējās, «gaidi vien.» Mamma raudāja, pēc tam aizcirtās virtuves durvis, un Kaspars vairs nekā nedzirdēja.

Paspēris soli uz priekšu, Kaspars noliecās pār zemu, lakotu plauktu, abām rokām ierakās šaļļu un cepuru kaudzē — vakar viņš šeit bija nometis dzīvokļa atslēgu — , satvēra aiz stūra garu, svītrotu šalli un vilka. Kaut kas mīksti novēlās pie kājām. Kaspars noliecās.

Draudzīgi paslējis pret viņu spico degunu, paklāja krokās balstījās no virtuves plūstošajā gaismā blāvi vizmojošais ilknis.

Kaspars atkrita sēdus uz sliekšņa un ar vienu pirkstu ripināja ilkni sev tuvāk, līdz tas, bēdīgi iespiedis degunu paklāja pūkās, gulēja pie viņa kedas purngala. Kaspars aplūkoja brūno plankumu. Viņam šķita, ka tas ir kļuvis lielāks, arī plaisa likās dziļāka un tumšāka. Papam nebija vajadzīgs tāds ilknis. Viņš bija to atstājis. Nometis uz plaukta un aizgājis.

Pa ielu skaļi aizgrabinājās tramvajs, nobremzēja kāda mašīna, un pēc brīža džinkstēdamas aizkrita parādes durvis. Kaspars izslējās — varbūt paps ilkni bija nejauši aizmirsis, visu vakaru meklējis, meklējis un beidzot sapratis, ka ilknis ir šeit, pie Kaspara. Bet varbūt paps ir visu izdomājis un tagad viņi vairs nestrīdēsies. Pēc ilkņa jau paps varēja atbraukt arī ar tramvaju. Viņam bija jāatved mantas, un tāpēc ir atbraucis ar mašīnu.

Zvans uzrāva Kasparu kājās, sažņaudzis saujā ilkni, viņš metās pie durvīm.

— Kāpēc tu nenāc ārā? — kāpņu laukumā stāvēja Evija, aiz viņas mulsi smaidīdams mīņājās Armands, — Mēs tevi gaidām, gaidām. Mēs neko interesantu nevaram izdomāt.

Ieķēries durvju rokturī, Kaspars skatījās viņiem garām — augšup pa trepēm rībinājās ātri, nepacietīgi soļi.

Garš vīrietis ar puķu pušķi rokā strauji apmetās ap trepju līkumu, neapstājies pārlaida skatienu numuriem uz dzīvokļu durvīm un, pabīdījis sānis Armandu, aizrībinājās tālāk.

— Ko tu tā skaties? — Evija izbolīja acis. — Ārā nāksi?

— Nē, — Kaspars papurināja galvu, — es nevaru.

— Un vēlāk arī nē?

— Nē, — Kaspars izgāja kāpņu laukumā.

— Še, — viņš pastiepa pret Armandu sažņaugtu dūri.

— Ko tu? — Armands atkāpās.

— Ņem viņu, — Kaspars papleta plaukstu.

— Vai uz pavisam? — Armands piedūra pirkstu ilkņa siltajam sānam. — Es tagad varu viņu aizvest māsai?

— Aizved, varbūt viņai palīdzēs, — Kaspars nopietni pamāja, strauji pagrieza roku, un ilknis ieslīdēja Armanda delnā. — Man viņu vairs nevajag.

— Man vispār neko nevajag, — viņš pār plecu izmeta, vilkdams aiz sevis ciet dzīvokļa durvis.

Kaspars sameklēja jauno spuldzi un uzmanīgi nolika priekšnamā uz cimdu kaudzes. Izvilcis no virtuves krēslu, nostatīja to zem izdegušās lampas un, atgāzis galvu, brīdi skatījās augšup.

Uzrāpies uz krēsla, viņš izslēja rokas, pacēlās pirkstgalos, sagrīļojās un, vēl brīdi pastīvējies, cenzdamies aizsniegt lampu, apsēdās tumšajā *telpā* uz grīdas, atbalstīja pret ceļgalu elkoni un atspieda plaukstā vaigu.

Šodien ir 23. septembris, Brūsa Springstīna 38. dzimšanas diena. Nodzīvoti divi tīņa mūži. Kas padarīts? Bez Brūsa vārda mūsdienu Amerikas kultūru (ne tikai roku) nevar iedomāties. Neviens labāk par viņu nav apvienojis vienā personā roka laikmetam raksturīgo — būt reizē dzejniekam un komponistam, ģitāristam un dziedātājam. Ar diezgan lielu novēlošanos viņa slavinātāju pulkam piebiedrojušies klausītāji Eiropā, kas Brūsa koncertos Anglijā beidzot varēja redzēt un dzirdēt «Bosu» viņam raksturīgajās četru stundu «maiņās». Tur Brūss strādā, vārda pilnā nozīmē pelnot dienišķo maizi sviedriem vaigā. Tur savās rokās klausītājus un māk un spēj runāt pat ar piecdesmit tūkstošiem skatītāju tā, ka tie atsaucas uz katru vārdu. Jo amerikāņu klausītājam vārdi Springstīna dziesmās jau pasen ir tuvi kā šūpuļdziesmā. Pēc Čaka Berija vienīgi Brūss spējis tik konkrēti runāt par Amerikas īstenību, īstenību, kuras pamatā ir nevienam nesasniedzamais, bet joprojām dzīvais «Amerikas zelta sapnis» — strādā tikai, un tu sasniegsi visu, par ko sapņo. Springstīna dziesmu varonis jau pirmajās skaņuplatēs saduras ar īstenības un sapņa nesaskaņu. Sākumā gan viņam vēl šķiet — jādodas ceļā, jābēg no ikdienas, un sapnis piepildīsies. Sākumā tas ir motocikls, vēlāk automobilis, kas sauc ceļā. Kā Brūss runā par auto! Katra amerikāņa dzīve ar katordznieka ķēdi saistīta pie šī Amerikas elka, katrs vārds, kas pateikts par «kāru», nevar nesasniegt dzirdīgas ausis . . .

Iet gadi, Brūsa varonis tā arī nav atradis apsolīto zemi, toties pārliecinājies, ka ikdiena, bezdarbs, karš Vjetnamā spēj apturēt pat viscentīgāko, kas seko «zelta sapņa» mirāžai. Un tad Brūss sauc: «No surrenderl» — «Nepadosimiesl» Neizmainīsim ikdienas sīknaudā jaunības sapņus, nepadosimies, mēģināsim neatkāpties, nenolikt ieročus. Un, ja Brūss Springstīns joprojām spēs nosargāt sevi no

sentimenta un ārišķības, viņš vēl ilgi būs amerikāņu roka gvardes pirmais numurs — «The Boss».

BRŪSS SPRINGSTĪNS

Born in the U.S.A.

I was born in the U.S.A. I was born in the U.S.A. Born in the U.S.A.

Born in the U.S.A.

I was born in the U.S.A. 3X Born in the U.S.A.

Born down in a, dead man’s town
The first kick I took was when I hit the ground
You end up like a dog that's been beat too much
Till you spend half your life just covering up
Got in a little hometown jam so they put a rifle in my hand Sent me off to a foreign land to go and kill the yellow man
Come back home to the refinery
Hiring man says "son if it was up to me"
Ulent down to see my V.A. man
He said "son don’t you understand now"
Had a brother at Khe Sahn fighting off the Viet Cong They’re still there he’s all gone He had a woman he loved in Saigon I got a picture of him in her arms now □own up the shadow of the penitentiary Out by the gas fires of the refinery I’m ten years burning down the road Nowhere to run ain’t got nowhere to go
Born in the U.S.A.
I was born in the U.S.A.
Born in the U.S.A.
I’m a long gone Daddy in the U.S.A.
Born in the U.S.A. 3
I’m a cool rocking Oaddy in the U.S.A.

PIEDZIMIS ASV

Mana pilsēta ir no viņsaules.
Jau pirmoreiz krītot, tur sasitos es.
Tur katrs beidz ka pārāk daudz saspārdīts suns,
Tur slapstīšanās ir paradums.
Piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Piedzimis ASV.
Pašmāju dimbā iekūlos, tāpēc man iestūma šaujamo, Sūtīja svešumā prom, lai braucu galēju dzeltenos.
Piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Piedzimis ASV.
Pārradies devos uz fabriku es.
«Ja no manis būtu atkarīgs,» teica uzņēmējs.
Savā veterānu komitejā iegāju.
Pārstāvis teica: «Vai tad nesaproti tul»
Brālis man pret Vjetkongu cīnījās.
Tie vēl turpat, brā|a nav.

Viņam bij mīļotā Saigonā.
Man paliks foto: abi apskāvušies stāv.
Tālu no fabrikas krāšņu ugunīm,
Cietuma sienu pavēnī
Desmit gadus zem kājām ce|š man deg.
Man nav kur iet, man nav kur bēgt.
Piedzimis ASV.
Esmu piedzimis ASV.
Piedzimis ASV.
Esmu paklīdenis vecītis ASV.
Piedzimis ASV.
Piedzimis ASV.
Piedzimis ASV.
Esmu skumjais blandoņa vecītis ASV.
NEATKĀPTIES

BRUCE SPRINGSTEEN—

THE BOSS
Lai tiktu no tiem muļķiem prom,
mēs izplēsāmies laukā no skolas sola.
No trīs minūšu plates mēs iemācījāmies vairāk nekā skolā.
Šovakar apkārtnes bungošanu dzird — es jūtu, kā mana sirds sāk dunēt, vajag vairs tikai aizvērt acis un doties līdzi saviem sapņiem.
Mēs zvērējām, mēs nebeidzām solīt, ka nemēģināsim ne atkāpties, ne ieročus nolikt.
Tieši tā, kā ziemas naktī karavīri — ne atkāpties, ne ieročus nolikt.
Nu jaunās sejas kļūst vecas un melnas
un degošās sirdis pelnos mums, kas zvērēja būt asinsbrāļi. Es esmu gatavs atjaunoties un sadzirdēt tavu māsu pāri pagalmam klajam mūs saucam mājās, labi, klau, varbūt mēs varam atkal nomukt kādā no savām vietiņām ar visām šīm bungām, visām šīm ģitārām.
Asinsbrāļi vētras naktī — nemēģinot ne atkāpties, ne ieročus nolikt.
Nu šovakar spuldzes ielās kļūst nespodras, man istabā tik daudz sienu, ka biezs.
Tur ārpusē vēl joprojām iet vaļā karš.
Tu saki — tajā uzvarēt mums diez vai izdosies.
Es gribu zem mierīgām debesīm savas mīļās gultā gulēt: pilnas acis ar plašuma tālēm šīm, pilna galva ar šo romantiku.

LIETOTĀS MAŠĪNAS

Mans māšuks priekšējā sēdeklī saldējumu ēd.
Mans mammuks pakaļējā sēdeklī viens pats sēd.
Tikmēr tētuks lēnām starp pārejām izlaipo.
Izbrauc Mičiganas avēnijā izmēģināt to.
Nu mans mammuks savu laulības riņķi virpina,
vērojot pārdevēju, — kā manam vecajam uz rokām lūr tas.
Pārdevējs bij stāstījis, kādu atlaidi dotu, ja varētu.
Es gan zinu, ko darītu es, ja varētu.
Mister, nu, ja loterijā vinnēt ir izredzes, lietotās mašīnās vairāk mūžam nebrauktu es.

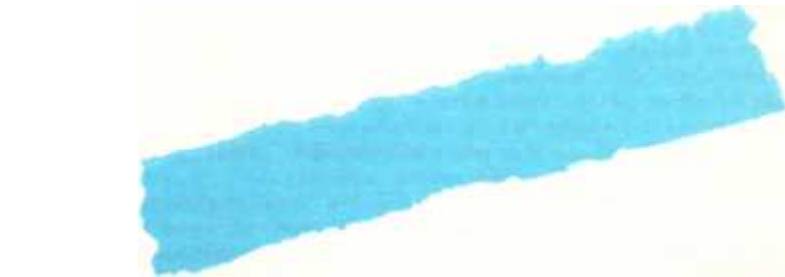

Nu kaimiņi skatās — tuvie un tālākie, kā mēs gluži jaunā lietotā mašīnā stumjamies.
Kaut tētuks piedotu gāzi, lai pašķīst viss bars, kaut uzsauktu viņiem, lai iet taču slaidi, arlabvakar!
Mans tētuks no gaismas līdz gaismai tai pašā darbā svīst. Es nāku mājup pa to pašu ielu, kurā esmu piedzimis.
Jau pie mūsu kvartāla dzirdu, kā māšuks signāltauri pīpina. Visu Mičiganas avēniju pārskan tā.
Atdzejojusi INESE PAKLONE
Mister, nu, ja loterijā numurs mans novinnēs, lietotās mašīnās vairāk mūžam nebraukšu es.

MANA DZIMTĀ PILSĒTA

Man bija astoņi gadi.
Desmitcentnieku saujā sažņaudzis,
es ieskrēju autoostā
savam vecajam nopirkt avīzi.
Viņš ļāva man pastūrēt
to lielo, veco buiku pa pilsētu,
viņš bužināja man matus un teica — dēls, re,
paskaties tā kārtīgi apkārt —
šī ir tava dzimtā pilsēta.
Šī ir tava dzimtā pilsēta.
Šī ir tava dzimtā pilsēta.

Sešdesmit piektajā gāja pēc velna, manā augstskolā kautiņu starp baltiem un melniem bija milzum daudz.

Nekā darīt tur.

Zem laternas divas mašīnas kā jau pie sestdienas — šautenēm sēdekļos.

Vārds pa vārdam, un šauteņu rībienos
nemierīgi laiki pienāca
manā dzimtā pilsētā,
manā dzimtā pilsētā,
manā dzimtā pilsētā.

Tagad Meinstrītas aizkrāsotie logi un slēgtie veikali liek nodomāt, ka neviens šurp nebrauks nekad.

Tekstilfabriku aiz dzelzceļa slēgs, meistars saka: čaļi, nu tas ir klāt, un darbu atpakaļ nedabūs jūsu dzimtā pilsēta, jūsu dzimtā pilsēta, jūsu dzimtā pilsēta.

Pagājušonakt es ar Keitu gulēju gultā un runājos: jākravā somas un jābrauc, darbs varbūt ir dienvidos.

Man ir trīsdesmit pieci, mums jau pašiem ir puika.

Vakar vakarā viņu es iesēdināju buikā

un teicu — dēls, re, paskaties tā kārtīgi apkārt — šī ir tava dzimtā pilsēta, šī ir tava dzimtā pilsēta, šī ir tava dzimtā pilsēta.

INTS KRŪKLIS

reprodukcijām.

VOLDEMARS MATVEJS

Pirms pievēršamies Voldemāra Matveja devumam mūsu kultūrā, jāatzīmē viņa darbības īpatnība — mākslinieciskā pasaules tvēruma apvienošanās ar analītisku, metodisku prātu. Latviešu mākslas vēsturē šāds piemērs gan nav vienīgais. Tomēr pēc savas darbības sasniegtā rezultāta V. Matvejs ieņem īpašu vietu. Viņš bija ne tikai citu padarītā vērtētājs — kā tas biežāk —, bet jaunu teorētisko koncepciju radītājs, faktiski — dumpinieks akadēmiskajā mākslas zinātnē. Autora personisks ieskats, ka šajā teorētiskās apziņas jomā V. Matvejam lielāks kultūrvēsturiskais

ieguldījums nekā viņa tiešajā specialitātē — glezniecībā. Taču viņš bija arī mākslinieks. Un kā tas mēdz būt praksē — gan izmēģināja, gan arī nerealizēja daudzas no savām avangarda atziņām. Tāpēc tālāk tiks aplūkota galvenokārt V. Matveja teorētiskā un pētnieciskā darbība, bet par viņa daiļradē sasniegto lasītājs lai spriež pēc ievietotajām gleznu

Lai arī kopš viņa nāves 1914. gada naktī no 2. uz 3. maiju (pēc vecā stila) ir pagājuši septiņi gadu desmiti, lai arī mākslas attīstība šajā laika sprīdī ir pārdzīvojusi visfantastiskākos kūleņus, salīdzinājumā ar visu savas pastāvēšanas vairākus tūkstošus gadu garo mūžu, tomēr gan mākslinieki, gan mākslas zinātnieki un teorētiķi, gan dažādu humanitāro zinātņu pārstāvji periodiski atgriežas pie viņa ideju loka, atgriežas izkliedēti, bez akadēmiski «nospraustiem robežstabiņiem», jo vēl šobaltdien nav apkopots viss viņa atstātais zinātniski teorētiskais mantojums.

Ejot savu priekšgājēju Hūna un Federa, Alkšņa un Rozen-tāla iestaigāto ceļu uz Pēterburgu, Voldemārs Matvejs savā ziņā nokļuva tālāk nekā viņi. V. Matveja apziņā realitāti ieguva telpa un laiks mērogā no Okeānijas salām līdz Kapze-mei, no Āzijas tautu tūkstošgadīgās poētikas līdz Āfrikas rietumu krasta rituālajai plastikai, no itāļu agrās renesanses fresku lauzītā ritma līdz kubistiem Brakam un Pikaso. Un blakus tam 1910. gada 13. septembrī vēstulē rakstītas rindas: «(. .) Jūtos tik nabags, tik izsalcis, un esmu atradis no visa, kas tautisks un mīļi skan, kam kaut kāda dzimtenes nokrāsa. (. .) Kāpēc tu uzbur pasaku zemi, kurā es to atradu, par ko jaunībā sapņoju, — to pasaciņu un ideālu, kuru man tēloja uzbudināta fantāzija, kā nesasniedzama fatamorgāna: zaļas pļavas Kurzemē, klusa atbalss, zaļa vasaras debess. . .»'

Matveja vārds bijis vairāk tādas kuluāru slavas apzīmogots. To, kas kādreiz ticis nopublicēts, lielākoties ar uguni jāmeklē. Taču ikviens mākslas vēstures pētnieks, cenšoties izzināt modernās mākslas attīstības sākumus (ne tikai Pēterburgas un Maskavas platuma grādos), nevar apiet viņa ie-

LVMA ML materiāli.

guldījumu avangarda teorētiskās domas veidošanā. Vēl vairāk — par viņa atziņām periodiski atjaunojas interese arī radošajās aprindās, — liecība, ka šajās atziņās ir taf teorētiskās patiesības grauds, kas baro māksliniecisko īstenību. Daudzu gadu pūliņus V. Matveja dzīves un darba biogrāfijas apzināšanā atdevusi gleznotāja, mākslas zinātniece Taira Ha-ļapina. Viņas teiktais atkāpjas pārvērtību laikā, kad no garīgās letarģijas raisījās tautas pašapziņa: «Vispirms bija šī nabaga bērnu vēlēšanās iegūt izglītību — būt personībai, būt cilvēkam, būt «es», un līdzās tam — tiekšanās izteikt, pārstāvēt savu tautu, tātad — radīt savas tautas mākslu, literatūru, kultūru vispār. Veidot to tālāk. Jo pirmā paaudze, «Rūķa» paaudze jau pastāv. > r

Nevarētu sacīt, ka V. Matveja vecāku ģimene patiesi nāktu no pelēko pastalnieku vides. Fotokartīte, kurā uzņemts Voldemāra Matveja patēvs, rāda respektablu vidussķiras kungu cilindrā. Mātes otrajā laulībā dēls ienāca ģimenē, kurā valdīja materiālisma gars. Veidojās konflikts. Tajā vēl izteiktāk iezīmējās V. Matveja vēlākā dominējošā šķautne — tiekšanās pēc humāna, augstāka ideāla. Patēvs dod līdzekļus mācībām reālskolā — ne mākslai, tomēr vēlāk Voldemārs Matvejs iestājas Blūma mākslas skolā. Par šo viņa dzīves posmu T. Haļapina stāsta: «Tie ir gadi (1895—1902), kad šeit mācās tāda kopa cilvēku, kuriem vēlāk mūsu kultūrā, mūsu mākslā būs nozīme. Tā varbūt ir sagadīšanās, taču — lai kā — viņi viens otru ietekmē pat vairāk nekā Blūma skola vai Blūms pats. Pēteris Kalve, Voldemārs Zeltiņš, Jānis Jaunsudra-biņš, Aleksandrs Strāls . . . Varētu gandrīz pēc kārtas saukt

«Rūķis» — latviešu mākslas augstskolu studentu pulciņš Pēterburgā. 19. gs. 80.— 90. gadi.

tos, kas redzami ienāk gadsimta sākumā. Kopā darbošanās, kopā plenērā iešana, kopā dzīvošana . . . Trūcīgi būdami, viņi mitinās pie Jāņa Jaunsudrabiņa. Tajās divās istabās nevarējuši izlikt uz grīdas visus salmu maišeļus gulēšanai — aktieri, mākslinieki, mūziķi, literāti. Viņus sauca par dekadentiem. Varbūt tieši šī apzīmējuma dēļ mēs tagad tik maz zinām par Voldemāru Matveju.»

A. Upīts savā laikā trāpīgi atsedza dekadences sociālās saknes Latvijā. Liela daļa toreiz jaunās radošās inteliģences bija zemnieku atvases. Atrāvušies no zemnieciskās vides, viņi nespēja iekļauties pilsētas proletariāta dzīvē, viņus nepieņēma birģeriskajā vācu sabiedrībā un vēl jo mazāk turīgās buržuāzijas aprindās; viņi centās radīt sev iekšējas brīvības un pašnoteikšanās ilūziju. Tas sasaucās ar idejām, ko pauda subjektīvā ideālisma, nīčeanisma virzieni filozofijā. To pastiprināja sabiedrisko ideālu krīzes noskaņa pēcrevolūcijas periodā'. Konfrontācija starp dekadences ideologiem un demokrātiskā, kreisā spārna literatūras un mākslas pārstāvjiem tajās dienās izvērtās nesaudzīgi asa, bet, laikam ejot, iegūtā kultūrtolerance un distancētība, manuprāt, ļauj vairīties no līdzīgu vēstures parādību mūžmūžīga autodafē.

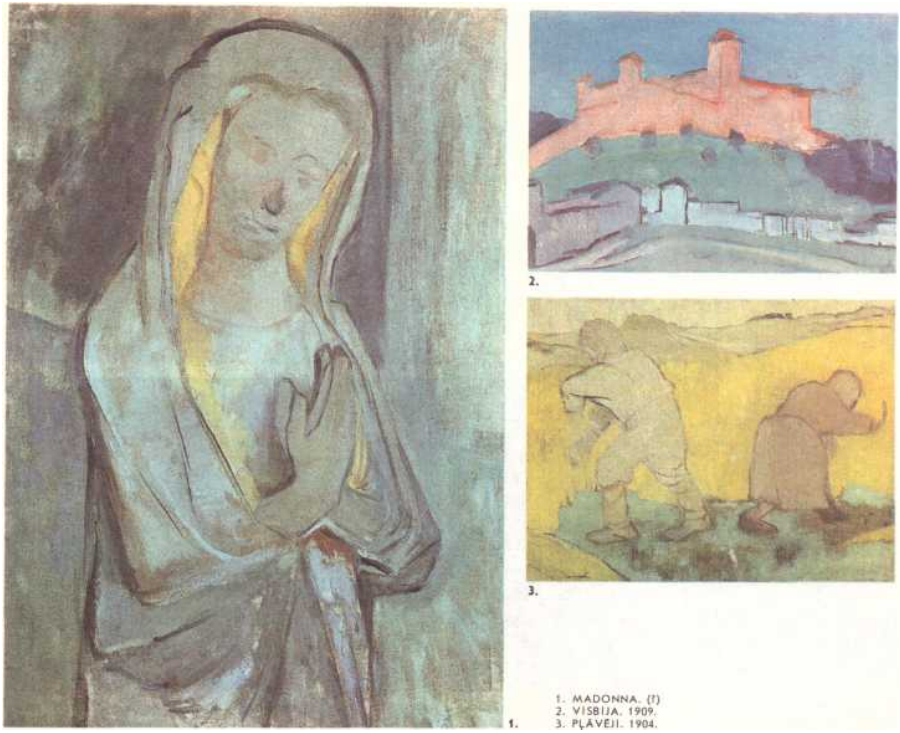

1. MADONNA. (?)
2. VISBIJA. 1909.
3. PĻĀVĒJI. 1904.

Beidzis Blūma skolu, V. Matvejs sāk strādāt par skolotāju Tukumā. Pelna naudu studijām Pēterburgā. Matvejs ir tas, kurš Koknesē eksponēto I Baltijas mākslinieku izstādi organizē Tukumā. Sajā laikā, pretēji šķietamai noslēgtībai un at-turīgumam, parādās arī citas viņa personības iezīmes — organizatora, pedagoga talants.

1. MADONNA. (?)
2. VISBIJA. 1909.
3. PĻĀVĒJI. 1904.

Pēterburga. Mācības Cionglinska darbnīcā, pēc tam studijas Mākslas akadēmijā. «Bija 1907. gada rudens semestris. Mākslas akadēmijas milzīgajā klasē es pamanīju neliela auguma cilvēku. Līdzās maniem biedriem viņš šķita mazliet neparasts: mūsējie jau bija paguvuši savus priekšautus nošķiest ar krāsu, bet šis cilvēks savā kārtīgajā uzvalkā drīzāk atgādināja ārzemnieku.»[4] Tā savās atmiņās par Voldemāru Matveju raksta Varvara Bubnova, viņa vēlākais domubiedrs un tuvs draugs. Tā bija skaļa un trauksmaina vide, kurā ienāca mazliet smagnējais, zemnieciskais Voldemārs Matvejs. Raksturojot darba atmosfēru, kāda valdīja mācību telpā, V. Bubnova stāsta: «Neatceros, ka Matvejs klasēs būtu strādājis. Visbiežāk viņu atceros klīstam starp biedru molbertiem vienmēr ar grāmatu rokās. Drīz vien mēs sākām strīdēties par Lidijas Burļukas etīdi. Viņa gleznoja man blakus, un Matvejs pārtraukumos bieži pienāca pie viņas darba. Es toreiz biju sašutusi par Burļuku ģimenes futūrismu, un Matvejs man reiz pa jokam sacīja: «Jūs vajadzētu nosist šīs etīdes

priekšā.» (. .) Arī pats Matvejs man brīžiem šķita kā čūska-kārdinā-tāja mākslas ceļos.»

Varvara Bubnova, senas muižnieku dzimtas atvase (savā laikā, būdams izsūtījumā Mihailovskā, viņu dzimtmuižā ne rets viesis bija Aleksandrs Puškins, bet vēlākos gados šeit dzīvo Izaks Levitāns, kuram bija liegts apmesties lielajās pilsētās), neraugoties uz savu aristokrātisko izcelsmi, izvēlējās

Sk., piem., P. Zeile. «Estētiskā doma Latvijā», R., 1976, 342. Ipp.

mākslinieces ceļu un draudzību ar vienkāršu zemnieku puisi. Savukārt Matvejs, aizrāvies ar avangarda idejām, neatlaidīgi centās pārveidot tradicionālākus viņas mākslinieciskos priekšstatus. Taču viņu attiecības neveidojās strauji un spontāni. Tajās netrūka abpusējas labvēlīgas zobgalības. Pēc strīda pie Burļukas etīdes viņi sveicinājās, savstarpēji klanoties. Reiz Matvejs panāca Varvaru, kad tā, atgriežoties no akadēmijas, gāja pa Nikolaja tiltu. Viņu saruna uzreiz pievērsās dzejai. Tikpat negaidīti kā pienācis, Matvejs pēkšņi atvadījās un skrējienā uzlēca uz garāmbraucošā tramvaja aizmugurējās platformas. Bet Varvarai atmiņā palika apmulsuma sajūta pēc viņa straujās aiziešanas.'

1905.—1907. gada revolūcijas laiks, sabiedrisko noskaņu mainīgums, jaunu ideālu meklējumi no raupjās ikdienas it kā brīvajā, apgarotajā mākslas pasaulē — laiks, kad aizsākās Voldemāra Matveja studijas Pēterburgā. Te notika pati interesantākā parādību saskare. No vienas puses — studējošās jaunatnes saspringti noraidošā attieksme pret akadēmisko rutīnu mākslā un konservatīvās profesūras īgnā

koalīcija, apkarojot šos jaunos, briestošos, viņu kanonus apdraudošos spēkus. No otras puses — demokrātiskās līnijas tālāka attīstība radošās inteliģences uzskatos, kas pa citiem ceļiem (interese par tautas mākslu, ikonu gleznieciību, nacionālo mentalitāti mākslā u. c.) tāpat virzījās pret mākslas akadē-mismu, kosmopolītismu, ideālu devalvāciju. Sādā gaisotnē V. Matveja uzskatos arvien reljefāk iezīmējās orientieri, kuri, pēc viņa domām, vienīgie varēja izvest mākslu no tās strupceļa, no stagnācijas, bet vēl tālāk — atgriezt ļaudīm prasmi uztvert pasauli tās pirmatnējā, viņaprāt, patiesajā skaistumā.

Pēc: Кожевникова И. П. «Варвара Бубнова — русский художник в Японии». М., 1984, 28 стр.

«Ir tāda savāda būšana ar to skaistumu,» raksta V. Matvejs 1910. gadā, «viņš ir tik ļoti untumains. Viņš neļaujas iejūgties no akadēmijas akceptētās formās. (. .) Skaistumu atrod arī tur, kur viņu vismazāk cer atrast. Viņš atrodas karikatūrās, bērnu gleznojumos, zemnieku mākslā un pat ielu izkārtnēs (. .). Kur lai mēs mācāmies un kur mācāmies? Mēs nokāpjam pie senajiem pagātnes dziļumos un meklējam tur uzglabājušos skaistumu. Un tad mēs jūtam mūsu prātā nervus par pietiekoši jūtīgiem, lai varētu fiksēt poēzijas vieglos viļņus, kuri veļas pār mūsu reālo zemi (. *,).»*[b]

Analizējot V. Matveja to dienu estētisko uzskatu evolūciju, jākonstatē, ka trijstūrī akadēmija—tautiskums mākslā— modernisms viņš iekļuva zināmās iekšējās pretrunās, no kurām viņam, šķiet, tā arī neizdevās atbrīvoties. Norobežošanās no sabiedriskajām problēmām, mākslas estētisko funkciju pār-akcentēšana, ko viņam nereti pārmet (vai apzināti izceļ) vēlāki tā teorētiskās domas interpreti, patiešām atsevišķos viņa dzīves posmos guva pārsvaru. Kultūrvēsturiskā skatījuma plašums un dziļums viņam tomēr neļāva ieslīgt spekulatīvu abstrakciju pasaulē (ja salīdzinām kaut vai attīstību no programmatiskā raksta «Krievu secesija»,' 1910, līdz vēlākajiem — «Lieldienu salu māksla», 1912, «Daiļrades principi plastiskajās mākslās. Faktūra», 1914, «Nēģeru māksla», 1919 — pēcnāves izdevums). Pretruna tamdēļ varbūt nav tik daudz individuālā — sabiedriskā faktoru nozīmes prevalācijā un atsevišķu darbu kontekstā, cik, manuprāt, pretrunā starp estētisko un ētisko, starp dabu un kultūru, starp pirmatnējo un augstākas pakāpes skaistumu. Turklāt iekšējās pretrunas viņa domas izklāstā reizēm liekas grupējamies viļņveidīgi: atsevišķi izteikumi asociatīvi noliedz iepriekš teikto, lai pēc laiciņa paši tiktu

Matvejs V. «Krievu secesija» — «Dzimtenes Vēstnesis», 1910, 29. jūlijā.

«Secesija» Latvijā vairāk zināma ar nosaukumu jūgendstils. (Krieviski «стиль модерн».)

. *2.* 1. VOLDEMĀRS MATVEJS.

Patēvs — Mārtiņš Stūre

SEPTIŅAS PRINCESĪTES. 191 3.

PP' 1. 2. PILSĒTAS STUDIJA. 1910. (?)

3. 3. ETĪDE. 1910.

līdzīgā veidā apšaubīti. So iekšējo pretrunu dialektikas saknes daļēji varbūt meklējamas minētajā triādē akadēmija— skaistuma izjūta tautas mākslā — modernisms. Ja ņem vērā to iespaidu loku, kādā atradās V. Matvejs, — gadi, kad cariskās Krievijas sabiedriskajā dzīvē cits citu apkaroja vispretrunīgākie estētiskās domas virzieni, kad strauji uzplauka Eiropas kultūras mērogā visu iepriekšējo (vai gandrīz visu) noliedzoša māksla (fovisms, kubisms, futūrisms u. c.), kad studentu auditorijas reakcija pret akadēmismu izvērtās arī par peredvižņicistiskā izčākstējušā, didaktiskā reālisma noliegumu (kādreizējais peredvižņiku dumpis pret akadēmismu bija pāraudzis savā pretmetā — akadēmismā) — mēs varam saprast viņa estētisko meklējumu visai oriģinālo ievirzi. Bet — vai oriģinālo? Ar senās mākslas studijām, ar nēģeru un citu pirmatnējo tautu mākslas paraugu kolekcionēšanu aizrāvās daudzi, arī kubisti, arī Parīzes skolas pārstāvji. Taču jautājums šeit par galveno pretrunu, kāda varētu būt

V. Matveja koncepcijas pamatā, — pretruna izpratnē par dabas un kultūras attiecībām skaistuma izpausmēs. Vai dabai piemīt savs iekšējs, imanents skaistums, vai arī to rada tikai cilvēku sabiedrība? Un, ja tā — kāpēc relatīvi augstākas attīstības pakāpes civilizācija ar tās bagāto kultūru zaudējusi, kā domāja V. Matvejs, skaistuma uztveres pamatus? «Mēs ienīstam dabas kopēšanu, šo gara un jūtu bankrotu,» raksta V. Matvejs, «mēs ienīstam bezprātīgās reljefa studijas, gaismas spīdumus un refleksus, gaismas un gaisa studijas, saules un lietus studijas — tam visam nav ar krāsu studijām nekā kopēja.» Sādā, gandrīz deklaratīvā formā V. Matvejs aizstāv domu par cilvēka subjektīvās, estētisko izjūtu pasaules neatkarību no materiālās, objektīvās, ārpus cilvēka pastāvošās dabas. Būtībā šeit viņš propagandē to gadu simbolismam raksturīgos l'art pour l'art (māksla mākslai) uzskatus. Tā līdzīgi dzejnieks H. Eldgasts

OĻEGA ZERNOVA FOTOREPRODUKCIJAS

(1882—1926), viens no dekadences literatūras pārstāvjiem Latvijā, kādā savā apcerējumā izsakās: «Mākslinieka darbs ir viņa reliģija (. .)»[s] Sī pozīcija hipotētiski atbrīvo mākslinieku no atkarības saitēm ar sabiedrību, paceļot to līdz subjektīvā ideālisma augstumiem.

L'art pour l'art. Šādas idejas ciklveidīgi atgriežas sabiedrības uzmanības lokā. Kā liecina vēsture, tās gūst pārsvaru sociālo krīžu periodos. Tā tas notika pēc Parīzes Komūnas sakāves, līdzīgi arī 1905. —1907. gada pēcrevolūcijas reakcijas posmā. Analoģiskas tendences iezīmējušās kopš civilizācijas agrīnajiem laikmetiem, piemēram, Grieķu polisās, hellēnisma mākslā, vai 18. gs. Francijā, jutekliskajā un egocentriskajā rokoko. Mēs nedrīkstam ignorēt šo sociālās dzīves likumsakarību, taču vēl absurdāk, ja, gadiem ejot, mēs saglabājam kategorisko un būtībā tikai nosacīto « + » vai «—» zīmi šo parādību estētiskajā novērtējumā savas attieksmes vietā.

Taču tas vēl nav viss.

Salīdzinot tik attālas parādības, mēs abstrahējamies uz to šķietami būtiskām pazīmēm. Taču, neatkarīgi no mūsu attieksmes vai vērtējuma, tām ir sava nepieciešama vieta, sava loma sabiedriskās attīstības kontekstā. Pat vairāk, tām ir savas vērtības, kuras īstenojas tikai šādi — noslēgtā, «ideālā» sistēmā «māksla mākslai». Neaizmirsīsim spēles, mākslinieciski nosacītas izziņas prieku, kāds rodas estētisko elementu attiecību apjausmē. Nenoliedzami, ka laikā, kad sabiedrībā iestājusies sava veida garīgā difūzija, šis noliegums «l'art pour l'art» ir viena no vērtību pārvērtēm.

J. M. |J. Miķelsons). «Jānis Rozentāls». — «Vērotājs», 1904, 6. nr.

Voldemāra Matveja ieskatos pavīd atsauces arī uz Austrumu reliģisko (konkrēti — budisma) mācību par cilvēku eksistenci vairākos lokos, no kuriem zemākais — materiālais, pirmatnējās dabas, instinktu sfēra, augstākais — ir reālais, ideālais. Atsakoties no zemākā,

skaistuma meklētājs tiecas augstākajā. Pretruna tajā, ka cilvēku sabiedrība savā attīstībā, savas kultūras attīstībā pakāpeniski atraisa šos augstāka garīguma elementus, tomēr šīs kultūras virsotnes, teiksim, dižrenesanses māksla, klasicisma mūzika vai, piemēram, neoreālisma kinematogrāfs Itālijā mūsu gadsimta 60. gados ir civilizācijas kultūras radītais, apgūtais, izvērstais skaistums. Tomēr gadsimta sākumā no šīs kultūras skaistuma atteicās ne tikai Voldemārs Matvejs. Visā nopietnībā cirkulēja domas par mākslas muzeju slēgšanu, vai arī to atstāšanu īpašiem pedagoģiskiem nolūkiem, lai topošie mākslinieki, aplūkojot vecmeistaru darbus, mācītos — kā nevajag strādāt. «Kādēļ mēs gleznojam reālus priekšmetus?» jautā Voldemārs Matvejs. «Tamdēļ, ka mūsu melodijai vajadzīgs tomēr kāds teksts (. .) Kādēļ mēs mīļojam primitīvo? Tamdēļ, ka naivā pasaule satur sevī ļoti daudz poēzijas (. .)» Tātad patiesais skaistums meklējams galvenokārt pirmatnējā mākslā. «Viņi (senie cilvēki — /. K.) prata just, ticēt, mīlēt un domāt,» turpina V. Matvejs; vai kādā citā vietā, iestājoties par Āfrikas pirmatnējo tautu skaistuma izjūtu, «Vai taisnība Frobeniusam[III], kurš dod padomu sūtīt uz Āfriku skolotājus eiropiešus, lai tie iemācītu nēģerim «dabas izjūtu», t. i. — lai apspiestu viņā skaistuma izjūtu, spēju savdabīgi domāt, lai atņemtu viņam fantāziju un radošu brīvību? Tas droši vien atstās vēl sliktākus rezultātus nekā misionāru darbība. Tie tikai atņem maskas, kuras kalpo nēģeriem, un dedzina tās; bet šie te skolotāji saindēs tautas spējas, dvēseles intuitīvos slēpņus, prātu, valodu un pašā saknē iznīcinās savdabīga skaistuma, plastisko ideju rašanos.»[5]

Vietumis V. Matvejs aizstāv ideju par to, ka skaistums rodams tikai augstākā garīgās attīstības pakāpē, vietumis — ka tas meklējams pirmatnējā, nesamākslotā dabas (jo — vai tad cilvēka apziņa nav dabas sastāvdaļa?) uztverē. Acīmredzami, nevarēdams pilnībā atrisināt šo pretrunu mezglu, viņš pakāpeniski atkāpjas no savām klaji ideālistiskām pozīcijām. Un, galu galā, tas varbūt nenākas nemaz tik grūti, jo, kā jau minēju sākumā, viņa uzbrukuma smaile vērsta ne tik daudz pret sociālo faktoru nozīmi mākslas dzīvē, cik pret šo faktoru nivelējošo lomu kādā sabiedriskās dzīves stadijā. Seit tas parādās akadēmisma mākslā, bet tā savukārt noliedza tautas mākslas tradīcijas un gaumi. Reiz, apstaigājot studentu darbnīcas, akadēmijas profesori konstatēja, ka Voldemāram Matvejam pie sienas piestiprināts Tveras piparkūku zirdziņš. Tas kļuva par ieganstu kārtējai viņa izslēgšanai no akadēmijas. Un vienmēr, uzrādot akadēmijas prasībām atbilstoši izstrādātus mācību darbus, viņš tika pieņemts atpakaļ. Cīņā pret akadēmiju viņš nevarēja atļauties palikt nediplomēts mākslinieks-diletants.

Reālais un materiālais, vieliskais arvien vairāk piesaista viņa uzmanību. Nopietnās dažādu tautu mākslas studijas rada viņā

vēsturiskuma izjūtu. Tas neļauj noslēgties subjektīvā ideālisma mikropasaulē. Iepriekšējo gadu estētiskās atziņas, kuras izturēja paškritiku, ieguva lielāku vispārinājumu. Viņš nonāca pie domas par kādas vispārcilvēciskas, visām tautām līdzīgas pirmatnējas skaistuma izjūtas pastāvēšanas. Vulgāri socioloģiskie ieskati par mākslas utilitāro vai, teiksim, šauri ideoloģisko nozīmi sabiedrības dzīvē, protams, nevarēja sakrist ar viņa nedaudz poetizēto, tomēr dziļi konkrēto, praksē izgaršoto teoriju. «Tauta savu vēsturi neraksta karaļu vārdiem un karavadoņu cīņās, bet savu pilsētu namos un laukumos, gaismā un ēnās . . . Seno tautu sejās es meklēju šodienas cilvēka plastisko simbolu.»

Bieži uzsvērta V. Matveja mērķtiecīgā griba, meklējot zinātnisku apstiprinājumu savām idejām. Ar skrupulozu pacietību viņš izcilā dažādu lielpilsētu etnogrāfijas un arheoloģijas muzeju fondus, lai izvērtētu un apkopotu ziņas par pirmatnējo tautu tēlniecību, sīkplastiku. (Tolaik šajos priekšmetos mākslinieciskas vērtības netika saskatītas.) Kopā ar

V. Bubnovu viņš apceļo Eiropas zemes, cenšoties sameklēt nomaļu baznīcās, klosteros vēl neskarti saglabājušos agrīnās renesanses sienu gleznojumus. Ceļā viņam ir līdzi fotoaparāts — iespaidīga apjoma, no tiem, kuros ielūkojoties pāri galvai jāpārmet tumšais, gaismu necaurlaidošais audums.

Tālāka V. Matveja ideju attīstība noris mākslas izteiksmes līdzekļu analīzes virzienā. Jau «Nēģeru mākslā» (materiālus šai grāmatai viņš apkopoja ilgākā laikā, taču tā arī nepaspēja izvērst plašākā darbā; grāmata faktiski ir albums ar samērā īsu teorētisko priekšvārdu, to pēc viņa piezīmēm sagatavoja izdošanai Varvara Bubnova) viņš mēģina saliedēt priekšstatus par plastisko materiālo formu ar zināmā mērā abstrahēto izpratni par skaistumu. Viņš raksta: «Nēģerim tuvas ir brīvas un patstāvīgas masas; saistot tās, viņš iegūst cilvēka simbolu. Viņš nedzenās pēc realitātes; viņa patiesā valoda — masu spēle, un to izkopis viņš līdz pilnībai. Masas, ar kurām viņš operē,—elementāras: tas ir smagums. Spēle ar smagumu, masu māksliniekam nēģerim patiešām daudzveidīga, bezgalīgi ideju bagāta un sevī pilnību rodoša kā mūzika.»[1]“ Būtībā šeit viņš paliek masu un apjomu, kontūru un ritmu abstrakciju līmenī. Un tomēr — tā jau ir gaita uz niansētāku, cilvēciskajai īstenībai tuvāku mākslas parādību izpratni, salīdzinot ar visai neiecietīgo iepriekšējo gadu nostāju.

Vēl tiešāk atbilstību starp materiālo pasauli un cilvēka apziņu (materiāls kā psihisko pārdzīvojumu, emociju, domu, noskaņu ekvivalents) V. Matvejs izceļ darbā «Daiļrades principi plastiskajās mākslās. Faktūra». Tā ir himna materiālajai īstenībai, taču tai, kura tiek organizēta pēc cilvēciskā skaistuma likumiem. Te atklājas dažādu daiļrades tehnisko komponentu — palīglīdzekļu, formālo un saturisko

nosacījumu savstarpējā mākslinieciskā atkarība. Pats nosaukums jeb jēdziens «faktūra» te tiek traktēts plašāk, nekā tas pieņemts tradicionāli. «Faktūra ir jēdziens, kas tikpat labi attiecas arī uz tēlniecību, celtniecību — visām tām mākslām, kur krāsa, skaņa vai citi faktori rada šāda vai tāda veida «troksni», kuru mūsu apziņa uztver dažādos veidos,»[11] raksta V. Matvejs šīs grāmatas ievadā. Faktūra viņam sinonīms sajūtu uztvērumam, it kā tēlains apzīmējums tam veselumam, ko mēs uztveram, saskaroties ar materiālo pasauli. Un, lūk, vēl fragmenti no «Faktūras», kas, manuprāt, rāda V. Matveja tīri zemnieciskai mentalitātei raksturīgo patiku uz lielisku piln-asinību.

— kā pēc lietus oļiem ir pērļaina virsma, ielas bruģis pārlējās ar krāsainu spozmi un vairs nav pazīstams, tāpat mainās priekšmetu izskats no lakas, vaskojuma un vāpes;

— ķīnieši tik smalki apdarina fajansa priekšmetu gleznojumu un glazūru, ka vāzes liekas tikko izņemtas no ūdens;

— vienā celtnē redzam no ārpuses: raupju pamatu, virs tā rustiku, augstāk gludas sienas — tad spožs vara jumts un novadcaurules, viss tas kopā ir gleznieciība bronzā, akmenī, metālā, stiklā utt.

Materiālo un nemateriālo faktūru (pigmentu izvēle, formu saturs, asociācijas, visi radošie elementi kopsummā veido nemateriālo faktūru) mijattiecības nosaka, pēc V. Matveja domām, zināmi ideāli sakarību principi, piemēram, arhitektūrā — «pakļaušanās» princips, apaļskulptūrā — iekļauto skaldņu princips, cilnī — spekulatīvo izciļņu princips u. c. Līdz ar to visa materiālā, cilvēku pārveidotā daba var kļūt par skaistā ideju, cilvēku pasaules izteicēju, savā veidā tā apziņas turpinājums, arī — spogulis.

Šķiet, pavisam nedaudz vajadzēja, lai Voldemārs Matvejs pārkāptu to izpratnes robežu, aiz kuras cilvēka apziņa neliekas tikai formālu, kaut arī mākslinieciscu stāvokļu summa — kā ornaments, kā mūzika. Jo arī mūzika nes tos harmonijas vai disharmonijas elementus, kuri izsaka cilvēka ētisko attieksmi pret īstenību. Šajā ziņā nav nepārejamas plaisas starp ētisko un estētisko. Cilvēka sabiedriskā dzīve nes sevī šo ētiskās mūzikas saturu. Liekas, šis atziņas pussolītis Voldemāram Matvejam pietrūka, lai aizsniegtu ilgoto humānā skaistuma ideālu, kad tajās traģiskajās pavasara dienās tik pēkšņā slimība un nāve aprāva viņa aizsākto darbu.

[12] Sk. iepr., no grām. «Искусство негров», 35. Ipp.

[13] V. Matvejs. «Faktūra». R., 1984, 5. Ipp.

šķietami stabilākās parādības pakļautas modes ietekmei. Kaut arī pats MODES jēdziens vēl nav izpētīts. Bet vai drīkst runāt par to, kā nav? Vai ir lietderīgi "kārtot pa plauktiņiem" to, kas mūžīgi kustas, pārtop, nekad nerūpēdamies par savu sekotāju likteņiem. Mode ir visegoistiskākā cilvēku saziņas lieciniece. Tomēr nekad tā neaizmirst savus pavadoņus - tautu jebkuras radošās darbības prieku un cilvēku

labo, nesavtīgo gribu. Mode iespiežas it visur - politikā, mākslā, cilvēku attiecībās... Mode ir nejaušības radiniece, taču nekad neaizmirst atgādināt par savu likumsakarīgo, stingri reglamentēto piederību izredzēto kārtai. Modei ir un nav vārda, taču tā ierakstīta katra pasē -gribam mēs to vai nē. Modes nekad nevar būt par daudz, tomēr to izmantot pārmērīgi - ir tas pats, kas narkotizēties, pazaudējot vienīgo, ko augstu vērtē arī mode - SAVU NEATKĀRTOJAMO, SAVU SEJU. Šoreiz mēs tikai mēģinām aplūkot cilvēka aktivitāti MODES KOPSAKARĪBĀS,

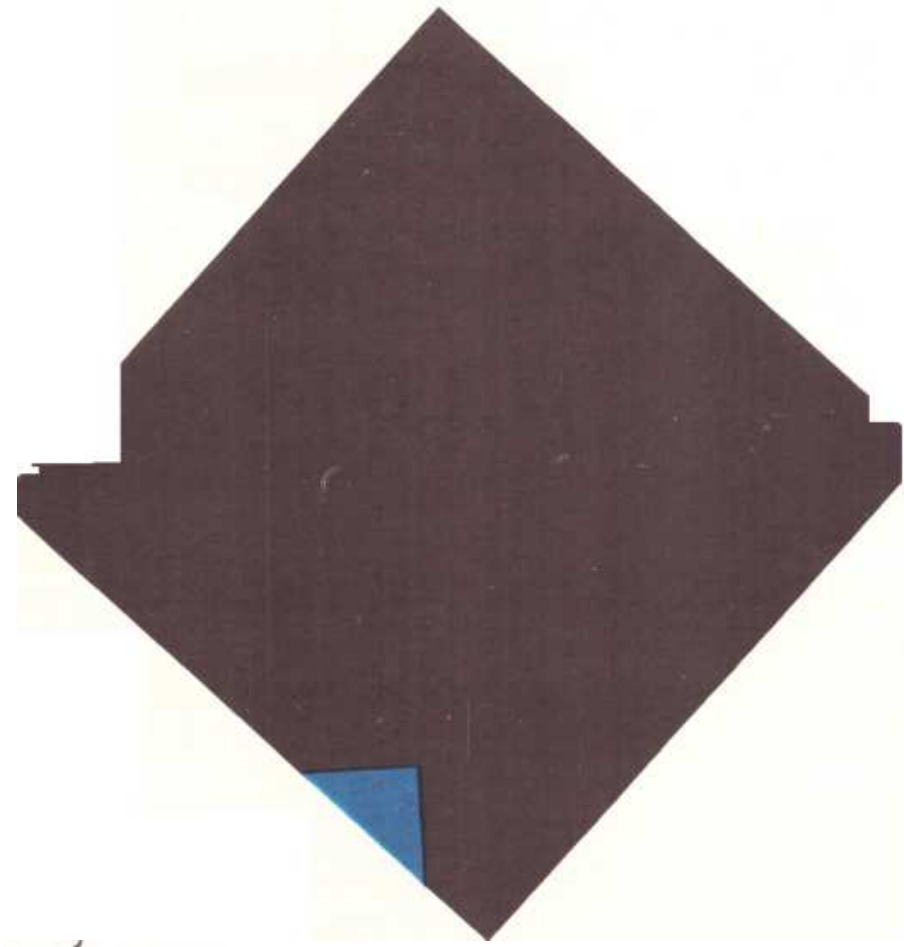

SARMĪTE MAD2ULE

MODES MUZEJS PARĪZĒ

Parīzē atvērts Modes mākslas muzejs (Musée des Arts de la

Mode). Gan Japānā, gan Amerikā, gan arī Eiropā mode kā cilvēces vēsturiskais mantojums patlaban ir muzeju uzmanības centrā. Sistemātiski tiek pievērsta uzmanība seniem un arī mūsdienu, piemēram, sešdesmito gadu tērpiem. Bet zinātniskie pētījumi šajā nozarē ir pavisam neseni, jo tikpat nesena ir kultūras pētnieku interese par visiem cilvēka daiļrades aspektiem. Taču, pateicoties mūsdienu sakaru līdzekļiem, se-kojumi modei ir neparedzēti izplatījušies pasaulē. Visur veidojas un vairojas muzeji un dažādi vēsturisko vērtību saglabāšanas fondi: Milānai un tās modes kolekcijām seko Florence un Tokija, arī Roma sāk par to domāt. Visur pārveido veco, veido jaunas ultramodernas muzeju struktūras, līdz ar to pētot gan pagātni, gan šodienu, kuras vēsture tikko kā svaigi radusies. Mode negaida tik ilgi kā impresionisms, lai pieteiktu sevi mākslā ar lielo burtu. Mūsu dienās pat modes fotogrāfijai ir «vēsturiskās glezniecības» loma. Tās modeļi ir tādas zvaigznes kā 1950.—1960. gados Bettina un tagad — Veruška un Inese de la Fresanža, kuras jau gandrīz ir «vēstures pieminekļi», veltīti gaistošajām modes parādībām, kam tagad muzeogrāfija piešķir estētisko un sociālkulturālo nezūdamību. Modes fotogrāfijas ir visai pieprasītas gan muzejos, gan pasaules tirgū. Arvien biežāk lielo muzeju izstādes tiek veltītas modei: piemēram, visai respektablajā Ņujorkas Metropolitēnā. Minhenes Valsts muzejā (Staatsmuzeum) lieli panākumi bija izstādei «Sentimentālais modes muzejs». Filozofs R. Bārts (Roland Barthes) savā grāmatā «Modes sistēma» (Systhéme de la mode, izd. 1967. g. Seuil izdevniecībā) modi pieskaitīja mākslai un humanitārajām zinātnēm. Ātri izplatās publikācijas par tērpiem, to radītājiem, fotogrāfiem, modes žurnālu ilustrētājiem, kaut vai E. Sarlerū (Edmonde Charles-Roux) grāmata «Neregulārais jeb mans ceļš pie Sanelas» (L'irreguliére ou mon itinéraire Chanel, izd. 1979. g.).

Parīzes modes muzejs tika atklāts 1987. gada janvārī vienā no Luvras spārniem. Sī ēka 1870. gadā cietusi ugunsgrēkā, tagad restaurēta. Piecstāvu bijušās Marsana pils (Pavillon Marsan) interjeru veidojuši arhitekti D. Kans, 2. Pruvē, dekorators 2. Granžs. Darbus finansēja Francijas valdība. Tai ievērojami palīdzēja dažādu lielo modes namu ziedojumi. Visievērojamāko pasaules modelētāju darbus muzejam deva apvienības Union Française des Arts du Costume (Francijas Kostīmu mākslas apvienība) un Union des Arts décoratifs (Dekoratīvo mākslu apvienība) no saviem fondiem. Muzejam ir konferenču zāle, darba telpas, pastāvīgo un maināmo izstāžu zāles un bibliotēka. Paredzēts izveidot arī universitāšu tipa Modes institūtu. Muzeja darbības diapazonu raksturo jau četras izstādes tā atklāšanas brīdī, veltītas «Modes momentiem»— no 17. gs. līdz mūsdienām.

Parīzes Modes muzeja turpmākajos plānos paredzēti visdažādākie pasākumi — ievērojamāko modes namu kolekciju demonstrējumi,

konferences un debates par audumiem, veikaliem, tikšanās ar māksliniekiem vai ar modi saistītu profesiju pārstāvjiem — frizieriem, fotogrāfiem, cepuru veidotājiem. Muzeja bodītē apmeklētāji varēs iegādāties dažādu izstrādājumu (audumu, rotaslietu) kopijas un tradicionālus Francijas izstrādājumus — Basku beretes, tupeles, Provansas šalles un citas lietas.

Otrs ievērojams notikums ir pārveidojumi citā senā pilī — Palais Galiera. Ēka celta 1892. g. kāda 2enēvas finansista sievai, kas to novēlējusi Parīzes pilsētai, gan bez mākslas darbu kolekcijām (tās pārgāja Dženovas pilsētas rīcībā). Pils sākotnējais spožums ir atjaunots — gan freskas, gan lieliskie velvju pagrabi līdz ar pārējām telpām, kuras paredzētas izstādēm. Te darbojas bibliotēka, ir estampu un zīmējumu zāle (no 18. gs. līdz mūsdienām), foto-tēka.levadizstāde veltīta Pjēram Balmē-nam (Pierre Balmain), ievērojamam modes dizaineram. Izstāde «Pjērs Bal-mēns — 40 darbības gadi» ir pirmā, sekos Kristiāna Diora un Iva Sen—Lorā-na kolekcijas. Izstādei raksturīga mūsdienīga uzbūves shēma — pa pusei izstāde, pa pusei pedagoģiskas nodarbības, tai speciāli veidoti dekori un gleznas, skaņu un gaismas efekti. Eksponētie dokumenti un tērpi rada rosinošu vidi un tuvina tēlotājām mākslām.

Sājos muzejos var uzzināt, ko valkāja pilsētnieces Parīzes Komūnas laikā, kā pēdējos 200 gados ģērbās aristokrātija un kā — vienkāršā tauta. Varat apskatīt Austrijas Annas (Luija XIII sievas) cimdus, Sāras Bernāras peņuāru, Bridžitas Bardo līgavas tērpu. Senāki laiki gan pārstāvēti ar mazāku eksponātu skaitu. Fondos ir ne tikai liela tērpu izvēle, bet arī bagātīgs audumu, adījumu, mežģīņu paraugu un citu modei tik nepieciešamu sīkumu klāsts. Manekeni izveidoti atbilstoši laikmetam, visi tērpi tiek vilkti uz atbilstošas apakšveļas, jo fondu pārziņi uzskata, ka citādi tērps nav «īsts».

Tātad — Modes muzejā ir 13 tūkstoši tērpu, Galiēra pilī 12 tūkstoši, neskaitot pārējos aksesuārus. Ir pie kā pakavēties, par ko pasapņot. Pat 2000 apmeklētāju dienā nav nekāds retums.

Mēs esam liecinieki tam, kā attīstās arī zinātne par šo cilvēku darbības jomu. Pat ja tā kādu jaku noliks uz vēstures pakaramā, tomēr jau tagad muzejs palīdz labāk uztvert vēsturiskos stilus un žanrus, lielus un mazus modes un ģērbšanās kultūras meistarus. Nepieciešama arī mākslas vēsturnieku palīdzība, lai varētu novērtēt kaut vai dažu izcilu gleznotāju devumu tērpu attīstībā.

(Pēc ārzemju preses materiāliem)

41

AINO NURMELA

RADĪT VIDI

Mode ir kultūras daļa. Tā, kā jebkura māksla, dzīvo pāri savas piedzimšanas laikam un telpai. To nedrīkst piezemēt un konkretizēt, novienkāršot un noliegt. Tā ir vide, kura kompleksi jābagātina. Vai neesam noguruši no dzīves realitātes, ar kuru sastopamies no dienas dienā? Gribas kaut ko abstraktu, nebijušu. Tallinā grūti pārsteigt ar jaunām idejām. Apzināti vai neapzināti, bet viss jau ir bijis ...

Jāpaveras atpaka|, lai ietu uz priekšu. Un jāiet uz priekšu — lai neietu sānis. Jo solis sānis ir vēl sliktāks nekā solis atpakaļ. Atpakaļiešanu daudzreiz var iztulkot kā «labi aizmirsto veco», bet, ja rodas sekotāji tiem, kuri ir aizgājuši sānis, tas ir — malā? Neizvēršot šo loku tik plašu, lai nevarētu tikt tam pāri vai laukā, ir jāmeklē

sistēma, kuru cenšas atrast un tulkot Tallinas mākslas institūta studenti. Varbūt tā ir intuīcija, varbūt skolu pieredze, varbūt vienkārši gaume. Viens no galvenajiem faktoriem ir māka savienot cilvēka iekšējo stāvokli ar ārējo izpausmi. Izbēgt no standartizācijas, novienkāršo-šanas un atdarināšanas. Radīt vidi, kurā var eksistēt individualitāte. Tieši ar šādām problēmām ir aizņemta latviete Jolanta Vadopalasa, kas mācās Tallinas mākslas institūtā.

Tērps, rotas, atribūtika, detaļas, manekeni, sižets, režisūra, mūzika, kustības — tas viss kopā veido 4—5 minūšu garu programmu, ko institūtā dēvē par «Moe show» (Moe — mode (igauņu v.), show — parāde (angl.)) un kura sastāv no 10—13 vienota stila numuriem. Vai ir vērts šo piecu minūšu dēļ tā censties? — šādu jautājumu katru pavasari uzdod sev studenti. Desmit no visa institūta izšķiras par «jā». Vieni idejas nēsā gadu, citi divus, vēl citi inspirē parādības un izsaka tās caur modi, kustību. Lai šī ideja, izejot cauri visam, atklātu aizsākto domugraudu meklējumu jēgu. Vienā no Jolantas kolekcijām tika stilizēta Bellīni opera «Norma», kuras pirmizrāde notika 1831. gada 26. decembrī Milānā. 1987. gada stilizētā piecu minūšu mini opera tika veltīta modei, kuras realizācijā bija jāieliek pat inženiertehniska izdoma. Skanēja «Norma» jaunā skatījumā. Tika veidoti tērpi, labi apzinoties, ka «tikai tērps» nespēs pateikt visu. Bija jāapvieno maksimāli daudz izteiksmes līdzekļu, lai beigās, nometot lieko, paliktu lakoniskais. Kā apgalvo Pikaso: «Panākums ir atmesto atradumu rezultāts.» Katrā no Jolantas kolekcijām mēs ieraudzīsim ritmu, plastiku, kolorītu un kustības kustību, kuras centrā stāv cilvēks, kurš ar sava ķermeņa palīdzību

«ĀDA»

JOLANTA

var pieteikt laika tēlu. Tikai — kā viņš to izdarīs? Vai viņš spēs saprast to, ka cilvēka ārieni nedrīkst nosvērt kā naudas maisu. Par cik? Cik? No kā? Cilvēka āriene ir jāizjūt, un tā nedrīkst būt atdalīta no iekšējām izjūtām. Tā var būt gan pievilcīga, gan ne. Bet to nedrīkst noliegt. Ne no kā nekas nemēdz rasties. Vajag censties saprast. Dažkārt defektus pārvēršot efektā, var iegūt fantastiskus rezultātus. Jo ne vienmēr ir jāizceļ skaistais, ja tas nav tik skaists. Katrā neglītajā ir sava burvība, tikai to vajag mācēt saskatīt un atrisināt tēlā. Jo dabiskais nemēdz un nevar būt neglīts. Bet cik bieži cilvēki apģērbjoties atkailinās, un otrādi. Tērps var palīdzēt kompleksai iedarbībai uz cilvēku, lai panāktu attiecīgu dabīgo vai nedabīgo formu kopā esamību vai ilūziju par to harmoniju. Pats cilvēks izdaiļo tērpu, nevis otrādi. «Kas kuru uzvelk?» — rodas jautājums.

Attēlos redzamie «Normas» tēli pauž vēsu, nosvērtu statismu, dziļu iekšēju pārliecību, kura savijas ar jutekliski erotisku noskaņojumu. Tas slīd tālāk par spontānām, eksaltētām mirkļa izjūtām un cilvēka kompleksu pārsātinātību. Miers,

vienotība, kurā var nonākt__un kurā

var nenonākt. Viss atkarīgs no tā, cik cilvēks elastīgs, sagatavots. Vai viņš spēs šo absurdo un vienlaikus uz atklātību provocējošo

piedāvājumu izdzīvot sevī vai nē. Un ja kaut daži no 1300 skatītājiem, kuri institūtā redz šo teatrāli intīmo izrādi, spēj atsvaidzināt savu iztēli, tad doma attīstīsies tālāk. Kā katrs ieraudzīs «Normas» vai citu, piemēram — mežonīgi estētiskās «Adu» sērijas realitāti — ir atkarīgs no paša. Jo slēgtā traukā jau graudus neiebērsi. Vēl jo vairāk, ja vāks un trauks ir nedalāmi, vai arī apgāzti otrādi.

Bet varbūt šis modes novirziens nav pelnījis tik «nopietnu» pieeju? Varbūt var apmierināties ar pelēkziliem «salona» modeļiem un «stone wash» džinsu kostīmiem un vispār nedomāt. Bet varbūt tomēr kāds vēlēsies būt nevis ielas varonis, bet tēls. Kurš atļausies iemiesoties «Normas» tēlā?

ANDRA T RE I BAH A

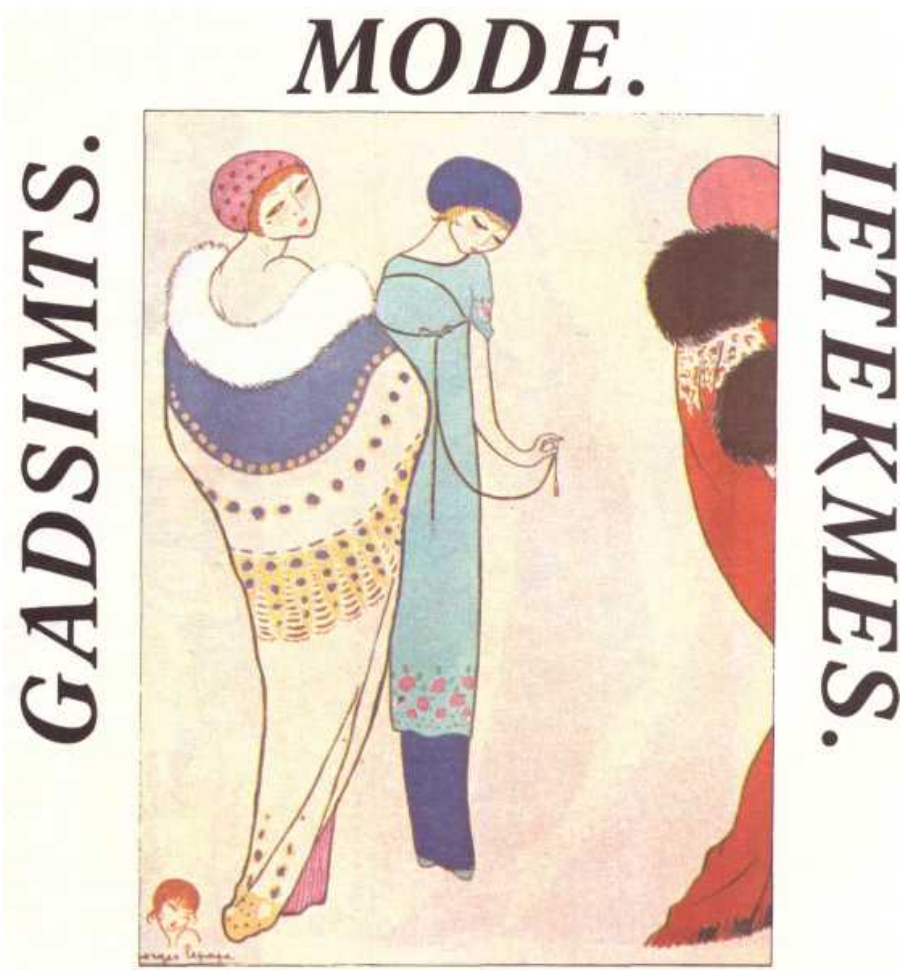

Gadu pirms manas piedzimšanas, 1965. gadā, tolaik vadošais Florences modelētājs marķīzs Emilio Puči (Emilio Pucci) raksta: «Pirmo

reizi vēsturē cilvēks brīvi var kustēties Visumā. Tam modes māksla nevar paiet garām.» Un vadošajās pasaules modes lapās ienāk modeli ar kosmiski fantastisku ievirzi. Tā ir iznācis, ka es un kosmosa tēma modes mākslā esam laikabiedres, turklāt mani tā noteikti pārdzīvos. Bet tolaik Visuma apgūšanas tēma piesaka sevi visai kautrīgi, tā, tāpat kā es, ir bērnu autiņos tīta.

Manas mātes paaudzes sievietes visā pasaulē valkā mini— sešdesmito gadu brīnumu un ārprātu, kura atklājēja bija angliete Mērija Kvanta (Mary Quant). Eiropu tika pāršalcis no Amerikas kontinenta nākušais uniseksa apģērbs — džinsi. Un tagad svārki pieaugošā dinamikā raujas īsumā. Pirmo reizi lielais noslēpums — sievietes ceļgali atklātībai tiek rādīti 1925. gadā, bet sešdesmito gadu beigās svārku garums pie visu «kalibru» kājām sasniedz to draudīgo robežu, kad apsegti tikai jebkura apkārtmēra gurni. Kas tas ir — gadsimta pirmās puses konstruktīvisma un junkcionālisma mantojums vai nenoturīgās modes kaprīzes? Droši vien kā viens, tā ari otrs. XX gadsimtā mode mainās savam laikam atbilstošā, pieaugošā ātrumā, katrai izmaiņai vai niansei ierosmi smeļoties visdažādākajos avotos. Sākot no politikas — sakarā ar krievu—japāņu karu (1905. g.) Francijā 1907. gadā sāk parādīties kimono griezuma piedurknes. Un beidzot ar dejām — pēc pirmā pasaules kara Eiropas deju zālēs partneri spiežas cieši viens pie otra — džezs — , līdz ar to lielāka uzmanība tiek pievērsta dāmu tērpa mugurpusei.

Parīze. *Taču visā šajā nenoturlbā tomēr ir viena nepārejoša iezīme — jau kopš pagājušā gadsimta sākuma par rosinošu impulsu centru un jaunu vēsmu akcentu visā modes pasaulē tiek uzskatīta Parīze. Laikraksts «Modernwelt» 1865. gadā raksta: «Kas gan var apgalvot pretējo, — Parīze neapstrīdami sēž modes tronī, no kurienes kā valdniece tā sūta savas pavēles apkārt pasaulei.» Grūti pateikt, kāds īsti ir pamats šādai noturībai, kas, par spīti kariem un ekonomiskajām krīzēm, ļauj šai dāmai teikt pēdējo vārdu modes aktualitātēs. Varbūt skaidrojumu varam rast bēdīgi slavenā 18. gadsimta avantūrista un dažādu Rietumeiropas galmu aizkulišu dzīves pazinēja Džovanni Džakomo Ķazanovas vārdos: «Parize droši vien ir vienīgā pilsēta pasaulē, kura piecos sešos gados pilnīgi izmaina savu izskatu.» Cik cilvēciska īpašība — mainīties, nomest pierasto, radīt jaunu vidi sev un pārsteigumu citiem. Ķinieši, piemēram, lai maldinātu (aunos*

2. 4.

garus, kas tiem seko, savā mūžā nomaina vairākus vārdus. Bet te — Parīze — vesela pilsēta pārvērš savu izskatu viegli un eleganti, kas ari nodrošina tai panākumus.

«En vogue,» — saka franči, un tas nozīmē — ir modē, ir moderns. «Vogue,» saka franči, un ar to viņi saprot ne tikai modi, bet ari viļņa kustību. Veiksmīgi vienā vārdā ir apvienojies modes jēdziens un tā dziļākā būtība. Katram modes ciklam ir vairākas fāzes — oriģināla tapšana, modes aktualitātes pieņemšana interesentu un pazinēju lokā, tā iekļaušana plašā sērijveida ražošanā, visbeidzot — intereses noriets vai ari pilnīga noliegšana. Šeit viegli domās skatāma trajektorija, kas atgādina vilni ar salīdzinoši garu kāpinājumu un strauju kritumu. Tikpat skaidri varam stādīties priekšā, ka katrs nākamais vilnis dzimst kaut kur iepriekšējā norietā. Tā ari mūsu gadsimta modes spožumam Parīzē dziļākas saknes un sākums ir jau 19. gadsimtā.

«Haute Couture». 1845. gads. Parīzē ierodas jauns cilvēks no Anglijas Čarlzs Frederiks Vorts (Charles Frederick Worth) un it kā simboliski «pārved» pāri Lamanšam modes vēju epicentru, kurš līdz tam atradās uz šis lielās salas. Fre-derikam Vortam nav naudas, taču ir apskaužama enerģija. Viss notiek pirmo reizi: pēc 13 gadiem tiek atvērts pirmais modes salons, pasaules modes vēsturē tiek ierakstīts pirmais modelētāja vārds, Frederika

Vorta sievu varam uzskatīt par

pirmo profesionālo manekeni. Bez tam, Frederika Vorta personā pasaule iepazīst «Haute Couture» dibinātāju un pirmo līderi. Nosaukums «Haute Couture» (augsta šūšanas māksla) tolaik apzīmē kvartālu, kuru norobežo ielas de Rivoli, Royale, Taitbont un iela — šoseja d' Antis.Tieši tur vai arī tā tuvumā strādājuši viņi visi: pats, nu jau Šarls Frederiks Vorts, Madam Pakine (Paquine) — pirmā «Haute Couture» titulētā sieviete, Pols Puarē (Paul Poiret)—jūgendstila modelētājs, Gabriela Šanele (Gabriel Chanel) —20. gadu «Haute Couture» līdere, arī Elza Šiparelli (Elsa Chiparelli), kura aprobē stikla audumu un polietilēnu, Kristiāns Diors (Christian Dior) — pasaules modes korifejs pēc otrā pasaules kara un daudzi citi pazīstami vārdi. Šodien «Haute Couture» vārdu nes modes centrs, kurš atrodas Round Point (Apaļais Punkts) Elizejas laukos.

Jūgends. *Jau tolaik, kad Vorts 19. gs. beigās savus pēdējos mūža gadus (viņš miris 1894. gadā) nenogurstoši strādā šauram «labākās sabiedrības» lokam, vienlaicīgi ievadot amata prasmē savus dēlus, Eiropas mākslā un arī modē dzimst jaunas tendences. Anglijā to dēvē: «Arts and crafts», Francijā — «L'Art nouveau», Vācijā pēc Minhenes avīzes «Die Jugend» par «Jugendstil», Austrijā — «Sezession». Belģietis Anrī van de Velde (Henry van de Velde), pēc profesijas gleznotājs un arhitekts, bija viens no pirmajiem, kurš meklēja iespēju, kā ikdienišķos priekšmetus veidot jau-*

5.

6.

VALTA KLEINA FOTO

7.

nās, līdz šim nepierastās attiecībās ar vidi. Tapa ne tikai mēbeles, tapetes, sudraba un misiņa trauki, bet ari tērpi un rotas. Savu dzīvi sāk jūgends.

Pols Puarē — konsekvents jaunā stila modelētājs, kuram nevar pārmest nedz talanta, nedz kautrības trūkumu. Viņš ir ekspresīvs, ekstravagants gan savos darbos, gan art uzvedībā un dzīves veidā. Kādā savas modes skates atklāšanā Puarē saka: «Jūsu zināšanai: Parīzē dzīvo kāds vīrietis, kurš kādu dienu ir sapratis — tev jādara tikai tā, un tas nesis tev jaunu slavu pāri visai sieviešu skaistuma pasaulei. Tas ir Puarē, kurš jūs padarīs par skaistuma karalienēm. Tāds ir «virs no Parīzes», kurš ir vairāk nekā «karaļu karalis», viņš ir «karalieņu karalis».» Ar tādu pašu pašapziņu Puarē strādā pie modes skicēm, ienesot tērpā spēcīgas krāsas. Viņa modes lapu krāsu eksplozijas cieši saistītas ar tēlotāju mākslu. Kopā ar gleznotāju Raulu Diji (Raoul Dufy) viņš darbojas tekstilindustrijas dizainā, kur pavērās plašas iespējas realizēt savas idejas. Gadsimta pirmā gadu desmita beigās Puarē aizrauj Eiropu ar Tuvo Austrumu tēmām. Taču šoreiz viņš ir pateicību parādā slavenajai «krievu sezonai» Parīzes baleta dzivē gadsimta sākumā. Nez vai Puarē tas būtu izdevies, ja nebūtu uzņēmīgā impresārija Sergeja Djagiļeva, krievu baleta skolas vienreizējās horeogrāfijas un, par visu vairāk, talantīgā Leona Baksta pārsteidzošās scenogrāfijas un vienreizējie tērpi, kuri vislielāko apbrīnu izraisīja ar neierastiem krāsu salikumiem: oranžs un citrondzeltens, gaiši zaļš un indigo zils. Tas viss kopā, apvienots zem nosaukuma «Šehere-zade», radīja sprādzienam līdzīgu efektu Parīzes modes aprindās, ko arī Puarē prasmīgi izmantoja.

20. gadu iespaidi. *20. gadi nāk ar spēcīgu filmu produkcijas ietekmi uz modi. Modē Gretas Garbo sievietes ideāls — blonda ziemeļniece ar plakanu ķermeni un asiem pleciem. Arī lielās filmu producentes Amerikas ietekme — palielinās interese par svīteriem, puloveriem, ērtiem mokasīnu tipa apaviem. Eiropu iekaro afrikāņu džezs, kuru Francijā ar lieliem panākumiem popularizē melnādainā skaistule dziedātāja Zozefina Bekere. Parīzieši Žozefinu nosauc par «machine a'danses». 20. gadi raksturojas ar jaunu vispārēju tendenci konstruktīvisma virzienā, šo gadu ievērojamo ekspresionistu un kubistu Pikaso, van Dongena, Modiljani u. c. ietekmē. Pats Pikaso pirmo reizi savieno kubismu ar skatuvi Ērika Sati baletā «Parāde», līdz ar to rodas arī kubisma garā veidoti tērpi. Lieli nopelni konstruktīvā apģērba attīstībā ir 1919. gadā Veimārā Gropiusa dibinātajam «Bauhausam», kurš visu darbošanās laiku līdz pat tā slēgšanai 1933. gadā strādā pie tādas arhitektūras un tādu sadzīves priekšmetu tapšanas, kuru skaistums būtu skaidri izteiktā funkcijā, formas un silueta lakonismā.*

Ja Rietumeiropā konstruktīvisms apģērbā ir vairāk atsaukšanās uz tēlotājmākslu, tad Krievijā tā ir dzives nepieciešamība — ne vien pabarot, bet arī apģērbt lielu (aužu masu milzīgā, nabadzīgā valstī. Konstruktīvais apģērbs pilnībā atbilst masveida ražošanai. Padomju modelētājas

Aleksandra Ekstere, Varvara Stepanova, Ļubova Popova un Na-dežda Omanova šajā jomā gūst pasaulē atzītus panākumus. Aleksandra Ekstere — pirmā padomju modelētāja, kas mūsdienīga apģērba veidošanā pielieto dažādu laikmetu un zemju apģērba elementus. Viņas modeļu pamatā vienkāršas ģeometriskas formas trijstūri, taisnstūri, kvadrāti utt. Daži viņas kubistisko gleznu elementi it kā pārvietojušies uz tērpu, kļūdami par konstrukcijas vai dekora sastāvdaļu, kā raksta tolaik ievērojamais padomju mākslas kritiķis J. Tu-genholds — «Eksteres kostīmu modeļi nav uzzīmēti, bet gan uzkonstruēti no dažādām plaknēm». Arī tekstildizainā notiek revolūcija — ierasto mīļo puķīšu vietā priekšroka tiek dota ģeometriskām formām.

1. Pola Puarē modeļi. Parīze. 1911.
2. Tva Sen-Lorāna modeli. Pop-arts. 1966.
3. Kostīmi filmai «Maroc 7». 1967.
4. Ilustrācija no žurnāla «Jugend». 1910.
5. Ļubova Popova. «Aktiera darbadrēbes». 1920.
6. Men Rejs. Modes foto.
7. RPI studentu klubā, Maskavas jauno mākslinieku modeļi. 1987.
8. «New Look». Kristiāna Diora modelis. 1948.
9. Oskars Slemmers. Zelta bumbas kostīms no «Triādu baleta».

1924, Berlīne.

Kara priekšnojautas.*Nākamais gadu desmits nes Eiropai jauna kara nojausmas. Pilsētas pilnas ar armijas drānās tērptiem ļaudīm. Ari sieviešu apģērbā 30. gados arvien biežāk sastopami militārie elementi. Iemīļotas ir «klapes», rindās kārtotas pogas, pieguļošs, ne visai garš apģērbs. Plecu līnija pamazām, taču neatlaidīgi paplatinās, gurni paliek šauri kā 20. gados. Vēl diezgan ilgi pirms kara sievietes jau līdzinās kareivim. Militarizētais tērps, spilgtā, izaicinošā kosmētika pasvītro sievietes tieksmi pēc patstāvības, nevedina domāt par viņas vājumu. Bet vīriešiem sapņos jau rādās sievišķīgas, romantiskas būtnes. Tieši tādas vai ļoti līdzīgas tām, kuras kā paradokss, gandrīz vai kā ņirgāšanās par Eiropas postu, nāks pēc otrā pasaules kara kopā ar Kristiānu Dioru un viņa dibināto «New Look». Pats Diors par to savā grāmatā «Je suis couturier» («Es esmu modelētājs») raksta: «Šis ir kara uniformu un rūpju nomāktu sieviešu laiks ar platiem bokseru pleciem. Es zīmēju ziedošas sievietes, maigi izliektas plecu un gurnu līnijas, slaidus vidukļus un kā ziedu kausus platus, garus svārkus.» Tā ir liela drosme un risks — piedāvāt sievietēm zīda kleitas tad, kad viņu bērni pēckara badā raud pēc maizes. Taču jau nākamajā — 1948./49. giulti s, :diui — «Uatuc Couture» kolekcija ir ieturēta pilnīgi Diuru garā. Pasaule ir to pieņēmusi.*

Dioram veicas. Varbūt, ka viņš to nosapņoja. Bet varbūt tas ir vēl viens piemērs vienreizējam modelētāja talantam, kam raksturīga spēja ielūkoties nākotnē, nojaust to intuitīvi, nekļūdīgi.

I

Nekad neviena robeža nav galīgā. Arī šķietami visstriktākā ne. Arī šķietami vissvētākā ne.

PAR ROBEŽĀM

Un, ja vēl vakardien mode mūzikai-mākslai likās pats-parsevi saprotami skaužams jaunums, kas XX gadsimtā apdraud jau «mūzikas mākslas pašus pamatus», tad šodien, šķetinot domu par Jauno laiku kultūru (kuras ietvaros atdalījās jēdziens «mode»), arī sadzīves mūzikas skanošā vide parādās kā aksioloģiski neviendabīga, dialektiski pretrunīga un jaunRADOSA. Tā ir kā Lema—Tarkovska Okeāns': dzīvs, mutu|ojošs, jebkurā cilvēciskā domā izveidoties gatavsesošs. Un vienlīdz atsaucīgs tas ir dažādos virzienos plūstošām garīgām enerģijām: mākslinieciski individualizētajai un masveida standartizētajai, folkloriski vispārinātajai un popkultūras visaptverošajai, profesionāli mērķtiecīgajai un diletantiski (pašdarbnieciski) izkliedētajai. Tikai, ja Lema—Tarkovska Okeāns atsaucās sirdsapziņas urdītai reālai domai, no savām dzīlēm veidojot PAGĀTNES tēlus, tad šī inten-cionāli skanošā masa atsaucas jebkurai domai, sadomai vai iedomai kā PAGĀTNES, tā NĀKOTNES tēlos, formās, veidos.

* S. Lema romāna ekranizējums A. Tarkovska filmā «Solaris» (1973).

Ari epigoniskai, ari eklektiskai. Arī nopietni vai rotaļājoties atdarinošai, arī reāli neeksistējošai.

Kā apjēgt neapjēdzamo—kā apjēgt šodienu? Daudzslā-ņaini un aptveroši — vien mītu kategoriālo dimensiju ietilpībā. Kur «rītdiena šķietas tikpat tālu kā vakardiena», kur ir viena vienīga ilgstoša tagadne — dzīve, kur «garāka par mūžu diena ilgst». Ar vienīgi mītiem piemītošo augstuma-vertikāles dimensiju, gaisa-elpas dimensiju, domas potenciālās darbības telpas dimensiju.

Vēl vakar šķitās kardināli svarīgi, absolūti nepieciešami atdalīt, savaņģot un uz laiku laikiem atšķirt «modi» no «mūzas», aforistiski precīzi formulējot domu, aforistiski koncentrēti raksturojot mūzikas elementus gadsimtu gaitā, sapresēt «mū-žīgas-absolūtas patiesības», atsijājot relatīvās, mainīgās, neizkristalizētās. Loģiski praktiskais racionālisms sprieda: kam mums viss ūdens, ja var iegūt destilētu, kam mums gaiss, ja var dtdalīt skābekli! Kam mums «dzīvais», ja var iegūt «tīro»! Tā arī «modi» pretstatīja «mūzai», lai kā nevērtīgu blakusproduktu aizlaistu skurstenī, izmestu nebūtības atkritumos. Kā to izdarīt skaisti un asprātīgi, ar neizpratni un patiesu dvēseles sāpi un daudzzaudējušā skumjo ironiju — to rāda Nikolajs Metners. Viens no izsmalcinātākajiem krievu komponistiem aristokrātiem-emigrantiem. Grāmatā, kas izdota Parīzē (1935), grāmatā, kas saucas «Mūza un mode», grāmatā, kuras mērķis «aizstāvēt mūzikas mākslas pamatus».

Bet šodien? Un šeit! Kā pārvarēt kultūras-mākslas-dzīves «pozitīvā koncentrāta» ideju, — to rāda akadēmiķa Asafjeva kultūrvēsturiskā darba skolnieki, sekotāji, turpinātāji. (Kā vienu no pēdējiem un interesantākajiem var minēt T. Ščer-bakovas pētījumu «Sadzīve-sadzīves dialekti-klasika», publicētu 1986. gadā žurnālā «Sovetskaja mūzika» ceturtajā numurā.)

Romantiskais patoss ir pieklusis. Mode atzīta par sabiedrisku parādību, tādu, kas rodas, attīstās, atmirst noteiktu informatīvu procesu rezultātā. Tādu, kas sniedz īpašu jaunu sociālu informāciju. Tādu, kas aktīvi piedalās skaniskās vides kopumā, tās vērtību veidošanā. Tādu, ko visjēdzīgāk raksturot saistībā ar sabiedriski ietekmīgiem uzvedības — izturēšanās mītiem (pēc T. Sčerbakovas — «общественно влиятельные поведенческие мифы»).

Eiropeiskās kultūrapziņas ietvaros patstāvību ieguvusi noteiktā zemē un noteiktā laikā, iekļaujoties Jauno laiku kultūras sistēmā kā līdz- un pilntiesīga tās locekle, mode vienmēr ir radusies, attīstījusies un pārgājusi stila kvalitātēs, balstoties uz KONKRĒTU materiālu KONKRĒTOS apstākļos.

Ir zeme, kur «mode» nav svešvārds, kur «pat zemnieki runā franciski». Kur Monteskjē rakstījis: «Lai radītu ko izcilu, nepavisam nevajag būt izcilam, nevajag stāvēt pāri cilvēkiem, vajag būt ar viņiem.» Kur mode tās pamatizpausmes formās un «žanros» — no «augstajiem», kā, piemēram, īva Sen-Lorāna blūze, «Elzas acis» («Les Yeux d'Eisa») pēc Luija Aragona dzejas, līdz «zemajiem» — ikdienas ģērbiem («Mana profesija — strādāt sievietēm. Ne tikai manekenēm, skaistulēm vai bagātajām. Bet visām bez izņēmuma» — Ivs Sen-Lorāns), ir dabiska un loģiska nacionālās kultūras sastāvdaļa.

1959. gadā Maskavā izdota kāda vēsturiskās situācijas sarežģītībā sevi nesakompromitējuša rakstnieka grāmata. Tās ir Iļjas Ērenburga «Franču burtnīcas». Gan bieži nepiesaucot modi vārdā, tās

sociālpsiholoģiskie aspekti, modes un stila savstarpējās iedarbības mehānisms, modes kā dialektiskas un vēsturiskas parādības būtiskie raksturlielumi, tās iedarbības sfēras jaunlaiku Eiropas literārajā un sabiedriskajā dzīvē pamatvilcienos tiek Ērenburga darbā eleganti iezīmētas. Par pamatu ņemot atziņas: «katra tauta ar kaut ko ir talantīga»; franču ietekmi uz Eiropas tautām noteica nevis ATSEVIŠĶU ģēniju spožums, bet gan tai laikā PROGRESĪVĀKĀS SABIEDRĪBAS centieni. Ar XVII gadsimta franču galmu un literātu spožumu un tam sekojošām miniatūrām versaļiņām pa visu Eiropu, ar XVIII gadsimta beigu vācu «Sturm und Drang» sabangojuma atbalsojumu Viseiropā, ar XIX gadsimta beigu krievu literāri sabiedriskās domas milžu vispārēju ieraugā-mību un apbrīnu. Paralēli liekot lielos mākslas stilus — baroka laikmeta mūziku, tad Vīnes klasicismu, pēc — romantismu, iegūstam to nosacīto robežtelpu, «mūzas un modes» atraisītās garīgās enerģijas aktīvo lauku.

Apskrējusi Eiropu, nacionāli ģeogrāfiskās dažādības — interesantības izfiltrējusi, mode ar mūzu zem viena jumta kvalitatīvi jaunā līmenī tiekas Vispasaules izstādē — atkal Parīzē. Ir 1889. gads, un Eiropas kultūrapziņā kā mākslinieciski pilnvērtīgas, augsti savādākattīstītas (tiesa — vēl mūsu gadsimtā grūti cīnoties ar iesīkstējušo ieskatu par mežoņu-barbaru muzikāli skanisko trokšņošanu) ienāk Ārpuseiropas mūzikas kultūras. Ar Javas gamelānu. Ar Indijas šruti — skaņu augstuma sīko dalījumu un rāgu visu līmeņu izstrādātību, sākot ar muzikāli tehniskās organizācijas perfekciju un beidzot ar kosmiski mistisko atbilstību. Ar ķīniski punktuālo precizitāti (piemēram, Konservatorijas fonotēkā varat noklausīties, kā skan «Augstmanis izsmalcināta apreibuma stāvoklī»). Ar . . .

Latvijas vēsturiskās situācijas sociālā pamatpretruna: kungi (vāci, krievi, arī zviedri, poļi . . .) — bauri («latviešu» zemnieki) ir visiem labi zināma. Tā radīja to īpatnējo, vietēji deformēto stāvokli, kad māksla, īpaši mūzika, Latvijā bija eiropeiskās MODES NOSACĪTA, pastāvot šķirti izsmalcinātajai, bagātajai latviešu folklorai un izsmalcinātai, vietējās tradīcijās nebalstītai nelatviskai profesionālajai mākslai, eksistējot netiešām saiknēm starp tām. Un tomēr eksistējot. Esot nelabvēlīgiem apstākļiem, mākslas un folkloras savstarpējā auglīgā mijiedarbe risinās, bet laika atsijājošā distancē. Taču tādēļ nevērība pret mūsu (taču!) kultūru kopumā, lai arī emocionāli saprotama un vēsturiski nosacīta, nav attaisnojama. Šodien mūsu kultūrapziņas apritē pakāpeniski tiek ievadītas atsevišķas visu (drīzi Latvijas šķiriski vēsturisko slāņu kultūrvērtības — tēlotājmākslas (lai minam Roma Bērna entu-ziastiskos pētījumus), arhitektūras (kaut vai Rundāles pils iedvesmojošais piemērs], literatūras, arī mūzikas (lai atceramies Johana Gotfrīda Mītela darbu koncertu pirms pāris

gadiem) — ja arī ne izteikti nacionālas, tad ģeogrāfiski iezīmīgas gan. Normālai mūsu kultūrapritei vajadzīgas.

Labi zināms epitetu «vāciskā Rīga», taču ne tik daudz — «franciskā Jelgava — Mītava». Visizšķērdīgākā mūzikas dzīve tajā ritējusi hercoga Frīdriha Kazimira laikā (1682—1698). Tika paplašināts galma orķestris, par «mūzikas direktoriem» (tā saucās kapelmeistari) strādāja pazīstami Eiropas mūziķi — lai minam vācu vijolnieku un komponistu Johanu Fišeru (1646— 1721), kas dzimis Augsburgā, mācījies Parīzē (tāda XVII gadsimta «mode») pie slavenā Lulli (starp citu, Ludviķis XIV savu «titulu» Saules karalis ieguva, pateicoties Saules lomai, ko viņš izpildīja Lulli «Nakts baletā»), tad strādājis Jelgavā, pēc arī Rīgā. Par tā laika francisko modi liecina ne tikai Jelgavas galma dzīves raksturojumi: «Dārgas medības un fazānu audzētava, ar visdārgākiem zirgiem bagātīgi pildīti staļļi, franču virtuozu kapela, itāliešu opera, dārga un visu svešinieku apbrīnota galma uzturēšana un ēdienu galds, beidzot, tāli un lielas svītas pavadībā rīkoti ceļojumi šķita ejam pāri pat bagātāko firstu spēkiem» (K. W. Cruse. Curland unter den Herzogen. Mitau, 1833), bet arī šī «mūzikas direktora» Jelgavā rakstītās kompozīcijas, kā, piemēram, tipiski franciskā brīvajā ciklā veidotā divpadsmitdaļīgā Svīta flautai un basso *continuo*. XVIII gadsimta sākumā mūzikas dzīve Jelgavā pieklusa, lai hercoga Pētera Bīrona laikā (1769— 1795) atkal atdzīvotos — pat ar divām (galma un pilsētas) kapelām, ar galma teātri (dažos rakstos sauktu pat par Komisko operu). Te par kapelmeistaru strādāja vācu vijolnieks un komponists Francs Ādams Feihtners, pēcāk pārcēlies uz Pēterburgu par galma orķestra koncertmeistaru, bet pie kura vēl Jelgavā vijoļspēli mācījies Karls Amenda, Ludviga van Bēthovena vēlākais draugs, Ludviga van Bēthovena Pirmā stīgu kvarteta veltījuma adresāts. Te par kapelmeistaru strādāja vācu dziesmuspēles iedibinātājs Johans Ādams Hillers, iestudējot arī četras savas operas Jelgavas Komiskajā teātrī, Vācijā pazīstams vēl kā Leipcigas Gevandhauza koncertu un Hendeļa oratoriju kulta aizsācējs. Bet tās jau arī bija XVIII gadsimta beigas — «vētru un dziņu» laikmets, *vāciskā apliecinājuma* sākums. Bet pirms un paralēli — krieviskās *kultūrapziņas* veidošanās, sākot ar Pētera Pirmā aktivitāti — arī vāciskās Rīgas kultūrdzīvē noskatītu, uz Pēterpili aizvestu. Tur audzēta un briedināta, lai XIX gadsimtā tā piesaistītu jau visas Eiropas uzmanību.

Re, ko lasām Krievijas akadēmiķa Jakova Stēlina 1786. gadā izdotajā grāmatā par Pēteri Pirmo: «. . . Viņa pirmā interese par mūziku modās īpaši tad, kad viņš savā pirmajā ceļojumā uz Holandi un Angliju (1697) dzirdēja Rīgā, Kēnigsbergˆ, Dancigā un citās vācu pilsētās no baznīcas torņiem pilsētu muzikantu kori, kas spēlēja tolaik parastās taures un ar savu vareno skaņu atstāja viņā dziļu iespaidu. Viņš, pasaucis pie sevis muzikantus, lika viņiem spēlēt un, nebūdams

dzirdējis līdz tam labāku un maigāku mūziku, izrādīja lielu vēlēšanos pieņemt pie sevis dienestā tādu ragu un tauru kori savai patikai. To viņš arī izdarīja, atgriezies no minētā pirmā brauciena . . . Viņš izrakstīja no Rīgas piecus tādus muzikantus: divus ragiem, divus taurēm un vienu fagotam, noteica tiem labu algu, lika bieži spēlēt sev priekšā un deva katram no tiem pa diviem krievu jauniešiem mācībā. Pēteris Lielais pēc savas sevišķās patikas izvēlējās šo seno mūziku, kuru vācu zemē izlietoja tikai garīgo dziesmu spēlēšanai baznīcās un torņos, par savu iemīļoto galda mūziku, kuru tolaik daudzi krievu bajāri, kā jaunu un retu, ne mazums apbrīnoja un to slavēja.» [6]

Sākot ar XVIII gadsimta vidu, Rīga, kā atzīst vēsturnieki, iegūst ievērojamākā Baltijas mūzikas centra nozīmi. Kur vāciskais ir nevis ilg- vai īslaicīgāka mode, bet visaptverošs stils — ērģeļmūzikā (tā saucamā vācu-ziemeļu skola), koncert-

* Abi citāti ņemti no J. Vitoliņa, L. Krasinskas «Latviešu mūzikas vēstures» I daļas (Rīga, 1972).

organizēšanā un teātra dzīvē (barona Oto fon Fītinghofa vēsturiskā darbība Rīgā). Ar Johana Gotfrīda Mītela (1728— 1788) — viena no J. S. Baha pēdējā skolnieka klavierdarbiem, kurus vācu mūzikas vēsturē uzskata par spilgtākajiem vācu pirmsklasicisma paraugiem, un kultūratmiņām par viņa virtuozo ērģeļspēli (Pēterbaznīcā — 20 gadu ilgumā). Un beidzot kaut vai ar Riharda Vāgnera, viņa dievu mijkrēšļa un varoņu cīņu tālo starojumu. (Starp citu, Baireitas ideja tīri praktiski daļēji noskatīta šepat Rīgā.) Teiciens «mode mainās, bet stils paliek» nāk prātā, pārskatot arī Rīgas pilsētas teātra (ar divām — operas un drāmas — trupām) tālaika operrepertuāru: itāļu un franču operas, vācu dziesmuspēles un . . . XIX gadsimta beigās Eiropu pārņem vispārēja interese par krievu kultūru, literatūru, mākslu. Laiks arī LATVIEŠU (beidzot) jaunajiem mūzikas censoņiem doties uz Pēterpili, dažam uz Maskavu: skatīties, klausīties, mācīties (arī «ложно-русского» jeb «столично петербургско-московского песенного стиля» — pēc B. Asafjeva). Itāļu balss koptība, franciskā orķestra krāsainība, vāciskās skolas pamatīgums slāņojas virsū un reizēm arī pāri krieviskajam biļinu episkumam, skomorohu pusmežonīga-jam pirmatnīgumam, garīgās mūzikas atsvešinātajam slāvisku-mam. Izraisot ķīviņu arī Pēterpils muzikālās skolas patriarha Nikolaja Rimska-Korsakova skolnieku — sekotāju-turpinātāju (sākot ar Jāzepu Vītolu līdz šodienas Ādolfam Skultem) un citurgājēju (Modests Musorgskis) vidū (sākot ar Emili Meln-gaili līdz šodienas Paulam Dambim). Tā nav tikai saķeršanās starp Melngaiļa — spurainā studenta jaunības maksimālis-tisko lepnību un Rimska-Korsakova — autoritatīva profesora un atzīta komponista vieglo ievainojamību. Tas nav tikai arī tīri profesionālas dabas, skolas, instrumentācijas jautājums, te konflikts slēpjas dziļāk — tas ir strīds

par tautiskā, nacionālā — folkloriskā iedabu, lomu, vietu folkloras un mākslas savstarpējo attiecību profesionālajā mūzikas-mākslas kultūrā. Un būtībā tas ir jautājums par nacionālo mentalitāti (mums — latvisko), kur sadūrās un vēl tagad saduras tautiskais EMOCIJU līmenī un folkloriskais DOMĀŠANAS līmenī.

Tā nu uz Latvijas zemes līdzšinējās «mūzas un modes» ēnu-kontūru divkaujā beidzot iesaistās tas trešais «m» — modelis, tas, kura miesa, masa un matērija tad arī veido kontūras. Tas, kura iznākšana pasaules dialektiskajā gaismā' arī rada šīs ēnas.

Bet pasaulē jau parādās jauns spēks, jauna mode, kas nāk pāri okeānam, — enerģiska un aktīva, jutekliska kā mute, kas to izkliedz, virtuoza kā pirkstu kustības, kas to izvilina. Oh, yes, apsolītā zeme pati nu nāk klāt un pāri tiem — še, Eiropā, palikušajiem. O jā, tikai ar citu trijotni, ne vairs tā caur nacionālo modeli vienotās mūza un mode, te šķietamajiem pretiniekiem ir pievienojies tas, kurš skaita katras puses ieguvumus un zaudējumus. O, jē, komercija ir atradusi īsti savu vietu, un ēnas: te cīnās, te atpūšas. Džezs, amerikanizētā popmūzika un nu jau tā saucamā *pasaules mūzika.* Džezs, «džesiņš» (pēc I. Zemzares — «Māksla», 1986. Nr. 3 «Par džezu un džesiņu») un akadēmiskā mūzika te šķiras, te vienojas kopīgā, aizrautīgā spēlē. Kā Raimondam Paulam. Džezs un akadēmiskā mūzika. Kā Egilam Straumēm. Roks un akadēmiskā mūzika. Kā Imantam Kalniņam.

Un tāpat kā mums ir bijusi franciskā Jelgava, vāciskā Rīga un krieviskās pilsētas, tāpat mums ir sava pasaulīgā Liepāja. Kur reižu pa reizēm notiek «milžu cīņas». Liepājai ir puslīdz pieklājīga mūzikas vēsture, tā ir bijusi hercoga galma ciemošanās pilsēta, otrā aiz Jelgavas. Liepājnieku šodienas pašlepnuma kontekstā, mūzikas dzīves paralēlajā ritējumā ir arī kāds zīmīgs fakts: 1789. gadā Liepājas vecajā baznīcā mācītāja Grunta ievadīšanā esot atskaņota LATVIEŠU kantāte . . .

Šodienas pasaulīgajā Liepājā, slāņojoties virsū viens otram, izkopjas gan mūzikas-mākslas stili, gan piesaka sevi skanis-kās modes strāvojumu sadzīves mīti, ielejoties visdīvainākās formās, uzsūkušies mūsu gadsimta reizēm tik rūgto dzīves un mākslas pieredzi. Profesionālās mūzikas-mākslas pārstāvja Rimska-Korsakova Krievzemes dabas un leģendu, franciskās krāsainības un kolorīta sintezētais Okeāns-jūra[7] šūpojas Lūsēna[8]' sintezatora elektronikā, jutekliskās austrumzemes princeses Seherezadas sievišķīgais trauslums ir savi-jies ar dieva jēra, sevi visu ļaudīm atdodošā ļaužu grēka izpircēja Kristus stiegro baltumu Muktupāvela vijolē un skatuviskajā tēlā, un tā jau ir mūsu gadsimta pasaka, ko stāsta vijole, ko izkliedz balss, ko neaizmirstuļu acīs redz Elsbergs: «kungi, mūsu gadsimts ir miris!». Te latviski folkloriskais piesaukums-aicinājums-apvārdojums («Dziesmā») caur mazās tercas ik-reizes kāpumu un uzvarošo

uzkāpumu lielajā tercā un dorisko vīrišķīgo izskaņas nolaidumu izvijas kā krāšņs papīra pūķis Liepājas popmūzikas debesīs (Guntara Rača «Vējā») ...

Profesionālās mūzikas-mākslas pārstāvja Lulli «Nakts baleta» krāšņums, dekoratīvā teatralitāte groteski smejas Kulakova baletomānijā[9], tās atsevišķo personāžu muzikālajā konkrētībā, «Pērkona» acīs krītošo košo kostīmu pašvērtībā, «lampu un zvaigžņu» simbolikā. Sociālā muļķība, sadzīviskais nejēdzīgums uzrūgst, uzburbst mītiski mistiskas mīklas masā. Kā «satiksmes traucējums» — atmiņās par Ogri. Latviski folklorisko formulu ietilpība izplūst popkultūras formu-lizēto klišeju virspuses vispārīgumā, lai ironiski uzgavilētu «būvlaukuma romances» mažorīgajā «Līgo!».

Vēsturiski sadalot mākslu, modi un folkloru, notiek kanonizācijas-koncentrācijas process, kas iezīmīgs ar katras šīs sfēras atsevišķi profesionalizāciju un absolutizēšanu. Kurā pseidogotika, piemēram, kļūst «gotiskāka» nekā gotiskā māksla. Kurā franciskais Jelgavas-Mītavas galms kļūst vēl franciskāks nekā Versaļas galms. Kurā māksla kļūst identa ar modi. Svarīgi apzināties, ka šādas deformācijas sekas neizgaist bez pēdām, tās turpinās, līdz atrisinās nākamajos gadsimtos: kad māksla un mode beidzot kļūst pirmām kārtām arī no katra indivīda būtiski atkarīgi, radoši procesi, saistīti ar pasaulsizjūtas vietējo modeli.

Šodien šāda izpratne te, Latvijā, tikai reti kur sāk izspraukties. Vairuma apziņā modes uztverē kāpinās, absolutizējas tās mainīgums un, ja, piemēram, «modes karalim» īvam Sen-Lorānam velti ir taujāt, kas ir modē, tad jebkurš cītīgs modes sekotājs jums noskaitīs visu, sākot ar krāsu toņiem un beidzot ar piegriezuma detaļām; jebkurš cītīgs popmūzikas pašmāju karsējs jums noskaitīs «visu» pa gadiem un nosaukumiem precīzāk nekā, piemēram, «Melody Maker» redaktors (šādu «mītu» kultivē, piemēram, «Videoritmi»).

Mākslas uztverē, savukārt, šādā situācijā kāpinās, absolutizējas tās

«mūžīgums», iezīmējot tos «svētos krusta karus», kuru gaismā piesaukt Rimska-Korsakova vārdu blakus Lūsēnam vai Lulli — Kulakovam šķietas absolūti ārprātīga ķecerība. Kaut kā aizmirstot, piemēram, ka viss karaļa galms, sākot ar cienījamo komponistu un beidzot ar Ludviķi XIV, varen jautri izklaidējās, dejojot kopā tai pašā jau minētajā baletā.

Vēsturiskās attīstības ārējais pārrāvums, nenormālā sabiedriskā situācija ilgus gadsimtus, kultūrapziņas ilgstoša deformācija Latvijas mūzikas-mākslas vēsturē būtībā nav pat vēl šodien īsti apzināta. Bet skolās tiek rūpīgi audzēta un kopta tālāk.

Kad okeāns-jūra trako un kuģis grimst, pār bortu tiek mestas citkārt ne jau nevajadzīgas lietas. Lai izdzīvotu. Bet izdzīvot un dzīvot normāli ir divas dažādas lietas. Un šodien runai būt nevis par minimumu vai maksimumu, bet gan par normālu esību.

V. Skateršķikovs, rezumējot strīdus par modi 1973. gada krājumā «Mode: par un pret», piekrīt, ka jēdziens «mode» attiecas uz kultūras ārējām formām, un definē: «mode ir nevis kultūras vērtību «apgūšana», bet «iegūšana»», nevis «radoša, bet patērējoša metode», lai «pievienotos» kultūrapritei.

Latvijas mūzikas vēsture rāda to atsevišķo-apgriezto gadījumu (atšķirībā, piemēram, no Francijas, Krievijas vai Vācijas), kad māksla visa ilgus gadsimtus pati ir funkcionējusi kā mode. Rāda vispārējā, likumsakarīgā procesa otru pusi. To, kā iegūstot (caur modi) apgūt (mākslu), kā pievienojoties ievienoties (caur folklorisko pasaulsizjūtas modeli). Kopējā kultūrapritē.

Labi zināms Gētes noliedzošā, uz priekšu virzošā brīvā (tīrā!) Gara auglīgais spēks. Varbūt mode ir noliedzoši apliecinošās tā materializētās miesas dzīvais piemērs!

Skaidrojošajā vārdnīcā jēdzienu «jauniešu mode» neatradīsiet, šis fenomens nav traktēts ari enciklopēdiskajos izdevumos. Vismaz šodien — nē. Toties eksistē plašāks apzīmējums — «mode». V. Dāls to skaidro tā: «Mode — īslaicīga mainīga iegriba sadzīvē, apģērba piegriezumā un tērpos.» Turpretī kādā zinātniskā izdevumā lasām: «Mode ir sarežģīta sociālpsiholoģiska parādība. Tā izpaužas visai dinamiskā masu uzvedības formā, kas lielākoties rodas stihiski, taču sabiedrībā valdošo noskaņu, gaumes, aizraušanos iespaidā.» Modi aplūko arī kā īpašu masu informācijas raidīšanas, izplatīšanas, apgūšanas, apstrādāšanas un retranslācijas veidu. Tālab par modi varam runāt kā par fenomenu, kura daudzie veidoli skar visdažādākās mūsu esības jomas.

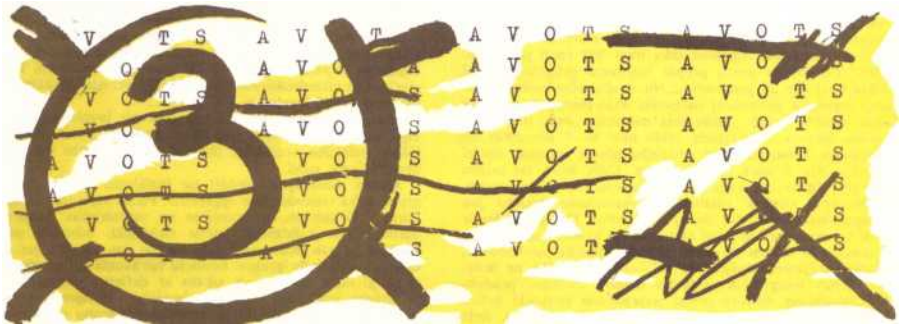

JEVGEŅIJS SLUCKIS VLADIMIRS KARPOVS

JAUNIEŠU MODE SOCIOLOGU SKATĪJUMĀ

Visbiežāk mode tomēr tiek saistīta ar apģērbu. Tieši cilvēka ārējais izskats ir noteicošā modes eksistences forma, placdarms. Vārdkopa «jauniešu mode» radās, runājot par «jauniešu līdz trīsdesmit» ārējo izskatu.

Izraugoties tērpu, katrs izvēlas arī vienu no iespējām — «būt kā visi» vai «būt citādam». Tātad pastāv divēji priekšstati par modi: «Es un visi» un «Es tāds pat kā visi». Izvēli nosaka gaume. Moderns, spilgts apģērbs jau bērnu dienās kļūSt par apkārtējo cilvēku vērtēšanas kritēriju. Jo, lai nu kā, vispirms «skata no cepures». Interesanti ir Ļeņingradas Valsts universitātes zinātnieku pētījumi. Noskaidrots, ka jau trīs četru gadu vecumā bērni vispirms pievērš uzmanību rotaļu biedru uzval-ciņu glītumam un kleitiņu košumam. Arējam izskatam liela nozīme ir arī jaunāko klašu skolēnu vidū — 88 procenti bērnu savu attieksmi pret biedru izteica apmēram tā: «Serjoža ir ļoti labs puika, viņam taču tik glīti krekli.»

Jauniešu apģērbā mode pilda ārējas un sociālpsiholoģiskas diferenciācijas funkciju. Pazīstamais padomju sociologs I. Kons raksta: «Pusaudži un jaunieši «marķē», atdala «savējos» no «svešajiem». Tieši tā ir viena no jauniešu modes un žargona funkcijām, kas bieži vien šokē konservatīvos «tēvus». Muzikālo aizraušanos jomā (mūzika ir «visjauneklīgākā» no mākslām), piemēram, intereses stipri diferencējas jau 15—17, 20—23 gadu robežās, citās kultūras un sabiedriskās dzīves sfērās šī atšķirība ir mazāka.» Hipiji savā laikā par pazīšanās zīmi bija izraudzījušies garus matus, «metālisti» — «bruņutērpus», «panki» — krāsotus, spurainus matus un izskūtus deniņus. Un vēl «rokeri», «ragari», «bluzonnuāri», «bitņiki», «alterna-

tīvisti»__Marķēšanas nolūkā tiek caurdurtas ausis, deguni,

lūpas — lai izdaiļotu sevi ar visneiedomājamākajām «greznumlietiņām». Maskavā nesen parādījās jauniešu grupas tumšos uzvalkos un knupīšiem mutē. Jauniešu ārējais izskats kļūst par «izkārtni», kādas

neformālas organizācijas «paroli». Sociologi to uzskata par vēlēšanos mest izaicinājumu sabiedrībai.

Jauniešu mode rodas kā reakcija uz pieaugušo oficiālo «uniformu,» jo pieaugušie neļauj «marķēt» jauno paaudzes individualitāti.

Ko sabiedrība piedāvā jauniešiem viņu ārējā veidola «marķēšanai»?

Pie mums par jauniešu modi sāka runāt pirms 10—15 gadiem, taču līdz pat nesenam laikam striktas, to norobežojošas barjeras nepastāvēja.

Pašreiz ceturto daļu valsts iedzīvotāju veido jaunieši no 14 līdz 18. No «Bērnu pasaules» piedāvātajām precēm viņi jau izauguši: meitenes, kas valkā 44.—46. izmēra apģērbu, augumā sasniedz 173 cm, bet puiši, kuriem der 48.—50. izmērs, izstiepušies līdz 190 cm. Taču šie «bērnu grupu» pāraugušie akce-lerāti vēl nav piederīgi pieaugušo pasaulei, tātad viņiem ir tiesības* pretendēt uz savu, «jauniešu modi». Nedaudz apdomājusies, «onkuļu un tantu» pasaule pagājās jauniešiem pretī. Kopš 1984. gada uz dažām modernu preču zīmēm parādījas indeksi, kas norāda adresātu — jaunatni. Ar šiem indeksiem («MOJI» un «MM») bija paredzēts marķēt sevišķi modernus izstrādājumus, kas, kā šķita to ražotājiem, jauniešu vidū tiks īpaši pieprasīti. Sāka iekārtot speciālus veikalus, ari Rīgā. Tomēr Vissavienības pieprasījuma konjunktūras zinātniskās pētniecības institūta izdarītās aptaujas liecina, ka 60 procenti pircēju aiziet no tiem, neko neiegādājušies, savukārt puse no tiem, kas kaut ko tomēr nopirkuši, ir neapmierināti ar pirkumu. Analīze parādīja, ka no 1300 uzņēmumiem, kas aptuveni pirms pieciem gadiem savos plānos bija iekļāvuši jaunatnei paredzētu preču ražošanu, tās izgatavot sāka tikai 980 (dati par 1986. gadu). Turklāt šīs preču grupas ražošanas programmu viņi izpilda tikai par 20 procentiem. No vieglās rūpniecības ražojumu kopskaita jauniešiem paredzēta tikai puse procenta. Kā liecina PSRS Vieglās rūpniecības ministrijas dati, jauniešiem domātie šūšanas izstrādājumi veido tikai 6—7 procentus no kopapjoma. Uzņēmumu un apvienību plānos jauniešu modei joprojām tiek iedalīta pabērna loma. Lielā mērā tas saistīts ar vieglās rūpniecības zemo tehnisko līmeni. Latvijā, piemēram, 47 procenti vieglajā rūpniecībā izmantojamo iekārtu jau nokalpojušas piecpadsmit un vairāk gadus. Tie lielākoties ir fiziski un morāli nolietojušies darbgaldi, un kvalitatīvu, modernu produkciju ar *tādiem* vis nesaražosi. Rūpniecība *jārekonstruē*, jāapgādā ar jaunu tehniku. Un vēl — ne rūpniecība, ne tirdzniecība nav ieinteresēta ražot un realizēt modernu produkciju. Jauniešiem domāto preču pieprasījums praktiski netiek pētīts. Amatpersonas, no kurām atkarīga to ražošana, lielā mērā paļaujas uz savu personīgo gaumi un gadu gadiem krāto pieredzi.

Bieži, nomainot birkas «prece jauniešiem» un «līgumcena», iegulējušās preces no universālveikaliem pārceļo uz jauniešu veikaliem.

Indeksi «MOJI» un «MM» kļūst par augstas cenas signālu, un šāda cena jauniešiem ne vienmēr pa kabatai. Ieiesim veikalā, kurā tirgo preces jauniešiem. Sērijveidā ražoti rūtaina auduma svārki maksā 50—60 rubļus, vīriešu bikses pat līdz 80. Sērijveida mākslīgas kažokādas jaciņa — 250 rubļus. Viegla balo-ņas auduma jaciņa — 80—120 rub|us, kostīms diskotēkai — 105 rubļus. Veikala cenas maksimāli tuvojas «melnā tirgus» cenām.

PSRS Zinātņu akadēmijas Sociālekonomisko problēmu institūta jaunatnes problēmu grupas līdzstrādnieki kopā ar VĻKJS CK un Vissavienības pieprasījuma konjunktūras zinātniskās pētniecības institūtu veic Vissavienības mēroga pētījumus, kuru gaitā jauniešiem pašiem dota iespēja novērtēt jaunatnes modes pašreizējo stāvokli un tās perspektīvas mūsu zemē. Pētījumos piedalījās 1200 jauniešu, sākot ar padsmit-nieci «nonkonformisti» un beidzot ar 27 gadus vecu zinātņu kandidātu. Pētījumi uzrāda, ka 75 procenti aptaujāto Rīgas un Ļeņingradas iedzīvotāju vēlas ģērbties atbilstoši jaunākās modes prasībām. Jaunie |audis uzskata, ka šodien moderni ģērbjas tikai 6 procenti no viņiem. Pusei aptaujāto pat goda kārtā ir nemodernas lietas. Rezultātā apmēram katrs trešais no aptaujas dalībniekiem dod priekšroku dažādu stilu savienojumam. Sporta apavi komplektā ar platmali, žokejcepuri, žaketi un izejamām biksēm. Kā redzat, nenoliedzams jauniešu modes demokrātisms. Taču arī jaunas klasiska piegriezuma formas nav zaudējušas savas pozīcijas. Rīgā par tām balsoja 26 procenti, bet Ļeņingradā — trešā da|a aptaujāto. «Modes grimases» jeb dažādi avangardistiski strāvojumi ir mazāk populāri. To piekritēju skaits ietilpināms 1—3 procentos, atkarībā no pilsētas un «strāvojuma».

Palūdzām ierakstīt anketās to lietu minimumu, kas ļautu būt moderniem. Un aptuveni aplēst, cik naudas nepieciešams to iegādei. Uzzinājām, ka daļējai garderobes atjaunināšanai vienai divām sezonām vidēji vajadzīgi 533 rubļi ... Aptaujāto vidējā izpeļņa (vai stipendija plus izpeļņa) ir 94 rubļi (te runa par tiem, kam pāri 18), bet ienākums uz katru ģimenes locekli — aptuveni 104 rubļi mēnesī. Taču vidējie rādītāji nesniedz pietiekamu informāciju. Tāpēc konkretizēsim: minimālā summa, ko minēja 8.—10. klašu skolēni, ir 330 rubļi. Visai iespaidīgi, ja patur prātā, ka viņi ir atkarīgi no vecākiem. Tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas darbinieki minēja skaitli 740, bet viņu vidējā izpeļņa ir 133 rubļi...

Pētījumi parādīja, ka tikai 10 procenti jauniešu par savu algu vai stipendiju spēj iegādāties modernu preci. Pārējiem jālūdz palīdzība vecākiem, jāmeklē papildu darbs vai jākrāj nepieciešamie rubļi.

Anketā piedāvājām atbildēt uz jautājumu «Kāda jauniešu grupa

valkā vismodernāko apģērbu?». Pirmā vieta tika piešķirta tālreisu jūrniekiem, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas darbiniekiem. Salīdziniet: jaunie zinātnieki, inženieri palika pēdējie, lai gan inženiera vidējā izpeļņa nav mazāka par pārdevēja vai viesmīļa izpeļņu. Jauniešu vairākuma apziņā moderns tērps jo cieši un jo tieši saistīts ar deficītu pieejamību un bezstrādes ienākumu iegūšanas iespējām. Deviņos procentos anketu piedāvātais sociālo un profesionālo grupu saraksts tika papildināts: «štelmaņi, spekulanti»...

Kas tad diktē modi jaunajiem?

Galvenais informācijas avots, kā apliecina 50—60 procenti aptaujāto, ir ārzemju žurnāli un speciāli katalogi, tāpat ārzemju kinofilmas un videofilmas (tā uzskata līdz 24 procenti aptaujāto). Pašmāju modes presi izmanto ne vairāk par 20 procentiem, modes skates un tērpu paraugu izstādes apmeklē 18 procenti aptaujāto, specializēto veikalu skatlogi un izstādes sniedz informāciju 5—6 procentiem jauniešu. Vairāk nekā puse aptaujas dalībnieku attiecīgu informāciju iegūst no draugiem, pazīstamiem un nepazīstamiem cilvēkiem. Pagaidām jāsecina, ka šodien modi lielā mērā veido iela, nevis modelētāji.

Jaunākās vēsmas pirmie uztver tā dēvētie «modes līderi». Parasti tā ir neliela grupa — 4 līdz 5 procenti. Lielākoties profesionāltehnisko skolu un tehnikumu audzēkņi. LPSR vieglās rūpniecības ministra vietniece N. Višņevska, atsaucoties uz republikas pieprasījuma konjunktūras zinātniskās pētniecības institūta pētījumiem, nosauca piecus patērētāju tipus. Tie ir: «avangards» — 9 procenti, «prestiža grupa» — 12 procenti, «mērenie» — 37 procenti, «praktiskie» — 29 procenti un «vienaldzīgie» — 13 procenti. Būtu pareizi, ja šīs grupas ņemtu vērā modelētāji, ražotāji un tirgotāji. Taču tā tas ne tuvu nav. Arī plaša specializētu veikalu, salonu, uzņēmumu un firmu sistēma, kur preci modelētu atkarībā no pieprasījuma, vēl aiz kalniem. Tāpat izstrādājumi no kvalitatīvām izejvielām, kas izgatavoti uz tehniski pilnīgām, modernām iekārtām. Un spilgta reklāma, labāko jauniešu modes paraugu propaganda. Interesantu eksperimentu veikuši Ļeņingradas N. Vozņesenska finansu un ekonomikas institūta līdzstrādnieki. Zinātnieki piedāvā vienotā saimnieciskā aprēķina uzņēmumā apvienot gan preces ražotājus, gan pārdevējus. Pagaidām neizmantota paliek arī sociālistisko valstu, piemēram, VDR, pieredze. Tur starpnozaru centrs vienlaikus ir pasūtītājs, kas iepriekš pēta pieprasījumu, un arī jaunatnei paredzēto preču ražošanas un tirdzniecības organizētājs.

Nedroši eksperimentējam, kūtri plānojam vieglās rūpniecības uzņēmumu rekonstrukciju. Bet jauniešu mode pa tam lāgam zvārojas līdzi katrai vēja pūsmai. Jauniešu gaumi plosa haoss, daudzveidīgajā krāsu un formu pasaulē viņi paliek bez ceļveža.

RAITIS VILCIŅŠ

«JA ES BUTU BAGĀTS VĪRS...»»

Cik izmaksā tas, kas ir «bez maksas»? Divreiz divi sociālajos rēķinos. Rubļa cilvēciskās dimensijas: ko var un nevar nopirkt par naudu. Kas skaita naudu no «simtnieka» un «kapeikas»? Ko var ietaupīt «uz sērkociņu rēķina»? Krājkases cūciņa un pūra sarūpēšana. Pelnītājs, gādnieks, barotājs. Saimnieka darba sviedru odorācija, vara un gods. Mans un tavs mūsējā: atšķirību satece kopējā straumē. Meistars — klientūra — jaunā kalpošanas misija jeb — «deficīts visiem» ...

... JAUNIETIS UN EKONOMIKA

Jaunība, jaunatne un jauni cilvēki neapšaubāmi ir pelnījuši, lai viņu problēmas skatītu ne tikai «debesīs» (ideāls, sūtība, mīlestība, optimisms ...), bet arī uz «zemes» — ekonomikā. Jo ekonomikā sakņojas jebkuras sabiedrības un jebkura cilvēka dzīves materiālie pamati. Vēl vairāk — ekonomikā tiek ieveidoti un pat atrasti no jauna arī daudzi jo daudzi cilvēku garīgie un sociālie spēki. Ekonomika tikai savas pastāvēšanas virspusē ir viena vienīga raupji taustāma un prozaiska dzīves joma. īstenībā, precīzāk — ekonomiskās īstenības būtībā ir koncentrēti visdažādākie cilvēka konstruktīvie spēki. Ekonomiskā dzīve savā dramatismā, noslēpumu un pavērsienu negaidītībā ir savdabīgs cilvēcisko vajadzību, interešu, pretenziju un kaislību teātris.

Šai teātrī it visam jābūt kā «īstā» teātrī. Pa īstam. Neviltoti. Jābūt teātra ēkai — ekonomiskajai iekārtai. Vajadzīga optimāla skatuviska gaisotne — darbaspēju un darba gribas tonuss, iedvesma, nevis tukšziedīgas nopūtas. Vajadzīgs labs scenārijs — ekonomiskās darbības mērķprogramma un plāns. Nepieciešami mēģinājumi ar izdošanās un neizdošanās sviedriem, asarām un gandarījuma apziņu, t. i. — ekonomiskie eksperimenti, risks, uzņēmība. Un kur nu bez galvenajām figūrām — pasaulīgi svētās trīsvienības: režisora, aktiera, skatītāja. Proti — vadītājs, izpildītāji, patērētāji, viņu savstarpējā mijiedarbe un atkarība, turklāt skatītāja, piedodiet — patērētāja primāts pār pirmajiem diviem. Tikai tad ekonomiskā teātra izrāde nav vis ķeksīša vai paštīksmes gabals, bet vitāli nepieciešams priekšnesums. Protams, augsti attīstītā ekonomikā vajadzīgs arī suflieris — eksperts, kompetents padomdevējs, mezglu situācijas diagnostiķis. Ekonomika nevar iztikt arī bez izteiksmīgām afišām — reklāmas nodrošinājuma. Turklāt tas jādara pēc principa: tikai sliktai precei nav vajadzīga reklāma!

Ekonomiskās dzīves sižetu daudzveidība izkonkurē pat

visaizraujošāko, visasāko izjūtu izraisošo detektīvmākslu. Jo ekonomiskā dzīve pati ir viens liels, turklāt absolūtajā pārsvarā godīgs, tādē| antikrimināls detektīvs. Lietišķais detektīvs.

Ekonomikā ir arī kolosāls sociopedagoģiskais arsenāls. Jo ekonomikas apetīte arī aug ēdot.

Ekonomika pieprasa Saimnieku, Darītāju profesionāli. Cilvēku — akurātu un reizē impro-vizatoru. Ekonomiskā pedagoģija var veidot cilvēkā aktīva, kulturāla un civilizēta ražotāja un patērētāja īpašības. Vairums cilvēku augstu vērtē, piemēram, partnersaistību godavārdu, garantijas, firmas godu, džentlmenisku vienošanos. Ekonomiskā pedagoģija orientē cilvēku arī uz sociāli ekonomisko «izdzīvošanu» galēji neērtas, nepiemērotas vai pat pagaidu sakāves apstāk|os. Apstāk|os, kuros jārisina ne tikai sabiedriski nozīmīgi cilvēka cienīgas sociāli ekonomiskās saglabāšanās, stabilizācijas, bet arī efektīvas pārkārtošanās un ātrās reaģēšanas uzdevumi.

Bez šaubām, šī prozaiskā, tomēr daudzska-nīgā un pat daiļskanīgā ekonomiskās dzīves darbības poētika nebūt neparādās katrā darba vietā, katrā ekonomiskās dzīves posmā vai epizodē, automātiski neizstarojas no katra ekonomikā iesaistīta cilvēka. Ekonomikā līdztekus labai simfonijai skan arī ausu graizītāj-trokšņi.

Nepatīkamais, negatīvais līri psiholoģiski izlec sakāpinātās apziņas acu priekšā. Un, ja acu skatam pietrūkst kompetenta dzīves un sevis gan kritiska, gan konstruktīva redzējuma, tad vienpusīga skata dēļ cilvēks var paiet garām daudzām ļoti cerīgām veiksmēm un izdevībām. Šādi negadījumi var piemeklēt cilvēku jebkurā vecumā. Diemžēl jaunieti, jaunu cilvēku, zināmos apstākļos tie apdraud īpaši. Tādē| ir svarīgi apgūt ekonomisko gudrību, bet ar tādu lielmēroga aprēķinu, lai tā būtu sabiedriski nepieciešamā lietojamības pakāpē. Un lai turpmāk nerastos stāvoklis, kurā ievērojama da|a fiziski un psihiski stipru jauniešu cieš no ekonomiskās hipodinamijas (kustību, rosmes, vēriena trūkuma), maza, toties acīs krītoša jauniešu da|a metas «ēnu ekonomikas» skaužami šive-rīgajos virpuļos, kamēr prāva, tomēr reālajās iespējās un tiesībās ierobežota spējīgāko jauniešu daļa neattaisnojami ilgi atrodas uz rezervistu soliņa vai labākajā gadījumā spēlē statistu lomiņas.

Ekonomikā, tāpat kā dzīvē kopumā, ir maksas un bezmaksas vērtības. Taču tās visas saistītas ar ražošanas izmaksām. Jautājums ir tikai par to, «kurš maksā, bet kurš un ar kādiem noteikumiem pasūta mūziku». Daudzi iedzīvotājiem uz bezmaksas vai atvieglotiem maksas noteikumiem pieejamie kultūrizglītojošie, medicīnas, atpūtas utt. labumi, to attīstība un garantētība ir kolosālas sociālisma priekšrocības. Varētu pat teikt — vēsturiski paliekošas pilnības. Epizodiski, izņēmuma kārtā, kā cerīga privilēģija šie labumi bez maksas ir tikuši doti trūcīgajiem vai materiāli vidēji situētiem

«vienkāršo» aprindu jauniešiem arī iepriekšējās sabiedriskajās iekārtās. Jo īpaši gudri, īpaši radoši cilvēki zināmā mērā ir bijuši vajadzīgi vienmēr.

Marksisma-|eņinisma klasiķi paredzēja, ka nākotnē — vispusīgi nobriedušā, materiāli un garīgi bagātā sociālismā sabiedrība uzņemsies indivīda biosociālās veidošanas un attīstīšanas izdevumu absolūto slodzi. Cilvēkam, ģimenei pamatos zināmā mūsu pašattīstības per spektīvā vairs nebūs uz sava rēķina jāsagatavo cilvēks — sabiedrības loceklis, cilvēks sabiedrībai. Patreiz un tuvākajā nākotnē da|;i cilvēka bioloģiskās uzturēšanas un socializā-cijas izdevumu vēl būs jāuzņemas ģimenei. Šī demogrāfiski ekonomiskā slodze ir |oti liela. Bet to aizvien vairāk cenšas pārņemt sabiedrība. Tādē| sabiedrībai un tās locek|iem mūsdienās ārkārtīgi rūpīgi un analītiski jaaprē-ķina tā dēvētā «cilvēku investīciju» sociāli eko nomiskā vērtība un iespējas.

Mēs visi, to vidū — jaunieši, esam pāraudzināmi (jo ilgstoši cietām no naivā ekonomiskā reimatisma) attiecībās pret bezmaksas labumiem. Šis tas jau ir ne tikai darīts (slarp citu — mēs pārāk daudz visu darām, bet pārāk maz izdarām, izdarīt, nevis darīt — tas ir galvenais), bet arī izdarīts. Piemēram, alkoholiķis slimnīcā var tikt arī apkrauts ar jūtamiem mesliem. Šur tur par bērnu neaudzināšanu no bioloģiskajiem vecākiem sāk piedzīt soda naudu. Ir vēl šis tas. Un tomēr radikāla pavērsiena sociālistiskā taisnīguma pilnīgošanas virzienā vēl nav. Lai nostiprinātu patiesi sociālistisku taisnīgumu bezmaksas labumu cirkuļa cijas sfērā, viss nebūt nav jāpārvērš par maksas pakalpojumiem. Taču da|ai maksāt vajadzētu gan. Piemēram, par parazitēšanu skolās, tehnikumos, augstskolās. Ja sliņķis pēc paša gribas un viltus aicinājuma tur iespraucies un grib «štatos sastāvēt», lai maksā ragā. Un ne jau no vecāku kabatas vien. Arī un galvenokārt no savējās. Savu slinkuma grēku lai atstrādā fiziskā darba jomā. Būdams ilggadējs augstskolas pasniedzējs, varu ieteikt «atjaunot mūžīgo studentu kategoriju». Šodien vairumā augstskolu iekļūt ir viegli. Diemžēl viegli tur ari palikt, aizsēdēties un aizkrāktics. Bez tam uz savu godprātīgo, studējošo vienaudžu rēķina. Tīrie un būtībā kriminālie bezstrādes ienākumi (garantēta vieta kopmītnē, stipendija, nav jāstrādā ar rokām, var mācību vietā «dzīvi baudīt»). Tā tas ir. Tikai nezinu nevienu gadi jumu, kad šāda bezstrādniecības letarģija ka dam būtu slikti beigusies.

Morāle te ir viena un vienīga: nevarība varēšanā, nezināšana zināšanā, negribēta kaite veselībā, nepelnīta nelaime laimē utt. aizvien vairāk jāpārvērš uz sabiedrības rēķina, tātad šādā nozīmē — bez maksas. Toties tīša mu|ķība, jēlnadzība, halturēšana un filonēšana, paškait-niecība vaininiekam jāapmaksā pēc augstas klases naktslokālu šikajām cenām!

Mēs, tiesa gan, vēl tikai mācāmies sociālos rēķinus izdarīt ekonomikā. Bet kaut uz pirkstiem skaitot — arī labi. Labs sākums. Labs ievadījums grandiozi sarežģītajā sociālajā aritmētikā, algebrā un kibernētikā, kur divreiz divi ne vienmēr ir četri, nekādā ziņā nav tik, cik izdevīgi (no trula egoisma viedokļa), — bet ir tik, cik patiešām mūsu sociāli ekonomiskajā dzīvē objektīvi iznāk.

Par to var labi pārliecināties, aplūkojot RUBĻA CILVĒCISKAS DIMENSIJAS. Precēm, un nauda ir preču prece, kā parādījis K. Markss «Kapitālā», citu īpašību vidū piemīt arī jutekliski pārjuteklisks raksturs. Ar rubli ir tāpat. Pastāv rubļa MIESA: naudas zīme (kupīra vai monēta), naudas nominālā — oficiāli noteiktā vērtība, kā arī galvenā — reālā vērtība, kas izsaka rubļa pirktspēju. Akadē-miņi T. Zaslavska, L. Abalkins, kā arī citi zinātnieki pasvītro, ka pie mums ļoti atšķiras rublis centros, metropolēs un provincēs, valsts un kolhozu kooperatīvajā tirdzniecībā, atšķiras arī dažādu sociālo grupu nopelnītais un ļzdo-damais rublis. Taču rublim ir arī sava DVESE-LE — morālpsiholoģiskais oreols, cilvēkveido-jošo (humanogēno) efektu diapazons. Ieskatīsimies šī diapazona iedaļās.

Pirmā: NOPELNĪTAIS RUBLIS. Tā nav tikai materiāla, bet arī morāla un pat politiska vērtība. Jo godīgā darbā jānopelna, turklāt var arī nopelnīt daudz naudas. Var pacelties no pieticības turībā, no turības pārticībā. Var nodrošināt cilvēciskās bagātības stiprus materiālus pamatus, bet, par laimi, nekad nevar nopelnīt «par daudz». Attiecībā uz darba rubli teiciens «laba daudz nevajag» ir ne tikai konservatīvs, bet arī tumsonīgi atpa-kaļrāpulīgs.

Otrā: UZKRATAIS RUBLIS jeb krājkases cūciņas dzīvsvara kategorijas. Mana paaudze diemžēl izauga ar veikli un tuvredzīgi ieprogrammētu nicinājumu pret krājkases cūciņu, pret Rietumu bērnu, kuram cilvēcību it kā no bērna kājas izdedzinot vecāku izprovocētās baņķiera dziņas. Tagad paškritiski pārpurinām savu vakarējo un aizvakarējo primitīvo ekonomisko pašapziņu. Vēl jo vairāk tādēļ, ka oficiālais un pusoficiālais nicinājums pret krājkases cūciņu diemžēl nemaz netraucēja sazelt truli mietpilsonisku jaunbagātnieku un pat ēnu ekonomikas kampējbosu aprindām. Zīmīgi, ka mazpārdomāti gaisīgo* aforismu «nauda jau nav galvenais» sabiedrībā izplatīja kā «ne-mantrausigi darbarūķi», tā arī nelegālās ekonomikas darboņi. Pirmos varēja un tagad pirmām kārtām var apskaidrot. Otrie lielākoties ir jāsagrauj. Tikai daļu var «iesēdināt». Ber viņu vietas juridisko ofensīvu rezultātā nekļūst daudz tukšākas. Tādēļ izšķirošais ir ekonomiskais — godīga, rosīga, pieprasījuma—piedāvājuma konjunktūru jūtošais presings, sociālistiskā konkurence. Kas gan cits, ja ne godīgs darbs, kvalificēts, taisnīgi atalgots darītājs spej pamatos un gala rezultātā nokautēt blatmeista-rus, šeftmaņus, izdabātājus, mahinatorus, mākslīgā deficīta sērgas izplatītājus, brāķdarus,

izlaupītājus utt.! Jau no bērnības jaunais cilvēks jāpieradina skaitīt naudu, taupīt, izdot, aizdot, saņemt, nopelnīt to. Atcerēsimies, kā V. I. Ļeņins savos testamentārajos darbos aicinaja komunistus un komjauniešus profesionāli strādāt, saimniekot, kulturāli tirgoties, brīdinot no parazitēšanas uz «tīro» entuziasmu. Naudas uzkrāšana ne mazāk kā naudas pelnīšana veido jaunajā cilvēkā kulturālu saimnieku. Ja jaunietim līdz 18—20—25 gadiem, dažādās skolās mācoties, nav bijusi reāla iespēja periodiski nopelnīt un stabili uzkrāt naudu, sadalot to taktiskajos (ikdienas) un stratēģiskajos (pura) izdevumos, tad diezin vai viņš, nonācis lielajā tautsaimniecībā, pratīs labi skaitīt kooperatīvos un valsts simttūkstošus un miljonus.

Trešā: DAVINATAIS, APBALVOJUMA FORMA VAI MANTOJUMA CEĻA PIE CILVĒKA NONĀKUŠAIS RUBLIS. Daudzi svārstās — dot bērniem un pusaudžiem kabatas naudu vai nē, ja dot, tad cik. Un krīt galējībās. Vieni izšķiež kabatas naudās tādas summas, kuras absolūti izkonkurē bērnu profesionālā darba gaitu starta algas. Otri tuvredzīgi, pļuškiniskā skopulībā («lai bērniņš redz, cik maizīte rūgta») skaita un izdala kapeikas, kaut gan tieši šo ģimeņu ienākumi parasti ir lieli. Nevar, protams, bez sašutuma konstatēt tos gadījumus, kad netaisni lielas naudas apetītes varā nonākušie jaunie cilvēki kar pie atklātības zvana «nejaukos» vecākus, kas «žņaudzas», nedod jaunajam cilvēkam finanses saldajai dzīvei. Dzīves standartu un ģimenes rocības vidusmērs u. c. papildu apstākļi būs tas kritērijs, kas noteiks kabatas naudas izmērus un to tikumiskā riska zonas robežas. Taču daudz rosinošāks par kabatas naudas rubli ir rublis apbalvojuma formā — prēmijas u. tml. veidā. Šajos gadījumos, saprotams, rublim jau ir mazās medaļas vai rezerves ordeniša pozitīvā vērtība. Prēmēšanas fakts nedrīkst palikt tikai ieklapēts ar rakstāmmašīnu darba samaksas dokumentos. Summa, izmaksas motīvs (kāpēc, par ko), apbalvotais jāfiksē publiskai apskatei, precizēsim — baltajai skaudībai. Lai visi redz, ka priekšzīmīgs, virsnormatīvs, augstražīgs darbs, auglīga sacensība arī atmaksājas. Grūtāks ir cilvēka sociāli biogrāfiskās attīstības pārbaudījums, kas saistās ar materiālo vērtību mantojumu. Diezgan daudzās ģimenēs mantojums, kas nonāks jaunā cilvēka rīcībā, ir visai ievērojams. Un, ja mantinieku laikus negatavo lietišķai, vairojošai, turpinošai vai vismaz saglabājošai īpašuma mantošanai, tad pats mantojums jaunajam īpašniekam var kļūt liktenīgs, izputinošs: viegli nāk, viegli iet, aiztek un iesūcas savas neizdarības un infantilisma tuksneša smiltīs.

Ceturtā rubļa dimensija: IETAUPĪTAIS RUBLIS. Tikai naivulis var iedomāties, ka ekonomiskā gudrība un racionāla piepūle vajadzīga vienīgi darbā. Nē, šīs visnotaļ nopietnās saimniekojošās īpašības ir vajadzīgas arī resursu uzkrāšanā, rezervēšanā, taupīgā izmantošanā. Negudrs taupītājs maniakāli krāj un krāj tā sauktajai nebaltajai dienai.

Bāž zeķē naudu. Stūķē aizņēmumu obligācijas mājas sienu šķirbās. Taču viņa rīcībā (ja vien viņš netaupa bērniem, un šāds mērķorientieris tad, protams, attaisnotu viņa pasaulīgo askētismu) parasti ir apdzisis, nomērdēts kapitāls, kas īpašnieka vainas dēļ priekšlaicīgi aizgājis nepie-lietotības nebūtībā. Negudra ir arī tā dēvētā ekonomija uz sērkociņu rēķina, — ačgārnā, izšķērdīgā taupīšana: cilvēks taupa niekos, sīkumos, alkaini skaita grašus, bet vienlaikus palaiž vējā dālderu siekus. Ekonomiski ir arī jātaupa, t. i., jāprot «skaitīt kapeikas», kā arī naudu, «sākot no simtnieka», — lielāka mēroga mantas un naudas vērtības. Turklāt jāparēķina, kā samērot taupīgumu, rezervēšanu ar racionālu dāsnumu. Citādi ietaupītais nenes labumu taupītājam. Un var iznākt, ka «jaunībā taupa naudu pusdienām, mūža otrajā pusē — šķērdē to zālēm».

Piektajā dimensijā sastopamies ar IZDOTO, TERETO RUBLI. K. Markss ir pierādījis, ka ikkatras ražošanas galarezultāts un dzīvinošākais stimuls ir patērēšana. Patērēšanai sarūpētā, krātā un tērētā rubļa cilvēciski ekonomiskās dzīves gudrība prasa visai ievērojamu kultūras un civilizācijas līmeni. Patērēšanas ekonomiskā ētika cieši, taču neviennozīmīgi savijas ar ražošanas ekonomisko ētiku. Cilvēks, kas izpelnījies fiziskā vai garīgā darba darītāja un izdarītāja laimīgo apziņu, patērēs saudzīgāk, cilvēcīgāk. Kaut gan patērēšanas kultūras un kvalifikācijas zināmos augstumos var pacelties ari nepelnitājs (šai gadījumā — cilvēks, kam patērējamo rubli dod). Cilvēciskā un sabiedriskā sāpe dramatiski saasinās tur, kur noslāņojas darītāji un baudītāji, kur vienotais, stiprais cilvēks spiests atsvešināt no sevis pelnītāja, gādnieka, barotāja un baudītāja funkcijas, kroplā nolemtībā attīstoties tikai kādā no tām. Patreiz daudzi jaunie cilvēki nemaz nezina, kurš — māte vai tēvs — ir pelnītājs, maizes rūpētājs. Nereti vecāku naudas makus uzskata par Klondaiku vai Eldorado, no kurienes var bez cilvēcības mēra un goda sajūtas ņemt un ņemt. Jāatzīst gan, ka viena no tā sauktajām dzīves karnevālversijām — galvenais nav pelnīt, bet tikai tērēt —, ko piekopj zināmās sabiedrības aprindās, sakņojas tai apstāklī, ka daudzās darba vietās un amatos (it īpaši administratīvajos) ir netaisnīgi pārmērīgas, reāli nekompensētas darba pārslodzes. Ir cilvēki, kuri spiesti rikšot no darba darbā, tā, ka dzīvot un pat atvilkt elpu nav laika. Un, ja vēl par šo maratonskriešanu darītājs saņem_tikai mierinošus pamudinājumus vai bezizmēra kritiku? Tad nebrīnīsimies, ka šādu vecāku bērni ar skepsi var sākt reaģēt uz kopumā pareizo ievirzi: jo labāk strādāsim, jo labāk dzīvosim, gods un slava — atbilstoši darbam. Vēsturē allaž ir bijušas situācijas, kurās pārmērīgs, nepateicīgs un oficiāli mazatzīts darbs demoralizē darītāju. Viņš tiek atsvešināts no, K. Marksa vārdiem runājot, pilnvērtīgas patērējošās ražošanas. Nav laika ēst, — uzņem kalorijas, nav laika izgulēties, — pasnauž, nav laika baudīt kultūras un

izklaidēšanās vērtības. Un daļa šādu pārmēra darītāju kļūst par darba mānijas upuriem: darbs — smagums, magnēts, pieradums, mīla un reizē liktenīgs lāsts. Citi atkal metas otrā galējībā — bēg no darba pārslodzēm neizmeklētās, raupjās acumirkļa baudās, meklē iluzorus atslodzes veidus. Vēl citiem darba pārmērība priekšlaicīgi atņem darbaprieku, tonusu, — notrulina personību. Savukārt patērētājdarbība, kas atrauta no darba kultūras un lietišķās karjeras mērķorien-tieriem, var izvirst parazītismā. Tieši tie cilvēki, kas nekad nav izbaudījuši darba un patēriņa cilvēkveidojošā sajūgefekta rosinošo spēku, nereti skaita naudu, tikai no simtnieka sākot, kaut pietiktu ar kapeiciņām, un ekonomē uz sērkociņiem tur, kur sevišķi vajadzīgs gudri saimniekojošs dāsnums.

Sestajā dimensijā RUBLIS paradas SAIMNIEKA, MEISTARA un KLIENTA KOPSAKARĪBU AINA. Tas ir tāds rublis, kas satur sevī arī zināmas moralpsiholoģiskas vērtības, kuras par naudu nevar nopirkt, taču kuras savstarpēji izdevīga, godīga nauda rosina. Šāds rublis mums ir liels deficīts. Jo izplatījušies zemākas, pārejošākas, taču kavējošas iedabas deficīti. Piemēram, daudzkārt veikalā apmeklētājs vairs nejautā, ko te pārdod, bet gan interesējas, ko te dod. Un apmeklētājs, zaudēdams pircēja pamatkvalitāti, sāk devalvēties līdz dabūtājam, izlūdzējam, savukārt cilvēks aiz letes tad pārtop negantā Seno Austrumu satrapā, kas spriež, kuru apžēlot (kuram iedot), kuram «parādīt īsto vietu». Savstarpējas kalpošanas te nav. Te ir blats, cilvēka cieņu ārdoša sulainība, kā arī blēdīgais princips: neapmānīsi, — nepārdosi. Kalpošana būtībā sākas tad, kad zemletnieks, dotaļnieks ekonomiski un psiholoģiski izslējās pārdevēja, komersanta, reklāmas aģenta pilnajā augumā sava īstenā barotāja — izvēlīga klienta priekša. Jaunākajām sabiedrības paaudzēm ir principā viscerīgākās iespējas iekļauties šāda tipa pārkārtojumos, pārtvert un radoši materializēt tos. Kāpēc? Tādēļ, ka visumā jaunās paaudzes ir avangardiskākas, maksimālistiskākas, pretenciozākas, vairākos aspektos ari izglītotākas. Gudrai ekonomikai vajadzīgi gudri cilvēki. Ekonomiskajiem jauninājumiem — jauni un jauneklīgi cilvēki. Ekonomikai, kas pārvar formāli juridiskā, bet reāli anonīmā kopsaimnie-ka «mēs», izvirzot priekšplānā sociālistiski ko-lektīvistisko kopsaimniekojošā «Mēs», bet tajā un sakarā ar to — arī individuālās (nevis pri-vātīpašnieciskās!) saimniekošanas «Es» spēkus, — arī ir vajadzīgi jauni cilvēki. Atgādināsim sev — nevis kalendāri, bet būtiski un produktīvi jauni cilvēki. Un, no reālistiskā optimisma pozīcijām kopainu analītiski vērojot, jāsecina, ka šāda tipa cilvēki komplektējas no visām vecumu grupām, tomēr — vislielākās izredzes šai jaunās cilvēka un ekonomikas simbiozes ieveidošanā pieder jauno paaudžu pārstāvjiem.

METAL,
BLOOD

HEAVY HEAVY SMAGAIS

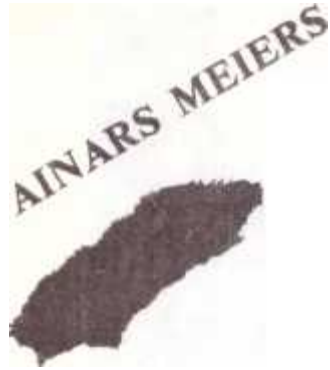

METĀLS
SMAGA ASINS
1987. GADS.
Heavy metal. Smagais metals.

Latvijā šobrīd sociāli visasākais stils: ar tumsu un nokrēšļiem kontrastējošas sarkanas, oranžas, dzeltenas gaismas. Pamijus dūmi un zilibaltie zibšņi — viļņiem vien. Kaucošas, telpu velvēs nepārtraukti reverberējošas solopartijas. Pat bioloģiski graujoša dārdoņa. Gan prātus, gan jūtas žilbinošo kontrastu turpinājumā — arhaisku instrumentu pārpilnība un pasaulē tālu pazīstami darbi. Vēl tālāk? — Latvijas mērogos augstu lidojošām, lai arī reizēm savā talantībā pretrunīgām, zvaigznēm blakus ari vienaldzīgas, pat apātiskas sejas un narko-loģisko dienestu pacienti — arīdzan.

O, dārgie lasītāji! Viss iepriekšteiktais šoreiz tiešām neattiecas uz «Līvu» vai «Jumpravas» koncertos redzēto un klausīto. Šoreiz heavy metal ir daudz smagāks pat par «Opus Pro» muzikālajām metalorģijām. Šie metālisti pēdējos gados tiek kritizēti bieži un pamatoti augstos līmeņos, taču neviena no šīm instancēm nevar un nedrīkst atļauties izrīkoties tā, ka labi pārskatāmā pagātnē noticis ar Jura Kulakova grupām. Šai varen smago metālistu kopai ir vairāk nekā 90 gadus ilga esamības vēsture — kurš no Latvijas estrādistiem var ar tadu pagātni palepoties? Pat Jāņa Petera aprakstītais Raimonds Pauls to nevar! Pasaules estrādē — vismaz viens varbūt: Marks Paganīni... Tāpat kā metālistiem visā pasaulē ne reizi vien, arī šiem Rīgas heavy metal pārstāvjiem kolektīva nosaukums mainījies vairākas reizes. Vispirms, 1895. gadā, — «Fenikss», vēlāk — «Vairogs». Tagad — RVR. Rīgas vagonu rūpnīca. Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni pasen apbalvotais flagmanis, kuram tagad jācīnās ar neapskaužami varenu sociālekonomisko problēmu buķeti vienlaikus. Turklāt — pārkārtojumu laikos un rekonstrukcijas apstākļos. Lūk, kur ir īsts heavy metal forever! Smagais metāls cauri laikiem ...

1985. GADS.

Dižais Jēkabs ir vienkāršs un stiprs. Viņu pazīst visa civilizētā

pasaule. Dižjēkabs ir ļoti cienījams ne tikai sava vecuma dēļ, — viņam ir nopelniem bagāta pagātne. Tieši tadeļ — aiz cieņas pret veci — kaut kad ļoti sen cienījami amatnieki devuši viņam Dižā Jēkaba vārdu.

Dižais Jēkabs ir vislielākais āmurs.

Dižāmurs.

Dižo Jēkabu ņem palīgā, ja cits nekas vairs nespej līdzēt. Un Dižais Jēkabs palīdz vēl arvien — gan lauciniekiem, gan pilsētniekiem. Dažādu nozaru un raksturu uzņēmumu strādniekiem, pat māksliniekiem, diemžēl — arī mūsu inženieriem. Viņš ir tik vienkāršs, ka viņu pazina jau pirms daudziem gadu tūkstošiem. Šodien, uz ZTR fantastisko sasniegumu fona. Diža Jēkaba ģeniālā vienkāršība tapusi jo fantastiskāka, — runājot par RVR darba īpatnībām, rūpnīcas galvenā tehnologa vietnieks Vents Pāns saka:

«Mums gandrīz nav speciālu tehnoloģisku darba mašīnu. Lielākoties strādājam tikai ar universālām iekārtām.»

Tieši tik universāla ir Dižā Jēkaba ģeniālā vienkāršība. Par elektroniskajiem sitamajiem instrumentiem te vēl nav ne jausmas. No tehnoloģiskā procesa — pat ar Kvalitātes zīmi apliecināto elektrisko un dīzeļvilcienu ražošanā — vēl arvien NAV IESPE-JAMS izslēgt 13 veidu veserus, 5 veidu dižāmurus, 5 dažādkalibra kokāmurus! Aktuāls ironiskums terminā «Kuvaldometr», līdzīgi mikrometram, manometram, milimetram u. c. ZTR metriem un Metriem. Un instrumentu biroja vadītājs inženieris Sergejs Čigorins saka:

«Dižāmurs pašreizējos tehnoloģiskajos apstākļos, ņemot vērā ražošanas īpašo specifiku mūsu rūpnīcā, ir normāls instruments, bez kura nav iespējams iztikt.»

Mehāniskās montāžas ceha ratiņu rāmju iecirknī Edvīns Balcerbuls Dižo Jēkabu pazīst jau kopš arodskolas beigšanas 1949. gadā. Visus šos gadus viņi abi dara vienu un to pašu — viens otram palīdz Edvīna darbabiedru iepriekšsagatavotās pusītes sadabūt vienā veselā garensijā. Attiecīgajā palīgierīcē visos piecos sijas garuma metros ir piecas sešas piespiedējskrūves kā skrūvspīlēs, tikpat universālas — aizvēsturiskas un vienlaikus šodienīgas — kā dižāmurs. Kad, ap šīm skrūvēm cīkstoties, ar Edvīna dūšīgajām rokām un pat piepūstajiem vaigiem vēl arvien par maz, tad talkā nāk Dižais Jēkabs. Ari metināšanas montāžas ceha atslēdznieks montētājs Kārlis Auļiciems, ar dižāmuru kopā darbodamies, krietnu pieredzi sakrājis:

«Mana pirmā darbavieta bija dzelzceļš. Strādāju par mašīnista palīgu, gribēju par mašīnistu izmācīties, bet — ārsti izbrāķēja: sirds par švaku. Tad atnācu uz šejieni. Pagājšruden palika divdesmit pieci gadi, kopš es te bungājos.»

Dižajam Jēkabam daudz spēka un izturības — viņš rūpnīcā jau kopš akciju sabiedrības «Fēnikss» dibināšanas. Jau 1900. gadā vairāk nekā trīsarpus tūkstoši rīdzinieku Krievijas impērijas vajadzībām te

ražoja pasažieru un preču vagonus, cisternas un platformas, lauksaimniecības inventāru, pakavus, stieples un naglas. Tas bija cietsirdīgs darba intensitātes laiks. Uzņēmējus vilināja peļņas iespēju dinamika, strādniekus — izdzīvotiespēju cerības. Jēdzieni atšķirīgi, bet nodrošinājums viens — maksimāli piesātināts darbs. Blakus augstajai profesionāļu meistarībai tāds prasīgums, kas pamatīgi pārsniedza humānās cilvēkattie-cību normas. Tādā gaisotnē veidojās un nostiprinājās viens no tālaika Rīgā spēcīgākajiem darba kolektīviem. Jau «Fēniksa» dzimšanas gadā rūpnīcā bija sācis darboties Mārtiņa Ogula vadītais nelegālais strādnieku pulciņš. Pēc diviem gadiem lietuves strādnieki streikoja divas nedēļas, vēl pēc diviem sekoja vagon-būvētāju aktīva piedalīšanās Rīgas dumpī, iesaistoties arī kaujās ar žandarmiem un karaspēku. Piektā gada jūlijā astoņpadsmit dienas strādnieki savās rokās turēja visu uzņēmumu, bet septembrī, kad izdevās Rīgas revolucionāru politiskās cīņas viens no vistālskanīgākajiem meistarstiķiem — uzbrukums Centrālcietumam —, starp atbrīvotajiem bija ari vagonbūvētāji Jānis Lācis un Jūlijs Šlesers. Piektā gada ideju laiks un Piektā gada vīri jau sen ir jubilejām bagāta vēsture, ar kuru pamatoti lepojamies. Dižais Jēkabs — vēl arvien šodienīgs. Šodienīgs, nevis mūsdienīgs.

Mehāniskās montāžas ceha ratiņrāmju iecirknī, Edvīnam Balcerbulam kaimiņos pensionētais montāžas atslēdznieks Vasi-lijs Trofimovs atsevišķus mezglus saliek kopā ratiņrāmī — konstrukcijā, kas atbildīga par vagona un tā satura likteņiem. Uzlikās, kas pastiprina garensiju savienojumus ar šķērssijām, četrpadsmit milimetru biezumā. Kaimiņu, metināšanas montāžas, ceha štancētāji ar viņu rīcībā esošo, saudzīgi izsakoties, nemūs-dienīgo tehniku, šīs uzlikās nespēj izveidot tik pieguļošas, kā vajadzētu. Kur sērkociņam nenāktos iespraukties, tur vienu otru reizi vīrišķa pusplaukstu var iedabūt — atkal palīgos tiek

meklēts un atrasts Dižais Jēkabs, un kopā ar Vasiliju viņi abi tur bungā un klapē, kamēr pieklapē.

KĀRLIS AULICIEMS: "... bet — ārsti ieteikšanās" sirds par šķiet.
TAD ES ATNĀCU UZ SEJIEM."

Dižais Jēkabs prot daudz. Viņš daudzējādā ziņā prot būt arī noteicējs, un, ja arī viņš nav bagāts, tad turīgs — noteikti. Pērn RVR strādājošo vidējā izpeļņa bija sasniegusi 228 rubļus, bet gabaldarba darītāji pelnīja vidēji 319 rubļus ik mēnesi, krietni vairāk par vidējo darba algas līrheni gan Latvijā, gan visā valstī kopumā. Kā jebkurš apņēmīgs noteicējs, Dižais Jēkabs ir prasīgs — viņam vajadzīgas stipras rokas un, noteikti, vienā komplektā ar vēl stiprāku gribu un pacietību.

Savos jaunības gados Imants Lukstiņš labi pazina Dižā Jēkaba lidojošo radagabalu — vieglatlēta veseri. Kopā ar to Imants tika līdz meistarkandidāta titulam un līdzdalībai PSRS Tautu spartakiādē. Vēlāk viņš veseri pameta, apprecējās un četrpadsmit gadus bija — kā apgalvo viņa agrākie kolēģi — labs inženieris.

Taču skrēja laiks, un arvien ātrāk auga ne Lukstiņu trīs bērni vien,

bet arī ģimenes izdevumi. Voltas loka valdīšana un profesionāla sadzīvošana ar Dižo Jēkabu, viņa mazāk svarīgajiem radiniekiem un četriem pieciem jauniem, taču jau diezgan pieredzējušiem puišiem metinātāju brigādē spēja garantēt vairāk materiālā miera nekā inženiera tehnologa mazapmaksātais slogs. Imants Lukstiņš savu ģimeni no šīs nelaimes atpestīja: «Tad man bija 140, tagad man ir vismaz divreiz vairāk.» Šis arguments Imantam nebija vienīgais un izšķirošais: «Nākot uz metināšanas montāžas cehu par metinātāju un brigadieri, zaudēt savu inženiera kvalifikāciju man nebija žēl — to es biju zaudējis jau pirmajos piecos inženiera gados: kamēr tās iekārtas, ko es izdomāju, uztaisīja, pāris mēnešu vietā bija daži gadi pagājuši, mani izdomājumi vairs nebija vajadzīgi — izmetām lūžņos.

Es kādreiz rakstīju racionalizācijas priekšlikumus. Tagad vairs ne — nav vērts. Katra mašīna, kas der tikai kādas noteiktas detaļas taisīšanai vai pat tikai atsevišķas operācijas veikšanai, iznāk dārgāka par cilvēka rokām — ja nav lielu sēriju, nav arī ekonomiskā pamatojuma. Spīlītes, lauznis, domkrats un āmurs pa rokai un — uz priekšu!»

1987. GADS.

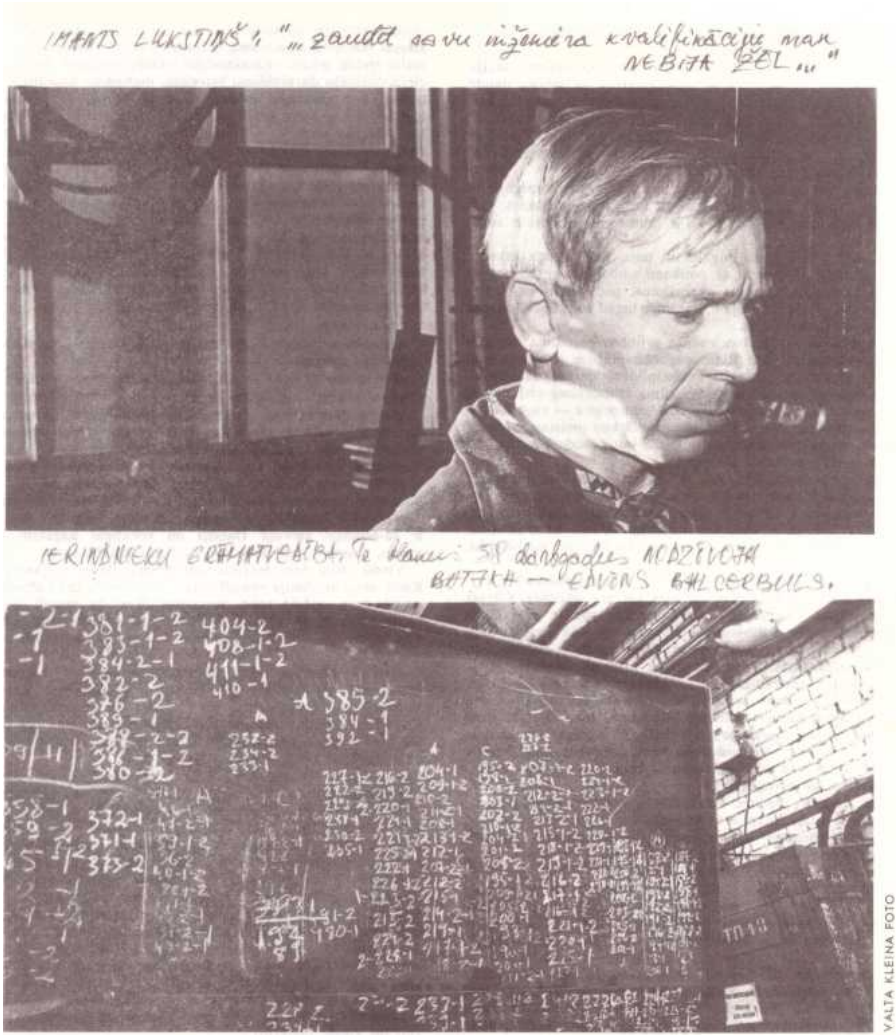

Pārskatu divus un piecus gadus vecas «vagonu piezīmes». Ap to laiku krievu publiciste Antoņina Grigo «Ļiteraturnaja gazeta» slejās rakstījusi:

«Ja nav kārtības, rūpniecība var turēties tikai uz lieliskiem, uzticamiem cilvēkiem, bet šie uzticamie cilvēki nav no dzelzs ...»

Pa ķērienam arī Nodars Dumbadze un viņa Bačana Ra-mišvili no «Mūžības likuma»:

«Cilvēkam kaut reizi mūžā vajag pārciest smagu slimību. Tas

o t— o

U_
<
Z

LU *-1* *
<
(—
_J <
>

palīdz skaidri un mierīgi izvērtēt un izanalizēt pagātni...»

Ir pagājuši divi pārmaiņu gadi. Arvien nopietnāk šis laiks mums devis iespēju apjaust, cik daudz dažādu smagu slimību, pat veselas epidēmiju sērijas, esam pieredzējuši. Vai izdzīvojušie ir labākie? Pēc dzīvu palikušo atmiņām pašpalīdzības nolūkos rakstām diagnozes. Precīzāk — īsto diagnožu pirmās nopietnās skices. Jā, tas ir daudz. Šādas skices ir demokratizācijas pirmie sasniegumi, bet — tie uzticamie cilvēki, uz kuriem balstās ne tikai mūsu rūpniecība vien, tiešām nav no dzelzs. Pat tad, ja viņus savā varā paņēmusi heavy metal ekonomika.

1985. GADS.

Mehāniskās montāžās ceha ratiņramju iecirkņa gazes griezejs Andrejs Čipāns lielākoties darbojas ar dažādiem deg|iem. Andrejam izturības diezgan — rūpnīcā viņš braši noturējies trīsdesmit gadu, bet sava vienistabas dzīvok|a 14,52 kvadrātmetros kopā ar sievu, tagad padsmitnieku dēlu, meitu, un nu jau ar znotu arī, septiņpadsmit gadus.

«Drīzāk es tikšu uz Ulbroku,» vēl pērnajā oktobrī sacīja Andrejs, «tur vietu — viens reiz divi metri — es dabūšu daudz ātrāk: man znots galdnieks zārku darbnīcā, nu, zārcinieks.»

Par ilggadēju un priekšzīmīgu darbu Andrejam Čipānam pelnīti piešķirts RVR darba veterāna goda nosaukums. Veterāna apliecībā teikts, ka veterānam, ja nepieciešams, apdzīvojamā platība piešķirama ārpus kārtas, bet:

«Dokumentus es sagādāju vairāk nekā vajadzīgs. Staigāju — cik reižu gan pie direktora vietnieka sadzīves jautājumos, gan pie paša direktora. Ko saka? — Pie mums gandrīz visi ir veterāni ...»

Pati, pati pērnā gada nogale un pats, pats šīgada sākums Čipānu ģimeni pārsteidza ar patīkami unikāliem retumiem — vispirms ar solīdu vinnestu «Sportloto», pēc tam — ar jaunu divistabu dzīvokli iepriekšējam, par kuru tagad priecājas Andreja meita un znots, kaimiņos.

Tehnoloģiskās atpalicības radītās grūtības papildina kā piegādātājuzņēmumu (tādu Rīgas vagonbūvētājiem ir vairāk par 600), tā daudzviet arī pašu nedisciplinētā darbošanās. Atsevišķo detaļu un mezglu piegādes ritma traucējumi visjūtamāk rezonē tieši tehnoloģiskās ķēdes noslēgumposmā — vagonbūves rūpnīcas montāžas cehos. Ratiņrāmju iecirkņa meistars Andrejs Galenieks no saviem trīsdesmit gadiem šeit nostrādājis septiņus un ieguvis vērā

ņemamu pieredzi:

«Reta ir tā diena, kad viss iet kā pa reni. Tad tu staigā pa cehu un it kā tev nav ko darīt. Veči tehnoloģisko procesu pārzin, tiem tikpat kā nekas vairs nav jāskaidro, paši visu var, bet — tikai tad, ja ir viss, kas vajadzīgs. Tikko kaut kā nav, sākas mans darbs — jāsāk domāt: kur ko likt, ko pa priekšu, ko pēc tam.»

Cik mēnesī ir tādu dienu, kad ir viss nepieciešamais?

«Pa visu mēnesi kopā kāda nedēļa var arī salasīties. Citreiz pat pēc kārtas visu nedēļu var raut. Tas gan ir reti. Bieži visu nepieciešamo dabūjam tikai pašās mēneša beigās. Nu, un tad ir čušš, un atkal vismaz divas nedēļas jāgaida, un tas vēl tas mazākais. Mums rāmji uz priekšu nekustas. Metinātāji stāv. Kā mēnesis beidzas, ar visu darbošanos ir cauri, — tad, ja plāns ir izpildīts, ja ne — turpinām strādāt uz iepriekšējā mēneša rēķina, kamēr nolīdzinām parādu, un — ir jau kaut kas atkal no jauna iekrājies... Mūžīgais dzinējs. Ja maniem večiem ir ko darīt, viņi strādā kā velli. Ja darba nav, skraida pa rūpnīcu, un, kad atkal nāk mēneša beigas, — rukā pa pusotrām maiņām, pa brīvdienām.»

Toties statistika liecina, ka dīkstāvju vagonu rūpnīcā tikpat kā neesot — gadā knapi trīs stundas uz katru strādnieku__

Vaicāju Andrejam Galeniekam — kas meistaram visvairāk vajadzīgs viņam padotajos cilvēkos?

«Man vajag atsaucību: palūgsi — izdarīs.»

Šo darba organizācijas metodi — «nekad neatsaka, ja palūdz» un «__ja palūgsi, izdarīs» — savos memuāros par ļoti populāru var apliecināt gandrīz vai ikviens no pēdējās divdesmit-gades pirmrindnieku bērniem, un ne jau vagonrūpnīcā vien.

Ja palīdzēšanu, izlīdzēšanu un lūgšanu pārvērš par ikdienišķu darba paņēmienu, atsaucība un nesavtība tiek izdeldēta un izniekota. Tā aiziet par zeltu vēl dārgāka valūta. Šāda cilvēciskās atsaucības un nesavtības izniekošana būtu jāsoda līdzīgi jebkura cita veida tautas mantas izniekošanai un izšķērdēšanai, jo — tas pielūgtais izlīdzētājs ar savām spējām un ar savu brīvo laiku taču nepieder tikai sev. Viņam ir savējie, un diedelētājs ir apdiedelējis arī tos. Pie darba pielūgšana ir darba jēgas iznīcināšana, degradēšana. Nenovēršama pirmsinfarkta taktika, nevis darba stratēģija. Lāpīšanās — mētelim izrautas pogas pielāgošana biksēm ar brāķa rāvējslēdzēju. Šajos apstākļos jo lielāka vērtība ir palikušo, vēl neaizgājušo, vēl nepadevušos, vēl uzticīgo vīru pacietības un izturības valūtai. Valūtai, kuras vērtība aug, bet daudzums — samazinās.

1987. GADS.

6. augusta vakarpuse. Pulkstens jau pari sešiem. Pirmā maiņa sen mājās aizgājusi, otrajā — pa visu ratiņrāmju iecirkni četrus darbīgos var saredzēt. Kā tad — kārtējā mēneša kārtējais sākums: nav ko darīt...

Nav man tādu smieklu, lai pelnīti izsmietu tos, kuri aicina uz trīsmaiņu darbu. Acīm pārskrienu uzskatāmās aģitācijas stendus: nez, kas te jauns? Aha — pagājušās ziemas mācības: uzsaukumā lielsarkani burti. «Biedri!» Tālāk — melni trekns teksts: «Ekonomējiet elektroenerģiju! Nepieļaujiet elektrodzinēju darbināšanu brīvgaitā, metināmo aparātu izmantošanu bez slodzes!» Dodos tālāk pustumsā. Hm, — Andris Ķesteris šos mezglus agrāk nemetināja. Kur tad Sergejs Surovs? Kā, vai tad nezinot, nobrīnās Andris un pastāsta, ka ratiņrāmju iecirkņa divi kādreizējie pirmā piecnieka metinātāji pabeiguši Vissavienības Arodbiedrību centrālās padomes augstāko arodbiedrību skolu un tagad savā varā pārņēmuši rūpnīcas arodkomiteju — Vladimirs Piļjukovs par priekšsēdētāju, Sergejs — par priekšsēdētāja vietnieku! Labi! Kur vecais Čipāns? Čipāns skaitoties pensijā, bet tepat vien jau šancējot. Stasis Bauska arī tepat. Galenieks? Andrejs Galenieks tagad strādājot Valsts Pieņemšanā! Nav, nav laika dialektika šai vietai klusām garām aizgājusi! Tātad — par daudz esmu bijis noskaņojies vēl vienai sadursmei ar še it kā tradicionālo mazcerību.

1984. GADS.

Argonetājs Edgars Soms, kādreizējais bokseris, motorokeris, tagadējais autoamatieris:

«Pie mums neviens tā īsti nemet, kamēr ir ko darīt.»

1985. GADS — FEBRUĀRIS.

Tieši nodarbinatības neritmiskums pacēlis cirtējiem neaizsniedzamā augstumā daudzas zaļā pūķa galvas. Nikni lapsaskrāsas matuvilni pāri plecam met tilta celtņa vadītāja Valentīna Trejkalne, iz tādiem acu zibšņiem sēram pienāktos aizsvilties:

«Citur koros dzied, te korī dzer! Es viņus tā-ā mī-īlu — pati visus pēc kārtas apžņaugtu! Cik dvēseļu viņi nav nomaitājuši? Tie dzērāji tagad vairs neviena nebaidās, bet visi viņi taču ir ša-ausmīgi gļēvuļi! Daudzi no vecajiem pagalam nolaidušies. Jaunie — tie, kaut arī viņu nav daudz, turas.

Vienu laiku biju ievēlēta par biedru tiesas priekšsēdētāju. Kāda sieva atrakstīja vēstuli: vīrs — viņš mūsu cehā strādāja — darbā dzer, mājās taisa skandālus. Kad to vēstuli izskatīja biedru tiesā, vīram piesprieda desmit rubļus soda naudas. Mīļais dies, divas pudeles šņabja atņēma — kam tu sūdzēsies, un kas tev līdzēs?!»

(Dažus mēnešus vēlāk pasludinātais valdības dekrēts par cīņas pret alkoholismu un žūpību pastiprināšanu Valentīnu nomierināt nespēja: pārāk dziļi apziņā un atmiņā palikusi tā divpadsmitgadīgā meitenīte, kas mammu pašas tēva dēļ lūdzās: «Šķiries tu no viņa, mammīt, mums tā tikai vieglāk būs. ..»)

VĒLREIZ 1985. GADS — MARTS.

Atlaišanas draudu bezspecība ir pārliecinoša, un dzērāju

nekaunības brīvība top arvien klajāka — mūs nav iespējams atlaist. VAI TA IR CIENA PRET DARBU, JA KURAM KATRAM PLENCIM ĻAUJ STRĀDĀT? Vagonu rūpnīcā par maz ir to cilvēku, kuri apzinās, ka samaksas rubļu daudzums ir gandrīz vai vienīgais, uz ko labas gribas un prasmes gadījumā var cerēt jauns, saprātīgs un nopietns vagonbūvētājs. Darba algas pieauguma tempi apsteiguši darba ražīguma pieauguma tempus. Parādība, kas vieglākā formā raksturīga vai visas republikas rūpniecībai, šeit šobrīd izpaužas visspilgtāk. Loģiski... Nepieciešamas sabiedriski nozīmīgas rīcības un par šo rīcību sniegtās atlīdzības optimālas attiecības. Par maz, ja atlīdzinām tikai atbilstoši padarītajam darbam. Sabiedriski nepieciešama un šobrīd it sevišķi aktuāla ir vajadzība lietot ekonomiskas un administratīvas sankcijas par laikus nepadarīto, pavirši padarīto un vispār nedarīto.

Gados, darba un dzīves bagātajā pieredzē bagātie vagon-būvētāji pukojas — agrāk uz rūpnīcu atnākušie vispirms esot gribējuši zināt, par ko viņi te tapšot, tagadējie retie nācēji prasot, cik iespējams nopelnīt. Bet — ko citu vēl te ir vērts taujāt? Ja kāds Dižo Jēkabu nepamana, tad gan jau aiz kāda aizķersies un paklups. Un laužņi? Spīlītes? Caurvējš?

Strādāšana par rubli vien un maksāšana ar rubli vien apliecina abpusēju trūcību un aprobežotību. Vairāk par atlīdzinājumu naudā ikvienam īsteni strādājošajam — kā jaunam un maz-pieredzējušam, tā gados un nopelnos dāsni apveltītam — vajadzīga atlīdzība un palīdzība ar rūpēm, uzmanību un pieklājību kā ražošanā, tā sadzīvē.

1987. GADS.

Abi ar Andreju Ķesteri atmiņā inventarizējam paziņas. Acs netēmēdama seko izkliedētam gaismas kūlim, kurš pārslīd garen-siju montāžas beņķim. Kā matētā sudrabā ievizas dižāmura spožā bauze, blakām tai — pavirši nomesti darba cimdi: Edvīns Balcerbuls pats laikam atvaļinājumā, tomēr pajautāju:

«Andri, — un kā Balcerbulam iet?»

«Va - īīh,» noelšas Andris, šuvēm šlagu nost dauzīdams, «Batjku pavasarī apglabājām. Te mūsējie teica — tikai dažas dienas līdz pensijā iešanai palikušas.»

Ierasti steidzīgā solī, bet šoreiz — precīzi, pēc nojautām vien, klusējoša — pienāk Valentīna, sejā vairs vienīgi sveloši ironisks smaids:

«Kā-ā mēs no sākuma priecājāmies! Beidzot! Pārkārtošanās! Bet nu jau ... Es laikam nomiršu, — te jau visu laiku skatāmies, kurš būs nākamais —, un īsto pārkārtošanos tā arī nepiedzīvošu! Korotkovs — beigts, to dzērumā netīšām nosita. Dmitrijevs — nodzērās un nomira. Kad Batjku raka, kapos bija gandrīz viss iecirknis, un pat visiem šitiem večiem acis bija asarās.»

Pamazām abi ar Valentīnu aizrunājamies prom no patiesajiem

uztraukumiem līdz sīku sadzīvisko kreņķu mieram, uzsprāgst uzskatāmās aģitācijas stendā sarkani iespiestais vārds «Biedri!», kā gaismas avīzē skrej varen diži melndrukas aicinājumi taupīt elektroenerģiju. Ne dievam sātanam nesaprast, kādās mērvienībās — dmitrijevos? korotkovos? balcer-bulos? — cilvēkenerģijas pārtēriņu reģistrēt: tukšas paliek ailes platām protežētām mutēm. Smagais metāls — heavy metal forever! Saspiestais gaiss no maģistrālā vada urbjas pneimošmirģeļa turbīnītē, griezīgi kaucieni pātagojas griestu griestos, stūru stūros, Fedju sieva patriekusi, un galva viņam šodien nesāp, viņam tagad papiross zobos, ar pneimošmirģeli viņš rīvē grumbuļainu šuvi, un krāšņos spietos par nosvilināto šķirnes tēraudu sūkstās tumšsarkanas dzirksteles.

Dodos uz administratīvajiem vestibiliem uzņēmuma arodkomitejas priekšsēdētāju Vladimiru Piļjukovu un viņa vietnieku Sergeju Surovu meklēt, — abi viņi Edvīnu Balcerbulu pazinuši ilgus gadus. Sergeja kabinets mazs, bet dzeltenbrūno toņu interjers to dara optimistiski patīkamu. Pie darbagaldam pretējās sienas pārliekamais bilžu kalendārs: revolucionārās tematikas gleznu reprodukcijas un zem tām revolucionāro dziesmu vārdi un notis. Šajā mēnesī, augustā, — «Trakojiet, tirāni!»

Sergej, cik ilgi esat šai amatā?

«Gadu.»

Kāda alga?

«Uz papīra — 192, ir iespējama ceturkšņa prēmija, bet šī gada laikā es to tikai vienreiz esmu redzējis. 120.»

Cik pelnījāt, strādājot par metinātāju?

«350. Vidēji — 380. Bija arī labi mēneši. Atvaļinājumā ejot, bijuši arī astoņi simti.»

Kāpēc tiecāties pēc augstākās arodbiedrību izglītības, pēc šāda amata?

«Man vienmēr ir nākusi līdzi nenormāla vēlēšanās nepārtraukti mācīties. Jā, man bija labs darbs, — metināšana man vēl arvien ļoti patīk, — laba alga, cieņa: kvalifikācijas augstākā kategorija, personiskais kvalitātes zīmogs. Neklātienē pabeidzu tehnikumu.»

Daudzus amatizaugsmei stimulē mājasdzīves neērtības.

«Nē, man tur viss kārtībā.»

Precējies esat?

«Jā.»

Bērni ir?

«Nav.»

Auto?

«Nav. Ja, par metinātāju strādādams, nenopirku, tad tagad nenopirkšu ne tik. Ar sievu daudz ceļojam, un tas ir prieks, kas paņem daudz naudas. Šogad vēl arī dzīvokli kārtīgi izremontēju.»

Sergej, kas nobendēja Edvīnu Balcerbulu? Jūsuprāt?

«VOPROS REBROM?» paceļ tiešu skatienu Sergejs.

«ŅET — ŅE VOPROS REBROM. GROB REBROM.»

«Edvīnam neliels infarkts kaut kad jau bija bijis — nopietns signāls taču. Tātad — nedrīkstēja atļauties iedzert vairs ne reizi, nedrīkstēja pīpēt, un — ari dižāmurs savu padarīja ...»

Šo netīkamo jautājumu uzdodu arī Vladimiram, — kas nobendēja Batjku?

«Pats sevi.

Vienu gadu ratiņrāmju iecirknī par vecāko meistaru biju es.

Tikko Edvīns atgriezās darbā pēc slimnīcas, piedāvāju viņam meistara vietu, šis — neparko. Teica, — kas man, vēl tikai pusotra gada palicis!»

īstais vainīgais tomēr ir Dižais Jēkabs. Jēkabs nepieder pie inženiertehniskajiem darbiniekiem, protams, un viņš ir pamanījies iekārtoties — par ekonomistu un kapraci darbu savienošanas kārtībā: pensija taču tiek aprēķināta, dažādās kombinācijās ņemot vērā pēdējo darbagadu vidējo izpeļņu! Un Edvīna Bal-cerbula pensiju Dižais Jēkabs ir ieekonomējis! ... Un — tagad ar nadzīgu aci pētī Kārli Auļiciemu.

«Es te palikšu tikai līdz nākamgada marta vidum,» saka Kārlis, «ja tik maz nebūtu palicis līdz pensijai, tūlīt ietu prom uz citu darbavietu, — dakteri tā mīļi man to iesaka, bet sociālās nodrošināšanas (!) nodaļā, atbilstoši tagadējai likumdošanai šajos jautājumos, man saka: ja tagad mainīsiet darbu, būs jums mazāka pensija. Viņiem jāstimulē strādāšana vienā darbavietā, bet tas āmurs nevienam par labu nenāk. Kaitīgais amats — vibrācija, putekļi. Pagājušajā ziemā elektrības par maz bija, vajadzēja taupīt. Nācām strādāt vēlu vakaros, naktīs. Mans organisms tādām slodzēm vairs nevarēja pielāgoties.»

Vēl nekaunīgāk nekā ar pensijas pelnītājiem attiecīgie pašreizējie likumi cenšas aplaupīt pensijas jau nopelnījušos — strādnieka algas un pensijas summa nedrīkst pārsniegt trīssimt rubļus. Šis limits vēl arvien ir jāievēro, bet ar nākamā gada 1. janvāri ari RVR jāpāriet uz pašfinansēšanos un pilnu saimniecisko aprēķinu, un tad par katru virsnormatīvo strādnieku uzņēmumam būs gadā jāmaksā 11 000 rubļu. Un no visiem strādājošajiem te pensionārs ir katrs desmitais, bet jaunāks par trīsdesmit gadiem — vien katrs astotais.

Sergejs Surovs:

«Tagad visi un visur runā par iniciatīvu, individuālo un kooperatīvo darbu, bet kā paaugstināt intensitāti tādos valsts uzņēmumos kā mūsējais? Inženierim savā firmā strādāt vakarā pēc darba kvalifikācijas uzturēšanai un autoritātes nostiprināšanai, īpaši starp vecajiem kadru darbiniekiem, mums, arodbiedrības līderiem, atļaut nav tiesību. Atnāk pie manis siltumceha dežūratslēdznieks Oga,

saka — es būtu ar mieru darbu savienošanas kārtā pastrādāt par krāvēju, mums taču krāvējus vajag. Un man kā birokrātam šis mums nepieciešamais strādnieks jābiksta prom: ej tepat blakus uz kādu veikalu, ej pāri ielai uz VEF, — tikai pie mums nepaliec!»

Vēl kāda, RVR kadru daļā piedzīvotā, epizode bija dzelžaini simptomātiska, — direktora vietnieks kadru jautājumos Valerians Panteļejevs atbrīvotajam komjaunatnes organizācijas sekretāram Leonam Tenim:

«No pirmā oktobra līdz 30. oktobrim visā uzņēmumā tiek organizēts jauno kadru mēnesis. Izmēģināsim savas rezerves. Kā poligonā! Tevi ieliksim par vagonu kopmontāžas ceha priekšnieku!»

«Vai ko vieglāku nevar atrast?» ar diplomātisku smaidu vaigos it kā kautrīgi situāciju zondē sekretārs.

«Kad tu vēl tramvaju iecirknī par vecāko meistaru biji, es skatījos, kā tu ar večiem tiec galā — tā, kā vajag: mierīgi, argumentēti, bez uzbļaušanas. Pierādīji, ka tevi kā inženieri maisā iebāzt nevar. Tagad pamēģināsim tevi sarežģītākos uzdevumos.»

«Vai tai kadru mēnesī arodkomiteja arī tiks mainīta? Es labprāt turp uz to mēnesi pārietu. Varētu atpūsties — o-o!»

Vienudien pusdienas pārtraukumā skaļa kā Kalašņikova automāts klāt pielido tilta celtņa vadītāja Ņina Gavrilova:

«Klausies, mums saka, — sievietēm celtņu vadītājām ātrā pensija (no 50 gadu vecuma) nepienākoties! Šie tur apakšā zilina, ugunis šķīst, acis žilbst, dūmgāzu piesātinājums rauj rīkli ciet — virs argonētājiem jo īpaši. A man liekas, ka tā te mēģina noturēt kadru balansu, — ja katram dosi visu, cik un kas pienākas, pārāk ātri citi būs vietā jāmeklē. Uz «Trūd», arodbiedrību lapa taču, aizrakstījām. Atbildes nav!»

Jums tādi arodlīderi, — kurš par viņiem labāk visu te zina?!

«E, ko nu tie var! Kas tā par arodbiedrību — strādniekus nestutē! Tie tik priekšniecībai pie sāniem.»

(Nobeigums sekos)

BALDŪRS APINIS

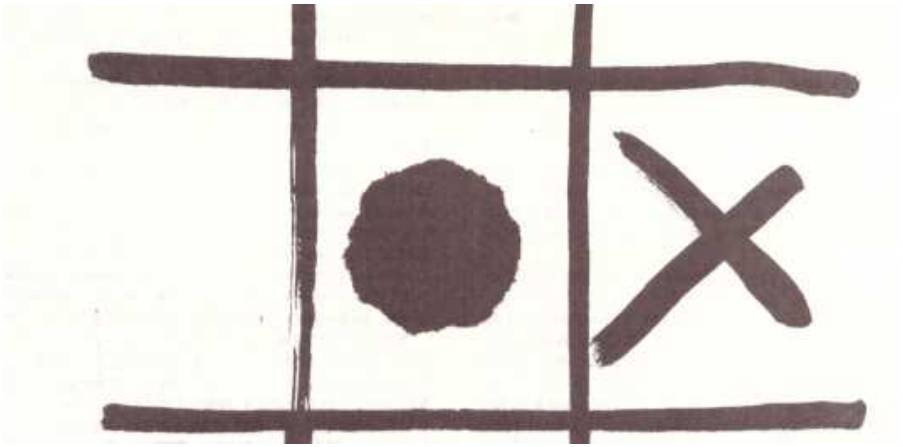

iNOPIRKS?

VARBŪT

— Kas jūs tāds būtu! — balsī vibrē dusmas.

— No žurnāla... Es zvanīju uzņēmuma māksliniekiem un pieteicos ciemos.

— Kopš kura laika mākslinieki, — balsī ieskanas dziļa nicināšana, —dod atļauju ...

— Piedošanu, bet es gan atļauju tā īpaši nelūdzu, gluži vienkārši informēju, ka piedalīšos.

Tā . . . Nu, skatieties, skatieties . . . Ceru, ka jums pie mums iepatiksies.

Uzreiz jāteic — neiepatikās gan. Ne todien, ne citureiz.

Garā rindā aiz gara galda sēž solīdas dāmas un cita uz citu kliedz. Visa šī daudzbalsu trokšņa priekšā stāv slaida meitene vieglā naktstērpā, jūtams, ka viņa ir pieradusi pie tādas kņadas, tomēr visai omulīgi nejūtas. Mukt prom, vai vēl mazliet pakavēties ...

— Nu kas vainas šim kombidresiņam. Paskatieties — ļoti moderns risinājums, detaļas ...

— Nekā moderna te nav. Man tās detaļas nepatīk.

— Šito cenu! Nē, tādu mēs neapstiprināsim. Tā ir padomju cilvēka aplaupīšana!

— Nu, un kas tad šitas tāds!! Kas tad to pirks!

— Nu kā tad nepirks, tagad taču tāda mode . ..

— Ko jūs man te stāstāt — atveduši kaut ko līdzīgu «Beātes» pornogrāfijai ...

Nu ja! Arī kliedzējas tā kā attopas, un uz brīdi iestājas neveikls klusums.

T

Kā nekā — visi solīdi cilvēki! Sapulcējušies republikas

tirdzniecības organizāciju un vieglās rūpniecības uzņēmumu kopīgajā mākslinieciski tehniskajā padomē. Kārtējo reizi jāizšķir jaunu apģērbu modeļu likteņi, jāsaskaņo viedokļi par izstrādājumu cenām, jāvērtē audumu apdrukas ieceres ... Kā nu kuro reizi, bet darba vienmēr gana un tā rezultāts — uz letes jauna kleita, treniņtērps, kostīms, apakšveļas komplekts, zeķes, lentes, prievītes utt. īsāk — čaula Nr. divi, kas lielam vairumam no mums, šķiet, nozīmē gandrīz vai vairāk nekā tā pirmā — pašu miesa un asinis.

Jā, bet kādēļ tad šajās padomēs itin bieži uzliesmo tik varenas kaislības, par ko strīdas cilvēki, kurus it kā vajadzētu vienot vienai vēlmei — apgādāt mūs ar viskvalitatīvāko un modernāko!

(Par apgalvojumu, ka ražotāju un tirgotāju starpā valda dziļas un iesīkstējušas nesaskaņas, savulaik esmu jo stingri izbārts kādā preses konferencē, tomēr pie šī viedokļa palieku, un domāju, ka tam ir pamats. Tādēļ jau iepriekš pieņemu pārmetumus par naturālismu mākslinieciski tehniskās padomes sēdes atainojumā, bet tā nu tas ir. Ne velti gandrīz ikviena saruna ar jebkuras rūpnīcas jaunās produkcijas kabinetu vadītājiem, māksliniekiem modelētājiem parasti beidzas ar žēlabainu nopūtu — sak, aizejiet uz padomi un paskatieties tās šausmas, kas tur notiek .. .)

Par ko strīdas!

Varētu teikt, un pirmajā brīdī tas liksies neticami — par to, kas tad ir mode ...

Katru gadu, piedāvājot tirdzniecībai jaunus apģērbu modeļus, rūpniecības uzņēmumu mākslinieki modelētāji demonstrē savu priekšstatu par modi. Par to, kas ir mūsdienīgs, kas visdažādākā vecuma, noslieču un temperamenta pircējiem varētu patikt. Padomē nonāk jau ražošanā aprobēts izstrādājums, kuru tehnologi, konkrētajām, visai pieticīgajām iespējām piemērojot, ir apcirpuši, vienkāršojuši un standartizējuši. Tas nav viegls process ne modeļa autoram, ne tam cilvēkam, kurš atbildīgs, lai šo lietu varētu ražot masveidā. Bet gatavs nu beidzot ir, un autoriem šķiet, ka derīgs!

Protams, ar «šķiet» ir par maz. Intuīcija var pievilt pat vispieredzējušāko modelētāju. Nelīdz arī uzcītīga modes vēju un pūsmiņu ķeršana no ārzemju žurnāliem un katalogiem. Mode, lai cik starptautiski varena, tomēr ir lokāls jēdziens, bet iespēja kļūdīties pastāv arī tad, ja studēti pašmāju modes diktatoru padomi. Pircējam nepatiks, un tad tā būs ne tikai viena cilvēka radoša krīze, bet visai prāvas nepatikšanas uzņēmumam, nozarei, tirdzniecībai. Konkrētā summā aplēšamas.

Kā pārbaudīt, vai modelis pircējam ir nepieciešams! Acīmredzot tas jāceļ priekšā tirgotājiem, jo viņi taču ik dienas ir aci pret aci ar moderni ģērbtiesgribētājiem. Viņi pērk no izgatavotāja un pārdod tālāk tautai.

Tirdzniecība iepērk — līdz ar to uzņemas risku. It kā būtu tiesības lemt — galīgi un nepārsūdzami. Tai pat laikā daudzu gadu pieredze taču uzskatāmi liecina, cik bieži šie nepārsūdzamie lēmumi ir bijuši kļūdaini un nepārdomāti.

Ražotāju un patērētāju starpnieki savos argumentos par vai pret nebalstās uz taustāmu pieredzi. Taustāma — tas būtu: socioloģiski pētījumi (turklāt bieži un regulāri), aptaujas, konkrēta statistika, kura tiktu nemitīgi papildināta un atjaunināta. Ir visai juceklīgi un bieži vien rūpniecības uzņēmumu pētījumiem (mēdz būt arī tādi) pretēji dati par pieprasījumu pēc dažādiem pagājušo gadu modeļiem. Šis informācijas krāšanas process norit visai formāli, to pierāda fakts, ka ne ražotāji, ne tirgotāji savos karstajos strīdiņos par to, kas ir un kas nav skaists valkātāja uztverē, līdzīgus pētījumus pat nepiemin, «šitā bante man nepatīk, šitas musturs nav gaumīgs. Neņemsim, labākajā gadījumā — nolaidiet cenu!»

Atmetot it visus subjektīvos faktorus, kas modi deformē caur tirdzniecības administratora ne vienmēr pietiekošās individuālās kultūras, temperamenta un krāsu izjūtas prizmu, jāatzīst, ka tīri objektīvi apstākļi spiež viņu lūkoties pagātnē, kas līdz, vienīgi retromodi kultivējot. Ko tad mēs saņemam no ārzemēm, pag, vai tur nav kaut kas līdzīgs — sak, ārzemnieki mums tomēr modīguma ziņā allaž ir bijuši priekšā .. .

Vēl atliek vienīgi pamest aci uz aizgājušā gada modeļiem, palūkot, kurš ir tā pavairāk pirkts, un tad mēģināt atlasīt no modelētāju piedāvātā ko līdzīgu .. . Ja jau gāja vakar, ka viņu piķis — jāiet arī rīt! Bet modei, zināms, tāda mīņāšanās uz vietas — kā nazis pie rīkles.

Jauno izstrādājumu likteņus izlemj dažas amatpersonas, balstoties lielākoties tikai uz savu gaumi un tīri empīrisku pārliecību par nākamā gada modes un apģērbu pieprasījuma tendencēm. Tā nu tas ir. Mākslinieks — MODES SPECIĀLISTS nav noteicējs. Reālu konjunktūras datu arī nav.

Un uzņēmumu jauno izstrādājumu kabinetu skapjos aizvien garākas kļūst EKSPONĀTU rindas. Aizved uz kādu izstādi, pakārdina pircēju acis kādā modes skatē, tad — atkal skapī iekšā. Protams, daļa šo kolekciju ir visai nepiemērota rūpniecības noplicinātajām iespējām ražot tajās iekļautos paraugus masveidā, bet netrūkst arī tādu, ar kuriem cehā tiktu galā. Ja vien . . . bied-renei(am) no «torga» patiktu . . .

Bet ko lai iesāk biedri no rūpnīcas un biedri no tirdzniecības pārvaldes, ja abām pusēm faktiski ir jāzīlē kafijas biezumos, turklāt risks un atbildība ir sadalīti ačgārni!

Attiecības veidotos pavisam citādi, ja rūpniecības uzņēmumiem būtu iespēja pārdot pašiem — tik daudz, cik administrācija atzīst par

vajadzīgu. Visu jauno produkciju! Līdz ar to uzņemoties atbildību par finansiālo galarezultātu. Protams, arī tagad pastāv iespēja izgatavot sīksēriju partijas, ir DA2I firmu veikali, kuru pieredze pieprasījuma pētīšanā ir krietni derīgāka nekā gadiem ilga konjunktūras studēšana, ar ko it kā nodarbojas šim nolūkam izveidoti institūti. Taču šie mēģinājumi tikt tuvāk pircējam, iztapt tā vēlmēm un arī šīs vēlmes virzīt pagaidām gan ir visai nekonsekventi. Lai praksē pārbaudītu jebkuru, kaut visavangardiskāko ieceri, gūtu priekšstatu par konservatīvistu, mēreno un dullī-bu cienītāju proporcijām, ir nepieciešams īsāks ceļš līdz pircējam, blakus varenajai tradicionālās preču plūsmas šosejai.

Tad modelētājs, uzņēmuma ekonomists, galvenais inženieris ieradīsies mākslinieciski tehniskajā padomē ne tikai ar pēdējām modes atziņām un labu aktualitātes izjūtu bruņots, bet varēs celt galdā arī konkrētus skaitļus. Jums, biedri no tirdzniecības bāzes, šī kleita nepatīk! Neies! Bet mūsu piecpadsmit (sešdesmit, trīssimts!) firmas veikalos manta pazuda no plauktiem tik un tik stundu laikā! Skatieties, ka gar degunu neaiziet laba peļņa. . .

Mainītos (jāmainās!) akcentiem — kurš nosaka toni un kuram jāpiebalso. Turklāt, nevis administratīvi noteiktā kārtībā, nevis tikai savai gaumes izjūtai pakļaujoties, bet ņemot vērā lietišķa, saimnieciska eksperimenta rezultātus. Varbūt tad laiks, kas šķir ieceres dzimšanas brīdi līdz tās realizēšanai konkrētā, pircēja iekārotā, nopērkamā apģērba gabalā, kļūs īsāks. Un nebūs citam uz citu jākliedz .. .

Vairākkārt ir dzirdēts un lasīts par domu izveidot republikas starpnozaru centru, kuram būtu lēmējtiesības, apģērba modi, ražošanas taktiku un stratēģiju nosakot. Atliek tikai cerēt, ka centra rokās būs pietiekami efektīvi ekonomiski argumenti un arī vislielākā saimnieciskās atbildības daļa, lai šīs tiesības varētu izmantot un nosargāt. Jācer arī, ka tieši mākslinieks modelētājs šādā centrā būs galvenā persona. Ar vislielākajām pilnvarām un atbildību.

Pretējā gadījumā, par spīti visiem labajiem nodomiem, var izveidoties tāda pat situācija kā republikas mēbeļu ražošanā, kur cits citam PRETĪ stāj trīs spēki. Visbeztiesīgākais no tiem kā allaž ir autors — šajā gadījumā mēbeļu arhitekts, vai, citiem vārdiem — mēbeļu zinātniskā un ražošanas apvienība «Gauja». Jāteic, ka šīs nozares mākslinieciskajās padomēs arhitekta viedoklim ir lielāks svars, respektablāka pārstāvniecība. Tādēļ parasti pirmais raunds — atzīt jauno sekcijas modeli par derīgu vai ne — visbiežāk beidzas par labu kaut cik individuālam risinājumam un sākotnējai iecerei. Te gan jāpiebilst, ka līdz šim ieceri jau pašos pirmsākumos ir «dzinuši stūrī» bezgala dažādi formāli standarti, kuri ne vienu gadu vien bremzē mēbeļu rūpniecības un projektēšanas āttīstību visā Padomju Savienībā.

Ja apģērbu ražotāji būtu iespiesti tādās spīlēs kā mēbeļnieki, liekas, mēs visi staigātu tērpti viena garuma, viena platuma, viena materiāla bezveidīgos kankaros.

Pēc pirmā raunda seko otrais, trešais ... Un galu galā diktē rūpnīcas, diktē tirdzniecības organizācijas. Uzņēmumi ir ieinteresēti izgatavot pēc iespējas vienkāršāku mēbeli, jo standartizēti priekšstati diktē arī standartizētas iekārtas iepirkšanu un ne pārāk lielu izdomu, to lietojot.

Subjektīvu, no pirksta izzīstu kritēriju iespaidā nemitīgi aug mēbeļu cenas — kvalitātei, estētiskajām vērtībām un mūsdienīgumam neatbilstoši. Akla dzīšanās pēc šajā gadījumā pilnīgi nepamatotas materiālu taupības paver ceļu uz tirgu tādām mēbelēm, kuras pat teorētiski nespēj kalpot ilgāk par dažiem mēnešiem. Visvarošu standartu diktatoru pavēles mēbeļu konstrukcijās lietot aizvien plānākas skaidu plates dažbrīd šķiet maniakālas. Vai maz īpaši jākomentē moderno grāmatplauktu, sekciju, skapju izturība. Bet sieniņu biezums joprojām dilst ... Un vienīgais, kurš sauc — apstājieties, padomājiet — mēs taupām, vai patiesībā grandiozi izšķērdējam, — pagaidām ir mēbeļu arhitekts. Tirdzniecību plānsienība un standarts acīmredzot apmierina. Ražotājus arī.

Arī šajā gadījumā patērētāju no patēriņa priekšmeta ražotāja šķir augsta jo augsta resoru BARJERA, un ja afī tie dažkārt spēj sasaukties un šo to par otru uzzināt, tad rīcību vēl joprojām bremzē resoru INTERESES.

Rūpnīca pārkārtojas, visu saimnieciski aprēķinot. Cik ieguldīsim, cik pelnīsim, cik tērēsim jaunajai produkcijai, cik katrs saņemsim algā . . .

Arī veikalā katra pārdevēja atalgojuma saistība ar pārdoto preču daudzumu kļuvusi krietni ciešāka.

Strādnieks un pārdevējs, dzīves spiests, ir pārkārtojies. Daudz ciešāk nekā agrāk piedomā pie sava darba rezultāta, turklāt nevis kādam abstraktam sauklim sekodams, bet objektīvu, saimniecisku faktoru vadīts.

Un viss jau būtu jauki, ja vien dzīve pārkārtoties spiestu it visus garajā preces ceļā līdz pircējam. Bet diemžēl nav.

Joprojām tirdzniecības vadītāji administratīvi un vienpersoniski mēģina noteikt tādu procesu gaitu, kuru ritējumu allaž izšķīrusi pati dzīve.

Joprojām ne tirgotāju, ne ražotāju rīcībā nav objektīvas informācijas par šo dzīvi un tās prasībām.

Joprojām ne modes virzības noteicēju, ne mākslinieciskо padomju locekļu, ne arīdzan zinātnieku — konjunktūras pētnieku un ministriju darbinieku algas nav tieši atkarīgas no ieņēmumu un Izdevumu bilances.

Joprojām tiek zīlēts kafijas biezumos.
CILVĒKS UN VIŅA TELS

MODE. VAI MODĒ?

autors - Andris Grīnbergs teksts - Rudīte Kalpiņa saruna - Gatis, 22 g.

Sabīne, 22 g.
Ilze, 21 g.
Egmons, 19 g. foto - Valts Kleins modeļi - Santa Pūriņa
Armands Puķītis frizieres - Vera Kuročkina
Dzintra Oplucine

5*i jauniešu saruna par cilvēku un viņu Ielu, iespejams, izsauks vispretrunīgākās emocijas. Parasti mēs esam pieraduši žurnālos lasīt rediģētas, loģiski būvētas «intervijas», «rsarunas pie apaļā galda», aizmirstot, ka eksistē vienkārša saruna ar visām tai piemītošajām pretrunām . . . Jau dzirdami iebildumi: parastas sarunas lai notiek virtuvē, nevis žurnālā. Taču saruna, lidziga momentuzņēmumam, parāda jaunatnes domāšanas līmeni, raksturo pašu jaunatni, tās vēlmes, centienus.*

Andris. Man šķiet svarīgi, lai mēs ar savu apģērbu būtu individuāli. 1965. gadā mūsu pamatforma bija džinsu bikses. Džinsu kostīms «no rokas» tolaik maksāja divdesmit piecus rubļus, veikalos jau vispār nebija, un retais varēja atļauties būt par tā īpašnieku. Ko mēs darījām? Māksliniecisķākas ievirzes cilvēki rakņāja ārā vecās mantas. Lielajā tirgū, kur tagad visādas apavu un citādas bodes, bija vesela plejāde krāmu bodīšu, kur vecas vecenītes varēja nodot savus jaunības dienu loriņus. Un uz turieni mēs pa stundu starpbrīžiem (es tolaik mācījos lietišķās mākslas vidusskolā) skrējām pirkties. Tur varēja atrast visu. Brīnišķīgas kurpītes, brīnišķīgas blūzes, samta, zīda kleitas, kaklasaites ar neparastiem zīmējumiem, kreklus ar piepogājamām apkaklītēm. Tur bija sakrāmēts kaudzēm, ka ieraudzīt nevarēja, visu laiku bija jāprasa, lai rāda. Un tas viss maksāja

kapeikas. Vēlāk šīs bodītes nez kāpēc tika likvidētas. Tagad komisijas veikali ir sterili un firmīgi.

Taču nodarbošanās ar un ap apģērbu tādos apmē-; os kā pašlaik ir vienkārši briesmīga. Man liekas, ka lam ir viens iemesls — sabiedrībā dažos brīžos, kad garīguma pieprasījums un piedāvājums ir nelīdzsvarots, sakāpinās apģērba pārspīlējumi. Arī rūpniecība nestrādā tā, lai varētu nodrošināt visiem pieejamu kvalitatīvu, elementāru un modernu apģērbu — dizainis-ki veidotu, dažādām vecuma grupām un sabiedrības slāņiem.

Gatis. Jauns cilvēks visātrāk sevi var parādīt caur apģērbu.

Andris. Tomēr it bieži piedāvātais ir standartva-riants.

Gatis. Mode pati par sevi ir standartlieta.

Andris. Nē, individualitātēm tā vienmēr ir atšķirīga. Gatis. Bet tā nav mode. Mode apzīmē kaut kādu standartu, līnijveida kustību, pūļa kustību. Jebkurai individualitātei apģērbs nekalpo kā modes lieta, bet gan kā sava attieksme pret dzīvi, sava uzdrošināšanās.

Ilze. Bet cik daudzi neuzdrošinās. Vairākums neuzdrošinās.

Andris. Un tomēr. Mums visiem gribas dzīvot laikam līdzi un izskatīties laikmetīgiem. Taču beigās izrādās, ka visi ir vienādi.

Gatis. Ja domāšanas veids visiem vienāds, tad arī . . . Par ko mūsu prese visu laiku klabina — par personības trūkumu. Tas ļoti uzskatāmi pierādās arī apģērbā. Protams, ar izņēmumiem.

Andris. Bet atkal. Jaunietis, tik ļoti nodarbojoties ar sevis apģērbšanu, varbūt nepadara ko svarīgāku sevis attīstīšanā, tapšanā. Apģērbt sevi kaut vai stan-dartlīmenī — tā šodien ir nevajadzīgi liela piepūle. Gatis. Tā, manuprāt, vairs nav garīga, bet gan fiziska piepūle.

Andris. Garīga tā nav, jā, bet atkarīga no naudas, no materiāla, no šuvēja . . . Vai nav tā, ka cilvēks ietērpj sevi savai būtībai svešā, gadījuma rakstura formā? Jeb arī — vai viņš tiešām uzskata, ka tā ir forma, kas viņam tuva? Tas ir būtiski. Jo var rasties vai nu nervozitāte, vai nesapasība, vai agresivitāte. Vai arī līdzsvars. Varbūt spēks sevi izcelt, parādīt ir labāks par pielāgošanos. Labi, bet kā vispār būtu jābūt?

Sabīne. Es domāju, ka sevī jāizcīna arī, lai varētu iziet uz ielas tā, kā tu pats gribi.

Andris. Mēs esam atraduši tādu kompromisa varian-tiņu, kurš it kā atbilst modei, un tajā arī cenšamies labi justies. Man, atklāti sakot, ļoti patiktu staigāt garās togās. Tad tur visu ko varētu karināt virsū un apkārt. Tas neprasītu rūpēties, vai bukte ir vai vēl jāgludina. Man tas liktos ļoti ērti. Ķermenis brīvs — vairāk gara darbības.

Sabīne. Tērps man ir kaut kas līdzīgs aurai, krāsu mākonim ap mani. Man patiktu mainīt dažādu krāsu tērpus atkarībā no noskaņojuma.

Andris. Protams, jā! Sarkanu, teiksim, kad tev gribas būt kaislīgai,

kāpēc nē, forši! Rozā un baltizils, tāda nevainīga, atkal vari mani iekārot jau kuro reizi! Vajag ākstīties! Par modi īstenībā vajag vairāk smieties! Visiem traģēdija, nevar dabūt tupeles. Nu nav, tiešām nav. Uz Armēniju jau viena pāra dēļ nebrauksi. Taču to vajag vieglāk uztvert.

1971. GADS. ATA IEVIŅA FOTO

Viss sākās ar domu - apcerēt jauniešu modi. Taču gribijās tn pasniegt atraktīvākā, artistiskākā veidā nekā pieņemts un pierasts.

Laiks un tā tēls. Man pazīstamāks, tuvāks ir mans jaunības laik§ - 1965 - 1972 , jo tad es itin aktīvi mēģināju sevi izpaust ar apģērba palīdzību. Šķiet svarīgi jums parādīt ajī tā laika kontrastainākos cilvēkus, kuri ar savu izskatu nebaidījās iziet uz ielas. Šobrīd, iespējams, tas viss šķitīs pats par sevi saprotams. Varbūt pat liksies

nav nekā tāda, kas ielu varētu tracināt. Pāršķirstiet tā laika žurnālus, salīdziniet to gadu oficiālās un šeit redzamās fotogrāfijas. Viss nebūt nesākas šodien. Es rādu sev tuvus laikus bet varitu atkāpties vēl tālāk, līdz Padegam, utt.

Gatis. Kāds filozofs, kas gudrāks par mums visiem kopā, teicis: «все вещи подлежат осмеиванию». To, es domāju, vajadzētu atcerēties jebkurā dzīves situācijā. Andris. Jā, bet tas nav tik vienkārši izdarāms, kad cilvēks ir jauns. Kādus es gribētu redzēt cilvēkus ielās? Brīvus, neietekmējamus, bet tā nekad nebūs. Varbūt tādās gigantiskās kosmopolītiskās pilsētās, kur vienam gar otru nav daļas, tas iespējams. Katra vieta, kurā mēs atradīsimies, prasīs zināmu formu. Arī ārēju, un ar to būs jārēķinās. Un es pie sevis domāju — kolosāli, kad cilvēks vēl nav saistīts ar *offiče* lietām un var iet tā, kā viņš grib iet. Tā ir jaunības priekšrocība, kura jāizmanto maksimāli, jo otrreiz tādas iespējas nebūs. Vēlāk to formu piespiedīs uzvilkt nodzīvoto gadu daudzums, ja ne *office*.

Gatis. Darba lietās, protams, nepieciešama vispārpieņemta un atzīta forma. Taču, cik zināms, rietumu pasaules biznesmeņi staigā piemērotā, neiestīvinātā apģērbā. Bet pie mums arī gulēt iet uzvalkā un ar šlipsi, un acīmredzot tā arī tas iederas. Vai arī uzvelk zilas treniņbikses un iet pastaigāties ar suni.

Andris. Jā, jā, treniņbikses man patīk vislabāk! Tās neviens nekad neapsmej.

Egmons. Manuprāt, modi vispār vajadzētu pasniegt karikatūriskā stilā. Kaut vai kā žurnālā «Sir».

Andris. Galvenā kļūda, ka mēs Padomju Savienībā gremojam modi, ko piedāvā Rietumi. Mēs neradām savu. Un tā ir kļūda numur viens. Mums ir spēcīgas individualitātes, bet nestrādā ne rūpniecība, ne reklāma, ne tirgus. Ja mēs kaut ko sistu Rietumiem pretī, tas varētu būt ar jēgu, Radošā doma ir ievirzīta pilnīgi nepareizā pagriezienā. Praktiski — mākslinieki meklē rietumu superžurnālus, viņi skatās tādus, kādus ne tu, ne es, ne vēl kāds cits vispār neredz, un tad pārstrādā mūsu variantā. Cits radošāk, cits mazāk radoši. Retais rada ko savu, ignorējot apkārtējo.

Sabīne. Un iznāk tā — lai varētu iziet uz ielas.

Andris. Nūja, un to piedāvā kā mūsu padomju modi. Bet tas ir oficiālās modes variants priekš mums. Rūpniecībā tas ienāk ar piecu gadu nokavēšanos, un tam nav jēgas. Savā laikā itāļi pieteica savu modi, tad arī japāņi, Zaicevam izdevās īstenot savas ieceres. Ko dara Latvijā?

Gatis. Vienam cilvēkam nav iespējams kaut ko uztaisīt, ja visi pārējie ir kurli. Un materiāli?

Andris. Materiāli ir normāli. Bāze ir. Nav cilvēku, kas uzdrošinātos konfliktēt ar *office* modi. Absurds. — «Astra»! Piedāvā it

kā supermodernas preces — kam, kam, kam īsti? Jauniešiem? Par tādu cenu? Sīm precēm bija jābūt trīsreiz lētākām par tām, kuras domātas dāmai ar lielu naudas žūksni. Jaunieši vēl skrien, pērk. Es tur neesmu atradis nekā. Arī «Rīgas modes» domātas tikai Rīgas jaunbagātniecēm. Paņemsim jauno «Rīgas modes» žurnālu rudenim. Tam vajadzētu elementāri orientēt lasītāju, kā mainās mode šai rudenī. Tagad es to šķirstu. «Pārmaiņu gaitā». Raksts, kas varētu noderēt par avīzes ievadrakstu. Vai tas vajadzīgs modes žurnālam? Tālāk. «Rudens ielās. Efektīgi un neierasti krāsu salikumi». Izgaršojiet šos divus vārdus — efektīgi un neierasti. Apskatot lapu, es nekur neredzu šos efektīgos un neierastos krāsu salikumus. Tā ir visparastākā bildīte. Mistiski arī, ka žurnāls proponē «Rīgas filca» jauno bereti, un tā ir vienīgā galvassega visam rudenim. To demonstrē jaunietes, kuras nav jaunietes, jo Modeļu nama modeļu demonstrētājas ir ievērojami vecākas. Un arī dāmai, kas piesaka solīdas sievietes iespējamo ansambli, ir tāda pati berete. Universāla galvassega! Kas iet cauri visam. Tas ir vienīgais, ko «Rīgas filcs» apguvis šai sezonā. Šķiram tālāk. «Ideja». Tātad—karakuls. Tas ir materiāls, kuru cilvēki, zinādami tā dabisko vērtību, piegriež elementāri vienkāršās formās, lai rādītu kažokādas skaistumu. Un te tā ir saķēzīta. Kā var ar plēvēm un ādām sabojāt karakulu! Karakulu dāma parasti nēsā gadiem ilgi. Tas, ko viņi savā Modeļu nama izšķērdībā atļāvušies uztaisīt, ir vienas sezonas lieta. Kurš šūs kažoku un pēc gada mainīs aplikāciju? Bet vislielāko izbrīnu manī raisīja lappuse «Oktobrim — 70». Vai modes žurnālā ir nepieciešams šāds formālisms? Ja žurnāls kā veltījumu atļaujas ielikt fotogrāfiju ar ziedošām pienenēm un saulainām meitenēm ar viltus folkloras motīviem Rīgas fonā, tad tā ir idejas un modes profanācija. Tad es pieprasītu arī miliču, pionieru un metalurgu dienai veltītas modes lappuses. «Vakara noskaņojumam». Pieaugusi sieviete ar nopietnām ambīcijām pret dzīvi diez vai varētu atļauties tērpus, kuru izgriezumi sasniedz astes kauliņa sākumu. Jaunietēm tie atkal nav domāti, jo ir pārāk grezni. Ar ko tu dosies uz to balli, vai tev ir sava mašīna, jo tādi tērpi prasa pamatīgāku materiālo nodrošinājumu. Bet tas vēl nebūtu nekas, ja mani pilnīgi nepārsteigtu teksts. Manā uztverē — kuriozs. Rakstīšanas stils, šķiet, izrauts no vecajām «Atpūtām». «Apģērbā ar jaunu sparu ienāk klasika.» Tātad ar sparu ienāk. Kādā veidā, nav zināms, bet ar sparu tā ir ienākusi. «Bet greznajos tērpos tikpat augstu vilni sit arī romantika.» Kur sit, kādā veidā sit, nav skaidrs. Sit un viss. «Piegriezumā izvēle visbiežāk apstājas pie plastiskām, augumu vizuāli slaidinošām līnijām, kas nereti kopā saspēlē savdabīgu ritmu, dziļa de-koltē un vispār . . . šikiem akcentiem.» Kādām līnijām, no kā saspēlē, kādu ritmu? «Taču sievietes ar savu mūžīgo jaunradi atrod tik izteiksmīgus šos «pašu nepieciešamāko» risinājumu variantus, kas liek atcerēties Anri Ranjē

smaidu raisošo aforismu, ka «sieviete ir spējīga uz visu, bet vīrietis uz visu pārējo».» Kas ir Anri Ranjē, tas, protams, nav jāzina. Un vispār — domājiet, ko gribat. Kā to sievietei sagremot—nav ne jausmas, šo tekstu var lasīt kā lubeni. Drāzniece piedāvā džeza tērpus, kas ir interesanti savā pieteikumā. Tīrs meklējums, kaut gan neviens normāls cilvēks nevar piekļūt tādām specifiskām apdrukām. Viņa piedāvā arī vakara tērpus jaunietēm, te nu kaut kas ir no pasaules tendencēm. Bet tas arī viss. Kas aktuāls šoruden, aizverot žurnālu, tā arī nav skaidrs. Un vēl — modes vīriešiem žurnālā nav. Laikā, kad jaunietim mode ir tik svarīga, viņam atliek skatīties estrādes zvaigžņu ietērpu videoklipos un triekt šos variantus sev virsū kā ikdienas apģērbu. Vai mums ir tiesības pēc tam šausmināties? Nav cilvēku, kas nodarbotos ar modi vīriešiem. Lietišķās mākslas vidusskolā vajadzētu atjaunot vīriešu apģērba modelētāju nodaļu. Iepirkties Čiekurkalna tirgū — atkal absurds. Amatniecības līmenis ir zems, tas vairāk ir kičs, nevis modes produkcija. Čiekurkalna tirgus varētu pastāvēt blakus kvalitatīvai, dizainiski radītai rūpniecības produkcijai.

GATIS. 2 urnāls, manuprāt, nepretende ne uz ko. Ne kā «Burda» — uz praktisku pieeju, ne arī uz mākslinieciscu.

Andris. Modes radīšana tomēr ir personības lieta. Gatis. Tādā gadījumā mums varētu būt tāds žurnāls kā «Vogue». Tur pašas spēcīgākās personības varētu likt savas idejas, no kurām domājošs cilvēks sakombinētu savu variantu. Varbūt, ka mums mākslinieciski

1965. GADS. MĀRAS BRAŠMANES FOTO

spēcīgāku uzdrošināšanos vajadzētu demonstrēt modē. Ja «Rīgas modes» būtu demokrātisks žurnāls, tur tiktu atvēlēta vieta arī pašmāju avangardistam Uģim Rūķītim un citiem censoņiem. Varbūt, ka lietderīgāks būtu modes ideju žurnāls.

Andris. Līdz ar to augtu domājošs cilvēks. Jo — ar ko tad mēs šodien varam audzināt? Neviens «Rīgas modes» žurnāls cilvēku radoši neaudzina. Tur netiek rādīts, kā kārtot apģērbu. Ko var un ko nevar vilkt pie tāda garuma svārkiem vai biksēm. Nepiedāvā stila izpratni, variāciju iespēju. Mēs priecājamies un sakām, ka esam pasaules līmenī, bet reāli mēs esam nabagu līmenī un spiesti iztikt no nejaušībām un gadījumiem. Un tad atliek runāt, ka mūsu ielas ir skaistas savā raibumā. Ielas nav skaistas, jo tās nav koptas, tās nav kulturālas. Šodien svarīgi ir — ne no kā apģērbt sevi. Just dabisku esamības prieku, ko nenomāc nepārtrauktās rūpes par apģērbu. Apģērbs — individuāls tēls, brīva improvizācija par modes aktualitātēm. Ne bara filozofija, ne uniforma, bet kaut kas savs.

Jābeidz runāt par modi bez vecuma, bez sociālā un mantas stāvokļa, bez ķermeņa īpatnībām. Ģērbšanās kultūra ir jāmāca kā ābece, jo cilvēks visu mūžu kaut ko velk sev mugurā. Un šajā jomā viņš ir atstāts pilnīgi novārtā. Vajadzētu, lai tu saprastu, kā šogad gribi mainīt savu ārējo veidolu, lai elpotu pa jaunam un atkal justos citādāks vai vienkārši ar apģērba palīdzību atklātu kādas slēptas potences sevī. Gatis. Ik gadu mainīt savu ārējo izskatu ar, pieņemsim, simts piecdesmit rubļu lielu algu nav iespējams. Andris. Nesamērība ir ārprātīga. Un ko cilvēki dara? Haltūrē. Tad ir divi trīs darbi, visādi citi varianti, jo to zābaciņu viņš grib. Ar ko viņam iet? Ar filcīti par sešpadsmit rubļiem? Reālais algas samērs atbilst tikai tam. Tāpat zābaciņš, kāds pie mums tiek pasniegts par simts divdesmit rubļiem, jebkurā kapvalstī maksā krietni lētāk. Cenas ir paaugstinātas maksimāli un neatbilst ražojumu kvalitātei.

1970. GADS.

Egmons. Galvenais, ko daudzi nesaprot, — apģērbs jāpakārto

domāšanas veidam. Tas ir primārais.

Andris. Ā, te ir mans slavenais vārds «brīvība». Ļoti vienkāršs vārdiņš, bet tam jābūt. Ja tu nejūties brīvs savā apģērbā, tu nemaz nevari to nēsāt. Un kas nosaka brīvību? Tavas attiecības ar sabiedrību. Egmons. Manuprāt, vislabāk domāšanas veids ar apģērbu bija saskaņots 50. gados.

Gatis. Kad kāda lieta kļūst masveidīga, tā rada demokrātisku iespaidu.

Andris. Es domāju, ka tagad pie mums atklāti redzamas elitāras izpausmes apģērbā, pie tam ar izteikti mietpilsonisku raksturu. Nereti šai publikai ir priekšroka uz ienākušo preču «caurskatīšanu». Paskatieties paši uz šīm labi ģērbtajām, firmīgajām sievietēm! Es runāju par augstas klases firmu. Agrāk varēja uzšūt ko aptuvenu un justies labi. Bet tagad Rietumu masu produkcijas standarts ir tik augsts, ka mājas apstākļos to pat nevar sasniegt.

Gatis. Bet tā ir loģiska tehnokrātiskā laikmeta iezīme. Andris. Jā, jā! Un, lūk, pastāvot tam, tu blakus jūties kā miskastē! Atkal trauma!

Gatis. Mēs visi jūtamies līdzīgi, jo mūsu rūpniecība ir atbilstoša mūsu ārējam izskatam. Izdalās viena izlases šķira, kura var atļauties dzīvot tā, kā grib. Un otra, kas staigā kā susliki. Pirmajiem izveidojas attiecīgs domāšanas veids, lielāka atļaušanās, pārākuma sajūta attiecībā uz otru . . .

Ilze. Ar savu apģērbu katrs tomēr rāda piederību kādam sociālajam slānim.

Andris. Bet kur tie radās? Tādiem it kā nevajadzētu būt. Un primitīvāku cilvēciņu tas nostāda tādā ubaga stāvoklī. Var jau neatzīt, nepieņemt to itāļu kleitu, bet tik un tā blakus valkātājai, ar viņas pašapziņu, var justies visai nožēlojami. Ko darīt? Labi, ir cilvēki, kuriem dieviņš devis apjautu par savām spējām, par virzienu, kurā attīstīt smadzenes. Bet ko iesākt tiem, kuri nav aplaimoti ar īpašām debesu dāvanām? Rodas konflikts. Ko iesākt? Dabiski — meklēt ārējo formu, ar ko sevi nodemonstrēt citā veidā. 5o konfliktu, lielos mērogos ņemot, palīdz radīt mūsu rūpniecība. Tam nevajadzētu pastāvēt.

Gatis. Bet kāda ir informācijas pieejamība, kultūrlī-menis? Katrs indivīds modi priekš sevis var veidot tikai tad, ja viņš skatās vairākus žurnālus un attiecīgās tendences, uz kurām orientēties, redz dažādā interpretācijā.

Ilze. Ir vīrieši, kas vērtē sievietes tikai pec tā, ko jaunu viņām atkal izdevies dabūt un uzvilkt mugurā. Andris. Vai tas ir normāli? Tai pat laikā—tā ir intriģējošā, mūžam mainīgā, neizzināmā sieviete. Taču sievietei jābūt pārliecinātai, ka viņas sievišķību var novērtēt arī bez apģērba demonstrēšanas. Viņai sevi jāapzinās citādāk.

Gatis. Manuprāt, ar savu apģērbu sieviete izsaka attieksmi pret vīrieti vispār. Līdz ar to arī prasības pret pilsoni, kuram viņa ar savu

tērpu gribētu patikt.

Ilze. Kādā vērtē šodien ir vienkārši proporcionāls ķermenis?

Andris. Lūk, lūk! Vai mēs šodien protam ieraudzīt acis vai maigumu rokās, vai ... es nezinu . . . vai ir vēl kaut kas, ko mēs redzam . . . kas nav tikai instinktu līmenī . . . Vai mēs zem šīm lupatām varam satikt arī sirdi?

Gatis. Mode, krāšļi, tā jau ir pēdējā stadija. Sākums ir domāšanas veidā. Mode varētu būt katalizators arī cilvēciskām attiecībām.

Andris. Brīnišķīgi, to es gaidīju, paldies! Ja tava attieksme pret otru būs cilvēciska, dabiski, ka šis otrs cilvēks to jutīs un nāks tev pretī gaišāks. Lai iela paliek tāda, kāda ir, mēs drusciņ par daudz apceram tās attieksmi pret mums. Tas ir pat labi, ja iela tevi apvaino, nepieņem un tu sāc meklēt ceļu, kā sevi pierādīt. Nosodījums var kalpot kā katalizators darbībai. No individualitātēm var baroties, vai arī noliegt tās. Vajadzētu izlasīt liju Ērenburgu «День первый, день второй», tur par «муровьиную кучу» viss ir pateikts vienkārši ģeniāli. No kā sākusies necieņa pret otru? Plika agresivitāte ne pie kā laba taču nenoved. Tā ir tikai primitīva sevis demonstrēšana.

Gatis. Es domāju, ka te darbojas «ģipša cilvēks», jo mums, vairumam, galvā ir iesists standarts. Nav taču mazums pilsoņu, kas saka, cik forši bija savulaik, kad juta stingru roku, kārtību un visi staigāja vienādi. Mēs jau esam izaudzināti, kādi varam iet uz ielas un kādi ne. Vai citās zemēs trūkst kundzes, kas labprāt pieietu un pateiktu, ko par tevi domā. Bet viņas neiet. Kāpēc? Jo augstāka kultūra, jo attīstītāka rūpniecība, jo nevērīgākas, elegantākas attiecības ar modi. Bez tam, ir kaut kāds iekšējās attīstības līmenis, kuru sasniedzot cilvēku tik ļoti vairs nesatrauc fakts, ka tā kurpe vai apģērba gabals nav dabūjami. Mūsu sarunā tomēr pastāv satraukums par sabiedrībā valdošo maksimālo duālismu starp gribēšanu un varēšanu. Kāds es gribētu staigāt? Es pat nezinu. Man pašlaik jau vairs negribas pārģērbties. Tomēr es nevēlos nēsāt arī to pelēko uzvalku. Andris. Kāpēc cilvēku pievelk vecas mantas? Tāpēc, ka tās ir jau apdzīvotas. Tur ir dzīvojusi dvēsele. Vai mēs protam būt radoši? Komisijas veikali ir pilni. Varbūt vajadzētu uzdrošināties to tizlo kleitu, kas tur karājas, uzvilkt kopā ar kādu džemperi. Lūk, ko nemāca — savienot nesavienojamo.

Gatis. Tās ir bailes izkrist ārā no kopējā.

Ilze. Kāds skolotājs stāstīja, ka, piemēram, Polijā meitenei jau skolā aizrāda — tev ir plats zods, negriez tik īsus matus, vai arī — tev ir glīti pleci, tu vari atļauties nēsāt kleitas ar atsegtu augšdaļu. Bet pie mums neviena skolniece nedabū dzirdēt neko tādu. Un tad viņa apgūst sevi pilnīgā savvaļā.

Egmons. Vai nevarētu būt tāds utopisks variants, ka parastajā

skolā mācītu tērpa vēsturi?

Gatis. Es domāju, ka pirmkārt vajadzētu mācīt mākslas vēsturi.

Andris. Pirms mākslas vēstures — cilvēku attiecību kultūru. Atbrīvot, atbrīvoties — un tad varētu kaut kas sākties. Tikai tad! Vispār es domāju, ka tā attieksme, kāda pašlaik ir pret modi, ir pilnīgi un galīgi neveselīga. Tas ir tikai tāds mazs tārpiņa posms. Bet cilvēks skraida un tausta audumus, un domā, ko no tā uzšūt, lai savā pūlītī būtu pirmais vai vismaz neatpaliktu.

Ilze. Bet tas ir tāds tārpiņa posms, kurā, pateicoties jau noskaidrotajiem apstākļiem, cilvēks paklūp un aizķeras, netiek pāri.

Gatis. Protams, mode ir dzīves sastāvdaļa, bet tikai viena no miljona. Tas viss savā būtībā ir banāli līdz bezgalībai.

Andris. Laikam tomēr būtu jāvēršas pie citām lietām un jāmēģina sevi pilnveidot kā personību, atklāt SAVU izteikšanās veidu. Un lai tas nav tikai utilitāri un masu kultūras līmenī. Ja gribi nodarboties ar modi, tad uzdrīksties būt individualitāte un rēķinies ar sekām, jo tik un tā sabiedrība nav gatava tevi pieņemt ne iekšēji, ne ārēji patiesu. Un tad taisi savu stilu, atrādi un meklē sevi . . .

Gatis. ... un peries.

Andris. Un tālāk — viena vienīga pēršanās. Bet, es ceru, būs arī pozitīvas emocijas, kontakts, apliecinājums sev un citiem. Ja tiks iegūta ticība sev. Kad tu būsi tas, kas tu esi?

Divu simpātisku, slaidu modeļu meklēšana izrādījās diezgan ilgs process, jo pareizi proporcionāli veidotu cilvēku arī jauniešu vidū nemaz nav tik daudz. Turklāt - jaunieši iet lempju gaitās un neizceļ to daiļumg, kas viņiem šajā brīdī piemīt. Noguris savī-tums vai pārgalvja agresivitāte ielās ņem virsroku. Vidusskolās ieviests eksāmens fizkultūrā, bet es ne redzu šīs "kultūras" ietekmi uz augumu. Ir aiziets līdz formālai prasībai, bet nav nodrošināta iespēja augumu veidot, just esamības prieku caur skaistu, koptu ķermeni. Jauniešos ir štamps, kas padara viņus vienādus un nedod iespēju saskatīt ko individuālu, jo visi cenšas būt ārkārtīgi līdzīgi. Aizkavējusies bara filozofija no pusaudžu gadiem.

Tēls, ko jauniešiem piedāvāju es, radīts primitīvi un šodienai pieņemami - izmantojot to, kas ir, kombinējot, variējot. Rosinošs ieteikums - nēsājiet autentiskas dažādu gadu drēbes, radoši pārstrādājot jaunās proporcijās. Meklējumiem ir bezgalīgas iespējas. _

Kāpēc zēns ir svārkos? Te es gribēju parādīt to unificēto jauniešu tēlu, kurā visi elementi sajaukušies kopā.

A. Grinbergs

MĀKSLINIEKS UN VINA TĒLS

f

Jauniešu fotogrāfijas tika iedotas māksliniekiem, kuri ir interesantas personības, kuru domāšana -konsekventi atšķirīga. Viņi, radot savus tēlus, brīvi veidoja to, ko uzskatīja par nepieciešamu. Laima Eglīte pat dzēsa modeļu sejas, jo tāsneatbilda viņas tēliem. Uzsveru - runa ir par TĒLU, nevis par konkrētiem apģērba gabaliem.

MIERVALDIS POLIS

ANITA KREITUSA

'J
■u

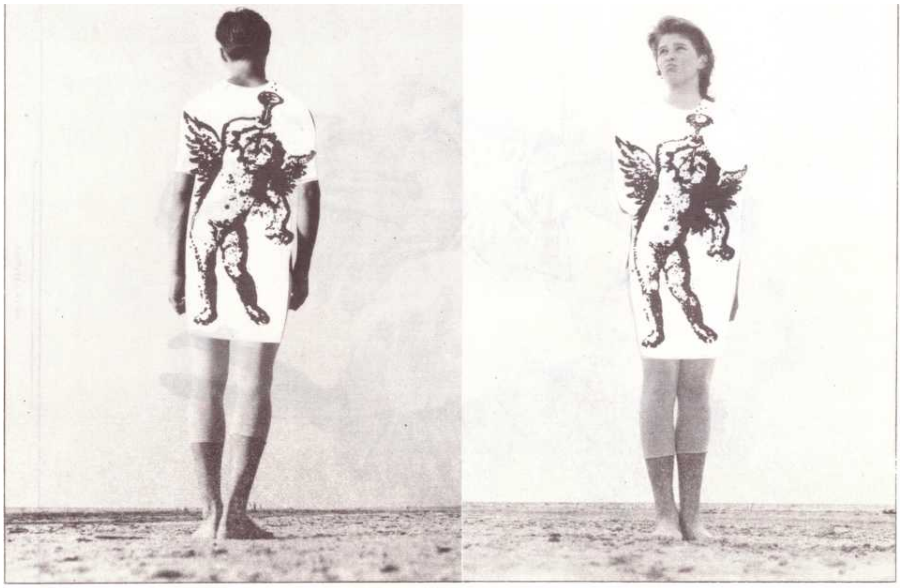

VALDIS KUPRIS

RUTA KREIČA

-^1
C/1

Jaunekļa tērps domāts ziemai, apsildams ar baterijām.Tā veidosies iekšējais mikroklimats, kas nebūs tik mitrs kā ārējais. Materials - jaunaˆtipa plastikāts, caurspīdīgs, rada tuvības un brīvības sajūtu starp cilvēkiem, neslēpjot to ķermeņa formas.

HELĒNA HEINRIHSONE

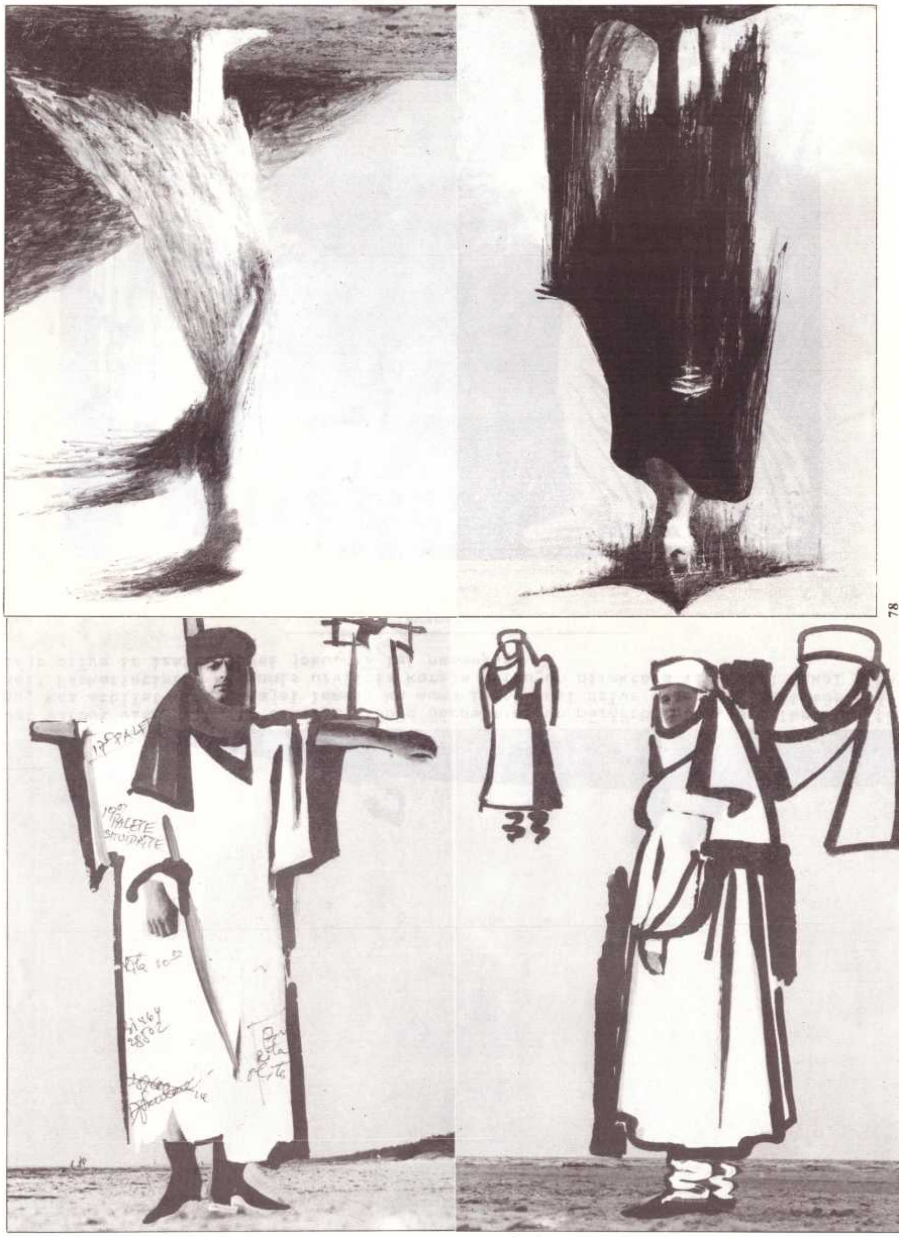

Mūsu jaunietis nereti turas diezgan sasļucis - rekomendeju tērpu ar pastiprinātāju uzbu vi. Lai nebaida atgādinājums par ko līdzīgu kaimiņu ķiršu dlrzi - tā ir tikai asociācija. Ari jaunietim ieteicams Rucavas galvas tinuma variants, īpaši izcelta tuvība ar arābu pasauli - vai tā mis nekoptu ari vajadzīgās jūtas? Vīrietim ir vājāka atmiņa - tērps atklāj iespēju rakstīt gan tālruņu numurus, gan citas savu jūtu un gara dzīves piezīmes neizmantojot bloknotus. Akcentēts arī zināms noskrandums - tas rosinās saudzības jūtas pret jaunieti. Meitene ir stiprāka. Par to liecina silueta *88 monumentālās līnijas, sa-šļukums

tik-'i tēroa apakšdaļā - zeķēs. Tas še aplūkojams kā akcents.

D2EMMA SKULME

Bet varbūt visa dzīve ir teātris? Tāpēc ģērbsimies un pārģērbsimies, uzvilksim to tēr pu, kas atbilst attiecīgajai lomai, ko mums iedalījusi dzīve vai piešķīruši mēs paši. Hei! Paskatieties - tirgonis uzvilcis karaļa tērpu un direktors ir āksts! Atkal ģērbēja dzīve ir izstrādājusi joku. Kā lai nesmejas!

ANDRIS GRĪNBERGS

RAKSTNIECĪBA

Andris Kolbergs, «Nekas nav noticis» — 1. lpp. Indra Ausekle, dzejoļi — 12. lpp. Edmunds Zviedris, dzejoļi — 13. lpp. Pēteris Zirnītis, «Paši savās un citu meldijās» — 14. lpp. Laima Lī-vena, dzejoļi — 16. lpp. Romāns Baumanis, «No salda miega mosties» — 18. lpp. Semjuels Bekets, «Gaidot Godo» — 20. lpp. Lienīte Medne, «Amulets» — 29. lpp. Brūss Springstīns, dziesmu teksti — 32. lpp.

KULTŪRA

Ints Krūklis, «Voldemārs Matvejs» — 34. lpp. Sarmīte Madžule, «Modes muzejs Parīzē» — 40. lpp. Aino Nurmela, «Radīt vidi» — 42. lpp. Andra Treibaha, «Gadsimts. Mode. Ietekmes» — 45. lpp. Aija Živitere, «Par robežām» — 49. lpp.

LAIKABIEDRA PIEZĪMES

Jevgeņijs Sluckis, Vladimirs Karpovs, «Jauniešu mode sociologu skatījumā» — 53. lpp. Raitis Vilciņš, «Ja es būtu bagāts vīrs...»— 55. lpp. Ainārs Meiers, «Smagais metāls, smagā asins» — 57. lpp. Baldfirs Apinis, «Varbūt nopirks?» — 62. lpp. Cilvēks un viņa tēls — 64. lpp.

NODOTS SALIKŠANAI 7.09.87. PARAKSTĪTS IESPIEŠANAI 14.10.87. JT 00136. FORMĀTS 60X9018. OFSETA TEHNIKA. 10-f-0,5 UZSK. IESPIEDU 13,0 IZDEVN. L. METIENS 90 000 (LATVIEŠU VALODA — 80 000, KRIEVU VALODA — (0 000). PASOT. NR. 1249. IESPIESTS LKP CK IZDEVNIECĪBAS TIPOGRĀFIJĀ, 226081, RĪGA, BALASTA DAMBĪ 3.

AVOTS

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫИ и общественно-политический ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДЕЖИ «АВОТС» («РОДНИК») на ЛАТЫШСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ. ИЗДАНИЕ ЦК ЛКСМ ЛАТВИИ И СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ ЛАТВИЙСКОЙ ССР. ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ЛАТВИИ, РИГА. АДРЕС РЕДАКЦИИ: РИГА, БАЛАСТА ДАМ-БИС, 3. ОТПЕЧАТАНО В ТИПОГРАФИИ

ИЗДАТЕЛЬСТВА ЦК КП ЛАТВИИ, 226081, Г. РИГА, БАЛАСТА ДАМБИС, 3.

proza,dzeja,publicistika, kritika

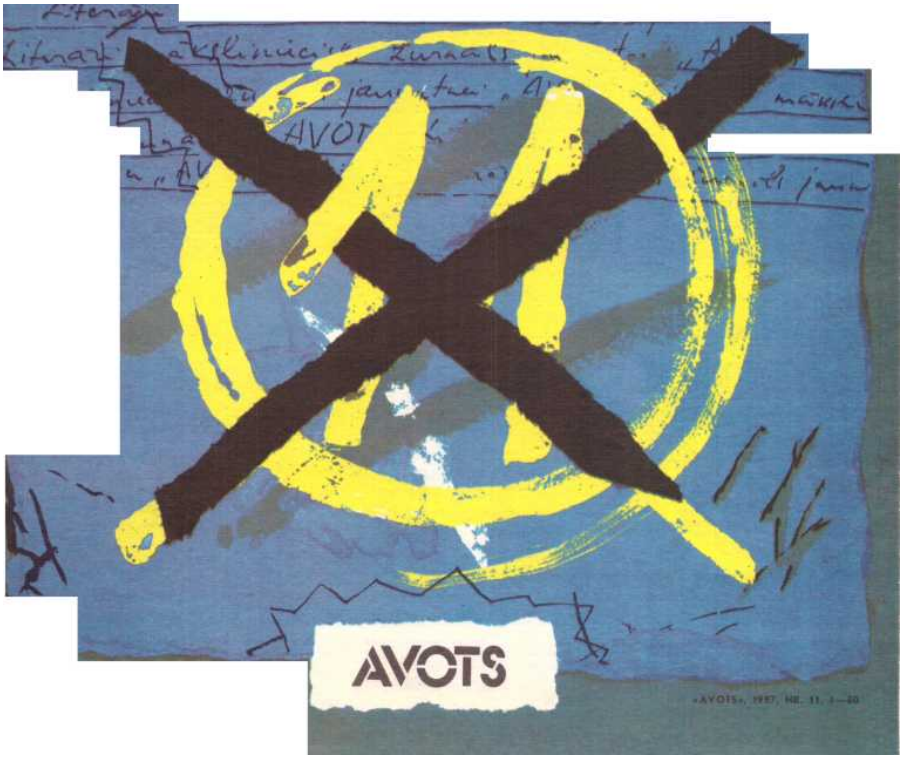

f ˆ «2- C'V'i

I, IV VĀKS — ANDRA BREŽES NOFORMĒJUMS

u
ˆtk

notes

1

Uz redzešanos! (Angl.) Pasveiciniet mājiniekus! (Vāc.)

2

«Молодые поэты Прибалтики».

3

Visiem personāžiem galvis melni katliņi.

4

V. Bubnova. «Voldemāra Matveja pēdējie dzīves un darba gadi», «Maksla», 1968, 1. nr.

5

Марков В. [Матвей В.] «Искусство негров», Спб., 1919, с. 44.

6

«Pasaules gaisma» — dižā islandieša Haldora Laksnesa tetralo-ģija (1937, 1938, 1939, 1940), kurā kopā ar triloģiju «Islandes zvans» (1943, 1944, 1946) (starp citu, tās abas pieder pie brāļu Kalniņu — Imanta un Viktora — mīļajām grāmatām) varbūt literāri visspēcīgāk atspoguļo atsevišķa indivīda-mākslinieka un visas tautas radošā gara — folkloras mijiedarbi eiropeisko kultūrslāņojumu un turpat septiņsimt gadu verdzinātās Islandes vēstures gaitā.

7

ŪKHaH-Mope — no Novgorodas biļinas par Sadko, ko skaniski «iemiesojis» N. Rimskis-Korsakovs gan simfoniskajā muzikālajā ainā «Sadko» (1867, 2. red. — 1892), gan vienvārda operā-biļinā (1896).

8

Runa ir par Jāņa Lūsēna un viņa grupas «Zodiaks» 1987. gada «Liepajas dzintaram» rakstīto programmu — quasi svītu («Dziesma» H. Runnels, «Tēvu zeme» V. Avotiņš, «Mirušais gadsimts» K. Elsbergs, «Vējš» G. Račs), kuras muzikāli tematiskais materiāls fantastiski sasaucas ar N. Rimska-Korsakova «Seherezadi» — svītu simfoniskajam orķestrim (1888).

9

«Baletomānija», «Lampas un zvaigznes», «Būvlaukuma romance» — ar Klāva Elsberga tekstiem, «Satiksmes traucējums» — ar Māra Melgalva tekstu.